NAHİD SIRRI ÖRİK

TERSİNE GİDEN YOL

Nahid Sırrı Örik'in
OĞLAK'taki kitapları

Yıldız Olmak Kolay mı?
Kıskanmak
San'atkârlar
Kırmızı ve Siyah
Eve Düşen Yıldırım
Eski Zaman Kadınları Arasında
Sultan Hamid Düşerken
Tersine Giden Yol
Turnede Bir Artist Öldürüldü
Bütün Oyunları

Tersine Giden Yol / Roman

OĞLAK / EDEBİYAT / ROMAN

Tersine Giden Yol / Nahid Sırrı Örik

© Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti., 2008
Yazarın vârisleriyle yapılan özel anlaşmayla yayımlanmaktadır. Bu kitabın bütün hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntıların dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Kitap ve genel tasarım: Serdar Benli
Kapak tasarımı: M. Deniz Çorbacıoğlu
Kapaktaki resim: "Nahid Sırrı Örik"
Dizgi düzeni: Goudy, 10,8 / 13,6 pt.
Ofset hazırlık: Oğlak Yayınları
Baskı: Oğlak Baskı Hizmetleri
Tel: (0-212) 612 73 05

Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti.
Genel yayın yönetmeni: Senay Haznedaroğlu
Zambak Sokak 21, Oğlak Binası, 34435 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0-212) 251 71 08-09, Faks: (0-212) 293 65 50
www.oglakkitap.com
www.twitter.com/oglakkitap
e-posta: oglakkitap@oglak.com

Birinci baskı: 2010
ISBN 978 - 975 - 329 - 683 - X

NAHİD SIRRI ÖRİK

TERSİNE GİDEN YOL

Yayıncının notu

Nahid Sırrı Örik'in *Tersine Giden Yol* adlı kitabının yeni baskısını yayına hazırlarken yazarın imlasına ve Türkçe'sine dokunulmamıştır. Yalnızca artık gündelik dilde oturmuş olan (tahkîr → tahkir; silâh → silah; müdhiş → müthiş; görmeği → görmeyi; tenbel → tembel) yazımlar tercih edilmiş, ayrıca cümle içinde eski yayımlarda parantez içine alınan konuşmalar, günümüz standardı olan tırnak içine alınmıştır.

Yüzünü uzun bir zamandan beri görmedikleri yeğenleri Cezmi'nin, Emirgân'daki yalılarına hem de geceyatısı misafiri geliverişi, Hayreddin Bey veya Paşa'yı da, karısı Feride Hanım'ı da içten içe hiç memnun etmedi. Kibar ve zengin misafiri ağırlamak kolay iş değildi. Ayrıca da, delikanlının gönül avlamak hususundaki kudret ve kabiliyeti hakkında alıp yürümüş öyle hikâyeler vardı ki yanlarında geçireceğini sandıkları tek gece esnasında kızları Hamdune'nin gönlünü tamamen fethettikten başka, ahretlik Ayşe'nin de odasına girip zavallı kızı bir felakete uğratabilmesi ihtimali âdeta ciddi bir şekilde hatırlarına geldi.

Bununla beraber, bu düşünceleri pek az sürdü. Hayır, delikanlı böyle şeyleri düşünüp yapmak şöyle dursun, hatırından dahi geçirecek bir hâlde görünmüyordu. Her zamanki neşesi ve şımarık edası hiç yoktu. Rengi biraz soluktu ve bütün gayretine rağmen tutuk tutuk konuşuyor, sık sık gözleri dalıyordu. Paşa babasıyla üvey annesi Seza Hanım hakkında sorulan suallere pek kısa cevaplar vermiş, her ikisinin de afiyette olduklarını söyleyip bahsi değiştirmiş ve -dikkate bilhassa layık bir nokta- onlar tarafından hiçbir selam, hiçbir haber getirmemişti. Herhâlde, bu geceyatısına gelişin tabii bir şey olmadığına hükmetmek icap ediyordu.

Yazın en sıcak günlerinde, Büyükada bir fırın gibi yanarken Emirgân'a gelmemiş olan bu küçük beyin şimdi teşrinler ilerlemiş, güz yağmurları bazen soba yakılmasını

insana düşündürtecek kadar artık havayı serinleştirmişken Boğaziçi'ni özleyip teşrif ettiğine hükmetmek, hakikaten de güçtü.

Feride Hanım mevcut akşam yemeğine bir de puf böreği ilavesini münasip görerek bizzat mutfağa girip bunu pişirmiş, bundan sonra sofranın kurulmasına nezaret etmiş, bütün bu müddet esnasında zihninden geçen, kendisini üzen şeyler de nihayet kocasını yanına çekip içini ona dökmeye kendisini sevk etmişti.

"Niçin gelmiş olduğunu anlayabildiniz mi? Ya postu buraya tamamen serecekse? Yani ağabeyiniz tarafından kovulmuş olduğu için geldiyse? Doğrusu, ben onu buraya temelli kabul edip gül gibi kızımı dile getiremem!"

Meşrutiyet'in ilanından bir müddet sonra kıdem azlığından dolayı rütbesinin kaymakamlığa indirilmesine ve Enver Paşa zamanında miralay olarak tekaüt edilmesine rağmen -hele bu tekaüdünden beri!- beyliği katiyen reddetmiş, paşalığını katiyen ele geçirmiş bulunan Hayreddin Bey bu sözler üzerine en ciddi edasını takınarak teminat vermiş, "Babasının kendisini kovmuş olduğu hakkında bir bilgimiz yok. Fakat öyle olsa da buraya postu sermeye ne kendi kalkışır, ne de kalkışırsa ben müsaade ederim!" demişti.

Ancak böyle bir kararı karısına söylemek, yersiz kaldığını itiraf edip dehalette bulunan yeğenine bildirmekten daha kolay olduğu için, içine zaten girmiş olan bir "acaba?" büyümüş, varlığının derinliklerine işlemişti. Puf böreğinden ve diğer hazırlıklardan dolayı akşam yemeğinin vakti biraz gecikmiş olduğu gibi bazı hikâyelerle -bilhassa Hayreddin Bey veya Paşa'nın binbaşı olarak dört yılını verdiği Yedinci Ordu, yani Yemen ve miralay olarak üç senesini geçirdiği Dördüncü Ordu, yani Erzincan hikâyele-

riyle- bu yemek mutattan biraz daha ağır yenmiş, sonra oturma odasında Feride Hanım'la Cezmi arasında bir tavla partisi yapılmıştı. Fakat bu parti kendi zaferi ile nihayet bulduktan sonra Feride Hanım, kızı Perihan'ı beraberine alarak -ve kocasına gizli bir işarette bulunmayı ihmal etmeyerek- gidip de amca-yeğen iki erkek karşı karşıya kaldıkları zaman, odaya birden külçe gibi bir sükûn çökecekti. Kadınlarla birlikte iken bir derece gülüp söylemeye çalışmış, hele tavla partisi esnasında hayli canlanmış olan Cezmi şimdi birden pek neşesiz ve yorgun bir hâl almıştı. Sanki dışardan bir haber duymaya çalışıyor, denizin kapalı camlardan gelebilen sesini duymaya pek istekli gibi görünüyordu. Muhtemel bir sorguyu da galiba hesap ettiği için öylesine durgun ve üzgün bir hâl almıştı ki, karısının tahminlerinin pek yerinde olduğuna emekli miralay emniyet getirdi. Herhâlde, büyük kardeşi Hüseyin Hasip Paşa evladını kovmuş olacaktı. Kovması da ancak bir sebepten, kendinden gayri herkesin nice zamandır malumu bulunan, bütün dillere düşmüş olan çirkin ve acı hâli nihayet anlamış, öğrenmiş bulunmasından ileri gelebilirdi.

Uzun sükûtu Hayreddin Paşa bozdu ve hafif istihza edası takınarak dedi ki: "Sende bu akşam mutadın olmayan bir ağırlık görünüyor! Yaş kemalinin eseri desem, bu eserin şimdiye kadar görünmeyip görünmeyip bu gece görünüvermesi pek garip bir şey olur. Yoksa evde babanla herhangi bir sebepten dolayı ciddi bir şekilde atıştınız da şimdi pis pis bunun encamını mı düşünüyorsun?"

Cezmi başını eğdi ve yüzünü hafif bir ateşin bastırmış bulunduğunu hissederek, "amma da mahcup bir taze olmaya başlıyorum!" deyip kendi hâli ile için için eğlenmeye de imkân buldu. Sonra, durumu nasıl olsa açıkça bildirmek

icap edeceğini düşündü, parça parça anlatmaktansa her şeyi bir an önce söylemek, ferahlamak daha doğru olmaz mıydı? "Evet, Paşa babamla atıştık, beni de evden kovdu" sözlerini bir çırpıda söyledi.

Hayreddin Paşa tek teli dökülmemiş beyaz saçlı başını, fazla düşünceli olduğu zamanlardaki mutat hareketiyle bir kere sağa bir kere de sola eğdi. "Oğlan postu hakikaten sermeye gelmiş. Bir baltaya sap edilse veya babası kendisine para verse bile, Feride Hanım kendisini burada istemez. İstememekte de yerden göğe kadar haklı olduğu muhakkak. Fakat 'Çık git, ne olursan ol!' demek de amcalığa uymaz. Çetin iş vesselam!" diye düşündü. Lakin hiç değilse tenkit etmek ve bir vaaz vermek zevkini elde etmiş olmakla müteselli, oturduğu koltukta rahatça yayılıp aynı zamanda pek vakur bir eda da alarak söze girişti.

"Yirmi yedi yaşına geldiği hâlde iş görmeyip baba eline bakan evlatla baba arasında kavga çıkması, baba ne derecelerde zengin olursa olsun mukadder bir akıbettir. Hem efendim, hiç çalışmadan yaşayan erkek olur mu, böyle insana erkek denebilir mi? İnsan hayatta babasının, dedesinin malına değil, ancak ve ancak kendi kabiliyet ve ehliyetine güvenebilir. Bak, bugünkü vaziyet Osmanlı şehzadelerinin dün hatır ve hayallerinden geçer miydi? İçlerinden bir kısmı nanpareye şimdiden muhtaç oldu deniyor. Neden bu? Hiçbirinin tahsili yok da, vaktiyle hiçbiri hayatını kazanabilecek şekilde yetiştirilmemiş de ondan! Sen beş altı sene Almanya'da kaldın. Bir zaman güya ziraat, bir zaman güya hukuk, bir vakitler de sanki iktisat tahsil ettin. Ama elde doğru dürüst ne şehadetnamen var, hatta ne de tasdiknamen! Gittiğin gibi geldin ve babaevine yan gelip kuruldun. Bir zaman Ankara'ya gidip Hariciye'ye gireceğin söyleni-

yordu, gitmedin, burada da bir iş beğenmedin, bir yerlere müracaat etmedin. Otuza gelmene şunun şurasında üç yılın kalmışken işsiz güçsüz oturuyor, hâlâ Paşa'dan haftalık isteyip alıyorsun. Yoksa kumara da mı dadandın, büyük bir para mı kaybettin de babanın tahammülünü mü kaçırdın?"

Cezmi susuyordu. Hâlinde, "Keşke bu olsaydı! Babamla para kavgaları dehşetli hadlere varmaz, ah keşke suçum zaten düşkünü olmadığım kumarda kaybetmek olsaydı!" der gibi bir eda vardı. Hayreddin Paşa'nın en son şüpheleri de artık silinmişti. Kaldı ki facianın para meselesinden kopmuş bulunduğuna zaten ihtimal vermemişti, ihtiyar adamın şimdiye kadar bir türlü anlayamadığı şeyi nihayet anlayabildiğinden dolayı tek evladını kovduğuna çoktan hükmetmiş bulunuyordu. Fakat amca rolüne salahiyetle, oturduğu koltuğa yayılışı şeklinde yayılmak, uzun yıllar imparatorluğun birer devlet genişliğindeki vilayetlerini idare etmiş ve ederken küpünü doldurmuş olan eski Vezir'in şımarık oğluna söyleyemediği acı sözleri, kovulmuş ve kendisine sığınmış yeğenine söylemek hazzından nefsini mahrum etmek istememişti.

Vaızdan sonra da kati sorguya geçip dedi ki: "Anlat bakalım, şu hâlde seni Paşa neden dolayı kovdu? Tembellikten, müsriflikten, kumardan da daha mühim, daha ağır suç ne olabilir?"

Cezmi hep susuyordu ve bu sefer Hayreddin Paşa gözlerine haşin ve müteneffir bir ifade getirmeye çalışarak, "Yoksa bütün o dedikodular nihayet..." diye mırıldandı. Devam etmeyerek, başını yeğeninden uzak tarafa çevirmişti. Sanki Kanlıca tarafının ışıklarında bir şey keşfetmeye çalışıyordu.

İçinden hiç hiddetli değildi. Hatta, nefsine karşı itiraf

etmese bile, bu netice kendisini memnun etmiş olacaktı. Onun bütün ömrü hiçbir zaman güzel olmamış ve artık tamamıyla çökmüş bulunan tek bir kadınla, bu kat kat gerdanlı, kısa boylu ve iri kafalı Feride Hanım'la geçmiş, karısını bütün ömrü boyu aldatmamıştı. Hatta hâlâ kendisiyle bir yatakta yatmak derdine katlanıyor, sözünü yürütüp yatağını ayıramıyor, sağa sola rahat rahat dönüp ve kolunu bacağını uzatıp uyuyamıyordu.

Cezmi'nin annesi Seniye Hanımefendi ise devrinin tamamıyla güzelliği ile şöhret kazanmış, kibar kadınlarından biriydi ve tamamıyla çökmeden, bu güzelliğini tamamıyla kaybetmeden, kısa bir hastalık neticesinde ölmüş, aradan üç dört sene geçmeden de Hüseyin Hasip Paşa bu Seza Hanım'ı almıştı. Gerçi Hayreddin Paşa, ağabeysinin ikinci karısını pek beğenmiş değildi; iskelet gibi kupkuru, biraz da esmer bulmuştu. Fakat, hiç değilse gençliği vardı. Kendi iddiası derecesinde olmasa bile muhakkak ki kocası için pek, pek gençti. Bu ikinci evlilik hayatı artık sekiz yıla yaklaşıyordu ve Hüseyin Hasip Paşa'nın kulağına hiçbir dedikodu varmadığı ve gözleri hiçbir şey fark etmediği için, ihtiyar adam bu müddeti nefsini hep mesut ve bahtiyar sanarak geçirmişti.

Her şeyini her zaman şiddetle kıskanmış olduğu büyük kardeşinin bu saadeti nihayet ödemeye başladığını öğrenmek, Hayreddin Paşa'yı içten içe engin bir sevince gark etmişti.

O kadar engin bir sevinç ki bunu inkâr edemedi. Fakat bundan dolayı nefsini suçlu çıkarmamak için de kendince mazeretler buldu. Hüseyin Hasip Paşa'nın uğramış bulunduğu felaketten küçük bir suç hissesi yoktu ki! Seza Hanım'ı kendisi yahut da karısı bulup Paşa'ya, "Bu hanım size

pek münasip, kendisini alın!" diye tavsiye etmiş değillerdi. Hatta borca batmış bir baba ile gençliğinde hayli dile gelmiş bir annenin kızları olup kendisinden en az otuz yaş genç olan bir kadınla evlenmenin pek iyi neticeler veremeyeceğini ona ima dahi etmişlerdi. Cezmi'ye karşı bu kadar kayıtsız ve geniş olmamasını, tahsili ile daha çok alakalanmasını ise Hayreddin Paşa, delikanlının Avrupa'ya yollanmasından önce de, Avrupa'da bulunduğu sıralarda da birkaç kere büyük biraderine söylemiş, Avrupa'dan dönüşünden beri de "Hariciye'ye girmesi nasıl oldu? Hariciye olmazsa bari burada bir bankaya falan girse! Böyle boş kalmasa!" diye birkaç kere tekrar etmişti. Bu mevzu üzerinde daha çok ısrar etmeyişi ise Hüseyin Hasip Paşa'nın, "Cezmi'yi düşünmek benim sağlığımda neden sana düşüyor? Kızınızı vermek için mi istikbaliyle böyle alakadarsınız?" gibi münasebetsiz bir söze muhatap olmak korkusundan ileri gelmişti. Evet, Hayreddin Bey veya Paşa'nın vicdanı her itibarla müsterihti.

Başını, neden sonra tekrar yeğenine çevirmişti ve sanki hâlâ şüpheler içinde bocalıyormuş gibi, bir kâbustan kurtulmak isteyen insan edası takınarak, "Yoksa, nihayet?" diye tekrar etti.

Cezmi yine bir şey söylemedi ve ısrarla istenen cevabı, başını daha çok eğmek sureti ile verdi.

Ertesi sabah mütekait Miralay, henüz Cezmi uykuda iken ilk vapurlardan biri ile Beşiktaş'a indi ve oradan bir paytona binip Akaretler yolu ile Şişli'ye vardı. Herhâlde, oldukça güç bir işi üzerine almıştı ve Seza ile karşı karşıya gelirse ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini de ayrıca düşünüyordu. Bu kadına karşı gerek karısı Feride Hanım'ın ve ge-

rek kendisinin derin bir kinleri vardı. Seniye Hanımefendi sağ kalsaydı Cezmi elbette ki böyle ahlaksız ve haylaz olmazdı ve iki kardeşin tek çocukları, yani Hamdune ile o, hatta nişanlı da değil evli bulunurlardı. Bu kötü mahluk, daha Cezmi Avrupa'da iken onların ayaklarını kışın konaktan ve yazın Ada'da, Nizam'daki köşkten kestirmek için ne yapmak lazımsa yapmış, iki kardeşin âdeta aralarını açmıştı.

Hayreddin Paşa, Feride Hanım'ın hatırına gelen şey, yani Cezmi gibi Seza'nın da Paşa tarafından kovulmuş olması ihtimali üzerinde hiç durmuyordu. Büyük kardeşinden bu derecede azimli ve kati bir hareket beklemiyor, onun evladını feda edip bu pahaya taze karısını muhafaza etmiş olduğuna hükmediyordu. Bununla beraber, içinde mantığına ve muhakemesine hiç dayanmamak şartıyla gittikçe büyüyüp gelişen bütün bir tertip de hasıl olmamış değildi. Bu tertibe göre, Hayreddin Paşa'nın Şişli'deki konakta yapayalnız ve kendisini dört gözle bekleyen bir ihtiyar bulması icap ediyordu. Ve o ihtiyar kendisini karşısında bulur bulmaz boynuna sarılarak, "Artık sizden başka kimsem yok. Karınla kızın, yavrum Hamdune'm niçin beraber gelmediler? Hemen gelsinler. Artık bana bakmak sizlere düşüyor!" diyecek, kendilerine Şişli'deki bu mükellef konakla Büyükada'daki latif ve büyük köşkü takdim edecekti. Epey bir müddet geçtikten sonra da ıslah-ı hâl etmiş olarak Cezmi bu konakla köşke alınacak, eller öpüp affedilerek âdeta iç güveyi şeklinde, evin asıl kızı ve vârisi Perihan olmak şartı ile ona koca yapılacaktı.

Şişli'ye varıncaya kadar bu düşünce ve tertip Hayreddin Paşa'nın içinde kendi kendine yaşadı durdu ve emekli Miralay konakta Seza Hanım'la karşılaşmayınca, onun

varlığı hakkında herhangi bir alamet fark etmeyince bir an hakikatin böyle olması şüphesini bile duydu.

Yüzünü ilk defa gördüğü tazece ve güzelce Rum hizmetçiden herhangi bir malumat istemeye tenezzül edemedi. Seniye Hanımefendi'den kalma, fakat tamamı ile Seza Hanım'ın tarafına geçmiş olan emekli Tarandil ise meydanda yoktu. Zaten ancak bir dakika bekletildi bekletilmedi ve orta kata çıkarılarak, tramvay caddesi üzerinde bulunan yazı odasına götürüldü.

Hüseyin Hasip Paşa, arkasında ropdöşambır ve elinde bir gazete, pencere önündeki koltukta oturuyordu. Hayreddin onu geçirdiği müthiş sarsıntıdan dolayı çökmüş, tamamen bitkin bir hâlde bulmadı. Her zamanki adamdı. Belki de bütün iradesini kullanıp böyle görünmeye muvaffak oluyordu. Kendinden tam on yaş küçük olan kardeşine karşısındaki koltuğu işaret etti ve hâlâ elinde tuttuğu gazeteyi yanındaki küçük masanın üzerine bırakarak, "Hayrola, böyle sabah sabah zatı devletinizi hangi rüzgâr attı?" diye sordu.

Sonra da acı acı gülerek ilave etti. "Emirgân'a şeref verdi galiba. Öyle ya, başka nereye gidecek?"

Hayreddin Paşa başını sallayarak "Evet, bizde" dedi.

"Affettirmek üzere geldiysen pek boşuna zahmete girmişsin!"

Hüseyin Hasip Paşa koltuğunda doğruldu, bir an kalkacak gibi oldu, sonra buna lüzum görmeden içini boşaltmaya koyuldu. Cezmi ile ebediyen yüz yüze gelmeyecekti. Değil kendisini affetmek, onu cenazesinde bulunmaktan bile menetmişti. Sonra, gözleriyle görmüş olduğu sahneyi kardeşine, ve tabii pek farklı bir şekilde, hikâye etmeye girişti.

Hikâyesinin ilk kısmı hakikate tamamı ile mutabıktı. Saat üçe doğru, Serkldoryan'da âdeti vechile satranç oyna-

mak üzere Beyoğlu'na inmiş, fakat daha oyunun başında iken bütün vücudunda hafif bir kırıklık hissederek ayrılmış, bir kira arabasına binip Şişli'ye dönmüştü. Evde merdivenleri çıkmış, pembe salona doğru sofada yürümüştü. İşte buradan itibaren de hikâyenin tertip edilmiş, lüzum gereğince tadilata, pek esaslı tadilata, uğramış kısmı başlıyor, yani pembe salonun geniş kanepesinde karısı ile o alçak oğlanı yan yana ve Seza'nın başı oğlanın omzuna bırakılmış, kolu da beline sarılmış bir hâlde görmüş olmuyordu. Bilakis daha pembe salona doğru ilerlerken içeride gürültüler duyuyor, içeriye girince ise zavallı kadını, Cezmi olacak o erzelin kollarından kurtulmaya çabalar ve kendisine, "Bırak beni, yoksa bağırır, herkesi başına toplarım. Utanmıyor musun, Allah'tan korkmuyor musun, vicdansız!" diye haykırır buluyordu. Bunun üzerine de, derhâl kendisi ırz düşmanı herifi lanetler edip odadan, evden çıkarıyordu.

Tek evladını rahat rahat feda ederek ne pahasına olursa olsun genç karısını muhafazaya azmetmiş bulunan ihtiyar, zaafını ve zilletini gizlemek için böyle bir hikâye tertip etmiş, baştan başa hazırlamıştı ve herhâlde ilk defa olarak kardeşine sunuyordu. Hayreddin Paşa bu masalı, ufak ve çini mavisi gözleri odanın duvarlarındaki levha ve yazılarda dolaşarak, bir şey söylememek için dudakları kısılmış bir hâlde dinlemek zorunda bırakıldığı bütün bu sözlerin tek kelimesine inanmadığını bu suretle belli ederek, dinledi.

Hikâye bitip odada bir dakika sükût hüküm sürdükten sonra da, büyük kardeşinin uzun uzun ve yarısından itibaren birden bastırmış bir öksürükle boğula boğula anlattığı şeylere en küçük bir sözle temas etmeksizin dedi ki: "Arz ettiğim gibi Cezmi dün akşamdan beri bizde, Emirgân'da. Fakat tabii ki ebedi bir şekilde kalamaz, genç kızım var."

Hüseyin Hasip Paşa içinden, "O alçak oğlan zevk sahibidir. Senin o kaşsız kirpiksiz, şimdiden sararıp solmuş, anasına benzemiş olan zavallı kızına iltifat eder mi?" diye düşündü. Fakat pek tabii olarak bu düşünceyi açığa vurmadı ve bir şey söylemedi. Bir cevap alamayan Hayreddin Paşa ilave etti. "Ben kendisini misafir etsem etsem bir hafta ederim. Ondan ziyadesine iktidarım yoktur!"

"Bir hafta da misafir etme birader! Bugünden tezi yok, habisin pasaportunu eline ver! Yirmi yedisine gelmiş, at kadar herife bakmaya ne babası mecburdur ne de amcası! Evet, ne diye bir hafta üzüle üzüle, çekine çekine barındıracaksın! Bugünden pasaportunu ver!"

"Sonra?"

"Sonrasını kendi düşünüp bulsun! Ben onun yaşında bir liva mutasarrıfı idim. Öyle ya, Adana mektupçuluğundan Limni sancağına tayin edildiğim sırada yirmi sekizine henüz yeni basmış bulunuyordum. Düşe kalka elbette ki bir baltaya sap olur."

"Ya olamazsa?"

"Olsun efendim, olsun. El âlemin otuza yaklaşmış oğlunu anası babası beslemiyor! Amcası hiç!"

"Paşa, şimdi mesele el âlemin oğluna değil, sizin tek evladınıza taalluk etmektedir. Bu delikanlının bugüne kadar süsten, eğlenceden başka bir düşünce ve gayesi bulunmamak şartı ile yaşaması sizin müsaadeniz, hemen hemen diyeceğim ki teşvikiniz eseridir. Binaenaleyh..."

Hüseyin Hasip Paşa asabi bir eda ile kardeşinin sözünü keserek tashih etti. "Teşvikim değil, çaresiz tahammülüm diyeceksin!"

"Her ne ise bu hâle senelerce imkân vermişsiniz. Şimdi birdenbire 'Hayatını herkes gibi kazansın!' diyorsunuz.

Gökten iş yağmıyor ya, iş ancak zamanla bulunur. O vakte kadar ne yapacak, bir manava çırak mı girsin?"

"Ne yapayım girerse. Girenlerin canı yok mu?"

"Birader şerefini, mevkini, ismini düşün. Esbak Yanya, Konya, Bağdat ve Aydın valisi, eski ayandan devletlû Hüseyin Paşa hazretlerinin mahdumu bakkala, manava çırak olmuş derlerse haz mı edeceksin? Müftehir mi olacaksın?"

Hasip Paşa "esbak Yanya, Konya, Bağdat ve Aydın valilikleri" ile "ayanlık ve devletlû paşa hazretleri" sözlerinden mürekkep latif musikiyi, dudaklarına fark edilmeksizin gelmiş bir tebessümle dinledi. Aynı zamanda da "Trabzon'la Suriye'deki valiliklerim bizim miralayın hatırından çıkmış, biçare hafızasını vaktinden tez mi kaybetti!" diye düşündü. Fakat "Konya ile Yanya'da valiliğim yoktur!" diye listedeki isimlerde tenzilata gönlü razı olmadı. Ve bir dakika mevzuu unutup sitemli bir eda ile, "Şimdi atufetlûya, devletlûya itibar mı var? Bu şeyler artık müzelik oldu!" diye mırıldandı.

Hayreddin Paşa başını salladı. "Erbabı nezdinde elbette ki dünkü ve bugünkü zibidilerle bir sayılmayız. Şerefimiz vardır, bu şerefi de korumakla mükellefiz. Esasen bırakın ki dükkân çıraklığı da bilgi, kendine göre bir ehliyet ister. İnsanı hop diye kahveci çırağı bile yapmazlar. Sonra bir gün Serkldoryan'da gazeteleri mütalaa ederken görürsünüz ki oğlunuz bir dolandırıcılıktan, bir hırsızlıktan dolayı yakayı ele verip mahkeme huzuruna çıkarılmış, gazeteler bunu türlü tafsilat ile hikâye ediyorlar. İsminiz de tabii başta geçiyor."

"İsmimi yazmalarını menettiririm."

"Ettiremezsiniz. Böyle meselelerde matbuat serbesttir. İsminizi de yazarlar. Evinizden oğlunuzu kovmuş bulunduğunuzu da yazarlar. Tek evladınızı niçin, neden kovmuş ol-

duğunuz hakkında da ağza alınmaz izahat, malumat vermeye kalkarlar!"

Hüseyin Hasip Paşa bir iki dakika cevap vermedi ve derin bir düşünceye dalmış göründü. Cezmi'ye karşı gazabı hep aynı şiddeti muhafaza ediyordu. Onun için, kardeşinin kuvvetli bir ihtimal, hatta zaruri bir hâl şeklinde tasvir ettiği akıbete hakikaten uğradığı takdirde de bir merhamet duymayacağından ve bir pişmanlık hissetmeyeceğinden - hiç değilse şu esnada- emindi. Ancak isminin bir rezalete karışması sözünden ürkmüştü. Bu rezalet, gazetelerin ve gazetecilerin bir kere dillerine düştükten sonra, zenginliği ile tanınmış bir adam evladının neden dolayı bu hâllere geldiği elbette ki araştırılacak, bu takdirde de dünden beri tanzim ederek ilk önce kardeşine, kendisini anarken kullanmak mutat bulunan tabirle, "Miralay Bey'e" dinlettiği masala zıt ve hakikate eyvah ki çok daha yakın, türlü hikâye dünyanın dört köşesine basılı olarak varacaktı!

Uzun valilik yıllarından kalma bir itiyatla, vaziyeti etrafıyla tetkik edip bir karar almak üzere üst dudağını alt dudağının içine, pos ve kırçıl bıyıklarının bir miktarıyla birlikte sokup öyle düşünceye daldı. İlk önce de Hayreddin Paşa'nın emekli miralaylığıyla kendi vezirliğini bir sayıp "şerefimiz" demeye kalkışmasındaki gülünçlüğe zihni takıldı. "Fesüphanallah, bir miralay mütekaidi koca bir vezir ile nefsini bir tutuyor!" diye düşündü. Fakat asıl meselenin bu olmadığını bir an sonra takdir ederek işin esasına geçti ve her şeyi zihninde tertipledikten sonra da ağır ağır konuşarak, kararını bildirdi.

"Sana şimdi iki yüz lira vereceğim. Bu kendisine son ama katiyen son yardımımdır. İki yüz lirayı cebine korkomaz hemen trene atlayıp Ankara'ya gitsin. Orada işlere

adam aranıyor da ehil veya naehil kimse bulunamıyormuş. Burada mümeyyizliğe yükselememiş kimseleri müdür, müdüri umumi yapmışlar. Eh, hiçbir kıymet ve meziyete sahip değilse de iki lisanı, iki mühim lisanı, Fransızca ile Almanca'yı iyi kötü öğrenmiş bulunuyor. Kendisini elbette bir vazifeye tayin ederler. Bu parayı ona hemen Ankara'ya gitmesi ve artık karşıma ebediyen çıkmaması şartıyla veriyorum."

Bu esnada içinden bir ses, "Bari iki yüz yerine üç yüz ver! Evvela yol parası, sonra iş buluncaya kadar geçecek günlerin masrafı, bir işe tayin edilir edilmez para alacak da değildir. Ayın sonu olup maaş çıkıncaya kadar geçinmesi, yaşayabilmesi lazım! Hem Ankara'ya gidince burada kalmasından doğabilecek belalardan da kurtulmuş olmuyor musun? İstanbul'dan gitmesini temin için birtakım çarelere başvuracak değil miydin? Güya tahsilini ikmal etmesi için onu Almanya'ya yollamayı dünden beri düşünmüyor muydun? İşte artık bu külfetlerden kurtuluyorsun!" diyordu. Fakat içinden yükselen ve merhamete çok benzeyen bu sesi susturdu. İki yüzden fazla verince, paraya karşı zaafı büyük ve parasızlıktan şikâyeti daimi olan "Miralay", şeytana uyarak bunun bir miktarını nefsine tahsis edebilirdi. Aldığına dair Cezmi'den bir kâğıt istemek imkânı da vardı ama bu birtakım yeni temaslara, hatta müzakerelere yol açabilirdi. Ayrıca da, böyle bir kâğıdın istenişindeki asıl hikmeti anlayarak, kardeşi bunu bir haysiyet meselesi yapabilir, aradan çıkarak kendisini, Cezmi ile karşı karşıya bırakabilirdi. Sütüne havale edip iki yüz lirayı Paşa'ya vermekten başka çare yoktu.

Zaten de, "Son yardım, en son yardım" sözlerinin bir hükmü tesiri olmayacağını, arada bir mutlaka keseyi açmak icap edeceğini ta içinden düşünmemiş değildi. Şu

hâlde nasıl olsa arkası gelecek olan bu yardımlara kabil olduğu kadar mütevazı rakamlarla başlamak ve devam etmek en doğrusuydu.

"Şimdi geliyorum" dedikten sonra ağır ağır kalkıp yürüdü, odadan çıktı. Bir dakika geçmeden Hayreddin Paşa, yukarıda ayak sesleri duydu. Alınmış olduğu oda üstünde ağabeyinin yatak odası bulunduğunu biliyordu. "Acaba duvarında bir gizli kasa mı gömülü? Evde çok para bulunduruyor mu?" diye düşündü. Ve birden gayriihtiyari istikbal üzerinde tahminlere girişti. Bir iş bulmadan bu iki yüz lirayı yiyip tüketecek olan Cezmi bir müddet sonra işi serseriliğe dökebilir ve bir gece odaya kadar süzülüp girerek kasayı boşaltmaya çalışırken babasıyla karşılaşmasından facialar doğabilirdi. Miralay bu hâlleri fazla bir ıstıraba kapılmadan, hatta belki garip bir hazla düşündü ki sahneler bile tasavvur etti. Bu sahnelerin korkunçluğundan ayrılması için de Hüseyin Hasip Paşa'nın elinde iki tane yüzlük banknot tuttuğu hâlde içeriye girmesi lazım geldi.

Yetmişi aşkın ihtiyar, bu iki banknotu kardeşine uzattıktan sonra biraz yorgun, baştaki yaldızlı koltuğa yeniden yerleşmiş ve ayaklarını tabureye uzatmıştı. Paraları cüzdanına, cüzdanını da iç cebine koyup Hayreddin dedi ki: "Büyüklerden birine hitaben bir de tavsiye mektubu lütuf buyursanız! Malum a, her şey hatır ve gönülle olmakta berdevam. Bu hususta devri hürriyetin, devri istibdattan ve devri cumhuriyetin, devri hürriyetten asla farkları yok!"

Hüseyin Hasip Paşa kati bir red edasıyla siyah ipek takkeli başını sallayarak, "Kime, hangi büyüğe tavsiye edeceğim? Yenilerde dünkü ricale karşı hürmet ve itibar var mı ki?" diye söylendi. Sonra, yeniden gazaba gelerek ilave etti. "Kim alıp hangi işte kullanacaksa benim delaletim ve

hatta haberim olmadan kullansın! O rezil haylaza kefil olup vebal altında kalamam!"

Sustu, öksürdü, düşündü ve gazabı daha da arttı.

"Hem birtakım pespayelere ne diye dil döküyormuşum? Esasen, benim tek evladımı hayatını kazanması için dünkü Engürü kasabasına gönül rızasıyla yollamaklığım da garip görünür. 'Yoksa koca Hasip Paşa, füls-i ahmere mi muhtaç olmuş?' şeklinde şüpheler hasıl olmasını da katiyen arzu edemem. 'Kendisini evimden kovdum. Bir işte kullanılması gayetle muvafıktır!' diye de tavsiyename yazılmaz ya!"

Hayreddin Paşa, "Peki Engürü kaldırımlarında oğlunu parasız bir hâlde iş ararken görecek olanlar bunun hikmetini merak edip soruşturmayacaklar mı? Soruşturunca da işin aslını, kovuluşun sebebini anlamayacaklar mı? Kızıl gömlek bir kolundan yine görünmeyecek mi?" dememek için, işi yeniden sarpa sardırmamak için âdeta nefsine sabretti. Yeni bir sükûttan sonra eski Vezir sakin bir sesle dedi ki: "Sana da samimi bir tavsiyede bulunayım. Benden aldığın bu iki yüz lirayı kendisine tren hareket etmek üzere iken, istasyonda ver. Aksi takdirde hepsini bir iki günde su gibi harcar ve seni tekrar buraya gelmek mecburiyetinde bırakır. Biletini bu paradan alır, geri kalanı kendisine vagonun içinde teslim edersin. Teslim ederken de bunun son yardımım, son inayetim olduğunu tekrar et. Bundan böyle benden beş para beklemesin ve beni, kendisi için yok bilsin. Ben de böyle biliyorum, bu dünyada evladım yok biliyorum!"

Acaba ihtiyar adam, gözlerine birden yaş hücum edeceğinden mi korkarak başını pencere tarafına, kardeşinin oturduğu yerden aksi bir cihete çevirmişti? Fakat sesi tok ve vakur idi. Bir an rikkat ve merhamet içinde kalan Hayreddin Paşa'yı zaafının yersizliğine hükmettirmemeye sevk eden şey de sesin bu tonu, bu edası oldu.

İlk gece, yeni devlet merkezinin en temiz otellerinden biri olarak kendisine tavsiye edilen Zafer Oteli'nde uyku, Cezmi'nin gözlerine hemen sabaha kadar tutmadı. Hâlbuki trende yataklı vagonda değil, hatta birincide bile seyahat etmemiş, Hayreddin Paşa'nın kati ısrarından dolayı ikinciye binmişti ve hiç uyumamıştı. Bununla beraber, Zafer Oteli'nin hem de çarşı cadde cihetinde olmayıp arkada bir dama bakan, yani sokak gürültüsünden masun odasında sabahlara kadar uyanık yatmak zaruretinde kaldı. Ve üç yataklı odayı kendisiyle birlikte paylaşan iki yolcudan birinin horultusu, yattığı dar ve demir karyoladan yükselip âdeta bütün Ankara'ya yayılan müthiş bir horultu, bunun bütün sebebini olmasa bile, birinci sebebini teşkil etti.

Gündüz odayı görüp kendisine teklif edilen yegâne boş yatağı çaresiz kabul ettiği, yani bilmediği iki insanla bir odayı paylaşmaya razı olduğu sırada da, gece erken yatıp uyumak üzere lokantadan otele döndüğü sırada da meydanda görünmeyen bu oda arkadaşları, Cezmi soyunup yatağa girdikten sonra yarımşar saat fasıla ile gelmişlerdi. Gelenlerden ilki kendisini, "Çorum vilayeti defterdarı Ali Fazlı bendeniz" diyerek takdim edip yârenliğe kalkışan, ufak tefek, çelimsiz ve kambur bir adam olmuştu. O içeri girdiği sırada, Cezmi dalmak üzere idi. Bilmecburiye ve gayret edip adama cevap verdikten sonra tekrar içeri geçerken de kapı -bu sefer gürültü ile- tekrar açılmış, yatağı Cezmi'nin yatağının tam karşısına isabet eden ikinci yabancı içeri girmişti. Bu göbekli, iri yarı, kıranta ve babayani kılıklı bir insandı. İçeri girince hâl hatır sormuş, ağır ağır, tamamı ile acelesiz soyunup dökünerek iç gömleği ve topuklarına kadar inen donu ile bembeyaz kesildikten sonra sırtına geçirdiği beyaz ve bol gecelik entarisi ile yine bu

rengi muhafaza ederek dışarıya, yüzünü gözünü yıkamaya gitmiş, sonra gelip rahat rahat kurunmuş, nihayet yüksekçe sesle, "besmele" çekip yatağa yatmış, sıkı sıkı örtünmüş, bir kere sağına soluna dönünce uykuya dalmış, işte facia da o zaman meydana çıkmıştı. Az evvel dendiği gibi hemen bütün Ankara'yı kaplayacak, sarsacak bir horultu! Cezmi başını yorgana sarmış, türlü tedbir düşünmüş, yatakta sağa sola çevrilmiş, bu çırpınmalar esnasında da uykusu tamamen dağılmıştı. O zaman babaevinden kovuluşuna sebebiyet veren ve belki bütün hayatını tersine giden o yola çevirecek, artık belini bir daha doğrultmayacak olan o birkaç dakika; saniyeleri, anları birer dakika, birer saat kesilerek ve kendisini ilk defa şimdi, vicdan azabı ile kahrederek hafızasında canlandı.

Hüseyin Hasip Paşa'yı karşısında yüzü mosmor ve bütün vücudu zangır zangır titrer hâlde gören Cezmi'nin ilk hareketi, fırlayıp kalkmak olmuştu. Sonra da Seza Hanım'la yan yanadan daha yakın ve mahrem bir hâlde oturmuş bulundukları kanepeden uzaklaşmıştı. Bir iki saniye geçince de, ufakça salonun öbür nihayetinde ve babasının girdiği kapının tam karşısındaki diğer bir kapıya kadar çekilmiş ve orada ayakta, haraketsiz kalmıştı. Hep tiril tiril titreyerek ilerleyen ve ağzından tek söz çıkmayan Hasip Paşa ile şimdi yalnız olarak işgal ettiği geniş ve arkası yüksek kanepede hiç kımıldamaksızın şaşkın, mahcup ve korkak, -iddiası gibi dedesi yerinde olmasa bile ferah ferah babası yaşındaki- kocasına bakakalmış olan genç kadını tetkike koyulmuştu. Onları, ikisinin de bu hâle gelişlerinde hiçbir suç hissesi yokmuş gibi tetkik etmişti. Aynı zamanda, çeşitli düşünce zihninde vücut bulmuş, nizama girmişti. Düştüğü durumun

berbatlığına, hatta feciliğine rağmen, bu düşünceler rahat ve mantığa uygun bir seyir takip etmişlerdi. Cezmi ilk önce şöyle düşünmüştü: "Hani Serkldoryan'da satranç oynamaya gittiydi? Niçin bu kadar tez döndü ve döndüğünü nasıl oldu da fark etmedik? Şimdi acaba bir kalp sektesinden düşüp ölür mü? Meseleyi muvafık olan tek şekilde hal için buna ihtiyaç var. Bu derecede karışmış bir Arap saçı başka türlü düzelemez! Neylersin ki menhus kalbim rakiktir, bu neticeye türlü bakımdan memnun olacak yerde, hiç değilse bir müddet için matem tutmak gibi bir münasebetsizliğe kalkabilirim!"

Böyle düşündüğü sırada daha başka fikirlerin, başka mütalaaların hücumuna uğramış, artık vaziyeti âdeta tarafsız bir şekilde mütalaaya koyulmuştu.

"Hemen hemen bir buçuk seneden beri sürüp giden bu münasebet esasen ahmakça, doğrusunu isterseniz hem de çirkin, pek çirkin bir şeydi. Seza'nın bana düşmanlıklara kalkışmasını bu sayede önleyeceğimi düşünüp razı olmuştum. Razı olmuştum diyorum, çünkü uzun zaman o kovaladı, ben kaçtım, nihayet teslim oldum. Fakat a kör olası herif, haydi bir halttır ediyorsun, hatta bir cinayettir işliyorsun, böyle bütün kapıları açık bir odada neden güpegündüz cilveye kalkarsın? El kadınlarının kocaları buna göre neler seyredip 'Hiçbir şey görmedik!' diyorlar ama manzara bizimkine galiba fazla tesir etti. Aklını mı bozacak, üstüne nüzul mu inecek, kalbi mi duracak? Bu üç şeyden birine bir türlü karar veremiyor!"

Bununla beraber Hüseyin Hasip Paşa'nın ne aklına dokunmuş ne de üzerine nüzul inmişti, ihtiyar adam kalp sektesiyle halıların üzerine boylu boyunca serilmediği gibi bir kanepenin, bir koltuğun üzerine de yığılmamıştı. Hatta

zangır zangır titremekte devam etmekle beraber, yüzüne gelmiş olan siyah ve korkunç renk hafifçe dağılır gibi bile olmuştu ve birden sağ elini kaldırıp şehadet parmağı ile önünde durduğu kapıyı oğluna göstererek en gür sesi ile, "Seni alçak ırz düşmanı seni, seni eşnai mahlukat seni! Çabuk karşımdan yıkıl git!" diye haykırmıştı.

Arap saçı, Cezmi'nin bir dakika önce hatırına gelmeyen bir şekilde babaevinden kovulması ile çözülüyor, durum neticeleniyor demekti. Fakat bu neticenin meydana çıkması ile birlikte delikanlının zekâsına bir durgunluk, muhakemesine bir âcizlik çökmüştü. Manzara itibarı ile de herhâlde perişan ve âciz bir hâl almış bulunuyordu ve babasının sözlerinin manasını hiç anlayamamış bir insan edası ile, bön bön, melul melul bakmıştı. Hüseyin Hasip Paşa iri vücudu titremekte hep devam ederek, gözleri büyümüş ve kanlı, şimdi üzerine doğru gelmeye başlamıştı. Dövecek, gırtlağına sarılıp boğmaya mı kalkacaktı? Cezmi korkmuş, geri geri çekilmişti, babasının girdiği kapının tam karşısına düşen, sağ taraftaki kapının yanına vardığı sırada Paşa tekrar bağırmıştı.

"Çabuk bu evden defolup git! Benim Cezmi isminde evladım yoktur! Bu darıdünyada benim artık evladım yoktur. Seni cenazeme gelmekten, mezarımın başına gelmekten de menediyorum!"

Bu sözleri o kadar kati bir eda ile haykırmıştı ki genç adam mukavemetin de ricanın da beyhude olacağını, artık her şeyin bittiğini birden tamamı ile anlamıştı. İki kanatlı büyük beyaz kapının billur tokmağını çevirerek dışarı çıkmış, nihayet yirmi dakika sonra da evden ayrılıp gitmişti.

O günden beri tam bir hafta geçmemişti ve adını sanını bilmediği bir yabancının heybetli horultusunu saatlerce

dinleyerek geçirdiği bu ilk gecesinde o horultu şimdi babasının sesine, feryat ve lanetine inkılap ediyor, korkunç sözler, "Bu evden çabuk defolup git! Benim Cezmi isminde evladım yoktur! Seni alçak ırz düşmanı seni! Seni cenazeme gelmekten, mezarımın başına gelmekten de menediyorum!" feryadı Cezmi'nin kulaklarında çınlıyor, beyninde uğulduyordu. Nihayet sabaha karşı Cezmi'nin içi birdenbire geçecek, delikanlı derin ve simsiyah bir uykuya, bir ummana düşüp boğulur gibi, dalıverecekti.

Öylesine derin bir uykuya ki gece tembih ettiği saati yirmi dakika aşmak şartı ile otelin hademesi gelip kapıya vurduğu zaman bunu hiç duyamadı. Herif de vazifesini tamamen yapılmış saydığı, içerden ses duyuncaya kadar vurmakta inat etmeye lüzum görmediği için Cezmi'nin deliksiz uykusu gündüzün on birine kadar sürdü.

Genç adam nihayet gözlerini açıp baş ucundaki sefil komodinin üzerinde bırakmayı ihtiyata mugayir sayıp cüzdanı ile birlikte yastığının altına sokmuş bulunduğu saatine bakınca, vaktin öğleye yaklaştığını gördü. Keyfiyeti ilk anda pek tabii buldu, telaş ve hiddete asla düşmedi. Hemen bütün ömrü boyu yataktan öğleye doğru kalkmış, Allah'ın kullarına her sabah ihsan ettiği harikulade manzarayı, güneşin doğuşunu hayatında bir kere olsun seyretmemişti. Bununla beraber, şimdi içinde bulunduğu vaziyeti hatırlaması yahut bu vaziyetin kendini kahreder gibi hatırlatması hiç gecikmedi. İktisadi Milli Bankası'na hemen koşup bu bankanın umum müdürü bulunan Refik Celaleddin Bey'in huzuruna -eğer buna müsaade etmek inayetinde bulunursa- çıkması, kendisini eskiden, mütevazı zamanlarından tanıyan amcasının vermiş olduğu tavsiye mektubunu takdim ederek bir iş istemesi icap ediyordu.

Bu hususta kaybedilecek hiç vakti yoktu ve bütün bir yarım günü uyku yüzünden kaybedişi muhakkak ki pek büyük bir kabahatti. Babasının evinden kovulduğu saatte cebinde nasılsa yetmiş üç lirası bulunuyordu. Buna iki yüz lira ilave edilmiş, fakat amcasının kızına, Hamdune'ye, almayı elzem bir nezaket saymış olduğu hediye ile şu saate kadarki masraflarına iki yüz yetmiş üç liranın hayli mühim bir miktarı gitmişti. İş aramak üzere Ankara kaldırımlarına fırlamadan önce cüzdanını tetkik edip bütün ceplerini karıştıran Cezmi, tekmil parasının yüz altmış dokuz lira ve yetmiş üç kuruştan ibaret bulunduğunu anladı.

Bu ne kadar bir zaman yetebilirdi? Bileğindeki en iyi marka altın saatten başlayarak, bavullarındaki kat kat elbiseyi ve türlü şeyi sata sata da ne kadar müddet dayanmak mümkün olurdu? Almanya'daki israf ve çılgınlık günlerinde de bütün eşyasını birkaç kere satmamış değildi. Ama Paşa babadan telgraf havalesi ile yetişen para sayesinde her seferinde tepeden tırnağa kadar donanmıştı.

Fakat şimdi gidenlerin bir daha gelmeleri acaba kabil olur muydu?

Cezmi, "Hay, Allah belasını versin! Uyuz oğlan uyandırmayı unutmuş!" diye homurdanarak demir karyolasından fırlamıştı. Karşısındaki ve ayak ucundaki yataklar boştu. İri yarı ve babayani kılıklı adam horlarken, kendini ara sıra sağa sola da çarptığı için karyolanın âdeta altını üstüne getirmişti. Cezmi'nin ne tarafa düştüğünü bilemediği ve bilmeye lüzum da görmediği Çorum vilayetinin defterdarı Fazlı Bey veya Efendi ise pek sakin yattığı için yatağını hemen hiç bozmamış, kamburu da şiltede fazla derin bir yer yapmamıştı. Cezmi sırtında en nefis ketenden, fazla ilerlemiş mevsime rağmen, faaliyetlerinde devam eden beş on

tahtakurusunun kanından kirlenmiş pijaması ile dışarı çıkınca sofayı boş buldu. Gerek ayakyoluna girmek için, gerek bu ayakyolunun kapısında bulunan, yüz yıkayıp burun ve geniz temizleyenlerin pek iğrenç bir hâle getirmiş oldukları lavaboyu tiksine tiksine kullanmak için bir de nöbet beklemek ıstırabına katlanması icap etmedi.

Giyinip aşağı inince, anahtarı bırakmak üzere methalin yanında, ilerisindeki camekânlı yere girdi ve uşağı orada dün sapsarı yüzü şimdi bir büyük bezle bağlı, kâtibin işgal etmekte bulunduğu hasır koltuğa oturmuş, hatta kurulmuş buldu. Kendisini hafifçe tekdire kalkışarak, "Oğlum, ben geceden sabahleyin uyandırsınlar demiştim. Niçin gelip uyandırmadınız?" diyecek oldu. Lakin uşağın vicdanı ziyadesi ile müsterih, izzetinefsi ise, hele koltuklara kurulup kâtip efendiye vekâlet etmekte bulunduğu bir sırada, büyüktü. Vazifesini tamamı ile yerine getirmiş olduğu, hatta vazifesi sayılmayacak alicenaplık gösterdiğine inandığı için nankörlükle karşılaştığına hükmetti ve asabilenerek, "Ben seslendim, duymadınsa ne yapayım? Kapıyı kıracak değildim ya!" diye mukabele etti.

Vali konağının redingotlu ve el pençe divan ağalarını, çavuşlarını hatırlayarak Cezmi bir an hüzünle gazap arasında bocaladı. Fakat çavuşlar çocukluğun uzak günlerinde kayboluyorlardı, redingotlu uşakların soyuna da 1914-1918 Cihan Harbi esnasında kıran gelmişti. Cezmi'nin filozofluğu galebe etti. Hatta uşağın kirli bir mintan üzerine bağladığı al kravata tebessüm bile ederek yürüdü.

Kendini Zafer Oteli'nin kirli ve salak uşağına saydırmaktan daha büyük ihtiyaçları, dertleri vardı.

Otelden çıktığı zaman saat bire yaklaşmış bulunuyordu, karnı da şiddetle acıkmıştı. Dün akşam yemek yemiş oldu-

ğu büyük lokantaya doğru pek tabii bir şekilde ilerledi. Bu lokanta Taşhan denilen ve meydana da ismini veren sarı renkte, iki kat binanın ön tarafında, ilk katında idi ve Cezmi dün gece methini İstanbul'dan duymuş bulunduğu bu yere "kimbilir ne kadar zaman için son defa olarak!" deyip giderek yemek yemiş, gerek yemeği, gerek müziği ve gerek halkı âdeta beğenmiş, İstanbul'dan, hatta Almanya'dan tanıdığı birtakım kimselerle karşılaşmış, henüz yeni şahsiyetinin pek mütevazı hüviyetini takınamadığından, "Eh, gelinebilir bir yer!" hükmünü vermişti. Fakat bu sefer tam kapının önüne vardığı sırada akıl ve muhakemesi bu insiyaki ve şuursuz gidişi durdurup kendisini daha ileriye doğru yürüttü. Meydanın karşı tarafında, alt perdeleri açık camekânından çok mütevazı bir manzara görülen, mektep sıralarına benzeyen uzun masaları tenhalaşmaya başlamış bir başka lokanta fark etmişti. İçinde epey kuvvetli bir utanma hissi ile yürüyüp oraya girdi.

Belki pek iyi bir insan olmakla beraber siyah gözlerindeki bakış, insana hayret verecek derecede hain ve kötü olduğu hissini veren garsonun ağır ağır getirdiği kirli ve yağlı listedeki fiyatları tetkik edince, belki pek yakında buraya da ayak atamayacağına hükmetti. Lüks lokantanın fiyatlarından pek aşağı olmayan rakamlar sıralanmıştı. Fakat sabah kahvaltısı etmediği için Cezmi o derecede acıkmış bulunuyordu ki "Akşam yemeğini hafif yerim" deyip öğle yemeğinin mönüsünü mufassal tertip etti. Yemekler pek alaturka, fakat lezzetliydi. Hesabı görüp çıkınca, oracıktaki berbere girip acele tıraş oldu. Artık hazırdı, saat ikiye gelmişti ve Cezmi içinde acıya da korkuya da benzeyen bir hisle, kaldırımda ilk karşılaştığı adamdan İktisadi Milli Bankası'nın yerini tahkik etti. Bu, kılığı kıyafeti düz-

gün bir adamdı ve kılığının, kıyafetinin düzgünlüğüne nispet edilince hayret veren bir ses ve eda ile, şehadet parmağını kaldırıp "Nah!" diye göstermişti. Banka, on adım ötede, Yenişehir tarafına doğru uzanıp giden cadde üzerinde idi. Modernle Selçuk yapısı arasında bocalayan, iri gövdeli, bazı yerleri pek sade olup bazı kısımları da Barok tarzına bile çalan, lakin yer yer de çinilerle bezenmiş, iddialı, garip ve melez bir yapı. Methalin sağ tarafındaki mevkiinde, ellerini iri göbeği üzerinde kavuşturmuş, hareketsiz oturan ellilik ve üniformalı kapıcıya Cezmi, "Müdüri Umumi Beyefendi burada mıdırlar?" diye sordu.

Bu gayetle şık ve pek yakışıklı gencin iş istemeye, rica etmeye gelmiş bir biçare olduğunu anlamayan kapıcı yerinde doğrulmuştu. Hemen hemen en terbiyeli sesiyle, "Geç çıkmışlardı, henüz teşrif etmediler Beyefendi" dedi.

Bunun üzerine Cezmi bir saat kadar Karaoğlan Çarşısı ismini taşıyan ve Zafer Oteli'nin de üzerinde bulunduğu pek dar, eğri büğrü ve henüz yağmurlar başlamadığından gayet tozlu yolda dolaştı. Eksenriyetini berber ve lokanta teşkil eden dükkânların fakir ve zevksiz camekânlarını tetkikle vakit geçirdi. Daire ve büro saati olmasına rağmen sokak tenha değildi, fakat hemen hiç kadın görülmüyordu. Elbisesi tarif ve tasavvur edilmez şekilde lime lime ameleden, kendisi gibi pek şık beylere ve belki mösyölere kadar her çeşit ve sınıftan bir erkek kalabalığı, omuz omuza çiğ bir ışık içinde, dün gecenin serinliği ile tezat teşkil eden kuru bir sıcak içinde dolaşıyor, insan bu dar sokağa güç sığan, iri ve ihtişamlı otomobillerden canını kurtardıktan sonra eşeğine müsterih binmiş ilerleyen, kasketi çarpık köylünün hayvanına çarpıp düşecek gibi oluyordu. Cezmi bir saat i zahmetle geçirip bankaya tekrar gidince, kapıcı-

dan yine, "Henüz teşrif etmediler!" haberini aldı. Bu sefer artık dolaşmayarak hıncahınç ve hemen hepsi katı yakalar takıp jaketataylar giymiş, başları melon şapkalı kimselerle dolu ve kapısında İstanbul Pastahanesi yazılı kahvede dört buçuğa kadar oturdu, bir müddet dışarıyı seyretmekle, bir müddet de gazete okumakla vakit geçirdi. Dört buçukta kalkıp gidince, kapıcıdan İdare Meclisi'nin toplanmış olup Müdüri Umumi Beyefendi'nin içtimada bulunduklarını öğrendiğinden altıda dönmek üzere ikinci ve daha sıkıcı bir seyrana çıkması icap etti. Tam altıyı on geçe dönüşünde ise, makamından ayrılmak üzere kendine göre hazırlık yapan kapıcı, kendisine ilk soruştaki hürmetkâr muameleyi artık göstermedi. İçtimanın on dakika önce bitmiş ve Müdüri Umumi Beyefendi'nin reis ve azalarla birlikte bankadan ayrılmış bulunduğunu bezgin bir eda ile söyleyip başını çevirdi.

İdare Meclisi odasına telefon edip, hatta haber yollayıp kendisi ile ne zaman görüşebileceğini bu genç adam Müdiri Umumi'den sormaya cesaret edemiyordu. Edemediğine göre de fevkalade düzgün kıyafetine ve hayli mağrur edasına rağmen, sadece iş aramaya gelmiş bir delikanlı olması pek mümkündü. Fakat böyle olunca da insan yüz suyu dökmeye mecbur olduğunu takdir ederek, kapıcının yerine varıp varıp soldan geri etmez, merdivenleri çıkar, menedilmediği takdirde koridorlara dikilir, Müdüri Umumi Beyefendi gelirlerken yahut giderlerken kendisini etekleyip maruzatta bulunmak üzere orada beklerdi. Cezmi buralarını henüz düşünmemişti, birkaç gün boşu boşuna gidip gelirse, belki de kimseden ilham almaksızın usulü keşf ve tatbik ederdi. Şimdilik pek bol söylediği bir bedduayı tekrar ederek, "Hay, Allah kahretsin!" diye homurdanıp uzaklaştı.

Artık serinlemiş, sokaklar daha da kalabalıklaşmıştı.

Pek azı piyasa eden, çoğu hızlı hızlı başını bir tarafa çevirip bakmadan yürüyen, içine artık küçük bir nispette kadın da karışan bir halk. Cezmi yukarılara doğru yürüdü ve iki kere kıvrılan bir yoldan, arasına tek tük yeni binalar karışan eski evler, harap dükkânlar arasından geçerek bir küçük meydana vardı. Buradan daha uzak ve yüksek mahallelere doğru yeni yollar başlıyordu. Meydana, Saman Pazarı dendiğini sorup öğrenen delikanlı, kendinde biraz da bir turist hissi duymuştu. Bu meydan üzerinde, iki yol ucunda bulunup iç kısmında bir bilardo görülen ve ön kısımda bulunan havuzun etrafında da nargileler tokurdayan mahalle kahvesinde belki bir çeyrek saat oturdu. Buraya nispetle İstanbul Pastahanesi fevkalade medeni ve aristokrat bir yerdi! Nihayet kalkıp aşağıya doğru tekrar ağır ağır inmeye başladı. Saat ancak yedi buçuk olabilmişti.

Bu saatte yemek yedikten sonra otele, yatmaya gidemeyeceğine göre ne yapmalı, nasıl vakit geçirmeliydi?

Hem sade bu başlayan gecede değil, her gece bu kasabada, bu şehir olmaya karar vermiş fakat henüz hiç olamamış, kimbilir ne kadar zaman olamayacak yerde vakit nasıl geçecekti!

Yine bir müddet İstanbul Pastahanesi'ne girerek sönmüş ışıkların aydınlığında gazeteleri okumaya çalıştı. Melon şapkalı, katı yakalı ve jaketataylı, şişmanca ve esmer, bazısı bastonlu kimselerle şurası şimdi tıklım tıklım doluydu. Bunların bir kısmı grup hâlinde ve bazıları teker teker giriyor, teker teker veya grup hâlinde çıkıp gidiyordu. Cezmi'nin kulağına muhtelif şivelerle söylenmiş kelimeler ve şehir, kasaba adları geldi. Bu adamların herhâlde iş takibine gelmiş taşralılar ve taşra memurları olmaları icap ediyordu. Cezmi sekizde pastahaneden çıktı ve öğleyin yemek

yemiş olduğu lokantaya akşam yemeğini yemeye gitti. Ondan sonra da oraya yakın olup kapısında çiğ ışıklar parlayan sinemada methini İstanbul'da duyup seyredemediği bir filmi görmeye gitti. Otele saat on bir buçukta dönerek odaya çıktı.

Bütün gün, "Acaba herif bu gece de öyle horlayacak mı? Bütün felaketler de benim başıma geliyor. Acaba odayı değiştirmeye mi teşebbüs etsem" diye düşünmüş ve yerini değiştirirse daha berbat insanlara düşmek ihtimali hatırına gelip buna bir türlü karar verememişti. Odaya girince de latif bir sürprizle karşılaştı. Karşısındaki yatakta başka bir adam sessiz sedasız, melaikeler gibi uyuyordu. Cezmi'nin girişi ile de uyanmadı. Öteki horultulu ejder defolmuştu. Cezmi rahat rahat, kambur defterdar gelmeden, uykuya daldı. Sabahleyin de tam sekiz buçukta uyanmaya muvaffak olup ona doğru İktisadi Milli Bankası'nın mermer methalinden içeri girdiği zaman, talihin yeni bir lütfuyla daha karşılaştı. Müdüri Umumi Refik Celaleddin Beyefendi makamlarına şeref vermiş bulunuyorlardı ve herhangi bir heyeti, herhangi bir komisyonu toplamamışlardı. İstanbul'da, Emirgân'da oturdukları tarihteki komşularından Hayreddin Paşa tarafından gelmiş olduğunu söyleten delikanlıyı da ancak üç çeyrek saat beklettikten sonra bizzat kabul etmek inayetinde bulundu. Bu kadarcık bir müddet beklettemesi, "Yarın gelsin, meşguliyetim bugün kabule mânidir!" dememesi ise ayrı bir lütuf teşkil ediyordu.

Cezmi'nin açık bahtlılığı huzura bu kabulden sonra da devam edecekti.

Eskiden olsa, Müdüri Umumi Beyefendi işgal ettiği mühim mevki için pek genç sayılabilirdi. Kırk beşinden fazla göstermiyordu ve saçlarında, kesik bıyıklarında ak

pek azdı. Yüzü etli, pazıları ve göğsü hayli şişkin olduğu hâlde hiç karnı bulunmaması da korse kullandığı şüphesini hasıl edebilirdi. Sinekkaydı tıraş olmuş, hiç seyrekleşmemiş saçlarını gayet itina ile taramış ve bol losyon sürmüştü. Gömleği, kravatı, mendili ve çorapları arasında ahenk bulunduğunu da böyle şeylerle pek alakadar olan Cezmi hemen fark etmişti. Fakat gösterilmiş bütün dikkatlere rağmen, Cezmi zarafet hususunda Beyefendi'ye tam numara veremedi. İktisadi Milli Bankası, Umum Müdürü'nün tuvaletindeki renkler mevkiine ve yaşına göre biraz çeşitli ve biraz açık sayılabilirdi. Kolonyası ise lavantaya fazla benziyordu. Refik Celaleddin Bey de Cezmi'nin kıyafetini tetkik etmiş, temiz giyinmek ve giydiğini yakıştırmak, Cezmi'nin yegâne marifetini teşkil ettiğine göre de numarasını herhâlde kıramamıştı. Umum Müdürlük icabı ayağa kalkmamak ve el vermemekle beraber, pek mültefit bir tebessümle onu kabul edişinin ve onun eline uzanmayan pek küllü elini, büyük yan masasının karşısında duran iskemleye doğru uzatıp hemen oturacak bir yer gösterişinin de bundan ileri gelmiş olması lazımdı. Yoksa Emirgân'daki eski ve mütekait bir komşunun mektubunu getirmekten başka bir sıfatı bulunmayan bir delikanlıya bu derecede iltifat edilemezdi.

Cezmi oturmuş ve ilk sözü Umum Müdür'ün söylemesini beklemişti.

Bu ilk söz gecikmedi ve nazik, kalın -belki de biraz da fazla vakur- bir sesle söylendi. "Hayreddin Paşa tarafından teşrif ediyormuşsunuz. Paşa ile senelerce Emirgân'da komşuluk ettik, ailece görüşürdük. Afiyettedir inşallah!"

"Teşekkür ederim efendim, gerek kendisi gerek yengem iyidirler."

"Şu hâlde zatıaliniz yeğeni, öyle olunca da Hasip Paşa hazretlerinin mahdumusunuz demek?"

Cezmi alık hademenin "yeğen" kelimesini ya duyamayıp yahut unutup yahut da üşenip sadece Emirgânlı Hayreddin Paşa tarafından gelmiş bir adam şeklinde haber verdiğini anladı. Bunun artık bir mahzuru kalmamıştı. Fakat yine azıcık telaş etti. İkisi de mütekait olmakla beraber babayı amcaya nispetle alakaya daha layık bulan ve onun lafını etmeyi tercih eden Umum Müdür ilave etmişti.

"Paşa babanız Emirgân'ı bir kere teşrif etmişlerdi de kendisi ile görüşmüştüm. Ama sizi hiç görmediğimi zannediyorum."

Almanya'da kaldığı yıllar esnasında Cezmi'nin Türkçe'si gerçi bozulmuştu fakat İstanbul'a döneli, babası ile yaşlı başlı ve saçlı sakallı misafirler arasında konuşulan lügatlı terkipli sözlerden epey şeyler de kapmamış değildi. Umum Müdür'ün sözlerine oldukça düzgün bir mukabelede bulunarak, "Evet, huzurunuza çıkmak şerefine ilk defa mazhar oluyorum. Zaten devletlerinin Emirgân'da oturdukları sırada bendeniz Almanya'da tahsilde idim" dedi.

Aynı zamanda, Refik Celaleddin Bey'in afaki konuşmayı yeter bulup ziyaret maksadına girilmesini arzu ettiğini hâlinden anlayarak tavsiye mektubunu cebinden çıkardı, "Amcam arzı hürmet etti ve takdim etmekliğim için bu mektubu bendenize verdi" diyerek uzattı.

Hüseyin Hasip Paşa herhangi bir tavsiye ve tavassutu reddedince, mütekait Miralay biraz düşünüp taşınmış, birkaç sene sonra koca bir bankanın umum müdürü olacağına hiç ihtimal vermeksizin bir zamanlar ahbaplık etmiş oldukları adamı, o zamanki hüviyetiyle rüsumat umum müdürlüğü tarif kalemi Müdür Muavini Mehmet Refik

Bey'i hatırlayarak bu tavsiye mektubunu pek hürmetkâr bir lisanla kaleme almıştı. Ancak ağabeysi gibi kâtipliği olmadığı için altını üstüne uydurıncaya kadar hayli zahmet çekmiş, Mehmet Refik Bey'in artık, Refik Celaleddin Bey olduğunu da sonradan hatırladığı cihetle ilk yazdığı zarfı yırtıp bir kere daha yeni bir zarf üzeri doldurmak zorunda kalmıştı.

Mektubun içinde Cezmi, iki mühim lisana bihakkın aşina, pek müstait ve kabiliyetli, senelerce Almanya'nın yüksek ilim müesseselerinde tahsil etmiş bir genç olarak tasvir ve tarif ediliyor, sade şüphesiz ki zaruri bir tevazu ve ihtiyatla bu ilim müesseselerinden herhangi birini ikmal ettiği söylenmiyordu. Müdüri Umumi bu mektubu bir ecnebi devlet büyükelçisinin pek mühim şikâyetlerini veya gayetle önemli tekliflerini okuyup zihninde cevap tasarlayan bir hariciye nazırı ciddiyet ve ehemmiyeti içinde okudu. Bir dakika sessizce düşündükten sonra ayrılmak izni de içinde bulunan bir eda ile -sözünün nihayetine varınca hafifçe kalkıp el vereceğini dahi müjdeleyen bir şey hissettirerek- konuştu.

"Yarın saat tam on birde bankaya gelerek, Kâtibi Umumi Cemil Saffet Bey'i lütfen görünüz. Ben kendisine müracaat edeceğinizden onu, bugün haberdar ederim. Şunu da şimdiden söyleyeyim ki usulümüz, bütün yeni personeli bir imtihana tabi tutup bunun neticesinde muvaffak oldukları takdirde almaktır. Bu imtihanları yapmak veya yaptırtmak da Kâtibi Umumi'nin vezâifindendir. Fakat geçireceğiniz imtihanda muvaffak olacağınızdan şüphe etmiyorum."

Bu son cümleyi söylerken Müdüri Umumi Beyefendi'nin dudaklarına getirdiği küçük tebessüm, bu şeylerin kendisi için bir formaliteden ibaret olduğunu, alınması

münasip görünmüş adamı Kâtibi Umumi'nin mutlaka ehil sayacağını bildirmiyor, müjdelemiyor da değildi.

Cezmi pek hürmetkâr bir eda ile hem bu sefer el sıkmak şerefini de kazanmış olarak, büyük ve süslü, biraz fazla süslü eşyayla biraz fazlaca dolu -mükellef yazıhanesinden başka, pencere önünde, camının önü abajurlu müteaddit lambalar dizili diğer bir masaya da malik- odadan ayrıldı. Şu hâlde, bu iş olmuş, yani şu son günlerde pek çok duyduğu bir tabirle bir baltaya sap edilmişti. Ve İstanbul'dan, hatta Almanya'dan tanıdığı kimselerle, "Sen burada ne geziyorsun?" diye sordukları zaman, geleli yaptığı gibi kem küm etmeye mecbur kalmayarak, "Bir baltaya sap oldum" diyebilecekti.

Ama bu, şanına hiç de layık olan, gönlüne hiç de uygun düşen bir balta değildi. Cezmi bir işe girmeyi ancak Hariciye Vekâleti'ne intisap edip bir sefarete kâtipliğe gitmek suretinde düşünmüş, bunun için şart koşulan şeyi, yani devlet merkezinde bir yıllık stajı ise -biraz da Seza'nın telkinlerine uyarak ve nüfuzuna tabi olarak- göze alamamıştı. Hâlbuki şimdi kader kendisini aynı Ankara'da bir banka memuru yapıyordu. Ankara şehrinde banka memurluğu! Onu bir gişe önüne ve sivri bir iskemle üzerine oturtup sabahtan akşama kadar para mı saydırtacak ve el âleme para mı dağıttıracaklardı? Bu paraları ters saymamak ve eksik yahut fazla dağıtmamak için gereken dikkati nasıl gösterebilirdi? Kaldırıma düşüp sürünmeyeceğini anladığı andan itibaren içini derin neşe ve sevinç kaplamış bulunuyordu. Ve yarın on bire kadar geçecek saatlerin her biri en az birer güne benzeyeceklerdi.

Dün biraz duymuş ve tesiri altında sürüklenmiş bulunduğu turist tecessüsünü de artık tamamen kaybetmişti. Henüz eski manzarasını muhafaza eden ve kalesi insanı uzak

asırlara davet edere benzeyen bu Ankara'yı sanki her sokağıyla, her evi, her köşesi ve her taşıyla biliyor ve kendisinden bezmiş bulunuyordu.

Bu çıplak vahşi yüzlü dağlar ortasındaki kerpiç evli, yarısı yanıp yakılmış, henüz toza müstagrak ve kışın çamura gark olacak Anadolu kasabasında ömür sürmek! Önünde ne korkunç aylar, belki yıllar açılıyordu.

Müdüri Umumi Refik Celaleddin Bey'in kendisini İstanbul şubesine nakletmeleri hususunda emir vermesi acaba nasıl temin edilebilirdi? Böyle bir emir koparabilmek üzere acaba Cezmi'nin ne yapması, kimlerden yardım görmesi lazımdı?

Ankara'da geçireceği zaman uzarsa bu hayata dayanamayacak, her şeyi göze alarak İstanbul'a kaçacaktı. Refik Celaleddin Bey'i görerek pek kuvvetli bir vaat aldığı günün gecesinde delikanlı, bunu âdeta riyazi bir katiyetle hissetti.

Cezmi'yi İktisadi Milli Bankası'na yüz otuz lira aylıkla Almanca mütercimi olarak almayı münasip görmüşler, imtihanı hemen o gün yapıp üç gün sonra da kendisini işe başlatmışlardı. Bu imtihanı yapmış olan Cemil Saffet Bey, Darülfünun'un edebiyat fakültesini bitirdikten sonra eski Maarif Nezareti hesabına yıllarca Paris'te ve Cenevre'de pedagoji ve ruhiyat tahsil edip dönüşünde, hikmetinden sual edilecek değil ya, bir müddet kendisine liselerde tarih hocalığı ettirilmiş, sonra da Ankara'da dilediği yere girmekte serbest bırakılınca bu bankanın umumi kâtipliğini elde etmeye muvaffak olmuş bir zattı ve esaslı denecek derecede Fransızca, okuduğunu hemen anlayacak ve dilediğini hemen söyleyecek derecede de Almanca bilirdi. İmtihanına memur edildiği gencin Fransızca'sını hesaba alınmaz derecede berbat, Türkçe'sini pek zayıf, galiba Viyana Üni-

versitesi'nde iktisat kurslarına devam iddiasına rağmen bu ilimdeki bilgisini de sıfıra müsavi bulmuştu, hatta Almanca'sını bile beğenmiş değildi. Zaten hiçbir şeyi beğenmezdi. Fakat bu süslü ve yakışıklı delikanlının çırak edilmesi Müdüri Umumi'ce âdeta emredilmiş olduğundan, "Bir işe yaramaz!" demeye cesaret edemedi. İhtisaslarının listesinde en az iddia güttüğü şey de Almanca olduğu cihetle, Cezmi'nin bu dil için mütercim sıfatı ile alınmasını teklif etti. Bu teklifi de muvafık görülerek Cezmi'nin âdeta hiçbir hizmet mukabili olmamak üzere İktisadi Milli Bankası'ndan her ay yüz otuz lira alması kararlaşıyordu. Zaten her resmî daire, yarı resmî müessesede böyle birkaç tane mütercim vardı ve Fransızca mütercimlerinin az çok işleri olsa bile, bu İngilizce ve Almanca mütercimlikleri bir ihtiyaca cevap vermekten ziyade adam kayırmak için bir yol ve çare teşkil ediyor, ayrıca da bir nevi nümayişe çok benziyordu. Yani bu çeşit mütercimler sayesinde bütün memleketlerle sıkı münasebetler tesis edilmiş olup muhaberelere son gelmediği, ayrıca da o memleketler neşriyatı üzerinde türlü tetkikler yapılmakta olduğu iddiasını gütmek mümkün oluyordu. İktisadi Milli Bankası gibi mühim bir müessese bu hususta emsalinden geri kalamayacağı için iki Fransızca, birer tane de İngilizce ve Almanca mütercimleri vardı. Cezmi'den önceki Almanca mütercimi tıpkı onun gibi Almanya'da yıllarca türlü ilim tahsiline koyulup hiçbirini başaramadan dönmüş bir paşazadeydi. Yolunu bularak yakında bir sefarete kâtip yollanmak ümidi içinde Hariciye'ye kapılanmış, eski Babıali'nin işsiz hizmetlerine benzeyen makamı da ancak on bir gün boş kaldıktan sonra işte Hasip Paşazade'ye intikal ediyordu.

Velhasıl Cezmi, bir baltaya sap olduktan sonra da hiç iş

görmeyerek yaşamakta devam edecek, sadece öğlelere kadar yatıp ondan sonra dilediği gibi gezip tozacak yerde, her gün sabahın erken saatinde sokaklara düşüp içinde pek çok insanın sahiden çalıştığı bu banka binasına gelecek, kendisine verilen ufak bir odada, ufak bir masanın başına geçecek, üstünde ince bir şiltesi olan rahatsız bir iskemleye oturacaktı. Sonra da dilerse saatlerce ve saatlerce uyuklayacak, dilerse de gazete ve roman okuyacaktı.

Umumi Kâtip, genç adamı Umum Müdür'ün odası derecesinde büyük değilse de hemen hemen onunki kadar süslü olan kendi odasının bitişiğindeki ufacık intizar odasına yerleştirmiş, önüne de daktiloların makinelerini koydukları ufak masalardan birini koydurmuştu. Refik Celaleddin Bey'in hazır bulunmadığı yerlerde nefsine pek büyük bir önem veren, Umum Müdür Muavini de sonu âdeta gelmeyecek bir tetkik seyahatine çıkalı bu pek mühim ve memleketin her tarafında şubelere sahip bankanın ikinci şahsiyeti olmak saadet ve gururuyla ürperip kabaran Cemil Saffet Bey, Cezmi'ye tebessüm ederek, "Ayrıca da benim kalemi mahsus müdürlüğümü yapacaksınız" demişti.

Bu sözden ne kadarının şaka ve hangi miktarının ciddi olduğu da belli değildi. Çünkü Milli Mücadele yıllarında sadeliği, tevazu ve feragati ile ulvi bir çehre arz etmiş olan Ankara, bu şeyleri hayli zamandır ihmal ve inkâr eder olmuştu. Bu cümleden olmak üzere de, bir zaman ikisi üçü tek odada barınmış ve beş on memurla vekâletlerini yürütmüş vekillerden sonra bütün müstakil daire reisleri ve banka umum müdürleri birer hususi kalem müdürlerine emretmek iddiasını güdüyorlardı. İntizar odasını temin ettikten ve seyahatte ikinci mevkiden, yataklıya fırladıktan sonra -bu ismi şimdilik biraz da müstehzi bir eda ile ve inkâra amade

bulunmak şartıyla ağızlarına alarak- birer hususi kalem müdürüne sahip olmaya kalkışanlar artmıştı ve artık bu iş demek ki daha da ucuzlamak üzere idi. Vilayet vilayet dolaşıp lise hocalığı etmekten yeni kurtulmuş bir Cemil Saffet Bey de -daha yukarıya duyurmamakla beraber aşağıya tabii ki ilan etmek şartıyla- bir hususi kalem müdürü peydahlıyordu.

O artık bir hususi kalem müdürüne sahip olmakla iftihar ededursun, Cezmi de sıhhi sebepler ileri sürüp el etek öperek beş altı ay sonra kendini İstanbul'a naklettirmenin tek maddesini teşkil eden bir hareket programı vücuda getirmişti. Yazık ki bu hususta en müessir vasıtayı kullanmasına, yani ihtiyar ve alil babasının yanında bulunmak mecburiyetini ileri sürüp kalpleri rikkate getirmesine imkân yoktu. Çünkü herkes Hasip Paşa'nın pek zengin olduğunu biliyordu. Bu itibarla da ahir ömründe evladını yanında bulundurabilmek için banka erkânının merhamete gelip kendisini İstanbul'a yollamalarına muhtaç olduğunu akıl kabul edemezdi. Hatta Cezmi'nin İstanbul'daki rahatını bırakıp bir bankada mütercimlik etmek üzere Ankara'ya gelişi de pek tabii sayılacak bir şey değildi. Babası tarafından kovulmuş, tamamıyla reddedilmiş olduğu belki bilinmemekle beraber herhâlde aralarında bir şeyler geçtiği için kalkıp Ankara'ya gelmediği, kendisini ve Paşa'yı tanıyanlarca mutlaka tahmin edilse gerekti. Bu mevzu üzerinde henüz kimsenin bir şey sormamış bulunmasını Cezmi devam etmesi imkânsız bir keyfiyet sayıyor, âdeta tetik üzerinde duruyordu. İlk günlerdeki müfrit hırçınlığı da geçirmiş, feylesofluğun ve tevekkülün ilk kademesine erişmişti. Bu felakete herhâlde beş altı ay katlanarak, yani altı ay Ankara'da kalmak icap edeceğini takdir ediyordu.

Fakat bu müddeti Zafer Oteli'nde geçirmek pek ağır bir masraf yükü altına girmeyi icap ettirir, aylığın en az yarısı oda -ne odası!- yatak bedeli olarak giderdi. Gerçi bu otelin bankaya, lokantaya ve iyi kötü mevcut bir iki eğlence yerine pek yakın olma gibi yabana atılmaz bir meziyeti vardı. Fakat buna mukabil, pahalılıktan ayrıca, ne çekilmez kusurları mevcuttu! Günün ikindiye doğru bir iki saati dışında gürültüsü hiç eksik değildi ve daha dış merdiveninden insanı acayip ve gayet ağır bir koku karşılıyordu. Hele el yüz yıkanmak üzere birleştirilmiş olup otuz dört yatağının müşterileriyle Kâtip Efendi için müşterek bulunan büyük lavabo önünde saatlerce devam eden sümkürme ve boğaz, göğüs temizleme seslerinin fecaati! Şehrin birinci sınıf otellerinden biri sayılan bu Zafer Oteli'nin en büyük kusurlarından biri de tek yataklı dört ufak odasından ikisinin büyük iki memura ve ikisinin Ankara'ya pek sık gelip giden iki tüccara âdeta seneliğine kiralanmış bulunduklarından dolayı, mutlaka çift yataklı odalarda yatmasının mecburi olmasıydı. Cezmi'nin talihine üç yataklı bir oda düştüğüne göre de kazanç ve tahammülü kâfi gelerek delikanlı Ankara'da geçireceğini tahmin ettiği beş altı ay bu otelde kalsaydı, Türkiye'nin bütün şehir ve kasabalarından işlerini takip için gelmiş nice insanın hangi makamlarda horladıklarını anlatan bir eser yazmaya muhakkak ki muvaffak olurdu. Bu çeşit çeşit horlamaları duymak zevkine, türlü ten kokularını, ayak kokularını teneffüs etmek safası da karışıyordu.

İlk geceki o müthiş konseri veren adamın gidişinden üç gün sonra Çorum defterdarı Fazlı Bey gitmiş de yerine -garip bir tesadüf- bir başka defterdar gelmişti. Fakat bu yeni defterdar öteki gibi kambur ve ufak tefek olmadığı gibi na-

zik, güler yüzlü ve konuşkan da değildi. Pek dimdik yürüyen ve etrafına yüksekten bakan bir adamdı. Cezmi'nin istemeden duyduğu hikâyelere göre, mahkemeye sevk edilmek tehlikesi içinde bulunduğunu anladığı için uzak bir doğu vilayet merkezindeki vazifesini bırakmış, buraya koşa koşa gelmişti. Belki uzun zaman Ankara'da kalacaktı. Cezmi'nin yatağının karşısına düşen ve horlayan adamdan miras kalan yatağa gelince, bu karyola hemen her gün müşteri değiştiriyordu. Gece yarısına doğru otele dönen Cezmi burasını bazen boş buluyor, sonra sabahleyin uyanıp gözlerini açınca, yüzünü ömründe görmemiş olduğu bir insanın, kolunu uzatsa eliyle dokunacağı derecede kendisine yakın bir yatakta, soyunup dökünmüş, mışıl mışıl uyuyuşunu görüyordu. Yani artık gürültüye ve horultuya karşı da hayli muafiyet kazanmıştı ve odasında elektriklerin yanıp içeriye birtakım insanların girmeleri, soyunup yatmadan oda içinde gidip gelmeleri kendisini uyandırmıyordu.

Otel müşterilerinin ekseriyeti koridorlarda uzun gecelik entarileri, uzun beyaz donları ile görünüyor, bazıları kasket kullanıyor, mintan ve yün çorap üzerine mest giyiyorlardı. Aralarında başlarının tepesi bir daire şeklinde tıraş edilmişler de vardı.

Babasının valiliklerine ait uzak hatıralar hafızasından silinmiş bulunan ve ancak İstanbul'un kibar semtleriyle Almanya'nın mahut şehirlerini bilen paşazadeye bunlar garip şiveli Türkçe'leri ve çok esmer çehreleriyle pek uzak ve âdeta bedevi hâlindeki memleketlerin insanları tesirini veriyorlardı. Bir gece de Taşhan Meydanı'nda, Ankara'ya düşenlerin hiç değilse asıl yabancılık ve gariplik devrelerinde müdavimi kesildikleri, o pastahane olmak davası güden ve hiç değilse müşterilerini tavla ile diğer oyunların

gürültülerinden masun bırakan kahvede otururken, karşısındaki masada elindeki İstanbul gazetesini koynuna koymak üzere devşirmekle meşgul kırklık, kıyafeti de nispeten düzgün bir adamın kendisine bakıp gülümsediğini fark etti. Sonra da dudaklarından yayık bir tebessümle onun, "Bey, artık vakit değil mi? Gidip yatsak fena olmayacak!" deyişine muhatap oldu. Cezmi ilk önce herifin kendisini bir ahbabına benzeteceği tuttuğuna, sonra da çıldırdığına hükmederek bön bön bakmış, masa komşusu da bunun üzerine daha geniş bir tebessümle ve bütün altın dişlerini birden göstererek, hatta belki biraz da gücenmiş, "Tanımadın mı yoksa Bey? İki gecedir beraber yatmıyor muyuz?" demişti.

Bu sadece gülünç bir şeydi. Fakat Cezmi işte âdeta dramatik nispetler gördü. Ve beş gün sonra karşısına çıkan apartman teklifini bu teklifteki hazin şarta rağmen reddetmeyişindeki amillerden biri de belki işte bu garip hitap oldu.

Yeni tayin edilmiş Almanca mütercimine ek bir iş çıkarmak hususunda İktisadi Milli Bankası'nın erkânı ilk gün el birliğiyle çalışmışlar, Hamburg'daki bir ticaret müessesesinden haftalarca evvel gelip bir köşeye atılmış bulunan uzun bir mektup bulup vererek, bunun Türkçe'ye çevrilmiş bir suretine bir an evvel sahip olmak icap ettiğini söylemişlerdi. Cezmi iki gün çalışarak ve hayli zahmet çekip ter dökerek bu işi iyi kötü başarmış, ondan sonra da bu tercüme ile alakalı hiçbir sözü işitip duymamıştı. Yaptığı tercüme okunmuş muydu, bir cevabı olacak mıydı, bu cevabın Almanca'ya tercümesi kendisine yaptırılacak mıydı? Fakat tercümeyi okumak zahmetine bile girilmemiş ve Hamburg'daki müessesenin cevap alması bu yüzden kıyamete kalmış da olabilirdi. Günün saatlerinden hatırı sayılır bir

kısmını masasının üzerinde ve gözlerindeki evrağı kaybedip aramakla, bunların kaybından suçlu saydığı maiyetini çağırıp haşlamaya ve nihayet, sokmuş, tıkmış olduğu köşelerde bunları bularak sevinç "oh!"ları yükseltmekle geçiren Cemil Saffet Bey'in kendisine takdim edilen bu tercümeyi nice başka evrak gibi kaybetmesi de hiç imkânsız değildi.

Ve bundan sonra başka bir iş hemen hemen çıkmayacaktı. Cezmi küçük masasının başında gazete okumakla vakit geçiriyor, bazen de ayağa kalkıp pencerenin önüne giderek yoldan gelip geçenleri seyrediyordu. Odası yanda olmakla beraber caddeyi yine iyi görüyordu. Ve bu cadde şehrin Yenişehir'e, oradan da Çankaya Tepesi'ne kadar uzanan ana cadde olmaya namzet bulunan yoluydu.

Cezmi bankadaki memurluğunun yedinci günü sabahı, daha tayin edildiği gün karar vermiş olduğu, fakat zahmetini bir türlü göze aldıramadığı şeyi yapmış, yani amcasına bir mektup yazarak lütfettiği tavsiye mektubunun pek tesir ettiğini, derhâl imtihana sevk edilip neticesinde Almanca mütercimliğe tayin edildiğini, yüz otuz lira maaşı olduğunu anlatmıştı. İmtihana tabi tutulup bu imtihanda gösterdiği ehliyetten dolayı tayin edildiğini araya karıştırmaktan kendini alamamıştı. Fakat Umum Müdür'ün gösterdiği alaka ve himayede yeğeni olmasının yegâne sebebi teşkil ettiğini Hayreddin Paşa'ya bilhassa bildiriyor, duyduğu derin şükran ve minneti de belirtmekte, bunların büyük ve derin olduğunu söylemekte ısrar ediyordu. Ancak mektubu sadece iyilik bilir bir genç olduğu için yazmış değildi. Vaktiyle pek de ehemmiyet vermediği bu amcaya karşı kalbinde şimdi minnet hissettiği muhakkaktı. Fakat yalnız bu minnetin kendisini pek üşendiği, hiç sevmediği şeyi

yapmaya, yani bir mektup, hatta uzunca bir mektup yazmaya sevk edemeyeceği de muhakkaktı. Bu mektubu kendisine, olmuş bir şeyin minneti değil, yarına ait hesaplar yazdırmıştı. Çünkü yarın herhangi bir vaziyette Hayreddin Paşa'ya müracaat icap edebilir, terfi, İstanbul'a nakil yahut sadece bir münasebetsizlik çıkması, herhangi bir talihsizlik zuhuruyla kovulmanın önlenmesi için onun tavassutunu rica etmek lazım olabilir, hatta sadece bir İstanbul seyahati müsadesinin koparılması için kendisinin lütfuna, delaletine sığınmak gerekebilirdi. Bunları ricaya yüzü olması lazım değil miydi?

Aynı zamanda vaziyeti babasının da bilmesini, sanmış olduğu gibi oğlunun elinden hiçbir şey gelmez ve yaşamak için ancak kendi lütfuna muhtaç bir mahluk olmadığını takdir etmesi istenmiş, mektubu yazıp yollamasında bu düşüncenin de tesiri olmuştu.

Bu mektup Emirgân'daki yalıda âdeta dikkati davet edecekti. Paşa gözlüklerini takıp yüksek sesle karısına okumuş ve minnet ve şükran cümlelerinin sıralandığı son satırlarda Feride Hanım'ın kirpiksiz ve kenarları biraz kızıl gözleri yaşarıvermişti. Sonra karı koca yan yana oturdukları kanepede bir müddet hareketsiz ve sözsüz kalacak, yıllardır görmekten bezmedikleri manzarayı, Kanlıca sahilini bir kere daha seyredeceklerdi. Bundan sonra da Feride Hanım, Cezmi'nin içinden yapılmasını düşünüp istemiş olduğu, fakat yazmadığı şeyi söyledi. Yani, "Paşa, Şişli'ye gidip haber vermelisin" dedi.

Hâlbuki akşam yaklaşmıştı. Hayreddin Paşa, "Bu saatten sonra o cehennem bucağına kadar nasıl gidip dönebilirim?" diye âdeta homurdandı.

"Şimdi git demiyorum ama yarın gidip haber ver. Ne

olsa babadır, muhakkak ki üzüntü içindedir. Oğlunun bir işe girdiğini öğrenince memnun olur."

Hayreddin Paşa omuzlarını silkmişti.

"Memnun mu olur, yoksa 'Bu melun oğlanın adını ne diye benim yanımda anıyorsun?' diye gazap mı eder, artık bilemiyorum. Memnun olacaksa ancak yeniden para istemesi ihtimali ortadan kalkıyor diye olur. Bu hazzı kendisine temin için de zahmet ve masraf edip Emirgân'dan Şişli'ye kadar gidip gelmeye lüzum görmüyorum!"

Feride Hanım içinden, "Sağ olsun var olsun. Ne kadar da hasistir!" diye düşündü. Sonra da dedi ki: "Ben senin yerinde olsam inadıma, nispetime giderim. Dükkân çıraklığına layık gördüğü evladının derhâl çatır çatır imtihanlar verip yüz otuz lira aylıkla bir bankaya girdiğini öğretir, kendisini mahcup ederim!"

Hayreddin Paşa bu sözlere bir miktar alındıysa da bunu belli etmedi. Kendi tekaüt maaşının üstünde olan bu yüz otuz rakamı üzerinde fazla durmakla karısı, aylığının çoluk çocuğa verilen paradan az bulunduğunu mu kastetmek istemişti, bunu mu yüzüne vuruyordu? Maksadının bu olduğu farz edilmese bile, çatır çatır imtihandan bahsetmek suretiyle tavassutunun tesir ve ehemmiyetini indirmiş, büsbütün inkâr etmese bile çok azaltmış olmuyor muydu? Kaldı ki miralay mütekaidi Paşa'nın içinde bir esef canlanmamış da değildi. İtibarının Refik Celaleddin Bey üzerindeki bu derecesini evvelden pek tahmin etmemişti. Adam bir sözünü işte iki etmemiş olduğuna göre niçin çok daha evvel bu eski dostluğa kendi hesabına müracaat etmemiş, bankada herhangi bir hizmete talip olmamıştı? Nice mütekait gibi kendisi de hafif bir iş deruhte etmiş bulunsa fena mı olurdu? İçinden Cezmi'yi âdeta kıskanmıştı. Nerede ise kendisini,

hakkını almakla itham edecekti. Fakat sonra içindeki bu karışık düşünceleri bir tarafa atmış, yeni bir fikir ve kanaat zihninde belirivermişti. Bunu karısına bildirmek, henüz layıkıyla üzerinde durmamış oldukları bir mevzuu birlikte tahlil ve münakaşa etmek ihtiyacını hissetti. Hamdune ile Ayşe'nin yakınlarda bulunup bulunmadıklarını anlamak üzere dışarı çıkıp sofada etrafına bakındıktan sonra döndü ve oda kapısını kapayıp eski yerine geçerek, "Hanım" dedi, "bu meselede, yani Paşa'yı evladını kovmaya sevk eden işte, ben Cezmi'yi affetmiş, hatta bir derece mazur görmüş değilim. Oğlan hakikaten pek büyük bir ahlaksızlık işlemiştir ve muhakkak ki birader çok talihsiz bir babadır. Bununla beraber öyle sanıyorum ki kabahatte, daha doğrusu cinayette en büyük hisse o Seza olacak karıdadır!"

"Yani Cezmi'ye o mu musallattı demek istiyorsun?"

"Demek istiyorum değil, katiyen bu fikirdeyim. Bu fikirde olduğumu da sana birkaç kere daha söyledim sanıyorum. Tecavüze uğrayan erkeğin vaziyeti kadınınkinden çok güçtür. Tecavüze uğrayan erkek nefsini bir hadde kadar müdafaa eder, sonra da teslim eder, razı olur. Çünkü imdadına mahalleli gelecek olursa kadın gibi kahraman sayılmaz, kendisiyle tefe konulup alay edilir. Bana kim temin eder ki bu iş de böyle Seza'nın zoru ile başlamış değil!"

"Peki ama ağabeyin sana karısının imdadına yetiştiğini, Cezmi'nin elinden onu kurtardığını söylemedi mi?"

Hayreddin Paşa, "Bu kadın milleti mutlaka birbirini korur. Feride pek namuslu bir kadındır. Seza'dan da nefret eder. Bu rezaletin mesulü hep o yılan karı olduğunu ise öteden beri bilir. Fakat yine onun avukatlığını ediyor, hem de bunu bana karşı yapıyor!" diye düşündü ve bu fikri herhangi bir cevaba layık bulmadı. Zaten Feride Hanım ısrar

etmiyor, bir karara da varamadığı için susuyor, yine pencereden Boğaz'ın manzarasını seyre başlıyordu.

"Hanım, böyle güpegündüz, biraderin kulüpten dönmesi her an kabilken muhabbete dalış hayli garip bir şey değil mi? Haydi Cezmi gençtir, ihtiyatsızlık etti, başı döndü diyelim, fakat kız kaçın kurası?"

Hayreddin Paşa gözleri canlı bir ışıkla parlayarak, cürüm izi üzerinde yürüyen bir savcının sevinci içinde sözüne devam etti.

"Evet, o Seza olacak nazenin kasten böyle hareket etmediği, kocasına bu sahneyi hazırlamadığı, oğlunu evden kovdurmak üzere böyle bir plan tertip etmediği ne malum? Zavallı biraderin her şeyi sineye çekecek kadar kendisine düşkün olduğundan, kendisini ancak teneşirin paklayacağı bir aşkla sevdiğinden tamamıyla emin. Bu cihetle, bir derece tevil ve inkâra mütehammil, bütün kabahati oğlana yüklemeye bir derece müsait bir sahne tertip etti. Bu sahnedeki rolünü Cezmi aptallığından kabul edip oynadığı sırada da bizim sarsak Paşa içeri girdi. Bundan sonrası ise malum! Bütün suç, tekmil cinayet Cezmi'ye mal edilip oğlan konaktan atıldı, hatta İstanbul'da dikiş tutturamayıp eskiden Engürü dediğimiz, vilayet merkezlerinin en gerisi saydığımız yeri boyladı. Karı da konakla köşkte tek başına kalıyor. Artık bunak sevdalısını büsbütün avucuna alacaktır. Bir kere ne lazımsa yapıp oğlanı mirastan tamamıyla ve kati şekilde mahrum edecek, tek vâris olacaktır. Ondan sonra da..."

Fakat sustu, daha ilerisini haber vermek, anlatmak istemiyor gibiydi.

"Peki, ondan sonra da?"

Hayreddin Paşa ayağa kalkmıştı. Odanın içinde bir müddet aşağı yukarı gezindi.

"Ne bileyim ben, ondan sonrası türlü şekil alabilir. Zavallı birader gümleyip gitmemekte, hiç değilse yatalak olup bir odaya tek başına kapatılacak vaziyete girmemekte ısrar ederse, ahiret pasaportunu çarçabuk çıkartmak yolları da yok değildir ya!"

Fakat Feride Hanım eltisinin -bir nevi akranlık ifade eden elti kelimesini o pek sever, hemen hemen annesi olabileceği bu güzel kadının hem de kocasından büyük bir kayınbiraderin karısı bulunmasından bir gençlik vehmi alırdı- evet, eltisinin böyle bir cinayete teşebbüs etmeye, hatta bunu düşünebileceğine ihtimal vermeyerek başını hafifçe sallamış, "Aman Paşa, böyle şeyler romanlarda, tiyatrolarda geçer, hakiki hayatta olmaz" diye söylenmişti.

Bu söze bir mukabelede bulunmadan Hayreddin Paşa oda içinde düşünceli gidip gelmekte devam etti. Sonra da, "Akşam oldu, şu elektriği yak, Feride Hanım" diyerek bu bahsi kapadı.

Cezmi'nin ilk memurluk günlerinden hafızasında hemen hiçbir şeyin kalmayacağı muhakkaktı. Bu günler o derecede sakin, hadisesiz, boş ve renksiz, her bakımdan biçare günler olmuşlardı. Umum Müdür Refik Bey'le ancak iki kere merdivende karşılaşıp selamına mazhar olmuş, tercümesini bizzat emretmiş olduğu söylenip kendisine verilmiş bir gazete makalesini Türkçe'ye çevirerek bir akşam da odasına girmiş, bunu eliyle takdim etmişti. Bu makale, Türkiye'nin sınai kalkınması hakkında bir Alman mecmuasında ve gayet çetin dille yazılmış bir yazı idi. Cezmi'nin bu yazıyı evvela layıkıyla anlayabilmesi, sonra da iyi kötü anlaşılır bir hâlde tercüme edebilmesi için saatlerce çalışması icap etmişti; bankada, artık elektrikler yandıktan ve

çoktan paydos olduktan sonra bitirdi tercümeyi. Müdüri Umumi'ye götürdüğü zaman da kendisini, büyük yazı masasının başından her nedense kalkmış, öteki müteaddit lambalı ve üzeri camlı masanın nihayetine yerleşmiş bulmuştu. Odanın her tarafı karanlık olup sade, Umumi Müdür Beyefendi'yi önündeki pembe ipek abajurlu lamba, pembe bir ışığa sarıyordu. Ve bu derin loşluk içinde fazla süslü büyük oda her zamandan ziyade bir bara, bir eğlence yerine benziyor, öbür tarafların karanlığı ise sanki kenarlara, belki paravan arkalarına iltica etmiş çiftleri memnun etmek için yapılmış vehmini veriyordu. Pembe ışık içinde bol briyantinli saçları ve süsüne müfrit itinasıyla Müdüri Umumi de yetmişlik mahbubesini bekleyen pek kart bir jigoloyu düşündürmüyor değildi.

Müdüri Umumi Muavini Cemal Harun Bey'e gelince, bu zat, Cezmi'nin bankaya kayrılmasından az önce resmî bir heyetin mali müşaviri sıfatıyla bir Avrupa seyahatine çıkmıştı ve bu heyetin muhtelif devletlerin merkezlerine uğrayıp mühim müzakerelerde bulunması icap ettiğinden daha iki üç ay dönmeyeceğinden bahsediliyor, bu şeyler konuşulurken de -yani Tanrı'nın günü!- seyahat altı ay kadar sürdüğü takdirde alınacak yevmiye yekûnu hesap edilmeye girişilerek ağızlardan sular akıyor, göğüsler kıskançlıktan kabarıyordu.

Muavin'in, Avrupa dönüşü daha mühim ve büyük bir vazifeye tayin edilerek bankadan ayrılacağı, bu hususta büyük yerlerden söz ve müjde almış bulunduğu da söyleniyordu. Banka memurlarının ifadelerine göre de kendisine tahammül edemeyen Müdüri Umumi bu seyahatin uzamasından asla şikâyetçi değildi. Ve velev ki daha büyük bir makama geçme pahasına da olsa onun bankadan ayrılmasından ancak

memnun olurdu. Bu sözlere ilaveten İdare Meclisi reisine atfedilerek bir fıkra anlatıyor, bu şişman ve göbekli, her içtimanın yarısında uykuya dalmakla beraber uyumadığı ve uyuklamadığı zamanlar her şeyi derhâl kavrayan ve insanın ciğerini bir göz atışta seyrediveren adamın, "Müdüri Umumi Bey bizim Muavin'i muavinlikten atsınlar da hangi makama oturturlarsa oturtsunlar diyormuş ya 'bu mühim makam senin makamındır, kalk bakalım!' derlerse ne yapacak acep?" dediği temin olunuyordu.

Bankada Cezmi'nin her gün temas ettiği amire gelince, bu, tek bir adamdı: Umumi Kâtip Cemil Saffet Bey. Onun kendisine ilk gün bir latife edasıyla bildirmiş olduğu şeyin tahakkuk ettiği, yani Cezmi'nin kendisine hususi kalem müdürlüğü yaptığı da söylenemez değildi. Umumi Kâtip'i görmek isteyen yabancıları kendisi kabul edip arzularını beyefendiye, onun cevaplarını bu gelenlere bildiriyor yahut Kâtibi Umumi namına servislere haberler götürdüğü, kararlar bildirdiği oluyordu. Hatta bu hususi kalem müdürlüğü sadece banka işlerine kalmayıp Cezmi'nin bazen vekilharçlık ettiği de vaki idi.

Şu kadar ki İsviçre'de ruhiyat tahsil etmiş olan Cemil Saffet Bey, kendisine birtakım alışveriş işleri yükledikçe delikanlının zayıf damarlarına dokunmayı biliyor, ince zevkine müracaat ettiğini ısrarla söylemeyi ihmal etmiyordu. Bir iki kere de Cezmi'yi, Yenişehir'deki apartmanında akşam yemeğine çağırmıştı.

Üç beş sene önce Allah'ın bomboş bir kırı olan Yenişehir'in ev ve apartmanları artık çoğalmaya başlamış bulunuyor; bunlarda oturmak, hatta oturanlarla sıkı fıkı olmak, henüz asıl şehrin kerpiç evlerinde çile çekenlerin nazarında pek büyük kıskançlıkları davete layık bir şey sayılıyor-

du. Cemil Saffet Bey de yeni binasına sahip vekillik olan Sıhhiye Vekâleti'nin arka taraflarındaki bir sokak üzerindeki apartmanına, bu apartmanın ikinci katında, üç buçuk odadan ibaret daireye kısa bir müddet evvel ve henüz buranın boyası sürülürken taşınmıştı. Kâtibi Umumi bu kutu gibi dairenin pek ufak tefek ve çirkin karısı ve onun dahi kıskanmaya tenezzül etmeyeceği bir sekaletteki hizmetçisiyle yaşıyordu.

Cemil Saffet Bey'in karısının malı olup Kâtibi Umumi'ce malına tamah edilerek, alındığı da bankada tekrar edilip duran bir hikâye idi.

Cezmi'nin İstanbul'a velev ki daha az bir aylıkla nakil arzu ve ricasını artık açmaya, hatta vekilharçlık vazifesini asıl oradan ifa edip yapması emrini telakki edeceği bütün işleri başarmaya can ve gönülden çalışacağını temin ederek meseleye bir de tamah edilecek mahiyet vermeye hazırlandığı sırada ise, amirinin hemen hemen karar şeklinde bir teklifi ile karşılaşacaktı.

Bu teklifin yapılacağı yahut da kararın bildirileceği gün, saat dört buçuğa doğru, Kâtibi Umumi, kendi odasıyla Cezmi'nin pineklediği odanın arasındaki kapıyı açarak saçsız ve sivri başını uzatmış, üzerinde hiçbir kâğıt, banka ile alakalı en küçük bir şey bulunmayan küçük masasının başında roman okumakla meşgul bulunan delikanlıya, "Size bir söyleyeceğim var. Paydosta çıkmayıp lütfen bekleyin" demiş, sonra altıya doğru, kendisini, yine kapıdan görünerek odasında karşısına oturtmuş, "Siz hep muhteşem palasta mukimsiniz değil mi?" diye sormuştu.

Cezmi sadece, "Maatteessüf" demişti.

"Maatteessüf, öyle mi? Peki, ya ben size kooperatifin arkasındaki sokaklardan birinde, yeni yapılmış bir apart-

manda üç odalı ve banyolu pek güzel bir daire boştur, tutar mısınız, dersem ne cevap verirsiniz?"

Bir latife edasıyla yapılan bu sualin içinde bir hikmet gizli olması icap ettiğini düşünmemek kabil olamazdı. Cezmi böyle bir daireye iç güveyi olarak mı sokulacaktı? Babasının belki yakında ölümü üzerine miras kaçırmanın herhangi bir kalleşlikle karşılaşabileceğini de henüz hatırına getirmediğinden, Cezmi en az yüz bin liralık bir servete kavuşacağını düşünüyordu. Üç odalı apartmana damat girmeyi içinde bulunduğu dertli vaziyete rağmen de büyük bir nimet sayamazdı.

Kendisini de artık latife etmeye salahiyetli görerek dedi ki: "Bu üç odalı, banyolu, pek güzel apartman dairesine bugünkü fiyatlara nazaran ayda herhâlde yetmiş seksen lira kira isterler. Ben yüz otuz lira aylık alıyor, bununla geçinmeyi de bir türlü beceremeyerek artık borca başlamış bulunuyorum. Yetmiş, seksen lira kira vermeme tabii imkân olmayacağına göre, maaşıma yüzde yüz, hatta yüzde yüz elli nispetinde bir zam yapacaksınız demektir. Bilhassa arzı şükran ve minnet ederim!"

Zam salahiyetine malik olmayan Cemil Saffet Bey tatlı tatlı güldü. Hatta, galiba söyleyeceği şeyi söylemekten de biraz sıkılıyordu. Gülüşünü hayli uzattı. Nihayet dedi ki: "Bir odanıza kiracı temin ettim. Apartmanın geri kalan kısmı tamamıyla size ait bulunacağı hâlde bu tek odanın kiracısı kiranın yarısını, hatta fazlasını, elli lirasını verecek!"

Bu kiracının kim olacağını Cezmi zihninde düşündü. Acaba Cemil Saffet Bey karısıyla şiddetli bir kavga ederek, şiddetle çehre züğürdü olan bu mahluku İstanbul'a yolcu mu ediyordu? Fakat bu takdirde de nihayet kırk elli liralık bir tasarruf için Kâtibi Umumi yerinden çıkıp ve evini bo-

zup maiyetindeki küçük bir memurun yanına kiracı olarak girer miydi? Hem bu miktardaki bir para bütçesinde pek büyük bir rol oynuyorsa karısının içinden çıkıp gittiği -yahut çıkıp gitmek üzere bulunduğu- daireye bir kiracı alması maksadı daha muvafık bir şekilde temin etmez miydi? Cezmi'den bir cevap çıkmayınca, bu kiracının kendisi için ne kadar rahat ve her bakımdan faydalı bir şey olacağını anlatmak üzere yeni izahat vermeyi Cemil Saffet Bey lüzumlu saydı.

Kiraya yarıdan fazla bir nispette iştirak edecek olan bu arkadaş, kendisinin -yani Cezmi'nin- kullanmak hakkına daima sahip olacağı bir salonu döşeyip dayayacaktı. Kış yaklaşmakta bulunduğundan odunu kömürü de o temin edecek, alacaktı. Tefriş edeceği salonda haftada iki üç kere, gündüzleri bulunacak, belki bir kadın misafirin ziyaretini kabul edecekti. Bu misafir kabulleri sırasında apartmanın boş olmasını rica ediyordu. Nihayet tutulacak hizmetçi aylığının yarısını vermek de teklif ettiği şartlar arasında idi.

Cemil Saffet bütün bu izahatı verdikten sonra dostça, fakat yine bir mesafe muhafaza eden bir tebessümle ilave etti. "Kiracının kim olduğunu pek merak ettinizse haber vereyim ki, Kâtibi Umumi arkadaşımızdır!"

Cezmi hafifçe kızararak ve reddetmek kuvvet ve cesaretini nefsinde bulmayarak, "Emredersiniz" diyecekti.

Teklif sarihti.

Bu, arayıp bularak eliyle takdim etmek, hatta arayıp bulmak külfetine girmeksizin karısına ve kızına kadar en yakınlarını arz etmek son çukurunu teşkil eden bir yolun ilk, hatta ilkten biraz öteye giden bir merhalesiydi. Evinin bir odasını para karşılığı bir yabancının gizli safaları için

takdim edecekti. Varlığında bir şey isyan etmek istedi. Fakat içinden bir kahkahanın yükseldiğini, sonra şu sözlerin bu kahkahadan sıyrılıp ayrıldıklarını duyar gibi oldu.

"Haydi canım, sen ahlaksızlığından dolayı babaevinden kovulmuş bir mahluk değil misin? Bu kadar büyük bir fazilet kahramanlığına kalkışıp herifi kendine düşman edecek, kaldırıma atılmak tehlikelerini mi göze alacaksın? Hem 'sana karını, kızını takdim et' diyen de yok! Senden istenilen şey, bazı saatlerde eve gelmemendir. O saatlerde de zaten bankada bulunmak mecburiyetindesin. Haydi oğlum, haydi Cezmi'ciğim, ahmaklığın lüzumu yok!"

Bir kere daha ve bu sefer kati ve kuvvetli bir sesle, "Emredersiniz" dedi, sonra da dudaklarından bir "fakat" sözü çıktı.

Düşmeyi, çamura bulanmayı kabul ettikten sonra bir insanın sükûtundan, zilletinden azami istifade teminine çalışması tabii bir şeydi. Kaldı ki "fakat"ı böyle hesaplar gütmeksizin de söylemek mecburiyetinde bulunuyordu. Apartmanda kendisine bırakılan iki odanın kuru tahtasında mı yatacaktı? Yüz otuz lira aylığın hiçbir bereketi yoktu. Bu para ile bir türlü geçinemeyen Cezmi, banka memurlarından olup açıkça tefecilik eden ve bu işe birkaç yıl evvel üç yüz lira ile başlayıp şimdi on, onbeş bin lirası bulunduğu söylenen Kemal Efendi isimli birine -bu efendinin teminatına göre hususi bir faiz tarifesine mazhar olarak- borçlanmıştı. Yarın bu da suyunu çekince, daha birçokları gibi memurlar kooperatifi kasasından erzak bonoları alıp bunları kırdırmak yoluna da girmesi icap etmeyecek miydi? Dudaklarından dökülen bu "fakat" sözü bir tamahkârlıktan çok ziyade, bir çaresizlik ifadesiydi.

İsviçre'de pedagoji ve psikoloji tahsil ederek daha son-

ra hasıl olmuş görgü ve bilgilerin yükü altında pedagogluğu kalmamış olsa bile psikologluğu ziyadesiyle artmış bulunan Cemil Saffet Bey, bu "fakat"ın mana ve şümulünü derhâl anladı. "Ben alakalı servisle görüşür, size yarın iki maaş nispetinde avans verdiririm" diyerek, üzerinde bir adres yazılı olan bir kâğıtla elli liralık bir banknot uzattı. "Gidip apartmanı, bunu müteakip de sahibini görün ve daireyi tutun" sözlerini ilave etti.

Sonra da emir edasını yumuşatmak üzere dedi ki: "Tutun" diyorum, "çünkü Ankara için hakikaten mükemmel sayılacak bir bina. Bu aya ait borcumu ben tam olarak veriyor, bu suretle mukavele masrafına da iştirak etmiş oluyorum. Siz şimdi bir kapora verir, mukaveleyi de yarın yahut öbür gün yaparsınız. Yarın kefaletim altında bankadan alacağınız para ile de lüzumlu eşyanızı tedarik edersiniz!"

Cezmi gidip apartmanı gördü ve Cezmi Saffet Bey'in ifadesine, yani "Ankara için mükemmel sayılabilecek bir bina" sözlerine uygun buldu. Bir derece döşetilip dayatılırsa, bu apartmanda oturarak, Ankara hayatına bir müddet daha tahammül edilebilirdi. Sonra, Ankara'nın yerlisi olup Karaoğlan çarşısında nalburluk eden apartman sahibi Mustafa Efendi'yi mağazasında görüp konuştu, kendisiyle mutabık kaldı ve ertesi günü mukavele yapılmak üzere elli liranın otuz lirasını ona kapora olarak verdi. Geri kalan yirmi lirayı da artık o geceki safasına tahsis etti. Kuruşları hesaptan bu son günlerde pek bezmiş, gaseyan edecek derecede iğrenmişti.

Rus lokantasında bir yemeğe, Yeni Bar'da iki üç viskiye yirmi lira güç dayandı. Ve tazelendiremediği, bu sebeple de bitirmekten çekindiği üçüncü kadehe baka baka vaziyeti yeni baştan tetkike koyuldu. Cemil Saffet Bey'in o çelim-

siz manzarasının arkasında bu derecede hovarda ve zevke düşkün bir adam gizlendiğini doğrusu tahmin etmemişti. Kendisine bu kombinezon ayda aşağı yukarı iki yüz liraya mal olacak demekti. Fakat bu kadını kıt Ankara'da, İstanbul'da peş para etmeyen nazeninlerin dahi gelmeye razı oldukları takdirde birer afet payesine yükselivererek elden ele arttırıldıkları yerde Cemil Saffet Bey haftada iki üç kere emrine şitab edecek mahbubeyi nerede bulacaktı? Cezmi hafifçe tebessüm ederek, "Yoksa resmî kiracımız bir tane de odadan istifade edecekler müteaddit mi? Benimle karşılaşmamak şart koşulduğuna göre, acaba pek süslü, bol lavantalı ve renkleri baygın kravatlı Müdüri Umumi Bey de mi devam buyuracaklar?" diye düşündü.

Caz çalmaya başlayınca, altı taneden ibaret olup ikisi hayli çirkin ve bir tanesi fevkalade şişman olan kadınların üzerine yüz delikanlı itişip kakışarak hücum etmiş bulunuyordu ve kadınlar bin naz ile kavalye seçiyorlardı.

Cezmi'nin dudaklarına yeniden bir tebessüm gelmişti. Bu manzaraya mı yoksa kendi hâline mi gülümsüyordu, bunu ilk önce kestiremedi. Sonra bir an acı bir kahkaha ile gülmek istedi. Ve babasının kendisini hangi sebeple evden kovmuş olduğunu unutarak ona kilometrelerce uzaktan hitap etmeye kalktı. "Bravo, asalet ve fazilet kahramanı devletlû Hüseyin Hasip Paşa hazretleri! Oğlunuz sayenizde nerelere düştü, görüp iftihar edin!" diye mırıldandı.

Cezmi boşalmış viski kadehi karşısında babasını hatırlayarak onu hâlini seyre davet ederken, bir bakıma hayallere kapılmış olmuyor değildi. Hüseyin Hasip Paşa'nın böyle şeyleri ne görmesine ne de hatırına getirip düşünmesine imkân yoktu. Hatta bir oğlu bulunduğunu aklından çıkar-

mışa benziyor, onu lanet etmek için bile hatırladığı olmuyor, herhâlde böyle görünüyordu.

Kaldı ki geçen sarsıntıdan beri Paşa'nın taze karısıyla yeni bir balayına girmiş bulundukları muhakkaktı. Seza, âşık zevce rolünü en kıdemli ve şöhretli aktrisleri hayran edecek bir muvaffakiyetle oynuyordu ve yetmişinden sonra girdiği bu balayından dolayı ihtiyar adam kendini o derece bahtiyar hissediyordu ki tek evladını ebediyen kaybetmiş olmayı bu saadet için fazla yüksek bir bedel saymıyor olabilirdi. Fakat babasının Cezmi'yi katiyen unutmuş görünmesine mukabil Hayreddin Paşa, kendisini sık sık hatırlatıp anıyordu.

Şu kadar ki bu hatırlayıp anmalar daima muğber ve tehditkâr bir eda ile yapılıyor ve büyük bir şefkati asla haber vermiyordu. Miralay, yeğeninden bir kere mektup alıp cevabını yolladıktan sonra hep aynı tazimkâr ve minnettar ifadeli yeni mektuplar geleceğini ummuştu. Ricalara muhatap olmak zevkine susamış bulunan yaşlı ve nüfuzdan mahrum insan bir kere birini elinden tutup selamete eriştirmiş bulunmasının şeref ve ehemmiyetini unutmaya razı olmuyordu. Lütuf didesinin daimî minnetlerini duymak suretiyle bu şeref ve ehemmiyetin tatları içinde yaşamak istemişti. Cezmi'nin ikinci bir mektup yazmaktan üşenmiş bulunması kendisini bu hazdan mahrum etti ve babası tarafından reddedilmiş olan bu yeğeninin ulvi bir hareket derecelerine çıkardığı tavassutunu unutabilişini Hayreddin Paşa affedilmez bir hareket saydı.

Aşağı yukarı Feride Hanım da aynı şekilde düşünüyor, "Doğrusu Cezmi'den bu derecede vefasızlık beklemezdim" diyordu.

Ve öyle söyledikçe Hayreddin Paşa her sefer, "Artık ve-

fasızlık mı nankörlük mü, bilemem" diye homurdanmayı ihmal etmiyordu.

Emirgân'daki yalıda ve hatta muhakkak ki bütün İstanbul'da kalbi, Cezmi'nin hatırasıyla dopdolu olan tek bir insan vardı ki o da Hamdune yahut daha sonra verilmiş ve hiç tutmamış ismiyle Perihan'dı. Zaten kalbinde Cezmi'nin bulunmadığı bir zamanı bu zavallı genç kızın hatırlayabilmesine imkân yoktu. Bu hâl, çocukluğunun en geri yıllarından beri, ta hürriyetten bir müddet sonra Hüseyin Hasip Paşa'nın valilikten azlolup gelişiyle iki amca çocuğunun birbirleriyle karşılaşmalarından beri, aynı şekli muhafaza ediyordu ve Cezmi'nin bundan hiçbir zaman haberi olmamıştı. Çünkü Hamdune uzak maziye gömülen yıllar esnasında da zekâsıyla olmasa bile kalbiyle her şeyi sezip anlamıştı ve sevgisinin Cezmi'den bir mukabele görmeyeceğini daima bilmiş, hülyalarını bir hakikat yapmaya hiçbir zaman teşebbüs etmemişti.

Hele Almanya dönüşü meydana çıkan ve içine hep Seza Hanım'ın ismi karışan dedikodular kulağına parça parça vardıktan sonra, genç kızın amcazadesine karşı beslediği gizli aşka nefret ve istikrah karışmış, hayalinde kendisine âşık bir nişanlı Cezmi icat edip bu yüzde yüz hayalle avunmayı artık reddetmişti. Şu kadar ki delikanlı babaevinden kovularak, Emirgân'da iki üç gece âdeta sığıntı gibi kaldığı sırada, nefret ve istikrahın yerini rikkat ve merhamet almış, Cezmi artık o kirli, iğrendirici hüviyetinden sıyrılmıştı.

Cezmi'nin fakir bir hayata girmek üzere bulunduğu, hatta girmiş olması ve Ankara'da derhâl bir iş bulamadığı takdirde kaldırımda sürüneceği muhakkakken kendisine pek zarif bir lavanta kutusu hediye alarak son baba yardımından kimbilir kaç parayı buna ayırışı, genç kızı gözlerin-

den yaş gelecek şekilde mütehassis etti. Bu sebeple Cezmi'nin ertesi günü Ankara'ya hareket etmek üzere yalıda geçirdiği son gece, Hamdune kendi kendine büyük bir karar verdi. Annesinden cep harçlığı olarak aldığı paralardan biriktirerek vücuda getirdiği küçük serveti ona verecekti. Fakat maalesef bunu yapamadı. Annesiyle babası kendisini delikanlı ile yalnız bırakmıyorlardı. Kaldı ki bu parayı bizzat verirken söylemesi icap edecek sözleri söyleyemeyeceğini hissetmiyor değildi. Parayı arkasından yollamaya karar verdi.

Ama bu da günlerce mümkün olmayacaktı. Cezmi'nin Ankara'daki adresi malum değildi. Delikanlıdan gelecek mektubu çaresiz beklemek icap ediyordu. O mektuptan da bildiğimiz veçhile, kendisinin bankaya girmiş bulunduğu haberi alınacaktı. Birikmiş parasını Cezmi'ye yollamak yahut yollamayı teklif etmek artık manasız olur, bu geç kalmış teklif amcazadesi tarafından sadece bir kurnazlık, hiçbir tehlike kalmadığı görüldükten sonra rahatça yapılan bir çokbilmişlik şeklinde tefsir edilirdi. Bununla beraber bir fedakârlıkta bulunmak arzusu benliğini o derecede kuvvetle sarmış bulunuyordu ki bunu, yani tefsirin tehlikelerini hiçe saydı ve babasının, "*Sevgili yeğenim Cezmi Bey*" diye başlayıp tebrikleri, duaları ihtiva eden cevabından birkaç gün sonra o da bir mektup yazarak tebrikle söze başladı ve sonra maksada geçti. Yüz yüze olmayınca bu takdir bildiren teklifi bildirmenin zahmeti yoktu ve satırları birbirini rahatça takip etti.

"*Ankara'daki hayatın pek pahalı, birçok şeyin buradakinden iki üç misli yüksek olduğunu söylüyorlar. Sizin gayret müsrif, parasının hesabını hiç bilmez bir zat olduğunuz öteden beri ma-*

lum. İdareyi en çok düşünmeniz icap eden bir zamanda cariyenize o pek latif lavanta çantasını içinde türlü şişeleriyle dolu bir hâlde hediye buyurmanız da bunun bir delili değil mi? Onun için ağabeyim beyefendi, şayet günün birinde bütün bankerliğinize rağmen ipin ucunu fazlaca kaçırırsanız bilin ki amcazadeniz Hamdune Hanım'ın -Bu Hamdune ismi de ne çirkin bir isim değil mi? Tıpkı taşıyanı kadar çirkin!- Evet, Hamdune Hanım'ın birikmiş, tamı tam yüz kırk lirası vardır ve parayı parça parça yahut tam olarak emrinize arz etmektedir.

Tabii günün birinde parça parça veya tam olarak da almak arzusundayım ama bunu bir de hediye refakat etmemesi şartıyla. Çünkü bu takdirde işi sadece korkunç bir faizciliğe dökmüş olurum. Hâlbuki bundan da korkarım.

Dindar bir hanımkız olup Ramazan'da oruç tuttuğum ve otuz gün, beş vakit namaz kılmaya çalıştığım malumu âlileridir. Her ne ise yüz kırk lira hakkında her zaman emrinizi beklediğimi bilin..."

Cezmi bu satırları okuyunca âdeta rikkate gelmiş fakat sonra "Bankaya tayin edilmeseydim böyle bir teklifte elbette ki bulunmazdı. Yüz kırk lirasını Ankara yolculuğuna çıkmak üzere bulunduğum sırada teklif etmeliydi. Sevgili amcazadem hiç tehlike kalmayınca kolay bir alicenaplığa kalkıyor. Hatta şimdi bile 'peki, gönder' desem gönderip göndermeyeceği pek şüpheli" diye düşünmüştü. Vâkıâ, bu mektup geldiğinde de bir eli yağda, bir eli balda diye tarif edilen bir ferahlık içinde değildi. Fakat bu yüz kırk lira için zaten minnet altına girmek pek manasız olurdu. Hele kooperatif arkasında, nalbur Mustafa Efendi'nin doğum yerine izafetle, Ayaş Apartmanı ismini taşıyan ve Ankara'nın yazına kışına uzun müddet dayanamayacağını şimdiden

çatlamış sıvalarıyla hissettiren binaya taşındıktan sonra bir müddet İstanbul'dakileri ve İstanbul hayatını, beş on gün ise nefsini âdeta bahtiyar sanacaktı.

Baba konağında sürülmüş saltanat ne olursa olsun, kendisini ilk defa olarak müstakil ve içinde yaşadığı yerin tek sahibi görüyordu.

Üç oda işte resmen kendisine aitti. İstediği anda soba yaktırıp banyoyu hazırlattıracaktı. Ve karşısında hiç değilse günün muayyen saatlerinde gelip emirleri mucibince hareket eden bir hizmetçisi vardı ve bu şeyler kendisi için tahakkukuna imkân bulunmayan saadetler gibi görünmüş ve hatta düşünülmelerine cesaret edilmemişken işte şimdi, hem de mali vaziyetinin pek bozuk olduğu bir sırada gerçekleşmişlerdi.

Cezmi hakikat bir ıstırabı, vicdan azabından da başka türlü, âdeta yüzünde bir tükürük veya bir damga hissedilmiş gibi bir duyguyu da yenecek, vaziyeti mukabilinde hiçbir şey vermeden temin edilmiş gibi kabul etmek saadetine de erişecekti. Apartmanının bir odasını değil, kendi yatıp kalktığı odayı, hatta kendi yatağını arkadaşlarının emrine teklifsizce tahsis edenler ayıplanır mıydı? Bizzat kendisi de Almanya'da bunu birtakım arkadaşlara yapmamış yahut birtakım arkadaşlarından böyle müsadekârlıklara mazhar olmamış mıydı? Bu defa İstanbul'da bulunduğu iki senelik müddet esnasında da -Seza'dan tabii gizlenen- maceralarına arkadaş odaları sahne teşkil etmemiş miydi? Şu hâlde bugünkü anlaşmada yüz kızartacak ne vardı? Cemil Saffet Bey'le aralarında bir dostluk ve buna imkân veren bir müsavilik yok muydu? O bir bankada talih eseri olarak kâtibi umumi bulunursa, kendisi de onu birkaç defa satın alacak zengin bir vezirin tek evladı değil miydi? Evet, müsavi idi-

ler ve Cezmi bir dostuna, bir arkadaşına hizmette bulunmuş oluyordu.

Fakat bütün bu muhakeme yapısı bazen temellerinden sarsılıyor, hatta yıkılıp devriliyor, içinden bir ses bu sakatlara karşı koyarak müsavat ve arkadaşlık sözlerinin boş, boş ve gülünç bir iddia olduğunu, teklifi, mecbur olup hatta biraz da korkup kabul ettiğini haykırıyordu. Şu kadar ki bu ses mütemadiyen aynı kuvveti muhafaza etmedi ve kendini daha nadiren duyurdu.

Parasızlıktan gelen ıstıraplarsa alınan avansla bir derece, hiç değilse kısa bir müddet için giderilmiş, çünkü Cezmi eline geçen paradan bir miktarını borca vermediği gibi ancak fevkalade zaruri eşyayı almakla iktifa etmiş, yarım yamalak bir yatak odası kurmayı yeter saymıştı. Kaldı ki parası çok olsa da kendini Ankara'da misafir saymakta devam eder, bir yerleşme ifade edecek hareketlerden çekinirdi. Oturmak ve bir gelen olursa kabul etmek için Cemil Saffet Bey'ce döşenmiş geniş sedirli salon kâfi değil miydi? Bu salondan istifade edemeyeceği zamanlarda ise zaten apartmanda bulunmak kendisi için memnu idi.

Cezmi'nin birkaç saat apartmanda bulunmaması kendisinden haftada ilk önce iki kere rica edildiği hâlde bu, yavaş yavaş dördü beşi bulmuş, eve dönmesinin memnu olduğu saatlerin miktarı da artarak bu saatler artık bazen gece yarılarına varır olmuştu. Cezmi'nin kendisiyle yaptığı anlaşmaya göre hep sabahları gelip öğleye doğru evine dönmesi icap eden hizmetçi Sıdıka Hanım, galiba Cezmi'nin olmadığı zamanlarda apartmana yeniden dönüyor, sedirli salonda kalanların emirlerinde bulunuyordu. Vaziyet hakkında esaslı şeyler bildiğini birkaç kere ihsas etmiş, bazı şeyler

anlatmaya kalkmıştı. Fakat Cezmi İstanbul'da kibar konağında evlatlık suretiyle büyütüldükten sonra, Ankara'da bir belediye otobüs şöförüne imam nikâhıyla varışına kadarki hayatının bütün bir roman olduğunu her gün birkaç kere söyleyen bu, kırk beşlik ve güvela gözleri sürmeli Sıdıka Hanım'daki teklifsizlik temayüllerinin varabileceği hadlerden çekindi, kadını konuşturmak istemedi. Cemil Saffet Bey'in ve daha başka kimlerin geniş sedirli salonunda kimlerle sefa sürdüklerini bilmemek ve öğrenmemek, şerefi için müracaattı.

"Cemil Saffet Bey'le daha başkalarının" dinleyişi ise şundan ileri gelmektedir ki apartmanına gelip gidenin, kararlaşmış bulunduğu veçhile ancak Cemil Saffet Bey olduğunu sanması için Cezmi'nin hakikaten pek büyük bir hüsnüniyet göstermesi lazımdı.

Zira, akşamın falan veya filan saatine kadar apartmanına dönmemesi gerektiğini Cezmi'ye haber verdikten sonra Kâtibi Umumi'nin makamından ayrılmadığı, bankada işinin başında kaldığı çok vaki oluyordu. Son günlerde ise Müdüri Umumi de kâtibi gibi makamında bulunduğu hâlde, Cezmi ayda elli lira mukabilinde birçok zatlara bir garsoniyer temin etmiş oluyor, şerefini ve izzetinefsini hakikaten pek ucuza satmış bulunuyordu. Fakat itiraz ve isyan edemedi. Bankadan atılacağı dakikada, İstanbul'dan geldiği günden çok nazik bir duruma düşecekti.

Çünkü şimdi bir de borç yükü altında idi. Bir gün vaziyetinin eskiden bozuk olduğunu ve yardıma muhtaç bulunduğunu Cemil Saffet Bey'e anlatarak dedi ki: "Apartmana cebimde dört yüz yirmi lira borçlu girdim. Bu borç için de ayda otuz lira faiz veriyorum. Ayrıca banka avanstan her ay otuz lira kesiyor. Yani yüz otuz lira aylığımdan ay

başında altmış iki lira kesiliyor. Bu sebeple de şuradan buradan her ay tekrar faizle borç almak mecburiyetinde kalıyorum. Vaziyetim günden güne feci bir hâle giriyor!"

Bu izahatı verirken de ne yalan söylemiş ne de mübalağa etmişti. Sözleri tamamen ve katiyen doğru idi. Fakat bu sözleri söylerken pek rahat rahat dert yanıp yardıma, âdeta merhamete avuç açmış, içinde bu hâlden dolayı hiçbir hayret, hiçbir istikrah yükselmemişti.

Kâtibi Umumi, "Müstesna bazı şartlar içinde bulunduğunuzu anlatarak, Müdüri Umumi'ye istirhamda bulunayım, yarın size herhâlde iyi bir haber veririm" demişti. Ertesi günü de tebşir etti. Yeniden üç yüz lira avans alacak ve bu avans, mevcut borcu ödendikten sonra aylığından kesilmeye başlanacaktı.

Almanca ile birlikte Fransızca'yı vukufundan da istifade edilebileceği dikkate alınarak aylığının yüz otuzdan yüz yetmişe çıkarılması için Müdüri Umumi Bey, İdare Meclisi'nden karar isteyecekti. İdare Meclisi'nin bu kabil dahili işleri reddettiği ise vaki değildi.

Nitekim üç gün sonra meclis bu zammı kabul etti ve keyfiyet, bankanın küçük ve orta memur tabakası arasında açığa vurulmasına cüret edilmeyen türlü tefsirleri mucip oldu. Fakat apartman hizmeti henüz malum olmadığı, hatta kulağı pek delik olup her şeyden istifade edilebileceği için her şeyi öğrenmek prensibine gayetle riayetgir olan tefeci Kemal Efendi'den bile yeni sezilmeye başlandığı için, yapılan tefsirlerde çok hataya düşüldü. Mesela Cezmi'nin bu lütuflara yeni sevgilisi dansöz Lili sayesinde mazhar olduğu iddiasında hakikatin hiçbir hissesi yoktu.

Dansöz Lili'nin nenin nesi olduğuna ve Cezmi'nin kendisini nasıl tanıdığı bahsine gelince, bu, Ankara'nın barla-

rının en iyi olan Yeni Bar'da köylü kıyafetinde Macar raksları yapan ve Macarca şarkılar söyleyen, uzun boylu ve uzunca yüzlü, sarışın, hiç zayıf olmadığı hâlde narin görünen, narin ve toy hissini vermesine rağmen de saatlerce içmekten ve sevgi oyunlarında ziyadesiyle dayanıklı ve mümareseli bir Macar kızıydı. Bir gece barda görüp konuştuğu Cezmi'ye tutulmuşa benziyordu ve bu keyfiyet delikanlıyı birdenbire âdeta meşhur etmişti. Lili kendisini hakikaten seviyor muydu? Belki de sadece kusursuz giyinen, Almanca'yı serbest konuşan ve pek yakışıklı bir Türk delikanlının sevgilisi olmak gururunu okşuyordu. Kendisiyle buluşmak için ısrar eden yaşlı ve zengin kimselere karşı nefsini naza çekmek ve daha cazip olmak için bu vaziyetten istifade edeceğini düşünmüş olması, yani bu münasebetin bilhassa bir hesap mahsulü bulunması da mümkündü.

Fakat mümkün değil muhakkak olan şeyse şuydu ki hemen her gece bara gelmesi için Cezmi'ye ısrarlarda bulunuyor, haftada iki kere de bar kapanınca ertesi gün öğleye kadar kalmak üzere delikanlı ile beraber Ayaş Apartmanı'na geliyordu.

Şu kadar ki küçük Ankara'da bir iki sene içinde birkaç tanesi birden -hatta birisi bir müddet için şehrin en eski ve fakir mahallerinden birinde- açılmış bulunan bu acayip yerler kapanmak bilmiyorlar, gecenin tam üçüne, hatta dördüne kadar açık kalıyorlardı. Ve Cezmi için o vakte kadar bardan ayrılmamak, içmek, Lili ile sık sık dans ettiğine göre eğer konsomasyona çekilmemişse el âleme karşı *bol* yollamak icap ediyor, ondan sonra da umumi kaideye uyup bar çıkışı bir müddet İstanbul Pastahanesi'ne uğramak, bir nevi supe yapmak lazım geliyordu.

Sabaha kadar açık kalan İstanbul Pastahanesi, bu saat-

te iş takibine gelmiş melon şapkalı kıranta müşteriler ile dolu olduğu zamanlardaki hâlinden pek farklı bir manzara arz eder, kapanan barlardan hücum eden Türk, Rum, Yahudi, Ermeni, Macar ve Alman artistler ve bunların sevgilileriyle neşeli ve şenlikli bir yer hâlini alırdı.

Ve nihayet apartmana gidiliyor, ancak sabah olduktan sonra uykuya varıldığı için de yataktan kalkmak Cezmi için öğleye doğru mümkün olabiliyordu. O zaman kapıcıyı bir hastalık bildiren tezkere ile ve tabii bahşiş verip bankaya yollamak icap ediyor, Cezmi'nin biraz büyük gelen pijamaları içinde vücudunun dolgunlukları kaybolan ve kısa sarı saçları ve mavi gözleriyle delikanlının âdeta bir küçük biraderi manzarasını arz eden Lili ile karşılıklı yemek yemek üzere en birinci lokantadan değilse bile iyi lokantaların birinden yemek getirtiliyor ve bu yemek daima üç kişilik oluyordu. Zira Lili'nin geceyi geçirip öğle yemeğine kaldığı günlerde hizmet saatlerini ricalar ve bahşişler mukabilinde uzatmaya razı olan Sıdıka'yı ikiden üçten sonra aç karnına yollamak elbette ki hatıra gelemezdi. Velhasıl, "büyük aşkına" rağmen Lili, Cezmi için hakiki bir yıkım oluyordu. Bankadan temin edilen yeni avansın son kırıntıları da bitmek üzere idi.

İşte Hamdune'nin yer yer neşeli bir eda takınmakla ve bilhassa kendi nefsine istihza eder görünmekle beraber pek ciddi şeyler söyleyen yeni mektubunu Cezmi bu münasebetin son günleri esnasında alacaktı. Vefakâr kızın mektubu aynen şuydu:

"*Ağabeyim Cezmi Bey,*

Evvela şunu söyleyeyim ki size haklı olarak çok kırgınım, bunda da pek haklı olduğumdan hiç şüphe etmiyorum. Çünkü

Ankara'ya gittiniz gideli, yani dokuz aylık bir zamandan beri, babama lütfen ve ancak bir mektup yolladınız ve benden bu kadarını da esirgediniz. Büyük bir hüsnüniyetle yazdığım mektuba iki satırlık bir cevap bile almadım. Fakat ben kindar, hatta belki de fazla hassas bir insan olmadığım için kızgınlığım bir dargınlık derecesine varmış değildi. Nitekim size bu mektubu yazışım da bunu göstermiyor, ispat etmiyor değil... Ancak şunu ilave edeyim ki bu mektubu dostluk, ahbaplık etmek üzere yazmıyorum. Bu satırları yazmaya beni mühim bir sebep sevk ediyor. O sebep de size taalluk etmektedir. Bunu hemen bildirişim ise mektubumu içiniz sıkılıp atmanızı önlemek arzusundan ileri geliyor. Umumiyetle akrabalarımıza ve tahsisen amcazadenize alakanızın derecesini böylece ima ettikten sonra da mukaddemeleri kâfi buluyorum, asıl mevzua giriyorum. Evde annemle babamın konuşurlarken, yanlarına girdikçe kulağıma parça parça çarpmış şeyleri birbirlerine ekleyerek vardığım netice pederinizin Seza Hanım'ın nüfuzuna gittikçe çok girmiş, Seza Hanım'ın da miras meselesini ancak kendi menfaatlerine göre tanzim etmek işini esaslı bir şekilde ele almış bulunduğu yolundadır. Allah gecinden versin, amcam merhum olunca size hiçbir şey kalmaması için neler yapılabileceğini öğrenmek üzere Seza Hanım avukat avukat dolaşıyormuş. Gerçi yeni kanunların hükümlerine göre amcamın mirasından mahrum etmesi imkânı yokmuş ama bu iş dolambaçlı yollardan yürünülürse yine temin edilebilirmiş. Mesela Seza Hanım, Paşa'ya pek büyük bir borç senedi yazdırıp imzalattıktan sonra vefat vukuunda bu senede dayanır ve bütün emlakı eline geçirebilirmiş. Vâkıâ bu ciheti annem pek mümkün görmüyor. Babama, 'Canım Paşa, çocuk gibi konuşmasana, Seza adlı şıllığın meteleksiz bir herifin kızı olduğu, Hüseyin ağabeyine hem de beş parasız vardığı kâinatın malumu! Koca bir Hasip Paşa'ya borç verdiğini iddia

edecek olsa sözüne deliler güler!' dediğini duydum. Fakat bu olmasa bile emlakı birer birer sattırıp parası ile kendisine elmaslar aldırmak, yeniden alınacak emlakı üstüne yaptırmak veyahut paraları bankaya kendi namına koymak cihetleri yok değilmiş! Esasen Seza Hanım da avukat avukat dolaşıp ilmini derinleştirmiş ve tahkikatını neticelendirmiş olacak ki Beyoğlu'nda, büyük caddedeki apartman ilk olarak satışa çıkmak üzere bulunuyormuş. Babam bunları anneme haber verdikçe, 'O hakikatsiz oğlana çok kırıldım. Fakat yine acıyorum. Kanı kanımdan, canı canımdan. Bilmem ki ne yapmalı?' deyip duruyor. Onun kararsızlıkları devam ededursun, ben de elime kalemi alıp size mektubu yazdım. 'Gizlice' sözünün hikmetini de anlatayım. Yazacağımı bildirseydim belki de 'sen her şeye burnunu sokma!' derlerdi, tembih hilafına gizli yazmaya nispetle, menedileceği hatıra gelmeyerek yazıvermiş bulunmak daha hafif bir suç teşkil eder, değil mi?

Ancak akıl da öğretsem nasıl olur? Ama sakın, 'Sen kim oluyorsun ki benim gibi mühim bir bankacıya ve sabık diplomat namzedine akıl öğretiyorsun?' demeyin, çünkü affınıza mağruren söylüyorum, sizin aklınızı hiçbir zaman beğenmiş değilim, kendi aklımı ise şöyle böyle beğenirim. Onun için de size pek ciddi bir iş adamı edası takınarak şunları söyleyeceğim: Amcam biraz daha kendi hâline bırakılırsa, Seza Hanım malın değil büyük bir kısmını, hatta tamamını eline geçirecektir. Sizin mutlaka bir şey yapmanız, tedbir almanız, harekete geçmeniz lazım. Ama ne yapar, hangi yollardan yürürsünüz, bu kadarını bilebilseydim, avukat gibi bir şey olurdum.

Buna rağmen, düşününce bazı şeyler hatırıma gelmiyor değil. Büsbütün İstanbul'a gelin diyecek değilim. Pederiniz belki de İstanbul'da yaşamanızı istemez. Fakat mezuniyet alıp gelseniz de kendisini görmeye, elini öpüp affolunmaya çalışsanız.

Hatta -kendisiyle pek dostça münasebetler idame etmek icap etmesine rağmen, hiç mektup yazmamak sureti ile kırdınız- babamı aracı etseniz, pek ciddi bir hayat sürdürdüğünüzü, eski çılgınlıkların ve münasebetsiz hareketlerin tamamıyla mazide kaldığına babam, babanızı iknaya çalışsa. Bunlardan hiç değilse kısmen iyi neticeler alınacağından şüphe etmiyorum.

Hem bana bunları sade kendiniz için değil, biraz da pederiniz için yapmalısınız gibi geliyor. Eğer Seza Hanım bütün serveti eline geçirir, her şeyin üstüne otururşa babanıza karşı muamelesi değişmez mi? Elbette değişecek, çünkü kendisinden korkup çekinmek için bir sebep görmeyecektir. Babamın arada bir ağzından kaçırdığı fikre iştirak ederek onda bir cani namzedi görmeye meyyal değilim. Fakat muhakkak ki kalbi elmastan, pırlantadan bir kadın değil. Yetmişlik bir adamın zevcesi olmaktan dolayı da nefsini bahtiyar saymayacağı muhakkak bulunduğuna göre, elinden bütün mal ve mülkünü alacağı ihtiyarı düşkünlük günlerinde tamamen sefil edeceğini muhakkak saymaz mısınız?

Ben muhakkak görüyor ve işte bilhassa bunun için size şu uzun mektubu yazarak, bütün akıl ve mantık sermayemi döküp saçmış bulunuyorum. Artık nasıl isterseniz öyle hareket edin. Aramızda üç yaş bulunmasının verdiği hak ve salahiyete dayanarak bu mektubu da ellerinizden öptüğümü söyleyip bitirmek mümkündü ama Seza Hanım'ın daima sizden büyük göründüğümü söylediğini ve buradaki mahalle hanımlarının da dolayısıyla aynı hükümde bulunduklarını, yani yaşımı gıyabımda otuza çıkardıklarını düşünerek, kusursuz taravetinize karşı gaddarca tecavüzlere kalkmayacağım.

Yani ellerinizden öpmeyerek mektubuma en muhabbetli selamlarımı yollayarak son veririm, efendim.

Amcazadeniz
Hamdune"

Hüseyin Hasip Paşa koltukta oturuyor, elindeki, kabı açık kırmızı renkte ve biraz yorulmuş bir cildi karıştırıyordu. Bu, Osmanlı İmparatorluğu hükümetinin Meşrutiyet'in geri verilişinden, 10 Temmuz inkılabından önce çıkarmış bulunduğu devlet salnamelerinden biriydi. Bu salnamelerin eski ve yenileri, cümlesi Hüseyin Hasip Paşa'nın kütüphanesinde mevcuttu. Ve yıllardan beri Paşa'nın en büyük tetkik mevzuunu teşkil ederlerdi. Başlarında "eshabı meratip" diye yazılı kısımda, vezir ve müşirlerle onların altında bulunan büyük ve büyükçe derecelerdeki kimselerin, bâlâların, ûlâ evvelleriyle Rumeli Beylerbeyi, Babıâlililerin cetvelleri vardı. Bu kısımları Hüseyin Hasip Paşa yorulup bıkmadan, üşenip bezmeden okur, kendisi Rumeli Beylerbeyi'nden vezirliğe yükselmişken, henüz bâlâlıkta kalıp sonra vezir olabilmiş kimseleri, hatta olamayarak efendi veya Rumeli Beylerbeyi paşası kalmış olanları istihfafla süzer, kendinden evvel vezirliğe yükselebilmiş olanlara karşı kin ve nefretle ürperirdi. Fakat asıl büyük hazzı, içine biraz açlık katılsa bile asıl büyük sefası, şimdi pek büyük mevkilerde bulunan kimselerden birini o eski salnamelerden küçük ve hakir, o salnamelerin çıktıkları tarihlerden huzuruna ancak el pençe divan durabilmek üzere girebilir bir adam vaziyetinde gördüğü zaman duyardı. Bu sefer herhâlde pek mühim bir şey keşfetmiş olacaktı ki âdeta bir feryat yükselterek, sağ kalçasındaki sızıyı da heyecan içinde unutarak âdeta yerinden fırladı. Bu sırada pencere önündeki küçük ve XV. Louis üslubundaki yazı masasının başında bir mektup yazmakta olan Seza Hanım da boş bulunup bu ses ve hareketten dolayı bir saniye âdeta korku geçirdi. Sonra, Paşa'nın heyecanına karşı alakalı görünmek mecburiyetiyle ihtiyar adama gözlerinden bir sualin ışığı ile baktı.

"Bu salnamede şimdi ne keşfettiğimi biliyor musun?"

Seza Hanım içinden, "Herhâlde pek manasız, incir çekirdeğini doldurmaz, on paralık kıymeti kalmamış büyüklüklerinden bir şeyi yüzüncü defa olarak anlatacaksın!" diye düşündü. Ve tabii bu düşünceyi kırk kilit altında sakladı, en alakalı, en muhabbetli, en hürmetkâr edasıyla sordu. "Ne keşfettiniz Paşa?"

"İttihatçıların vaktiyle, hem de Adliye Nazırlığı'na getirdikleri mahlukattan Hüseyin Hulki Bey, valiliğinde bulunduğum sırada vilayetin en ehemmeyetsiz kazalarından biri olan Görele'de kaymakammış. Ne derecede silik bir mahlukmuş ki keyfiyeti ancak şimdi fark ettim. Şahsı da hayalimde bir türlü canlanmıyor."

Seza adını da Hüseyin Hasip Paşa'nın valilikleri kadar mazi olmuş nazırlığını da bilmediği bu Hüseyin Hulki Bey'in vaktiyle Görele Kaymakamlığı etmiş olup olmadığını, üzerinde durulmaya layık bir keyfiyet şeklinde kabul etti, hatta işi hükme varmadan önce etraflı bir tetkike layık bularak, "O olduğu acaba muhakkak mı efendim?" diye sordu.

"Muhakkak! Muhakkak! Hüseyin Hulki ismi Ahmet, Mehmet isimleri gibi değildir, nadir adlardandır. Hem esasen, şimdi sağ mı değil mi meçhul bulunan bu herifin Adliye Nazırlığı'na tayini sırasında eski kaymakamlardan olduğu söylenmiş, kaymakamlık ettiği için de 'Hüda-i nâbit mahluklardan değildir, idari tecrübeye sahiptir' denmişti. Maiyetimdeki kaymakamı tecrübe sahibi diye Nezaretlere yükseltenler, on dokuz yıl valiliklerde bulunmuş bir adamın tecrübesine değer vermeyerek kendisini tekaüde sevk ediverdiler.

"Ah Paşa, anlattığınız o eski valilikler şimdi birer masal

oldu. Eski debdebe, saltanat kaldı mı ki? Esef ediyorsunuz!"

"İşhatçılar zamanında iş ayağa düştükten sonra elbette valilik etmezdim. Hatta Damat Ferid Paşa da, ondan evvel Gazi Ahmed Muhtar Paşa da o kadar rica etmişlerken tekrar vazife almayı kabul etmedim. Hele şimdi eski mutasarrıflıklar değil, eski kazalar bile vilayet oldu. Artık valilik değil, kepazelik!

Fakat İttihatçılar tekaüt edeceklerine âyan yapamazlar mıydı? Şimdi de Büyük Millet Meclisi'ne alınamaz mıyım? Bırak ki bunu söz diye söylüyorum. Kudemai vüzeradan bir zatın, bu, dünü meçhul çoluk çocuk arasında ne işi olur? Elbette teklif edilse de kabul etmem. Ankara'ya ayak atmam."

Ankara lafı üzerine birden Cezmi hatırına gelmiş olabilirdi. Fakat bu seci'ye o kadar heyecanla girmişti ki hatırlayışın içinde bir tepkisi olamadan, herhâlde görünmeden devam etti.

"Ama teklif eden var mı, hayır, yok! Neden âyanlığı teklif eden yok! Sebeb-i, hikmeti de basit! İttihatçısı da Cumhuriyetçisi de Ahfeş'in keçisi gibi her söze baş sallayacak adam istiyorlar. Bense vicdanımın hak ettiğini yapan, hakikati batıldan daima tefrik ve temyiz eden bir adamım. Makbul, mergup olamam! Bırak ki hamdolsun hiçbirine ihtiyacım yok! Verecekleri makamları alıp başlarına çalsınlar!"

Aynı mevzu, aynı sözler, aynı fikirler, aynı sahte istihkarlar ve gizli iştirakler avdet ediyordu. Seza Hanım içinden, "Allah seni meclise almayanları, aldırmayanları kahretsin! Hiç değilse arada bir orada uyuklamaya ve abuk sabuk söylenmeye giderdin de buruşuk maymun suratını bazen görmemek saadetini tadardım. Hem yolculuklarda belki üşüyüp soğuk alırdın da büyük yolculuğa çıkardın! Ankara'nın sert iklimine dayanamayıp, hatta ilk ayak attı-

ğın gün tıkanıp ahreti boylaman da mümkündü!" diye düşündü. Bütün bunları bir saniye içinde düşünürken de bileğindeki elmaslı saate bakarak yerinden heyecanla fırladı.

"Aman ilaç vaktiniz gelmiş. Az kalsın gecikiyorduk!"

Hüseyin Hasip Paşa, "Benim ilaç vaktimin geldiğini insan nasıl olur da fark etmez!" diye bir an dargın dargın düşündükten sonra yanında duran saate göz atıp buna daha iki dakika bulunduğunu anladı, bunun üzerine de kendini, büyüklerinin şefkatleriyle çevrilmiş, sımsıkı kuşatılmış bir çocuk gibi emin ve mahfuz hissetti. Büyük bir kaşık dolusu beyaz ve ekşi su ağzına boşaltılırken de Seza Hanım'ı belinden tutup kendine doğru çekmeye kalkıştı. Sevgisinin gittikçe seyrekleşerek, gittikçe yarım yamalak bir mahiyet alan tezahürlerinin ve zaferlerinin sonuncusu da ayların gerisinde kalmış olduğu hâlde Hasip Paşa bu âşıkane savletleri nefsi için pek tabii bir hak sayıyordu. Fakat tam bu esnada içeri giren emektar Tarandil Hanım, Seza'yı ilaçla da ıslanmış olan kırçıl kılların yüzüne sürülmesi azabından kurtardı.

"Efendim biraderiniz teşrif etti."

Hüseyin Hasip Paşa, "Allah Allah! Ne zamandır geldiği yoktu. Kandilde de gelmedi!" diye söylendi. Sonra, emir bekleyen yaşlı kadına, "Buyursunlar bakalım!" dedi.

Tarandil'in arkasından karısının da ayrılmak üzere bulunduğu görünce de, "Sen kalmıyor musun hanım?" diye sordu.

Seza Hanım deminki huzur ve emniyetini kaybetmişe benziyordu.

"Ne yapayım kalıp da! Zaten yukarıda işlerim var" dedi. Biraz asabi ayrıldı. Aylardan beri kendisiyle karşılaşmamaya çalıştığı kaynı, Cezmi'nin lafını etmek üzere yine

onu müdafaa etmek için gelmiş olabilirdi. Paşa'nın hafızasında uyuşmuş bulunan ve genç kadın için tehlikeli bir mahiyet almaları daima mümkün şeyler, bu konuşma esnasında tekrar canlanacaklardı.

Hüseyin Hasip Paşa da aynı mülahazalarda bulunmuştu. Karısının demin ta yakınına gelmesi üzerine kendine göre pek bir heyecan geçirmiş olan ihtiyar adam, bu heyecandan ayrılıp pek fena birkaç dakikayı âdeta tekrar yaşadı ve Hayreddin Paşa onu suratı asık buldu.

Hasip Paşa koltuğunda doğrularak, fakat kalkmayarak kardeşini, "Ooo, buyurun bakalım Miralay Bey, nice zamandır kayıplara karışmıştınız" sözleri ile karşılamıştı.

Miralay Bey, teminine çalışılacak maksat uğrunda istihzaya hiç aldırmadı ve odasındaki hürmetkârlığı asla kaybetmeksizin evvela hâl hatır sordu. Büyük biraderinin kocamış vücudunda mevcut fevkalade alaka ve dikkate layık istihfafları asla caiz olmaz, fakat fazla bir telaşla karşılanmaları da kati surette memnun hastalıkların cümlesi hakkında malumat istedi, seyirleri hakkında memnunlukla verilen izahatı da sabır ve tahammülle, sahte bir sevinçle dinledi. Hatta fedakârlığı daha ileri götürerek, Hayreddin Paşa "yenge hanımefendinin" sıhhatini sordu, şiddetli bir nezle geçirmiş bulunduğunu öğrenince büyük bir esef izhar etti. Şiddetli nezleyi tamamıyla geçirdiğini öğrenişinden de pek memnun oldu.

Bu kardeşlik tezahüratı Hüseyin Hasip Paşa'yı yumuşattı. Feride Hanım'la Hamdune'nin afiyetlerini istifsara sevk ettiği gibi, amca rolünü tamamıyla benimsemesini de mucip oldu.

"Kızı bir kere getirmeden koca bir kış geçirdiniz. Burada beş on gün kalsaydı, yengesiyle tiyatrolara, sinemalara

gitseydi, biraz dünya görüp açılsaydı fena mı olurdu! Zavallı çocuğu Boğaz'ın ıssız bir köyüne kapamışsınız, maraba mı edeceksiniz bilmem ki. Hani şeytan 'büsbütün yanına al' diyor!"

Ne derecede samimi oldukları pek meçhul olan bu sözleri Hayreddin Paşa hürmetkâr bir sükûtla dinledi ve artık aradaki samimiyet ve muhabbetin en yüksek noktasına varmış bulunduğuna hükmederek, ziyaretinin sebebini açtı. Cezmi'nin yarın İstanbul'a geleceğini, bu seyahati ayaklarına yüz sürmeye iştiyakından dolayı yaptığını bildirdi. Çok ıslah-ı hâl ettiği, âdeta başka bir adam olduğu, muntazaman gelen mektuplarındaki ifadeden de anlaşılıyordu. Bütün amirleri kendisinden pek memnundular ve bankadaki hizmetine başlayalı altı ay geçmeden maaşına da büyük bir zam yapılmıştı. Hüseyin Hasip Paşa kuru, ak sakallı, her tarafından kapanmış çehresinde tek hat oynamadan, hiçbir harekette bulunmaksızın, ağzından tek söz çıkmayarak, gözlerinde dikkate benzer bir şey dinliyordu. Bu, herhâlde iyi bir alametti. Bu kanaate düşen Miralay artık davayı kazanmış bir insanın emniyet ve rahatıyla izahatına devam etmişti. Fakat büyük kardeşi altlı üstlü takma dişli ağzını açar açmaz hükmünde tamamıyla aldanmış bulunduğunu anladı.

"Sana, ısrarın üzerine onun için iki yüz lira verdiğim gün kati kararımı da bildirmiştim. Benim Cezmi isminde evladım yoktur. Çünkü o bir insan değil, insanlık için yüz karası bir rezildir!"

Hayreddin Paşa ne kadar münasebetsiz şeyler duyarsa duysun sakin kalmak üzere evvelden karar vermiş bulunuyordu. Buna rağmen birdenbire sinirlendi. Davayı kazanmış olduğunu sandığı anda bu cevapla karşılaşıp hiçbir şey

temin edememiş bulunduğunu anlamak, tahammülünü mahvetmiş olsa gerekti. O insanlık için yüz karası, rezil, rezaletini tek başına işlemiş değildi. Rezaletinin daha da az cahil ve yaşı daha ilerde ortağını bağrına basan ihtiyarın, evladına böyle düşman kalışı, onu âdeta bir bardak suda boğacak derecede düşman olmakla sebat ve inat edişi "hırs-ı piri" denen şeyin en hazin bir tecellisinden başka bir şey olamazdı.

Eski asker tok bir sesle, "Ağabey, caniler bile ıslah-ı hâl ediyorlar" dedi.

" 'Caniler bile' deyişine göre kendisini, canilerden ehven bir mahluk olarak mı kabul ediyorsun?"

"Peki, canilerle, en azılı canilerle bir tutalım. Fakat en azılı canilerin de ıslah-ı hâl etmeleri vaki değil mi? Size oğlunuz tamamıyla başka bir insan olmuş diyorum. Bu seyahati de evvela sizin ellerinizi ayaklarınızı öpmek, sonra rızanız dahilinde bir yuva kurmak üzere ihtiyar ediyor!"

Acaba hayalinde neslini baki kılacak torunlar görüp Hüseyin Hasip Paşa rikkate mi gelmişti? Herhâlde, "Öyle mi?" diye hafifçe güldü.

Fakat bu sert, âdeta düşman bir gülüştü. Ve gülüşte kendini belli eden düşmanlık, bunu takip eden sözlerle kati bir mahiyet aldı.

"Eski zamanlarda olsaydık, Feride Hanım'ı sokak sokak görücü gezdirip el âlemin evladının başını onun vasıtasıyla hare yakacak, derdim. Fakat devirler değişti, şimdi herkes alacağını kendi seçiyormuş. Küçük bey de kendi layıkını elbette kendi bulmuştur. Alacağı şırfıntı buradan mı Ankara'dan mı?"

Seza'yı onun, vaktiyle bir ahbap evinde, hatta iddialara göre bir rakı meclisinde görüp beğenerek, tutularak aldığı-

nı hatırlayan Hayreddin Paşa, "Senin gibi pinponlar bile işte kendileri seçip sonra âleme rüsva oluyorlar! Bir delikanlının alacağı kızı evvelden tanıması neden kabahat olsun!" diye düşündü. Fakat bu düşünceleri de yürekçiğinde hapsederek sade şırfıntı sözüne dolasıyla lazım gelen mukabelede bulundu. "Cezmi kızımla evlenmek istediğini yazarak, muvafakatımızı rica ediyor!" sözlerini ağır ağır söyledi.

Hüseyin Hasip Paşa uzun ve müstehzi bir kahkaha salıverdi ve ekseriyetle olduğu gibi bu kahkahayı bir öksürük takip etti. Acaba bu kahkahaya karışan istihzada Hamdune'yi beğenmeyişin, onu gelinliğine layık bulmayışın bir hissesi var mıydı? Hatta, insan kalbinin binbir mantıksızlığı ve giriftliği olduğu için, oğlunu inkâr eden bir baba, bu oğlunun amcasıyla mektuplaşmalarını, onu bir baba yerine koymuş bulunmasını da kıskanamaz mıydı?

"Mükemmel doğrusu! Vaktiyle nispet eder gibi gelip haber vermiş, 'nüfuzumla Cezmi'ye derhâl iş temin ettim' diye övünmüştün. Şimdi de gelip 'Feride Hanım'la karar verdik, oğlunu kendimize damat ediyoruz' diyorsun. Ne âlâ, nasıl bir yılan olduğunu bilmezken, Hariciye hizmetine sokmayı düşündüğüm mahluku banka memuru yaptınız, 'şimdi de damat ediyoruz, hemen affet!' diye emir veriyorsunuz. İlk önce ben Cezmi'yi affedeceğim, herhâlde kendisine aylık bağlayacağım, şüphesiz düğün masrafı yapıp hediyeler vereceğim. Mirastan mahrum olmak tehlikesi tabii ortadan kalkacak. Bunun üzerine siz de dünya güzeli Hamdune ve nam-ı diğer Perihan'ı, Cezmi Beyefendi'ye vereceksiniz! Bunlar sizin planınız, iyi ama bir şeyi düşünmeyi unutmuşsunuz! Cezmi, kerimeniz hanıma niye şimdi talip oluyor da evvelden bunu düşünmedi?"

Evvelden bunu niçin düşünmediğini, kimin delikanlıyı

nefsine tahsis ederek, bunu ona düşündürmediğini bir tokat çarpar gibi söylemek pekâlâ mümkündü, fakat Hayreddin Paşa yutkundu ve sustu.

"Evet, şu dediğine balmumu koy. O oğlan senin kızını ancak beni yumuşatabilirsen, yola getirebilirsen alır! 'Razı edemedim' dediğin anda nikâh memurluğunun kapısından girmiş bulunsa bile döner. Bütün dava miras davası. Hepiniz onun peşindesiniz! Senin de bu rezile evladını vermeye razı oluşun, bunu isteyişin aynı sevda yüzündendir. Bunlar beyhude emekler efendi, boş hesaplar! Cezmi'ye meteliğim kalmayacak, müstakbel torunlarınıza beş param geçmeyecek! Nem var nem yoksa, bütün servetim, günün birinde gözümü kapadığım zaman Seza Hanım'ındır!"

"Günün birinde gözümü kapadığım zaman" sözlerini Hüseyin Hasip Paşa o derece ağırlaştırıp söylemişti ki bu sözlerde bir de "şayet"in gizli olarak ilave edildiğine ve onun da araya sığabilmesi için öteki sözlerin bu derece ağır ağır, aralarında boşluklar kala kala çıktıklarına hükmedebilirdi. Seza Hanım bu konuşmayı kapı ardından dinlemekte idiyse son cümlenin bu kadar ağır sürüklenişi, sözlerin haber verdiği güzel karara rağmen kendisini muhakkak endişelendirmiş olacaktı.

Hayreddin Paşa sakin, vakur ve kati cevap verdi. "Eski kanunların hükümleri kalmadığını siz anlaşılan bilmiyorsunuz. Evladınızı hakkından, kanuni hissesinden mahrum etmeye salahiyetiniz yoktur."

"Mal benim değil mi, ederim."

"Edemezsiniz Paşa!"

"Satarım ve paralarını karıma veririm."

Hüseyin Hasip Paşa, bu sefer hiç öksürük karışmamak şartıyla yeniden güldü. Sonra âdeta bir zafer edası içinde haber verdi.

"Nitekim işe başladım da! Galatasaray'daki büyük apartmanı satılığa çıkardım. Satacağım, bedelini de Seza bankaya, kendi namına yatıracak. Nem var nem yok, satıp bedellerini bankaya onun namına yatıracağım. Bunun ötesi var mı? Kanunu yapanlar burasını da düşünseydiler! Ama nasıl düşünecekler? Herifler burunlarının ötesini görmekten âciz."

Hayreddin Paşa ağır ağır başını salladı. "Hata ediyorsunuz birader! Kendi emniyetiniz ve rahatınız namına da büyük hata işliyor, yarınınız için korkunç ihtimaller hazırlıyorsunuz!"

"Ne gibi korkunç ihtimallermiş bunlar? Sizin akıl edip benim akıl etmekten âciz bulunduğum bu korkunç ihtimaller nelermiş bakalım?"

"Söyleyeceğim, telaş buyurmayın. Oğlunuzun kanuni hissesini almaması için bütün malınızı elinizden çıkarıyorsunuz, sonra Seza Hanım sizin derdinizi çekmez. Malın, paranın üstüne oturunca size tekmeyi atar, taze kocaya gider. Daha düşkün günlerinizde bir tekaüt maaşıyla ortada kalırsınız."

"Seza dünyanın en iyi kalpli kadınıdır. Ben dünyada şefkati, muhabbeti, fedakârlığı ancak onda gördüm. Siz hepiniz malıma göz dikmişsiniz, menfaat peşinden koşan mahluklarsınız!"

Demek ki artık bir daha hiç yüz yüze gelemeyeceklerdi. Ve buna kanaat getiren Hayreddin Paşa uzun seneler kıskandığı ve hiç istifade edemediği bu serveti çamurlarla bulamak, bu serveti bir tükürük şeklinde büyük kardeşinin yüzüne fırlatmak zevkini artık tatmak istedi.

"Sizi ikaz etmek bir aile borcuydu, hatta sadece insanlık namına da bir vazife idi. Bunu yerine getirdim. Artık dilediğiniz gibi hareket edin. Fakat şunu bilin ki yarın beş

parasız kalırsanız hâlinize kimse acımayacak, herkes 'rüşvet ve zulümle toplanmış mal kime hayretmiş ki ona edecek! Oh olsun!' diyecektir."

Hüseyin Hasip Paşa koltuğundan fırlamak istedi, fakat kalkamadı. Yüzü mosmordu.

"Rüşvet ve zulüm, öyle mi? Düşmanlarımın tertibi olan iftiralara, İttihatçılar inanmış görünerek beni hakkımken âyana koymadılar. Belki süreceklerdi de cesaret edemediler. Fakat şimdi öz kardeşim karşıma geçip bu yıllanmış, ilk çıkaranlarca bile unutulmuş iftirayı tekrar ediyor!"

Ve iki kolunu kaldırıp âdeta bir düşmanla boğuşuyor gibi çırpınarak bağırdı. "Git, artık seni de gözüm görmesin. Yazıklar olsun sana, yazıklar olsun!"

Ve uzun boğuk bir öksürükle yüzü hep mosmor, koltuğa yığıldı. Hayreddin Paşa ayağa kalkmış, telaş ve korku içinde, fakat ne yapacağını tayin edemeyerek şaşkın etrafına bakınıyor, ancak kardeşine yaklaşmaya cesaret edemiyordu. İşte tam o esnada, artık kati bir zaferle muzaffer, Seza Hanım içeri girdi.

Açıp geçtiği kapının arkasında söylenenleri dinlemek üzere muhakak olarak kalmış bulunmasına rağmen, sanki uzaklardan koşup nefes nefese yetişmiş bir insan edasını taklit ediyordu. Koltuğa koştu ve ihtiyarı kollarıyla sardıktan sonra en küçük bir istikrahı belli etmeksizin yüzünden öptü, avucundaki ipek mendille terini sildi. Koltuğun yanındaki masa üzerinde bulunan ufak sürahiden yarı doldurduğu bir bardak suya yine orada bulunan ufak bir küçük şişeden iki damla damlatarak ihtiyar adama bunu bir anne şefkati ile içirdi. Daha sonra da billur bir şişeden avucuna kolonya boşaltıp bununla Hüseyin Hasip Paşa'nın şakaklarını, bileklerini ovmaya koyuldu.

Kaynına en küçük bir bakışı olmamıştı. Sanki onun odada mevcut bulunduğundan haberi yoktu. Hüseyin Hasip Paşa hızlı hızlı nefes alarak, gözleri yarı kapalı, başı karısının omuzunda dinleniyor, uyumaya hazırlanıyor gibiydi.

Miralay artık bu odada kalmasında mana, hatta imkân olmadığını hissederek, ağır ağır çıktı. Sofada Cezmi'nin annesinin azatlı halayığı olmakla beraber Seza'nın tamamen hükmüne geçmiş olan Tarandil Hanım'la, merdivende sofracı Despina ile, alt kattaki taşlıkta da ismini bilmediği, hatta galiba yüzünü ilk defa gördüğü yeni bir Rum hizmetçi ile karşılaştı. Fakat o derecede sert ve kati bir edası vardı ki tecavüz ve meraktan gözleri parıl parıl yandığı hâlde bu üç kadın kendisinden bir şey sormaya cesaret edemediler.

Hayreddin Paşa ilk tramvay istasyonunu tercih etmeyerek hızlı hızlı, biraz temiz hava alıp beynine hücum eden kanı dağıtmak üzere caddede ilerlerken, "Bu adamı hacir altına almaktan başka bu işin çıkar tarafı yok!" diye kendi kendine söylendi.

Seza Hanım'ın ölmemekte inat edecek olan ihtiyar kocayı zehirleyebileceğine ihtimal vermekle, elbette ki Hayreddin Paşa, zavallının günahına girmişti. Bu mütalaasına karşın Feride Hanım'ın da kendisine demiş olduğu gibi, sevmedikleri kocalarının yiyecekleri yemeğe ve içecekleri suya bu maddeyi katıp kendilerini ortadan kaldıran kadınlar ancak roman sayfalarında yahut melodram sahnelerinde yaşarlardı. Hayır, tehlikesini, bütün mümkün akıbetleri hiçe sayarak kocasının bardağına zehri dökmek için gereken cüret ve cesaret Seza'da yoktu. Hatta bu işte hiçbir tehlike olmasa da yapmaktan âciz bulunduğunu kendi kendine itiraf ediyor, bu itirafta bulunurken de kalbinin bu

derecede zayıf, çürük olmasına hiddetleniyordu. Esrarlı bir kudret bu zehri Hüseyin Hasip Paşa'nın bardağına dökse ve Hüseyin Hasip Paşa bardağındaki zehir katılmış suyu, hem de Seza Hanım yanında yokken içerek rahat rahat can veriverseydi ve bu güzel netice elde edildikten sonra her şey genç kadına haber verilseydi onun en tatlı gözyaşlarıyla ve muhteşem bir cenaze merasimi tertip ederek ölüyü mezarlığa yollayacağı, arkasından en güzel sesli hafızlara mevlutlar okutup eski vali ve vezirin şanına layık bir mezar yaptıracağı ve bütün bu şeyleri engin bir saadetle ürpere ürpere yapacağı muhakkaktı ve tabiiydi. Fakat bu engin saadeti kendisine tattırmayı yine ihtiyar kocadan bekliyordu.

Korkaktı ve cüretsizdi, bunu bazen ulüvvücenap sayarak hiç değilse şimdilik bekliyor, günleri haftaları, ayları sayıyor ve bu ayların artık yıllar doldurduklarını dehşetle görüyordu.

Sekiz sene önce kendisine vardığı sıralarda Hasip Paşa elli dokuz yaşında olduğunu söylemişti. Böyle olunca altmış yedi olması icap ederdi. Fakat o zaman da belki altmışını aşmıştı ve kendi hesabıyla da şimdi altmış yedi olmak icap ederken altmış beşini sürdüğünü söylüyor, otuz yıl evvelki bir zamana rastlayan ilk valiliğine otuz beşinde, bu kadar misilsiz bir şekilde genç iken tayin edilmiş bulunduğunu iddia ediyordu. Fakat faraza, altmış beşinde bulunsa da insanlar için mukadder olan tabii ömrü ikmal etmiş değil miydi? Seza'nın ablası Cevza gelin bile olmadan, on yedisinde, annesi Saliha Hanım da otuz dokuz yaşında ölmüşlerdi. Geçen sene de babasını elli yedi yaşında olarak kaybetmişti. Fakat işte Hüseyin Hasip Paşa muhakkak ki yetmişini geçmiş bulunuyordu ve yetmiş beşine, seksen beşine, hatta doksanına, doksan beşine kadar yaşamayacağı-

nı da hiç kimse temin edemezdi! Bu ihtimal hatırına geldikçe kadın, gözlerinden yaşlar gelecek gibi muzdarip oluyor, fakir doğmuş bulunmasına rağmen kendisini zenginliklerin tabiiyetinde, paranın temin ettiği bütün saadetleri bildirip gösteren bir muhitte yetiştiren ve fakir hayata razı olamayacak kadar haris bir ruh veren kaderine lanet ediyordu.

Ancak şunu da ilave etmek lazımdır ki Hüseyin Hasip Paşa'nın karısı olarak geçirdiği ilk yıl esnasında Seza, kendisini nispeten bahtiyar sanmamış değildi. O zamanlar mütekait valinin türlü illeti henüz kendini göstermemişti. Ve yaşlı adam alafranga bir ahbabının davetinde görüp beğendiği bu zayıf, simsiyah saçlı ve kara gözlü, tatlı buğday renkli ve kızıl dudaklarının üzeri hafifçe, gayetle hafifçe gölgeli olan genç kızı, vücudundan âdeta bir delikanlı ateşi geçerek sevmiş ve almış bulunuyor, onun süsü ve zevki için avuç avuç para saçmakta tereddüt göstermiyordu. Ve hesapsız, üzüntüsüz para harcamanın kalp saadetini unutturabilecek kudretteki zevkini ve sarhoşluğunu nihayet tadan Seza Hanım bir yıl, bu zevke alışıp sarhoşluk geçirilinceye kadar, Hüseyin Hasip Paşa'nın kendisi için ferah ferah baba olacak bir adam, babasından esasen de yaşlı bir adam olduğu üzerinde durmamıştı.

Fakat Cezmi'nin Almanya'dan yazı geçirmek üzere yanlarına Büyükada'da, Nizam'daki köşke ilk gelişinde artık zenginliğe tamamen alışmış ve Hüseyin Hasip Paşa'nın kırçıl ve sert sakalını, derisi üzerinde hissetmekten istikrah duymaya başlamış bulunuyordu. Aynı zamanda kocasında maddi bir inhitat kendini birdenbire göstermiş çeşitli ilaç kutuları meydana çıkmış, hastalık lafı konuşmaların baş mevzuunu teşkil eder olmuştu. Evet, Cezmi büyük çamlar ortasındaki köşke, bir yaz sabahı, bu köşkte hastalık ve

ilaç, baş sohbet mevzuu kesildikten ve öksürükler, tıksırıklar daima duyulur olduktan sonra, bir peri padişahının oğlu gibi genç ve güzel bir hâlde gelmişti.

Bununla beraber Seza Hanım bu güzelliğe o zaman hiçbir kıymet ve ehemmiyet vermemiş, delikanlıyı sadece bir düşman görmüştü. O vakte kadar babası Cezmi'ye para yollar, hatta fazla talepleri karşısında bazen de homurdanıp şikâyetlerde bulunurken, Seza bu vaziyetten istifade etmemeye kalkmamıştı. Sureti haktan görünerek, "Efendim, doğrusu ilk önceden aylığını biraz fazla tutmuş, onu her gün gezme yerlerinde gezip tozmaya alıştırmışsınız. Bu hayata alışınca da ne cebinde para kalıyor ne de mektebe devam için zaman buluyor!" gibi sözler söylemiş, delikanlının tahsisatını azaltmaya, bu tahsisat hakkında giden paraların gitmemesini olsun menetmeye teşebbüs etmişti. Çünkü bankadan havaleleri, kuruşu ve lirayı değil toptan serveti, tam miktarını henüz bilmediği -bilmek ister görünmemeyi henüz daha münasip bulduğu- büyük serveti kıskanıyor, Hüseyin Hasip Paşa'nın ölümüyle bu büyük servetin ikiye bölünmesinden, bir mühim kısmından bu oğula, bu yabancıya gitmesine razı olamıyordu.

Hatta bir gün, Büyükada'daki köşkten o Almanya'ya dönmek ve kendileri Şişli'ye geçmek üzere bulundukları sıralarda, bizzat Paşa'nın son felaket günlerinde hakikati maskeleyerek, bütün suçu oğula yüklemek üzere düşünüp söylemiş olduğu oyunu kendisi düşünmüş, yani delikanlıyı alevlendirip harekete sevk ettikten sonra birdenbire masum tavrı takınıp ve "imdat!" diye seslenip herkesi etrafına toplamayı, rezalet çıkarmayı, baba ile oğulu birbirlerini bir daha göremeyecek hâle sokmayı istemişti. Ne çare ki Cezmi'de bu oyuna yardım edecek istidadı bulamamıştı. Seza

gençliğinin ve güzelliğinin bütün şaşaasına sahip bulunduğu hâlde, birkaç yaş büyük olduğu için delikanlı kendisini yaşlı bir kadın mı sayıyor, yoksa varlığında mukaddes bir mahiyet mi görüyordu?

Fakat bu, sadece delikanlının Almanya'dan sevdaya pek kanmış ve hatta orada kendisine ilk aşkla tutulmuş olduğu bir kadın bırakmış olmasından da ileri gelebilirdi. Çünkü üç dört sene sonra Hasip Paşa, "Bu oğlan altı yıl değil, altmış yıl da Avrupa'da kalsa tahsilini ikmal etmek kendisine müyesser olmayacak. Bari gelsin de bir çaresini bulup Hariciye'ye sokalım" deyip Cezmi'yi İstanbul'a getirdikten, Cezmi İstanbul'a geldikten sonra da ricalarla Hariciye'ye sokturmayı, bu ricalarda bulunmayı şerefine uygun görmeyerek İstanbul'da işsiz güçsüz bir hayata mahkûm ettikten sonra Seza Hanım eski teşebbüsü tekrar edince bu sefer muvaffakiyet elde etmeyecek değildi.

Ne çare ki bu muvaffakiyet hiç de evvelce düşünülmüş neticeleri davet etmeyerek, artık tamamıyla düşkün bir hâle gelmiş bir ihtiyarın yorgun ve neticesiz buseleri altında Seza'nın mütemadi bir isyana ve içten bir şahlanmaya mahkûmiyeti, tabiat kanunlarını miras hesaplarının tamamıyla hiçe sayacak acı bir ihanete tabi olacak ve genç kadın âlemi imdada çağıracağı dakikayı bir kere geçirdikten sonra artık aylarca ve aylarca kendini bu koyu günahın saadetlerine hasredecekti. Bu rüyadan bir gün birdenbire çıkıyor, havsalaya sığmaz ihtiyatsızlıklarının eseri olarak kocasının onları birbirlerinin kollarına düşmüş bulmasıyla sekiz fedakârlık ve intizar yılının boşa gittiğini görmek ve kendini otuz beşe doğru sokakta bulmak tehlikesiyle karşılaşıyordu.

Bunun üzerine de ihtiyar adamın ayaklarına kapanarak her şeyin bu tek hatadan ibaret olduğuna, Cezmi'nin türlü

yalanını, kendisini öldüreceği başta gelmek üzere türlü tehdidi karşısında başının nasılsa dönüverdiğine yeminler etmiş, saatlerce sürmüş bir mücadele sonunda vaziyeti kurtardıktan sonra da kalbinde artık bu aşkın kendini değil, küllerini bile bulamamıştı. Cezmi, sevgiliden yine birdenbire düşman hâline inkılap etmişti. Nitekim delikanlının Ankara'ya sürülüşüne tam bir kayıtsızlık gösterip ona gizlice yardım etmeye de, hatta orada ne olduğunu ve nasıl yaşadığını öğrenmeye de en küçük bir arzu ve ihtiyaç hissetmemişti.

Hayır, henüz katedilecek bir yol vardı ve bu yol ancak ihtiyar kocanın ölümünden sonra aşk ve sevda diyarına teveccüh edebilirdi. Güzel delikanlı diye Cezmi'ye bağlanıp uğrunda yeni tehlikelere düşmek bir delilik olurdu. Birkaç sene müddetle delikanlıların yarısı güzel olurlardı ve bir kadın onların hepsinden aynı zevki temin edebilirdi. Zengin bir kadının her emrini yerine getirmeye hepsi şitab edecekleri için de dehşete düşmeye, geçen zaman için büyük matemler tutmaya asla lüzum yoktu. Seza onların buselerini otuz dördünde değil, elli dördünde de satın alabilirdi. Tehlikeyi atlattıktan, Hüseyin Hasip Paşa'nın kendisini muhafaza edebilmek için oğlunu kolayca feda ettiğini gördükten sonra, yaptığı ihtiyatsız hareketi kocasının vaziyeti gözleri ile görmesini mutlu bir keyfiyet saymış fakat aynı şeyin iki kere aynı neticeyi vermeyeceğini takdir ettiği için artık hayatına tek bir düşüncenin, tek bir maksadın hâkim olmasına katiyen karar vermişti. Cezmi'nin kovulması, ihtiyar kocayı dört taraftan sarmak için Seza'ya tam bir imkân veriyordu. İşlediği hatadan dolayı affedilmek büyüklüğü karşısında derin bir minnet hissi duymuş olduğuna ve kendisine karşı zaten derin olan aşkının büsbütün büyüdüğüne, artık bütün ömrünü en sadık bir cariye gibi kendisine

vakfedeceğine Hüseyin Hasip Paşa'yı ikna etmek. Önündeki hareket programı yalnız ve ancak buydu. Bu programı da o derecede büyük bir dikkat ve muvaffakiyetle tatbik etmişti ki aylarca sürmüş bir yeni balayından sonra Hüseyin Hasip Paşa -belki de artık başlayan ve hükmünü bu tarzda gösteren bir bunaklığın da hükmüyle- bütün malını oğlundan kaçırıp karısına devretmeye karar vermiş ve Galatasaray'daki büyük apartmanın -hatta keyfiyeti ilk önce kendisiyle konuşmadan- bedelini bankaya yatırmak üzere satılığa çıkarmıştı.

İki kardeşin kavgasını kapı deliğinden dinlediği sırada kocasının ağzından duyduğu sözlerle işin bununla da kalmayacağını anlayınca Seza bahtiyarlıklardan az kalsın bayılıyordu. Saadet ifratlarının da tıpkı felaketler ve musibetler gibi insanı ezip kahrettiklerini ancak o gün, o saat ve dakikada anladı.

Hayreddin Paşa'yı harekete geçiren, Şişli'ye götürüp derhâl tam bir muvaffakiyetsizliğe uğratan mektubunu yollamadan evvel, Cezmi on beş gün kadar bir tereddüt devresi geçirmiş, sonra her şeye birden karar verip amcasına bir mektup yazmış, arkasından da İstanbul'a hareket etmişti. Mektup şuydu:

"Muhterem amcam efendi,

Huzurunuzda benden önce varacak olan bu satırları karalamaya hazırlanırken yüzüm mahcubiyetten kızarıyor. Size ve pek muhterem yengeme karşı ne derecelerde suçlu olduğumu biliyorum. Bununla beraber, itimat buyurun ki kalbimdeki yerleriniz pek büyüktür ve sizden görmüş olduğum lütuf ve alakanın hatırası ölünceye kadar muhafaza edilecektir. Fakat mek-

tup yazmak bütün ömrüm boyu elde edemediğim bir kabiliyet ve kudret oldu. Tekrar tekrar ellerinizden öperek kusurumun affedilmesini rica eder ve eğer bunu yazı ile temin edemedimse birkaç gün sonra İstanbul'a geldiğim zaman sözlerimle temin etmeye çalışacağımı arz ve ilave ederim. Seyahatim ancak birkaç gün sonra vuku bulacak. Ayın 19'unda Ankara'dan ayrılacak, bu itibarla da 20'nci Cuma günü Emirgân'da bulunup her ikinizin muhterem ellerinden öpeceğim. Bu seyahatimi icap ettiren sebepler arasında tatili hasret arzusu kadar pederimin mirası kaçırmak üzere bazı faaliyetlere girmiş olduğu yahut girilmesine müsaade ettiği hakkında aldığım birtakım haberlerin de müessir olduğunu arz etmek isterim. Bu hususta sizin de değerli rey ve irşadınıza muhtacım. Lütuf ve inayetinden ve hakkındaki teveccühü pederanenizden cesaret alarak rica etmek istediğim başka bir şey, bütün hayatım üzerinde çok daha müessir olabilecek başka bir şey de seyahatimin sebepleri arasında bulunuyorsa da bunu burada yazmaya cesaret edemiyorum. Kabulü takdirinde beni iki kere oğlunuz yapacak olan bu ciheti geldiğim zaman size ve yengeme şifahen arz edeceğim.

Ankara'da, bir müddet Eskişehir'in otelden ziyade bir hana benzeyen bir köşesinde feci bir zaman geçirdikten sonra yine Eskişehir'de ufacık bir apartman tutup kendime göre en lüzumlu eşya ile teşrif ettim. Bankadaki işime devam ediyorum. Hizmetimden pek gayrimemnun değiller demek ki maaşımı da yüz otuzdan yüz yetmişe çıkardılar.

Pek yakında muhterem ellerinizden öpüp hazretlerini tadil eylemek üzere maruzatıma nihayet veriyorum. Yengem hanımefendinin mübarek ellerinden öper ve amcazadem Hamdune Hanım'a hürmetlerimi takdim ederim, muhterem amcam velinimetim efendim.

Oğlunuz Cezmi"

Delikanlı Hamdune'nin mektubunu aldığı günle kararını vererek bankadaki masasının başından amcasına mektubu yazdığı zaman arasında geçen iki haftalık zamanı uzun uzun düşünerek geçirmiş ve ne yapacağını son güne kadar bir türlü tayin edememişti. Hamdune'nin haberleri muhakkak ki mühimdi. Fakat ne yapabilirdi, yapılacak bir şey var mıydı ki? Babasının kendisini affedeceğinden, ona eskisi gibi evlat muameleri edeceğinden, babaevinin kapılarının kendisine açılacağından artık ümidi yoktu. Azami olarak umabileceği şey, kendisini bir yerde, belki amcası Hayreddin Paşa'nın evinde beş on dakika görmek ve elini öpebilmekti. Sonra onu yine Seza'nın pençelerine teslim edecek değil miydi? Kadın fasılaya uğratmış olan işi ilk önce biraz zahmet çekse bile yine ele alır, yine yürütürdü. Şu hâlde her şeyi tabii ve hazin cereyanına bırakmak, yani bir taraftan Seza muayyen bir plan üzerinde yürüyedursun kendisi haftada dört beş gün el âlemin safaya geldiği bir Ankara apartmanının bekçiliğini etmekte devam etmek icap edecek demekti. Sonra bir saniye hatırına bir fikir geldi. Bu, insan kafasında kendisiyle, seciye ve şahsiyetiyle hiçbir alakası, onlara hiçbir bağlılığı bulunmaksızın yaşayan, düşünen ve kararlar veren hücrelerin varlığını ispat edecek garip ve korkunç bir düşünce idi. Bu esrarlı hücre Cezmi'ye hitap ediyor, "Henüz karısı lehinde bir şey yapamadan bu zengin babayı ortadan kaldırmaktan başka çare yoktur. Nesine acıyorsun, bundan sonraki ömründen zaten o ne tat alacak! Yegâne çare, yegâne çıkar yol budur. Sen bir kere esası kabul et, ben alınacak tedbirleri de birer birer söylerim!" diyordu. Bu hücre bir an ısrarla her düşünceye hâkim olarak, her sesi susturarak konuştu. Ve Cezmi bu

sesi yarı sarhoş ve yarı sersem bir hâlde dinledi ve onu susturmak kudretini bir müddet nefsinde bulamadı. Fakat Seza Hanım'ın bile belki daha sık duyup fakat arkasından bir türlü gidemediği bu ses, Cezmi'ye sonra o derece menfur ve müthiş göründü ki delikanlı yapılmasının kabil olup olmadığını bile bir an düşünmedi. Hayır, mümkün ve hatta zaruri görünen şey, şimdiki hayatın devamıydı. Ve iradesinin zaafı yüzünden şimdiki hayatı itirazsız, mücadelesiz kabul edeceği de muhakkaktı. Şu kadar ki pek mütevazı, hatta sefil bulduğu hayat şartları içinde dahi gittikçe iflasa yaklaştığı için mutlaka bir şey yapması icap ettiğini takdir ediyordu. Eline her ay geçen miktarda parasının daha da azıyla bazı insanların aile geçindirdiklerini, hatta bir yana bir şey bile koyduklarını ise düşünmüyordu.

Hamdune'nin mektubunu okuyuşlarından birinde bazı satırlarından yeni manalar da çıkardı. Genç kız açıkça babasının ittifakını teklif ediyordu. Bu ittifakı Hayreddin Paşa sadece yeğenine muhabbetten dolayı mı kabul edecekti, yoksa müstakbel damadının, yani doğrudan doğruya kızının menfaati için mi müttefik olacaktı? Birinci şıkkı kabul ettiği takdirde bile ikinci şıktaki hararetle çalışmaması tabiydi. Şu hâlde ne yapmalıydı? Hamdune'yi almaya talip mi olmalıydı? Hamdune'nin böyle bir talep karşısında kendini pek bahtiyar hissedeceğinden emindi. Genç kız ta çocukluk zamanından itibaren ona hayranlığını gizlememiş, kendini bilecek yaştan sonra ise zaafını inkâra kalkışmamakla beraber hiçbir ümit beslemediğini anlatacak kadar da mağrur davranmıştı.

Hamdune ile veyahut başka bir kızla evlendiği takdirde babası kendisine yaklaşabilir, evli bir adamı Seza için tehlikesiz görebilirdi. Şu hâlde İstanbul'a gidip Hayreddin Pa-

şa'nın yardımını isterken aynı zamanda Hamdune'yi de istemek en doğru ve kestirme yoldan yürümek olacaktı. Bunları düşünürken aynı zamanda genç kızın soluk yüzü, kirpiksiz gözleri, endamsız vücudu, on sene sonra ikinci bir Feride Hanım olmaya pek namzede benzeyen manzarası Cezmi'nin gözleri önünde canlanıyordu. Acaba hayatını onunla birleştirirse bunları yavaş yavaş fark etmemeye başlar, Hamdune sevgisi ile ve inkâr etmediği zekâsı ve şen ahlakıyla çirkinliğe çok yakın olan hâlini unutturabilir miydi? Kaldı ki Hamdune'yi çirkin sayarken Cezmi'nin biraz haksızlık ettiği muhakkaktı. Hem saadet güzel kadınlar için bir ehemmiyeti haiz olmayabilir, onların güzelliklerini artırmayabilirdi. Çünkü onlar zaten güzel olmak gururunun kendilerine verdiği saadetle bahtiyardırlar ve bu bahtiyarlığı kendilerine başka bir saadet veremez. Fakat Cezmi amcazadesini yirmi beş yıllık ömrünün hemen hemen yirmi senesinden beri düşünmüş ve elde etmeyi umamamış bulunduğu saadete mazhar etseydi, zavallı kız şimdi biraz hantal ve cazibesiz hâlinden mutlak ve mutlak kurtulur, güzelleşirdi.

Cezmi harekete nihayet karar verince bankadan mezuniyet almakta bir güçlük çekmedi. Zaten hemen hemen bir seneden beri Ankara'da bulunduğu için kendisine pek kolay izin verildi. Fakat bankaya birikmiş borcu öyle bir hadde varmıştı ki ancak bir aylık nispetinde bir avans koparabilirdi. Bu kadarcık bir para ile İstanbul'a gitmeye de razı olmadığından bankanın artık kendisine Kemal Bey diye hitap olunan Kemal Efendisi'ne müracaat edip ondan iki yüz lira borç aldı. Bu Ürgüplü artık işi hayli büyütmüş. Erzurum Mahallesi'ndeki yerinden çıkıp bir küçük apartman dairesi tutmuş. Cezmi'nin tavsiye ettiklerinin dörtte

birini yapmak şartıyla döşemiş, kılığına kıyafetine de itina eder olmuştu. Bir taahhüt işinden ve Ankara'ya ilk geldiği tarihte âdeta yok pahasına aldığı bir arsayı yüksek bedelle satmaktan üst üste esaslı kârlar temin ettiği söyleniyor, kendisi de bankada vazifesini bırakarak doğrudan doğruya serbest iş hayatına atılmayı düşündüğünü laf arasında tekrar ediyordu.

Cezmi'ye verdiği iki yüz lira için usulüne göre ayda yirmi lira faiz alması icap ettiği hâlde hakiki bir centilmen gibi hareket ederek bu faizi ancak yedi lira olarak tespit etti. Başka bir dostluk daha gösterdi, kendisinin İstanbul'da geçireceği günler esnasında Macar kızının, Cezmi'nin resmen sevgilisi rolüne girmiş olan ve Ankara'daki hayatından pek memnun bulunup hiçbir yere kımıldamak lafı etmeyen Lili'nin himaye ve murakabesi hizmetine de talip oldu. Bu himaye ve murakabe talebiyle bütün müflisliğine rağmen borç vermeyi kabul ediş ve faizin pek az olarak tayini arasında bir münasebet bulunduğu da gerçi bunun üzerine derhâl Cezmi'nin hatırına geldi. Fakat Ankara'nın en iyi terzisi sayılan şişman, yuvarlak, iddiasıyla da Paris terzilik akademisinden mezun -hatta mağazasında böyle bir şeye benzer bir de kâğıt duvara yapışık- Neşet isimli delikanlıya yaptırdığı elbiseler dahi biçare Kemal'in o derecede imdadına yetişememiş idiler ki Cezmi hiddetlenmeye ve endişelenmeye tenezzül etmedi. Taş yürekli Lili'nin zavallıya bir hayli masraf ettirebileceğini, fakat parmaklarının ucunu bile dokundurmayacağını düşünerek bütün iş bilirliğine rağmen Ürgüplü'nün bu işlerdeki saflığına gülmekle iktifa etti. Esasen de, seyahatteki gaye elde edilirse Lili'yi tabii tasfiye edecekti ve Macar kızına karşı gönlünde aşka benzer bir şey de yoktu.

Ankara'dan hareket gününde istasyona bir hayli ahbap ve tanıdık geldiği için Cezmi hasislik edip cebinde üç yüz lira bulunmasına rağmen yataklı almadığına, sadece birinci ile gittiğine esef etti, hatta mahcup oldu.

Teşyicilerinin çokluğunda hayret edilecek taraf da yoktu. Zira Ankara'dan birkaç gün için ayrılanları istasyonda uğurlamak, İstanbul'dan Ankara'ya gelme, hergün İstanbul'a dönme hayalini besleyenler için, şehrin hayatına nizam veren büyük kalabalık için baş eğlence, en büyük safa idi. Hatta, İstanbul'a giden bir kimsesi olmadığı hâlde hareket saatlerinde istasyona devam edenler vardı. Bazı kimseler de Ankara'dan, meteliği hesap etmek şartıyla yaşamalarına rağmen, İstanbul'a yataklı ile seyahati katiyen âdet edinmiş bulunarak bunun neticesi olarak teşyici topluyorlardı. Yataklı vagonun önünü teşyici ile toplamayı, geçirdikleri tatsız hayatın âdeta yegâne tesellisi, en mesut ve en şerefli dakikası saydıklarından, hareket saatine kadar birkaç günlerini kapı kapı dolaşıp ahbaba veda etmeye tahsis ediyor, bu suretle istasyona mümkün olduğu kadar kalabalık bir teşyici grubu celbederek, onlara vagon penceresinden mühim bir şahsiyet edasıyla el sallamak ve baş eğmek zevkini tadıyorlardı. Velhasıl Ankara istasyonu teşyicilerle daima dolup boşanırdı.

Lili de maiyetinde şimdiden vazifesini ifaya başlamış olan Kemal Efendi veya Bey bulunduğu hâlde istasyona gelmişti ve Cezmi'ye sarılıp yüzünden öptüğü sırada gözlerinden yaşlar dökülüverdiği görüldü ki bu da el âleme karşı delikanlı için büyük bir şeref, yataklı ile seyahati çok bastıracak bir şeref teşkil etti.

Hayreddin Paşa, kardeşine Cezmi'yi affettirmek muvaffakiyetini elde ederek Şişli'den ayrılabilseydi, delikanlıyı ka-

rısıyla ve kızıyla birlikte Haydarpaşa'ya gelerek, istikbal etmesi, nişanın da âdeta orada yapılıvermesi ihtimali vardı. Hüseyin Hasip Paşa'nın en kati reddi ile karşılaşarak bir daha belki yüz yüze gelmeyi imkânsız kılan bir vaziyet hasıl olunca, Hamdune'yi vermek mevzuunun kendisi tarafından hiç kurcalanmaması icap ettiğine karar verdi ve bu karar Feride Hanım tarafından da kabul edildi. Genç kıza ise zaten henüz bir şey açılmış değildi.

Cezmi yalnız olarak Emirgân'a gelince bütün aileyi yalıda bekler buldu ve Feride Hanım, şerefine mutfağa girerek pişirdiği yemeklerin sayısını ilk sözlerden biri olarak haber verdi. Gece de Hamdune kendisine bir iş havale edilip uzaklaştırıldıktan sonra üç kişilik bir meclis kuruldu, bu mecliste de Miralay, vaziyeti yeğenine etraflı şekilde anlatıp babasının hacir altına alınmasından başka bir çare bulunmadığını söyledi.

Ertesi günü sabah vapuru ile şehre inip bir avukatla görüşmek fikrini Cezmi kabul etti.

Feride Hanım keyfiyeti çaresiz bulmakla beraber bunun çok acı bir şey olduğunu söylüyordu. Söylerken de kirpiksiz ve beyazları bebeklerine nispetle fazla olan kestane rengi gözleri de sulanmıştı.

Hayreddin Paşa dedi ki: "Bu işi keyif ve neşe içinde yapacak değiliz hanım! Elbette hoş bir şey olmayacak! Fakat ne yapmalı? O karı bütün servetin üzerine mi otursun? Cezmi'ye sadece bir isim mi kalsın? Esasen bu işin bu şekilde intacı bizzat biraderin hayrınadır. Seza denen mahluk bütün servetin üzerine hem de bakma gözetme kaydı da olmadan otururşa, Paşa'ya artık yapmadığını bırakmayacak, bir an önce adamı mezara sokmak için her türlü tedbir ve çareye başvuracaktır!"

Feride Hanım yeis ve dehşet ifade eden bir eda ile başını sallayarak bir cevap vermedi ve bu yeis ve dehşeti, Hüseyin Hasip Paşa'yı bir an önce mezara sokmak üzere Seza Hanım tarafından girişilecek tedbir ve çarelerden mi, yoksa aklı başında ve muhakemesine sahip bir adamın şuurunu kaybettiği iddiası ile hacir altına alınması için kardeşiyle oğlunun mahkemelere müracaat etmelerinden dolayı mı duyduğu anlaşılamadı. Keyfiyet pek araştırılmadı da.

Fakat ertesi günü yolda konuşarak seçtikleri, daha doğrusu Hayreddin Paşa tarafından hatırlanıp Cezmi'ce kabul edilen büyük avukata -gün boyu birkaç kere yazıhanesinde bulamadıktan sonra nihayet ikindiüzeri ele geçirip- vaziyeti anlatmaları üzerine adam böyle bir teşebbüsün istenen neticeleri vereceğinden hiç ümitli görünmedi. Hatta davayı kabulden de itizar etti. Hem de bu itizarını, ücretin servete el konduğu takdirde verilebileceği hakkındaki şart kendisine söylenmeden yapmıştı. Kalın saçlı, kara gözlü, esmer yüzlü ve siyah saçlı, gözlükleri altın çerçeveli, belki boya ile simsiyah saçlı, dik kolalı yakalı ve gömleğinin kollukları elmas düğmeli, gayet koyu renk elbiseli, eski üslupta pek temiz giyinmiş, gayetle de ciddi edalı bir adamdı. Ve karşısında ancak iki kişi değil, kalabalık bir heyet varmış gibi öyle yüksek sesle ve pek muntazam cümlelerle konuştu.

"Hüseyin Hasip Paşa'nın kendine nispetle pek genç olan haremine karşı göstermekte bulunduğunu ifade ettiğiniz zaafı ihtiyarlığının eseri olarak kabul etmek zaruridir. Demek ki sinnin tesiriyle irade inhitat etmiş, melekâtı fikriye tezelzüle uğramış. Bununla beraber, bu tezelzül ve inhitatın henüz başka bir tezahürü mevcut değil, mevcut bulunduğunu iddia etmek de kabil değildir. Çünkü Paşa âlemden elini eteğini çekmiş, bir inziva hayatına çekilmiş vaziyette

bulunmuyor. Cemiyette ve muntazaman devam ettiği Serkldoryan'la Büyükada Kulübü'nde bıraktığı intiba da bütün zekâ ve hafızasına malik bulunduğu merkezindedir."

Hayreddin Paşa birden âdeta mütecaviz bir eda ile, "Zatıâlinizin kendisiyle muarefeniz olduğu anlaşılıyor. Bugünlerde görüştünüz mü?" dedi.

"Şahsın kendisiyle temasım yoktur, muarefesiyle şerefyap bulunmuyorum. Fakat büyük bir hissedarı olmak sıfatıyla meclis idaresinde aza olduğu bir şirketin hukuk müşaviriyim."

Büyük hissedar sözü amca ile yeğeni bakışmaya sevk etmişti. Avukat sözüne devam etti.

"Kendisinin bütün şuuruna sahip bir adam tesiri verdiğini, bu itibarla da biliyorum. Hacir altına alınmak istenen bir adam hakkında bu ağır hükmü hodbehot veremez. İyi tanınmış birçok kimsenin de bu hususta şahâdetleri lazımdır. Paşa'nın akli vaziyetinde hiçbir tagayyür bulunmadığına evvel be evvel İdare Meclisi'ndeki arkadaşları şahâdet edeceklerdir. Alelhusus ki bu son günlerde, valiliklerine ait hatıratını çok güzel bir lisanla, türlü ince teferruat ile anlatan bir de eser intişar etti. Kitabı şahsen okudum ve bunu yazmış bir adamın vesayet altına girmesi icap ettiği, makul olduğu iddiasıyla mahkemeye müracaat etmeyi iflasa mahkûm bir teşebbüs telakki ederim!"

Babasının böyle bir kitabı çıktığından Cezmi'nin haberi bile olmadığı için delikanlının ağzı açık kalmıştı. Fakat Hayreddin Paşa, "Bu eser yeni değildir beyefendi. Biraderim onu Meşrutiyet'i müteakip tekaüde sevk edildiği sıralarda yazmış, sonra da neşretmekten vazgeçmişti. Eser yıllardan beri bir çekmecesinde uyuyordu" dedi.

Bu söz hakikat miydi? Bu nokta üzerinde durmaksızın,

ismi Ali Şerafeddin olan avukat son sözünü söyledi. "Bendeniz böyle bir dava kabulünden şahsen itizar ediyorum. Fakat bu elbette ki başka bir avukat bulamazsınız manasına gelmez. Bulursunuz, ancak beklediğiniz neticeyi alamayacağınız kanaatindeyim!"

Bunu o derecede kati, hatta biraz da haşin bir eda ile söylemişti ki Cezmi de, Hayreddin Paşa da içlerinden, "Yoksa bu adam, Seza Hanım'ın akıl hocası mı?" diye düşündüler ve Hayreddin Paşa aynı zamanda onu bizzat hatırlayıp teklif ettiğine esefler etti. Fakat sanki karşısındaki iki adamın içine gelen bu şüpheyi anlamış gibi Ali Şerafeddin Bey ilave ediyordu.

"Bu sözleri söylerken istikbali hâlden ayırdığımı da tasrih etmeliyim. Paşa'da herhâlde şimdilik ancak bir noktada kendini hissettirmeye başlamış bulunan fikrî inhitat, açık bir ifade ile bunaklık, kendini bilahare her hususta gösterebilir. Çünkü sevgisinde samimi olmaması ve ölümünü beklemesi icap eden bir genç zevceye bedellerini takdim etmek üzere emlakını satmak, bir ihtiyar zevç için akıl kârı bir hareket teşkil etmediği muhakkaktır. Bekleyin, bahsettiğiniz apartman bir kere satılsın. Paşa bedelini üzerinde taşıyacak değil ya! Bankaya kendi namına mı koyacak, yoksa satıştan ele geçirmiş paraya müsavi bir para, haremi tarafından kendi namına mı bankaya konacak? Yahut bu satışı hareminin kendi namına bir mülk alması mı takip edecek? Velhasıl ortada bir miras kaçırma hareketi olmalı ki bunu şuurda bir ihtilalin tezahürü diye gösterip harekete geçmek mümkün olsun. Amiyane tabirle ortada fol yok, yumurta yokken herkes üzerinde pek akıllı bir adam hissi veren bir kimsenin, valiliklerde bulunmuş, vezareti ihraz etmiş, hâlâ bir şirkette meclisi idare azası bir za-

tın matuh olduğu, bunadığı iddiasıyla hacir altına almak nasıl kâfi olabilir?"

Cezmi âdeta tasdik eden bir insan edasıyla başını sallıyordu.

Ali Şerafeddin Bey artık ayağa kalkmıştı ve böyle ayağa kalkışının, kati hükmünü ayakta vermek arzusundan ileri geldiğini anlatan bir eda ile dedi ki: "Dava açınca karşınızda en mühim avukatları bulur ve mağlup edilirsiniz. Dediğim gibi, bunamanın ispat edilir bir mahiyet almasına intizar zaruridir."

Galata'da bulunan yazıhaneden çıkınca Köprü'ye teveccüh ettiler. Akşam yaklaşıyordu. Sabahtan ikindiye kadarki zamanı Ali Şerafeddin Bey'in yazıhanesine gelmesini beklemekle geçirmişlerdi ve öğle yemeğini yedikleri lokantada Hayreddin Paşa, "Sen misafirsin, hem de oğlumsun, benim yanımda para vermek, senin haddine midir?" demekle beraber masrafı yine Cezmi'ye verdirmişti. İlk önce avukatın sözlerini bahis mevzuu etmeksizin yürüdüler, Rumeli kıyısı vapurlarının iskelesine yaklaştılar ve iskeleye yaklaştıktan sonra Hayreddin Paşa saatine bakıp, "Altı vapurunu kaçırmışız, epey bekleyeceğiz. Altı elli vapuru daha meydanda yok!" dedi.

Biletler alınıp vapur beklendiği sırada Cezmi nihayet mevzua girdi. "Acaba ne yapalım amca? Başka bir avukatla mı görüşelim?" diye sordu.

"Tabii. Koca İstanbul'da bir bu herif yok ya!"

"Fakat bana görüşeceğimiz yeni avukat da aynı şeyleri söyleyecekler gibi geliyor. Acaba biraz beklemek daha muvafık olmaz mı?"

"Avukatın reyi mucibince değil mi? Herifin nesine gerek! Bu işteki talihsizliğimiz onu seçmemiz olmuş! Meclisi

İdare azasından biri aleyhinde oranın hukuk müşaviri bulunduğu hâlde harekete geçemeyeceği için öyle konuştu. Serbest bir vaziyette bulunmadığı için! Bütün avukatlar bu şirketin hukuk müşaviri değiller ya! Müstakil olanını bulurız!"

Ertesi günü tekrar indiler ve ziyaret ettikleri üç avukattan yalnız biri, en mütevazı yazıhaneye sahip olanı, üstü başı da pek alelade bir şişman adam, işi üstüne almayı kabul etti. Ertesi günü her şeyi kati bir şekilde görüşüp harekete geçmek üzere ayrıldılar. Aksi bir tesadüf eseri olmak üzere de, akşam vapuruyla dönüşlerinde Hayreddin Paşa'nın yanlarına oturan bir ahbabından işi kabule razı olmuş avukat hakkında malumat isteyeceği tuttu.

"Çarpık Ata ve Çirkef Ata diye meşhur olan bu herif hâlâ mı avukatlık ediyor? Ben barodan atıldığını biliyorum. Yalancının, düzenbazın, dolandırıcının dik âlâsıdır. İnsan kendisine parmağının ucu ile dokunuverse artık kolunu kurtaramaz!"

Cezmi bu sözleri dikkatle, fakat lafa hiç karışmadan dinlemişti. Hayreddin Paşa, Emirgân iskelesinde yalı tarafına teveccüh etmeyerek, yeğenini Çınarlı kahvenin istikametinde yürüttü, sonbaharın kaditleştirdiği ağaçlar altında son müşterilerin oturduğu meydanda kendisine, gündüz yine ona ödettiği ikinci öğle yemeğine mukabil, bir kahve ikram etmek istemişti. Ve orada kahveler içilirken itiraf etti.

"Ne yalan söyleyeyim, herif doğrusu bana da biraz ağzı kalabalık hissini verdi! Seza ile anlaşıp davayı bağıra bağıra kaybettirecek cinsten bir mahluk!"

Cezmi dedi ki: "Bizim davayı üstüne almayı da ancak o kabul etti. Şu hâlde dün Ali Şerafeddin Bey'in dediği gibi galiba biraz beklemekten başka çare yok!"

"Beklemek âlâ! Fakat bütün emlakı satıldıktan sonra tut kelin perçeminden!"

"Bütün emlakın değil, mesela Galatasaray'daki apartmanın satılmasını beklemeli."

"Sen bilirsin oğlum. Mal senin, daha doğru bir ifade ile malı kaybetmesi mukadder bulunan sen!"

Yalıya ikisi de âdeta somurtarak girdiler. Ve Cezmi o gece neşesiz, düşünceli kaldı. Tereddütler içinde idi. Fakat ertesi sabah neşeli bir insan hâlinde meydana çıktı. Kararını vermişti, neşesi de bundan ileri geliyordu. Daha hareket geçmeyecek, bekleyecekti. Ve zayıf iradesi için ezici bir mahiyet arz edecek bir hareketten ve bir heyecan ve hummadan kurtulduğuna için için seviniyordu. Neticede muvaffakiyet muhakkak olsa bile o vakte kadar işin üzüntü ve dertlerine katlanmaktan kurtulmuş bulunmak az şey değildi. Sevincinde Hamdune'yi almak mecburiyetini de atlatmış bulunmak düşüncesinin acaba bir hissesi yok muydu?

İlk akşamın her şeyi pembeleştiren havası içinde Hamdune'yi âdeta cazip bulmuş olduğu hâlde sonra fikirleri değişivermişti. Bu sakin ve mütevazı yalının damadı olmak, bu pek iyi kalpli, fakat bilgi ve görgü itibarıyla pek alelade Feride Hanım'a, "Anne!" diye hitap etmek, hiçbir yerde çehresiyle de, kıyafeti, eda ve konuşmasıyla da dikkati celbetmeyecek, âdeta evde kalmış genç kızın kocası olmak. Bunlar hiç cazip şeyler değillerdi. İlerde, babasının bunadığı tamamıyla sabit olduktan sonra bir hacir davası açılırsa belki Hamdune'yi almadan maksada erişmek de mümkün olurdu. Evet, beklemek her itibarla muvafıktı.

Sabahleyin amcası, "Mahmut Ata Bey'e gitmeyeceğiz değil mi? Acaba kime müracaat etmeli?" dediği zaman Cezmi bir müddet daha beklemeye karar verdiğini haber

verdi, fakat bu beklemenin tetik üzerinde bir bekleme olacağını ilave ederek, Ali Şerafeddin Bey'ce ileri sürülmüş şartların meydana çıkışı, yani umumi bir bunamanın ilk alametlerinin görünüşü üzerine kendisine derhâl malumat verilmesini rica etti, onu yirmi geçe vapuruyla İstanbul'a iniverdi.

İddia ettiği gibi kendisine Ankara'da Umum Müdür'ce havale edilmiş bir iki işle akşama kadar meşgul olduktan sonra Ankara trenine binip gidecek miydi, yoksa birkaç gece Beyoğlu'nda safa mı edecekti? Belli değildi. Hamdune ile nişanlanmak mevzuuna hiç girmemiş, ilk akşam genç kıza, yengesine de -Hayreddin Paşa'nın alınışlarını yarım ağızla tenkit ettiği- bazı hediyeler getirmekle beraber mektubundaki açık imalara hiç temas etmemişti. Cezmi ellerinden sıyrılıp gittikten sonra da Hayreddin Paşa karısına dedi ki: "Cebinde epey parası vardı. Herhâlde bunu Beyoğlu âlemlerinde yemeden dönmeyecektir. Bu oğlan adam olmaz Hanım!"

Feride Hanım geniş yüzünün hatlarını oynatmakla beraber bir şey söylemedi.

"Sen Cezmi'nin mektubundaki yuva kurmak sözünden Hamdune'ye bir şey sezdirmedin ya?"

"Bu kadar düşüncesiz miyim Paşa?"

Hayreddin Paşa birkaç saniye sükût ettikten sonra yine kardeşinin meclisi idare azalığı mevzuuna girdi.

"Bunu öğrenir öğrenmez sonsuz bir hayrete düştüm doğrusu. Hiçbir zaman samimi ve açık konuşmamıştır, samimi ve açık olmamıştır ama artık her şeyin de bir derecesi var. Böyle mühim bir müessesede meclisi idare azası bulunuyor da senelerden beri tek biraderinden bunu gizliyor!"

"Kıskanmayalım diye zahir!"

Miralay başını salladı. "Sade onun için değil. Kuru kuruya kıskandırmaktan bilakis memnun olur. Fakat 'Meclisi idaresinde azasın. Bu şirkette bana bir iş temin et!' diyerek kendisini taciz etmemekliğim için, bana bir hayırda bulunmamak için gizlemiş. Hasis ruhlu herif!"

Şimdi kalbinde büyük kardeşine karşı hakiki bir kin hissediyordu. Avukata ilk gidişlerinde onu Cezmi'nin ellerine teslim etmiş olacağını düşünerek duyduğu küçük acı tamamıyla uçup gitmişti. Hayır, böyle bir adamın hacir altına alınması adalete en uygun olan şeydi ve vasi olmaya asıl layık olan adam kendisi idi. Çünkü vasiliği üstüne alacak kimsenin pek aklı başında, pek dürüst bir insan olması icap ederdi ve babaevinden ne sebeple kovulduğu malum bir serseriye mahkeme, o babanın vasiliğini elbette tevdi etmezdi.

Cezmi'nin mektubunun Emirgân'daki yalıya geliş saatiyle delikanlının küçük bavulu elde, yalıdan ayrıldığı dakikaya kadar geçen zaman, Hamdune'nin hayatı için heyecanlı ve saadetle dolu devreyi teşkil etti. Bu mektubu yanında okumamışlar, ona göstermemişlerdi. Fakat annesi kendisine yalnız bulundukları sırada, "Cezmi yarın akşam İstanbul'a geliyor, bize inecekmiş. Kılığına kıyafetine biraz çekidüzen ver, kızım" demişti.

Delikanlının Ankara'ya gitmek üzere iken yanlarında geçirdiği günler esnasında hiç yapılmamış olan bu ihtarı o derccede ehemmiyetli bir eda alarak, aynı zamanda gözlerinde o kadar muhabbetli bir bakışla söylemişti ki Hamdune yüzünün al çuhalar gibi kızardığını hissetmiş, annesinin kollarına atılmaktan nefsini güç korumuş ve artık pupa yelken hayal âlemlerine, o vakte kadar açılmaya cesaret edememiş bulunduğu hayal âlemlerine, dalmıştı. Bununla

beraber hemen o akşam, yani Cezmi'nin geleceği akşamdan evvelki akşam, babası eve asık çehre ile gelmiş ve yemekten sonra ebeveyni arasında -kendisi odaya alınmamak şartıyla- pek yavaş sesle uzun bir konuşma olmuştu. Fakat Hamdune hayal âleminde o kadar uzaklara varmış bulunuyordu ki artık bu hâllere dikkat edip dönmesine, bu hâlleri fark etmesine imkân olamamıştı. Bu sebeple de, babasının Cezmi'yi kendisine bağlamak ve kızını aldırmak için en büyük imkânın kaybedilmiş bulunduğuna hükmettiğini anlamadı. Çünkü Hayreddin Paşa meselenin kendi delaletiyle baba ile oğlu barıştırdıktan sonra müstakbel gelinin götürülüp kaynatanın elini öpmesi suretiyle bitemeyeceğini, ancak avukatlar vasıtasıyla, belki pek uzun sürecek davalar neticesinde halledebileceğini, bu takdirde de Cezmi meramına kanun yoluyla erişeceğine göre artık hem de bir çirkin kızı almaya lüzum görmeyeceğine hükmetmiş, bütün bu düşüncelerle ilk şevkini kaybettiği gibi bu kadar çirkin olduğu için de kızına içinden hakiki bir hiddetin kabardığını hissetmişti.

Çirkin kız. Bu baba evladını beğenmez, karısına çok benzeyen bir mahlukun güzel olabileceğini kabul etmezdi. Hâlbuki hiç değilse Cezmi'nin geleceği anda başlayan saadet devresi için Hamdune güzelleşmemiş değildi. Hatta Cezmi, Emirgân'a geldiği zaman onu lacivert ve yakasıyla kolları beyaz örtülü bir ketenle süslü elbisesi içinde gayet arzuya layık bulmuş ve "Bu evlenmek hiç de büyük bir fedakârlık olmayacak!" diye düşünmüştü. Eğer o gece iki genç baş başa, yalnız bırakılmış olsalardı. Hamdune için kendi davasını kazanmak imkânı bile mevcuttu. Nitekim beş on dakika nasılsa yalnız kaldıkları sırada âdeta mühim bir hatve atılmamış değildi.

Genç kız o esnada, yemekten sonra çıktıkları orta kattaki salonda piyanosunun başında bulunuyordu. O da her genç kız gibi biraz ut çalmak istemiş, sonra alafrangalığın artan ve her yere giren nüfuzu altında piyano çalmasının daha münasip olacağına, artık yalnız, mahalle kızlarının ut çaldıklarına hükmederek bir piyano satın alınmış, senelerce yalıya piyano ustaları gelip gitmişti. Bunlar ne milletten oldukları ve bu aleti şahsen kimden ve ne dereceye kadar öğrendikleri pek de malum olmayan birtakım kadınlardı ve Hamdune piyano çalmakta kendi derecelerine erişmiş bulunduğuna göre, adamakıllı bir hoca bulunup tutulmuş olsaydı şimdi demek ki hakiki bir sanatkâr gibi kendisini dinletebilecekti.

Cezmi'nin şerefine Strauss'tan iki hafif Viyana valsini pekâlâ çalmıştı. Sonra da ciddi bir şey çalmak istemiş ve bunun notasını seçmek üzere elini yandaki rieone uzatırken Cezmi bu intihap işine iştirak etmek üzere başı Hamdune'nin başına pek yakın olmak üzere notalara eğilince, amca çocuklarının elleri kâğıtlar arasında birleşmiş, Cezmi'nin eli Hamdune'nin elini bütün bir dakika bırakmamış, Hamdune'nin eli de Cezmi'nin elinden kaçıp kurtulmaya teşebbüs etmemişti. Ve genç kızın gözlerinden ona âdeta dünyayı göstermeyen bir bulut geçmiş, yüreği duracak gibi olmuş, göğsünün içinde bir şey genişlemiş, genişlemişti. Saadetin bu derecesi mümkün müydü?

Fakat tam o esnada ve gençlerin yalnız bulundukları odadan piyano seslerinin dahi gelmediğini duymak dehşeti içinde, Hayreddin Paşa ile Feride Hanım içeri girmişlerdi ve Feride Hanım içine yarı yarıya latife karışan, âdeta biraz da tekdir eden bir eda ile, "Arş, küçük hanım, Cezmi'ciğim Ankara'dan senin piyanonu dinlemeye gelmiş

değildir. Konuşulacak mühim meselelerimiz var. Lütfen odanıza teşrif buyurun" diyerek Hamdune'yi yollamış, kendisi de az sonra kızını takip ederek kocasıyla yeğenini baş başa bırakmıştı.

Bunun üzerine Cezmi, Şişli'de geçen sahneyi bütün teferruatıyla, bütün sözleriyle ve tabii amcasının rolü daha mufassal, daha hâkim ve daha ulvi olmak şartıyla uzun uzun dinlemek zorunda kalmış, neticede ertesi günü avukat aramaya çıkılması kararlaşmıştı. Bundan sonra da arkasında, şilteleri ahretlik Ayşe taşımak üzere içeri giren Feride Hanım, üç şilteyi ihtiva ederek salonun ortasında yapılan bir yatağı iki üç kere tetkik edip her şeyin tam olduğuna hükmetmiş ve delikanlı nihayet yalnız bırakılmıştı.

Cezmi'nin yatağa yattıktan sonra daldığı düşünceler arasına Hamdune'nin dışarı çıkarılışındaki bir an haşin edanın tefsiri de karışacaktı. Babası tarafından reddedilmiş ve ona karşı açacağı davayı kazanıp kazanmayacağı meçhul bir insana kızlarını şimdiden nişanlamak istemiyorlardı. Bu, pek açık olarak görünüyordu. Bu sebeple de ertesi ve daha ertesi gün artık Hamdune'den o da kaçınır gibi bir tavır almış, herhâlde ona yaklaşmaya hiç teşebbüs etmemişti. Hacir işine şimdiden teşebbüs etmemek kararı verilir verilmez de artık kendinde, bunu istese bile, Emirgân'da kalmak hakkını görmemiş, hemen veda edip ayrılmıştı.

Fakat Hayreddin Paşa ile Feride Hanım delikanlının kalbini okuyabilmiş, hele zengin veya fakir kızlarını kendisine vermeyi katiyen akıllarına koymuş olsalardı, elbette böyle hareket etmezler, Cezmi'yi salıvermez ve iki gencin beraber bulunmalarına, sonbaharın yerini kışa terk etmemekte inat ettiği ve kendisine gelmiş harikulade güzelliğine güvenip âdeta ümitlere düştüğü bu ılık ve nihayetsiz de-

recede berrak günlerde, Hüseyin Hasip Paşa ile Seza Hanım gibi ilk yağmurlar ve soğuklar üzerine yazlıktan şehre dönmüş kimselerin, kışlık evlerinde pişmanlığa düştükleri bu son güzel günlerde onların beraber gezip dolaşmalarına imkân verirlerdi. Hamdune'nin ta çocukluğundan beri kalbinde yaşayan aşkın velev ki çok daha mütevazı bir eşi, Boğaziçi'nin eşsiz kıyılarında yapılacak seyranlar esnasında Cezmi'nin esasen boş, Lili tarafından da işgal edilememiş kalbini doldurup ısıtabilirdi. Cezmi ilk defa olarak bu Ankara dönüşünde Hamdune'yi hoş ve sevimli bulmuştu ve Boğaz'ın ihtişamlı dekoru ve hakikaten derin bir sevgi ile sevildiğini anlamak hazzı bu hissi çok kuvvetlendirebilir, iki genci birbirlerine bir hayat için bağlayabilirdi. Fakat bunun için Cezmi'nin teşvik görmesi ve içinde kalan tereddütlerin ve hür hayata dönmek isteyen tarafın yenilmesi, susturulması lazımdı. Hatta kızlarını sevdiği gence vermek uğrunda bu ana babanın daha ileriye gitmeleri, bu izdivacın yapılabilmesi için bazı maddi fedakârlıkları göze almaları da lazımdı. Nihayet Cezmi'nin birkaç yüz lirayı aşmayan borcunu vererek, daha ufak bir apartmana geçmek üzere şimdi işgal ettiği yeri devretmesine imkân bırakmalıydı. Bu Hayreddin Paşa ile Feride Hanım her şeyi onun söylemesini, onun ısrar ve rica etmesini bekliyorlardı. Kaldı ki Feride Hanım'ın Cezmi'ye biraz da dünyaya getiremediği bir erkek evlat nazarıyla bakıp ve kızının sevgisini düşünüp bu evlenmeye pek meyyal olmasına mukabil -hele para fedakârlığı lafı da meydana çıkacak olursa- Hayreddin Paşa'nın asla rıza göstermeyeceği muhakkaktı.

Hatta şu da ilave edilebilir ki Cezmi'nin evinde dilerse günler günü, İstanbul'a nakledilirse, ömür boyu kalmak hakkına sahip bir damat kesilmesi düşüncesi Hayreddin

Paşa'ya garip bir huzursuzluk vermiyor da değildi. Annesinin yerine gelmiş bir kadına hürmet etmemiş bir çapkın için amca karısının mukaddes bir mahiyeti olur muydu? Karısını hiçbir zaman güzel bulmamış olduğu ve onunla bir yastığa baş koymaktan içten içe şikâyetler ettiği hakkındaki bütün emniyetine rağmen, Miralay bu şişman ve bönce Feride Hanım'a şiddetle bağlıydı da. Cezmi'nin, anası yerindeki babayani kadına başka tür bakacağını zannetmek derecesinde gülünç bir fikre düşemezdi. Fakat "Allah tarafından karım başka şekilde yaratılsaydı, çapkın bakardı ya!" mülahazası içinde her zaman bir huzursuzluğa sebep olmamış değildi.

Cezmi'nin Hamdune'yi istemek şeklinde tefsir edilebilecek tek sözü ilk akşam yemeğinde Ankara'dan bahsettiği sırada hayatına yavaş yavaş alıştığını söylerken Hamdune'ye hitap ederek, "Göreceksiniz ya, biraz zaman geçince hoş bulunacak taraflarını bulmak bile mümkün bir yer!" demesinden ibaret kaldı. Dönmek sözü ağzından çıkar çıkmaz bunu karı koca itirazsız ve münakaşasız kabul ettiler. "On aydır İstanbul'a hasrettin. Gelmişken Boğaz'ın bu güzel günlerinden bari istifade et!" demediler. Cezmi'nin, "Kızlarını yamamak için musallat oluyor, beni salıvermemek istiyorlar!" diye düşünebilmesine asla razı değildiler.

Cezmi, gitmek kararını bildirdiği zaman Hamdune de odada bulunuyordu. Ve hiçbir şey söylemediği, sendelemediği ve gözlerinde tek damla yaş belirmediği cihetle içinde yıkılan âlemi fark ettirmediğini sanmış, hatta yavaş yavaş kendini tamamen toplayarak, kahvaltı sofrasında söze karışmıştı. Bir iki kere gülmüştü bile.

Giderken Cezmi'yi hep birlikte taşlığa kadar indirmişler ve orada sessiz bir veda için Hamdune elini Cezmi'ye

uzatmadan bir an sol elini uzatmak istemiş, sağ elini, o yalnız üç gece evvel bütün varlığını toplanmış hissettiği sağ elini, bu kayıtsız ve yabancı adama, bir daha dönmemek üzere giden daha gitmeden de yabancı olmuş adama, vermemeyi düşünmüştü.

Delikanlının üzerine sokak kapısı kapandıktan sonra da, annesiyle babasının vücutlarından âdeta habersiz bir hâlde en üst kattaki odasına çıktı, kapıyı sürmeledi, sonra sedire yüzükoyun uzanarak ve başını iki eliyle tutarak, vaziyeti sahip bulunduğu bilgi unsurlarıyla başından sonuna kadar tespite koyuldu.

Her şeyi tamamıyla anlamış bulunmak kanaatindeydi, Cezmi babasıyla annesine bir iş teklif etmişti. Miras hissesinin Seza Hanım'ın pençelerinden kurtulması için onların yardımlarını istemişti. Bu sırada her sefer olduğu gibi yine kalbi o kadına karşı derin bir kinle doluyordu. Sevdiği adamı onun en çirkin bir münasebetle ortak etmiş bulunduğunu genç kız bilinmez nasıl, hangi kanallardan sızmış havadislerle daha ilk günden, hatta Hayreddin Paşa ile Feride Hanım'dan önce öğrenmişti ve bunu bildiğini belli etmemeyi daima iltizam etmişti. Bunda da daima o derecede muvaffak olmuştu ki annesi de babası da bu mevzuda ağızlarından yanında bir şey kaçırırlarsa endişe eder, laflarını tamir etmeye çalışırlardı. Fakat bunun ıstırabı Perihan veya Hamdune'nin hep içinde yaşadı ve bu sefer de Seza'nın ismi hatırına gelir gelmez varlığı yine aynı kinle sarsılıp coşmuştu. Evet, Cezmi miras hissesini bu kadının pençelerinden kurtarabilmek için kendi gücünü kâfi görmüyor, annesiyle babasından yardım istiyordu. Onlar bu yardımı yaptıkları, Seza Hanım'ın pençesinden hissesini kurtardıkları, kendisini babasıyla barıştırdıkları takdirde

Cezmi bu fedakârlığı yapmayı, kızlarını bir fedakârlık olmak üzere almayı teklif etmişti. Mahkemeye müracaat edilip dava kazanılmış olsaydı alacak mıydı? Yoksa her şey temin edildikten sonra kaçıp gidecek miydi? Bu bile belli değildi.

Onun piyano başında notalarının arasından uzanarak, elini de bir fedakârlık olmak üzere tutmuş bulunması icap ediyordu.

Hamdune, belki iki saat odasında kapalı kaldı ve sonra sakin, hatta süslenmiş olarak, yine o kolları ve yakası beyaz ketenle süslü lacivert elbise ile meydana çıktı. Ağzı mühürlü gibi, gözleri de pek dalgındı. Âdeta bir somnambül manzarası arz ediyordu. Ve yüzü o kadar sarıydı ki Hayreddin Paşa kızının fark edemeyeceği, başını başka bir tarafa çevirmiş bulunduğu bir anda karısına onu gösterdi. "Bu ne hâl, ne yapmalı?" manasına gelen bir işarette bulundu.

Feride Hanım da, "Ne yapılabilir? Ancak zamanla unutur" diyerek tefsiri mümkün bir şekilde yüzünü buruşturdu, hafifçe omuzlarını silkti. Şu kadar ki Cezmi'nin gelince kendisini isteyeceği hakkında Hamdune'ye sarih ve kati bir şey bildirmemişlerdi. Bundan dolayı nefislerini bu ıstırap karşısında tamamen suçsuz buldular.

Artık günlerce ve haftalarca süren bir müddet esnasında Hayreddin Paşa ile Feride Hanım kızlarının yanında Cezmi'nin adını anmayacaklardı. Hamdune de aynı şekilde hareket ettiği için bu adı hiç anılmayan insanın hiç hatırlanmadığına hükmedilebilirdi. Ne çare ki ahretlik Ayşe bir müddet bu usule riayet etmedi ve üç gece misafir kalan genç, güzel ve şık beyin adını anmak için mütemadiyen vesileler buldu, kendisine sual sorulmadan lafa karıştığından dolayı her seferinde de azarlar işitti.

Fakat sonra, çarşıya pazara sık sık yollanan bu gürbüz

kız, tahakkuku kendisi için daha mümkün başka hayallere kapılmış olacak ki Cezmi'nin ismini o da anmaz, o da hatırlatmaz oldu.

Dönüş. Aynı hayatı sürmek için, fakat daha borçlanmak şartıyla, gırtlağa kadar borca batmak şartıyla, aynı hayatı sürmek için Ankara'ya dönüş. Fevkalade kısa bir zaman için gelmiş ecnebilerin bir saatlik serbest zamana sahip olur olmaz kalesine tırmandıkları ve hayat, maişet zoruyla birleştikleri takdirde etrafındaki tabiat manzaralarının vahşi ve acı güzelliğini methettikleri bu Ankara'nın birkaç yüz metrelik bir sahasında, apartman, banka, lokanta, bar, sinemadan teşekkül eden murabba dışına adım atmamak, hiçbir tarafa uzanmamak üzere dönüş. Bu şehirde geçirdiği ilk günün akşamı Müdüri Umumi Beyefendi'nin huzuruna çıkmak vaktine intizaren uzandığı Saman Pazarı'na bile bir daha gitmemiş, iki üç kere Yenişehir'den biraz öteye kadar yürümüş, ancak bir kere Çankaya Tepesi'ne kadar gitmiş, tabiatıyla bütün teması bundan ibaret kalmıştı.

Ankara'da kendisini avunduran yegâne şey Lili olmuştu. Hatta Lili de değil, onunla münasebetinin etrafında uyandırdığı alaka, tecessüs ve kıskançlıkla, bunun kendisine temin ettiği bir nevi itibarla avunmuştu. Lili'den yüz bulamayanların bundan dolayı kendisine kin bilemeleri ve başına bir felaket getirmeleri ihtimalini ise hesap etmiyordu. Böyle bir felaketin henüz gelip çatmamış bulunması işin ebediyen böyle sürüp gideceği demek değildi. Fakat bir nevi şan kazanmalarının verdiği haz hesaba alınmaksızın vaziyet tetkik edilirse, Cezmi'nin Lili'den de artık bezmiş bulunduğu muhakkaktı.

Ve genç kadının yeniden o bozuk Almanca'sıyla aynı

hikâyeleri anlatacağını ve bunlara karşı alakadar gibi görünmek icap edeceğini düşündükçe genç adamın içine âdeta dehşete benzeyen bir bezginliğin dolduğunu, bu bezginlikle Ankara'ya dönmek hüznünün birbirlerine karıştığını hissetmişti. Lakin bu düşünceler bütün yol müddetince devam etmeyecek, hatta trene binişten pek az sonra başlayacak pek latif bir maceranın cazibesiyle delikanlının zayıf iradesi en küçük bir mukavemet göstermeksizin sürüklenip gidiverecek, Lili gibi Hamdune de, miras davaları ve hacir teşebbüsü de, her şey unutuluverecekti.

Cezmi, Ankara'dan ayrılırken Lili, dönüşünü telgrafla bildirmesini katiyen istemişti. İstasyona gelecek ve bir miktarı belki sahi ve samimi bir sevinç nümayişi içinde delikanlının boynuna sarılacaktı. Kaldı ki bunda delikanlıyı herhangi tatsız sürpriz karşısında bırakıp her şeyi çıkmaza düşürmemek arzusu baş amili teşkil etmiş de olabilirdi. Bununla beraber Cezmi, Ankara'ya dönmek kararını öyle ani vermişti ki telgrafların geciktiklerini ve Lili'nin vaktinde nasıl olsa haber almayacağını da düşünerek nefsini bu külfete sokmamış, telgrafı çekmeden, yine birinci mevki bileti alıp yola çıkmıştı. Ve işte yol gecesi bir tesadüf kendisini, akrabasından Mahmure ve onun mektep arkadaşı Şehnaz hanımlarla birlikte seyahat etmekte olan, Tunuslu Ahmed Paşa'nın kızı Şayan Hanımefendi'yle tanıştırıyordu.

Cezmi vagon restorana geldiği ve boş bir yer aramaya girişti̇ği sırada yataklı vagon kısmından üç güzel kadının içeri girdiklerini görmüştü. Üçü de güzel ve gayet süslü üç kadın. Bir tanesi, önden yürüyeni, öteki ikincisinin hemen hemen anneleri olabilecek yaşta görünmesine rağmen üçün en güzeli yine oydu. Kendilerine derhâl dönen ve ısrarlarla kendilerini muhasara altına alan erkek bakışlarına

karşı tam bir kayıtsızlık içinde, koşup hizmetlerini arz eden şefin delaletiyle dört kişilik boş bir masaya teveccüh ettikleri sırada başka masalarda bulunan yaşlıca erkeklerden ikisi, bu dört kişilik masanın dördüncüsü olmaya aynı zamanda karar vermiş görünüyorlardı.

Fakat üç kadının anne, lakin kızlarından daha güzel bir anneye benzeyeni, oturmak üzere ilerlerken hâlâ ayakta yer arayan ve bulamayan Cezmi'ye döndü ve delikanlıyı iri lacivert gözlerinin tatlı bir gülümseyişiyle sararak, "Masamızın boş yerini size takdim edebilirim, Cezmi Bey" dedi.

Cezmi pek derin bir hayret içinde kalarak, "Teşekkür ederim Hanımefendi, fakat nasıl oluyor da..." diye kekelemişti.

Kadın umumi bir dikkat ortasında pek güzel yüzükler taşıyan ve evlilik yüzüğü bulunmayan elini uzatıp delikanlıya öptürmüş, sonra masa başına geçerken yanındaki yere onu oturtarak, "Nasıl oluyor da sizi isminizle cisminizle biliyorum, değil mi? Hele oturun da sonra anlatırım" demişti.

Cezmi bu gayet güzel giyinmiş, sade tazelerinin yüzü, belki fazla boyalı kadınların yemek masraflarını ödemesi icap ettiği takdirde bunun kendisini fazlaca yıkacağını düşünmekten endişeli, şu kadar ki etrafta ve bilhassa dördüncü olmaya hazırlanmış iki kişide kendini belli eden kıskançlıktan müftehir, itaat etmiş ve pek zarif bir gri elbise giymiş olan lacivert gözlü kadın, delikanlının merakını pek kısa bir nazdan sonra gülerek tatmin etmişti.

"Sizi çocukluğunuzdan, kısa pantolonlu zamanınızdan tanıyorum. Bunu söylerken de o zaman ben de kısacık etekler giyerdim diyecek değilim. Bilakis, o zaman hanımlar uzun etekler giydikleri için ben de uzun etekli bir hanımdım ve anneniz hanımefendinin âdeta akranı olan bir hanımdım."

Kesik kesik, âdeta birbirlerini takip eden dalgalar gibi taze ve okşayıcı bir kahkaha ile güldü. "Bir kadın için bu itirafları bir kahramanlık saymaz mısın?" diye de ilave etti.

Sonra, Cezmi'nin başladığı komplimanı beyaz, biraz iri fakat fevkalade muntazam hatlı elinin ufak bir hareketiyle durdurarak sordu. "Hafızanızı yoklayın. Bir Şayan Hanım, bir Şayan Hanım teyze hatırlamıyor musunuz?"

Cezmi, böyle bir isim hatırlayamadığını gülümseyerek itiraf etti. Şayan Hanım kalın ve kızıl dudaklarını büzerek, "Vefasız!" dedi ve sonra izahat verdi. Cezmi'yi pek uzun yıllardan beri görmemiş bulunmasına rağmen istasyonda tesadüf ettiği uzun boylu delikanlının mazideki uzun sarı bukleli bir çocuğun ta kendisi olduğunu garip bir hisle keşfederek, kendisini uğurlamaya gelmiş ahbaplardan birine tahminini söylemiş, bu ahbap da tanıdık çıkarak, "Evet, odur!" demişti. Cezmi'ye adı söylenmeyen ve kadın mı erkek mi olduğu meçhul kalan ahbap kendisinin Ankara'da çalıştığı yeri de biliyordu ve Şayan Hanım eski muhibbesinin oğlunu bu kadar seneden sonra kocaman bir genç hâlinde görmekten öyle bir sevinç duymuştu ki eğer vagon restoranda tesadüf edilmeseydi bankaya gelip kendisini aramaya o anda karar vermişti.

İri lacivert gözlerinde pek de analık teyzelik duyguları belirmeyen bir parıltı ile Cezmi'nin kumral ve dalgalı saçlarını tetkik eden Şayan Hanımefendi izahatını şu sözlerle bitirecekti: "Saçlarınız o zaman daha sarıydı ve kız çocuğu imişsiniz gibi merhum valideniz saçlarınızı uzatırlar ve bukle bukle yaparlardı. Hatta bir kere o buklelerinizi ben tanzim etmiştim."

Karşılarında oturan iki genç kadın, boyalı dudaklarda bir mana ifade etmeyen ve sabit kalan bir tebessümle genç

erkeği tetkik ediyor ve söze karışmıyorlardı. Simsiyah saçlı, kara gözlü ve gayet beyaz tenli olanını Şayan Hanım yeğeni Mahmure ve kumral saçlı, koyu ela gözlü ve daha boylu boslu olanını onun kolejden arkadaşı Şehnaz diye takdim etmişti.

İki genç kadın veya kız, parmaklarında Şayan Hanım'ın iki yüzüğü gibi muhteşem olmayan yüzükler bulunan ve onun gibi izdivaç yüzüğü taşımayan ellerini uzatmaksızın başlarını eğmişler, gözleri ile de tebessüm etmişlerdi. Bir fısıltı hâlinde kalmak şartı ile birbirleriyle konuşuyor ve Cezmi ile Şayan Hanım arasındaki musahabeye yabancı kalıyorlardı.

Kadın, Cezmi'nin çocukluğunu nereden ve nasıl bildiğini pek kati bir şekilde anlatmamıştı. Cezmi'nin bütün çocukluğu müddetince babası muhtelif vilayetlerde valilik etmiş ve annesi yazları kendisini alarak, birkaç kere İstanbul'a getirmişti. Bu hanımla annesi Seniye Hanımefendi arasındaki ahbaplık o zamanlarda kurulmuş olacaktı. Bununla beraber, kendisiyle konuşmakta devam eden ve konuşurken lacivert gözleri parlayarak, beyaz dişlerini sık gülüşlerinde gösteren bu kadın o derece taze ve senelerin tahribatından o derece korunmuş bir hâlde idi ki Cezmi bu dostluğun iki akran dostluğu olmasını içinden kabul edemiyordu.

Yemek sonlarına doğru yandaki masada oturan ve Cezmi'ye verilmiş yere namzetliğini evvelce koymuş bulunan şişman ve saçsız bir adam -ki bu Cezmi'nin sık sık Yeni Bar'da gördüğü ve ismini bellememiş bulunduğu bir mebustu- konuşmalara tek tük kelimelerle karışmaya başlamıştı ve Şayan Hanım'ın yeğeni ile onun arkadaşı, yemek bittikten sonra müsaade ve hatta tensiple yataklı vagona dönerlerken, o adam da yerinden kalkarak kendilerine refakat etti.

Bundan sonra Şayan Hanım'la Cezmi yan yana birbirlerine biraz daha yaklaşarak hemen hemen vagon restoran kapanıncaya kadar konuştular ve kalkılırken Şayan Hanım, Cezmi'ye sade kendilerinin değil, bizzat kendisinin masrafını da verdirmedi. Fakat çantasını açmadığına göre sabah kahvaltısından sonra hesap göreceği anlaşılıyordu. Cezmi mahcup kaldığını söyleyince, "Peki öyle ise, yarın gece bana Karpiç'te yemek yedirirsiniz ve ödeşmiş oluruz" dedi.

Cezmi bir lahza Lili'den nasıl kurtulacağını, onun bu vaziyeti nasıl kabul edeceğini düşündü. Fakat o derecede tesir altına girmiş bulunuyordu ki bu düşünce kendisi için bir endişe bile olmadı. Ayrılırken Şayan Hanım elini uzun bir müddet Cezmi'nin elinde sımsıkı tutulmak üzere bıraktı. Ve eliyle delikanlıya âdeta çıplak bir vücudu sarmak hazzını tattırırken, gözleriyle de kalbine doğru giden yollar buldu ve nihayet, ertesi akşama kadar veda etti. Çünkü yarın sabah geç kalkacağı için vagondan ancak Ankara'da çıkabileceğini zannediyordu, varışın heyecan ve kıyameti içinde de ihtimal ki birbirlerini göremezlerdi.

Sevişmeye hazırlandığı gence yüzünü, bir tren yolculuğunun ne de olsa rahatsız geçecek gecesinden sonra ve bir banyo ile dinlenmeden önce göstermiyor olsa gerekti.

Ankara'yı İstanbul dönüşü pek sevimsiz bulmamak Cezmi için bir hayret sebebi teşkil etti. Ve genç adam ilk iş olarak bu gecenin hürriyetini temin edebilmek üzere Lili'yi aradı, fakat Macar kızının Çankırı kapısı cihetlerinde Başvekâlet'le Maliye Vekâlet'i arkalarındaki otelimsi, pansiyonumsu ve randevuevimsi yere bankadan üç kere telefon ettiği hâlde, onun evde bulunmadığı cevabını aldı. Pansiyon veya otelden erken saatte dışarıya mı çıkmıştı, yoksa

artık gecelerini de mi dışarıda geçiyordu, burasını tahkik etmemeyi tercih etti. Lili paydos vaktine kadar bankaya telefon etmediğinden gelişini öğrenmemiş, yani onun kaldığı yere dönmemiş bulunduğunu anlayan Cezmi, azat edilmiş bir mektep çocuğu sevinci içinde apartmana koştu, biraz dinlenip banyo ederek hazırlandı.

Şayan Hanım tam söylenen saat ve dakikada yemek yeneceği kararlaşmış lokantanın, Karpiç'in kapısında otomobilden indi. Cezmi, kendisini kapıda bekliyordu ve hazırlattığı masaya götürürken kısa ve pek kıymetli kürkünün içinde hiç fark edilmek istemez gibi bir eda içinde ilerleyen kadın bütün dikkatlerin merkezi oldu, bütün başlar kendisine çevrilen insanların bir kısmına selam vermek üzere gözleriyle tebessüm ederek başını hafifçe sallıyor, bazen de küçük el çantasıyla bir ufak mendil tutan elini yavaşça göğsünün hizasına kadar kaldırıp bu selama bir hususiyet ilave ediyordu.

Otururlarken, "Gide gele Ankara'da dünya kadar insan tanıdım da sarı bukleli küçük çocuğuma ancak şimdi rastlamış bulunuyorum. Yazık!" dedi. Bu son sözün içine şefkat, işve, vaat, ihtiras ve tahrik koymuş, bunları birbirlerine harikulade bir ustalıkla karıştırmıştı. Ve Cezmi'yi artık o derecede hükmü altına almıştı ki Yeni Bar'ın Macar dansözü şimdi gelip şiddetli kıskançlık sahnesi oynamaya kalkışsa faydası olmazdı. Yemeklerini bitirip kahve içtikten sonra lokantadan çıktıkları zaman, bir apartmanı bulunduğunu en tabii bir eda ile sorup öğrenmiş bulunan Şayan Hanım yine aynı tabii eda ile, "Size mi gideceğiz?" diye sordu. Ve toy bir delikanlı sevinç ve heyecanını belki biraz da mübalağa ile gösteren Cezmi, apartmanın pek yakın olduğunu evvelce söylemiş bulunduğundan, "Latif bir soğuk

var, yürüyelim" dedi. Fakat Karaoğlan yolunun gece sarhoşlarla dolduğunu en yüz kızartıcı pazarlıklara ve anlaşmalara sahne teşkil ettiğini bilen delikanlı bunu münasip görmedi, bir otomobil getirtti.

Gecelerinin pek güzel, ikisinin de ömürleri boyunca bir daha unutamayacakları kadar güzel dakikaları oldu ve Cezmi sabahleyin uykudan uyanınca Şayan Hanım'ı bulamadı.

Seslenince, daima pek erkenden gelmek âdeti olan Sıdıka Hanım göründü ve belki derhâl alınmış bir bahşişin ilham ettiği hürmetle, "Hanımefendi banyodalar" dedi.

Şayan ancak on dakika sonra meydana çıktı. Sırtında Cezmi'nin dün gece takdim ettiği ve gözlerinin lacivert rengine pek uymuş bir mavi ipek pijama vardı. Sevda oyunlarına tamamen hasredilmiş gecenin yüzünde ihtimal ki bıraktığı izleri hafif, fakat derin usta bir makyajla gidermiş, sabahın tatlı ışığı içinde dişleri parıl parıl ve dolgun vücudu henüz pek çevik ve hatları kusursuz, kapıda gülüyordu. Bu kapıyı Sıdıka açmış ve hürmetle geri çekilmişti.

Şayan Hanım iki elle bir tepsi taşıyor ve tepsinin üzerinde bir kahve fincanı bulunuyordu.

"Beyefendisinin bütün âdetlerini Sıdıka Hanım'dan tahkik ettim ve sabahleyin yataklarında içmek âdetleri olan şekersiz kahveyi elimle hazırladım" dedi.

Sevdiğini hiç inkâr etmeyen, fakat kendini de sevdirmiş bulunduğundan emin kadının, yerleşmeye ve her şeye hükmetmeye karar vermiş kadının huzur ve emniyet saadeti içinde konuşuyordu. Cezmi kendini birdenbire her türlü dert ve üzüntüden kurtulmuş, annesinin kucağında nazlandıran bir çocuk gibi emin ve bahtiyar hissetti.

Bununla beraber, bu huzur ve saadeti kendine ilham eden kadın hakkında bildiği şeylerin yekûnu, henüz vagon

restoranda kendisine söylenenlerden ibaretti. Onun Tunus'ta, Fransa idaresinin hoşuna gitmediğinden Sultan Hamid zamanı İstanbul'a iltica zorunda bırakılmış ve emlakı müsadere edilmiş bir Ahmed Paşa kızı olduğunu öğrenmişti. Bu emlakın iade edilmeleri veya takdir edilmiş bedellerinin ödenmesi, uzun senelerden beri sürüp giden bir davanın mevzuunu teşkil etmekte idi ve kendisini Ankara'ya sık sık getiren de buydu.

İstanbul'da yaz kış Moda taraflarında bir evde oturuyordu. Vaktiyle evlenmiş, fakat anne olmamıştı.

Kocasının İstanbul'da ölmüş mü, yoksa ondan ayrılmış mı olduğu noktasını tasrihe lüzum görmediğinden, Cezmi için bu bir müddet meçhul kaldı. Hatta bu, Şayan Hanım'ın hayatına ait olarak en son öğreneceği şeylerden birini teşkil edecekti.

Lili, Cezmi'nin geldiğini ancak iki gün geçtikten sonra Kavaklıdere'deki köşk dönüşü öğrenebilecekti. Bu köşk, Ankara barlarına sık sık gelip bu gelişleri barın patronları ile artistleri için her seferinde bir mutlu gün mahiyetini alan genç bir banka müdürünün Kavaklıdere'deki -lüksü, konforu yine aynı bar artistlerince anlatıla anlatıla bitirilemeyen- köşküydü. Masraf ve sefahatine -bir banka müdürü olsa da- nasıl para yetiştirebildiği hakikaten bir muamma teşkil eden bu genç adam, Kavaklıdere'den Dikmen tarafına giden bir yol üzerinde bulunan bu köşkünde bekâr bir iş adamından ziyade mahbube ve cariyeleri ortasında yaşayan bir eski zaman paşası hayatı sürüyordu. Bu mahbube ve cariyelerse bazen İstanbul'dan hasseten getirtiliyor, bazen şehrin dört barından celbolunuyordu. Rivayete göre, bazen de çeşni değiştirmek üzere Çankırı kapı ilerisindeki

en sefil umumhanelerin en müptezel ve hakir mahlukları celbediliyordu. Lili, Cezmi ile tanışmadan evvel bir kere daha bu köşke gelmiş olmakla beraber Banka Müdürü ile, yani Galip Hikmet Bey'le baş başa ve âdeta şairane bir gece geçirmiş, sık sık yapıldığı anlatılan âlemlerden birine iştirak etmemişti. Bu sefer gündüzden pansiyona otomobil yollanıp yapılmış davete icabet ederek akşam bara döneceği kanaati içinde gidişi ise, âdeta bir felaket teşkil etmiş, kendisini on günde geçmeyecek yorgunluklara düşürmüştü. Köşkte Müdür'den başka yedi sekiz kişi ile karşılaşmıştı. Hepsi de güçlü kuvvetli, hepsi de genç ve en yaşlıları olgunluk çağında, bol yemek ve bol içkiyle kudret dolu, haşin ve mütehakkim erkekler. Kendisi ile birlikte bardan, bir Macar kadını ile bir Alman kadını daha götürülmüş ve bar patronunun menfaatleri hiç düşünülmeyerek iki gün iki gece salıverilmemişlerdi.

Gerçi bir köylü kızı olan Lili nazik ve nazlı büyümemiş olduğundan yorgunluğun her çeşidine dayanıklıydı ama hepsi de mühim zatlar olan bu yedi sekiz kişinin ikram ve ihsanları bu sefer ümit ve tahminlerin fevkalade aşağısında kalmıştı. Ve nihayet izin haberi, evdeki iki hizmetkârın nezaretine terk edilerek yalnız bırakıldıkları gün, ikindiye doğru, telefonla verilmişti. Belki başkaları beklendiği için üç kadın cüzdanlarına konan paralarla giyinip gitmeye mecbur edilmişlerdi. Kendileri için uzakça duraktan bir otomobil de getirilmek külfetine girilmeden yolcu edildikleri için, yüksek ökçeleri burkula burkula otobüs durağına kadar yürümüşler ve orada yarım saati aşkın bir zaman araba beklemişlerdi.

Taşhan Meydanı'na varınca Lili oldukça yorgun ve bilhassa hiddetli, pansiyona koşmuş, orada bar arkadaşların-

dan sırtında ebedi yırtık ropdöşambır ile Eleni'ye tesadüf eder etmez de felaket haberini almıştı. Cezmi'yi dişine pek uygun bulup Lili'ye kısmet oluşundan dolayı kendisine kin besleyen Rum kızı Rumca, Türkçe, Fransızca ve Almanca kelimelerin karışması ile vücuda getirdiği acayip dilde, "İki gece evvel Karpiç'te yemek yedim. Seninki de orada idi. Biraz yaşlı, fakat pek güzel, hem de vizon kürklü, her tarafı da elmaslı bir kadınla ağız ağıza yemek yiyordu" demişti.

Lili'nin kan beynine hücum etmiş ve Macarca'yı ancak iç düşünce âleminde kullandığından bu dilde içinden "Nem lehet!" yani imkânsız, dedikten sonra aynı sözü Almanca olarak "Unmöglich!" diye yüksek sesle tekrar etmişti.

Eleni bir kahkaha salıvererek, "Neden?" diye sormuştu.

"Çünkü Cezmi İstanbul'da. Daha dönmedi."

"İki gün evvel döndü. İki kere de seni telefonla aramış. Madama sor da möglich mi unmöglich mi anla!"

Madam, bu pansiyon denmesi de mümkün yeri işletmekte olup Lili'nin milletine mensup bulunan, yani Macar ve ellilik bir kadındı. Lili âdeta can havliyle bağırıp kendisini çağırınca terliğini sürüye sürüye geldi. Sarışın Türk'ün hakikaten iki kere, dün ve evvelsi gün telefon etmiş olduğunu, fakat kendisinin vaziyeti idare edip sade "Evde yok!" demiş olduğunu söyledi. Cezmi'nin de hiçbir seferinde ısrar etmediğini, bir şeyler sorup öğrenmeye çalışmaksızın, telefonu kapamış olduğunu ilave etti.

Telefonun ısrarsız kapanışı Lili'ye bir tokat yemek kadar ağır geldi ve dinlenmeye, hele yıkanıp temizlenmeye pek ziyade ihtiyacı bulunmasına rağmen, hemen şapkasını giyip oradan hışım gibi ayrılarak bara gitti, başgarsonu buldu. Heriften Cezmi'nin bara gelmemiş ve sade telefonla bir kerecik kendisini aramış bulunduğunu öğrenince hid-

deti büsbütün arttı ve "Müşterilerden arayan oldu mu, numaram ısrarla istenmedi mi, Patron pek müteessir mi?" gibi mühim şeyler sormak hatırına bile gelmeden, derhâl aletin başına geçip Cezmi'yi istedi.

Delikanlının sesi duyuluncaya kadar aradan geçen zaman bir gün kadar uzun oldu ve Cezmi'nin sesi kulağına gelince, bu seste zavallı Lili ne sevinç ne de hiddet fark etmedi. Bu seste ancak bir sıkılma ve bir şaşkınlık var gibiydi.

"Bir çeyreğe kadar pansiyona geleceksin!"

Fakat Cezmi ancak bir saat sonra, paydos zili çalınca bankadan ayrılıp gelebileceğini söyledi ve dansöz, ilk zaafı gösterip buna razı oldu.

Cezmi'nin bir saat sonra geleceğini bildirmesine rağmen barda biraz daha kalıp Patron'la konuşmayı, ona birer dil döküp hiçbir suçu olmadığını, ancak hapsedildiğini bildirmeyi, hatta başgarsondan birer malumat istemeyi düşünmedi, zaten iki adım ötede bulunan pansiyona hemen koştu.

Salon bozuntusu odada kanepeye oturmuş Eleni çoraplarını tamir ediyordu. "Nasıl, gelmiş mi, gelmemiş mi?" diyerek alaylı bir eda ile sordu.

Lili hiçbir cevap vermeden odasına girdi. Soyundu, kolonya ile uzun uzun silindi, makyajını tazeledikten sonra gülkurusu rengindeki penyuvarını giydi ve ona sımsıkı sarıldı. Pek hoyrat ellerden çıkmış olduğunu beyaz pembe etinde ifşa eden çok yerler vardı.

1914 Cihan Harbi, 1918'de Avusturya-Macaristan'ın parçalanması ile neticelenerek Macaristan evladını beslemekten âciz bir hâle geldikten bir müddet sonra, talihini yabancı memleketlerde denemek fikrinin cazibesine kapılan Lili Hollan, Romanya'ya geçmiş, orada tutunamayınca

Bulgaristan'a, Bulgaristan'dan İstanbul'a inmiş, nihayet Ankara'ya gelerek birdenbire mühim bir sanatkâr payesine yükselmiş. Peşte operasının mühim bale sanatkârlarından biri şeklinde ilan olunmuştu.

Fakat bu balet artisti aynı zamanda bir ses sanatkârıydı da. Notaya asla uymayan, lüzumsuz yere yükseldikten sonra sık sık düşen bir sesle bütün repertuvarını teşkil eden tek şarkısını söylüyor ve bara bazen gelen Macar ustaları haricinde hiç kimsenin tek lafını anlamadığı bu şarkıyı söylerken de kendi kendine bazen sevinci ve bazen mahzunluğu taklit ediyordu. Bu manası meçhul şarkısından sonra ise asıl zaferini teşkil eden bir raksı vardı. Kıymetli, şöyle böyle ve kendisi gibi vasattan aşağı yüz bin dansözün dünyanın beş kıtasında raks etmiş oldukları, raks etmekte bulundukları ve raks edecekleri rapsodi hongruvaz şarkısını oldukça zarif bir gece tuvaleti içinde söylüyor, hongruvazı bir süvari zabiti kıyafetiyle oynuyor ve nihayet, allı pullu ve her tarafı çıngıraklı bir köy kızı kılığına girerek ve hem tepinip hem de arada bir sanki on el birden kendisini çimdikliyormuş gibi haykırıp bağırarak, üçüncü bir numara daha yapıyordu. Ve bunlar her sefer çılgın alkışları, mükerrer ve ısrarlı davetleri temin etmiş bulunmakla beraber, Macar kızı kendisini kaybetmemiş, bu zaferlerin bir sonu olacağını daima düşünmüştü. Yeni artistler mutlaka geleceklerdi. Kendisine her itibarla üstün kadınlar, fakir düşmüş memleketlerinde Ankara'nın kendilerini ihya edebileceğini mutlaka öğrenecek ve buraya akın edeceklerdi.

Lili geldi geleli sekiz dokuz aydır âdeta tetikte idi ve tahkiklerini nice zamandır yapmış, bozuk Almanca'sı, beş on kelimeden mürekkep Fransızca'sı ve ona üstün bir hâle getirdiği Türkçe'si ile sorup soruşturarak, Avrupa'ya tahsile

gitmiş Türk gençleri arasında kendi ayarı mahlukları nikâhla alıp zevce diye koluna takıp bir hayli gelen bulunduğunu öğrenmiş, kendi kendine bir program çizmişti. Bu istikbali pek karanlık işi bir an evvel, en iyi şartlar içinde iken bir koca bularak bırakabilmek. İşte erkek olarak da beğenmiş olduğu Cezmi'ye bunun için sarılmış, menfaat hesaplarına dayanmakla beraber bir aşk izdivacı da yapmak istemişti. Kalbinde hayale yer veren bir taraf tamamı ile ölmüş değildi ve âdeta sevmeye başladığı bu sarışın ve güzel delikanlıyı ancak müstesna fırsatlar çıktıkça aldatmıştı. Yoksa İş Bankası'ndan aldığı tasarruf defterinin kaydettiği rakamlar hiç değilse daha bir misline varmış bulunurlardı.

Biçare Lili'nin bütün ümitlerini kaybetmesi için birkaç hafta geçmesi icap edecekti. Fakat birkaç hafta değil, birkaç ay da beklemiş ve inat etmiş olsaydı bile artık her tarafı elmaslı ve geçkin kadının elinden Cezmi'yi alabilmesine imkân bulunamazdı. Çünkü Şayan Hanım'ın muvaffakiyeti o kadar tam ve kati idi ki isteseydi izdivaca kadar da gidebilirdi.

Şayan Hanım, nalbur Ayaşlı Mustafa Efendi'nin apartmanında geçirdiği ilk gecenin sabahı ve daha Cezmi yorgun uyurken kalkıp koridora çıkınca Sıdıka'yı karşısında bulmuş, Lili'yi göreceğini farz etmiş olan Sıdıka'nın karşılaştığı bu hayli olgun, fakat fevkalade güzel kadını süzen ve içine gayriihtiyari kıskançlık karışan bakışlarına derhâl en hürmetkâr ifadeyi getirmek üzere de çantasına elini sokup ona belki bir ayda verilmeyen birkaç kâğıt uzatması kâfi gelmişti.

Paşa kızı artık kendi mülkü hâline getirmek istediği bu yerin bütün hususiyetlerini, girdi çıktılarını öğrenmek istiyor, her şeyi ona göre planlamak kararını vermiş bulunu-

yordu. Bununla beraber, bir cariyesi hâline soktuğu hizmetçiyi şimdilik istintakı münasip bulmamış, bunu daha başka şeyler öğrendikten sonraya bırakmıştı. Hayali bir mahluk olmayan bir ahbap kendisine Cezmi'nin, babası tarafından kovulmuş olup ondan hiçbir yardım görmediğini söylemiş ve bu kovuluştaki sebep ve hikmeti de anlatmıştı. Bu sebeple Şayan Hanım, Cezmi'nin içinde bulunduğu hayat şartlarına pek haklı olarak hayret etmekten nefsini menedememişti. İstanbul'a nispetle Ankara'da mesken kiralarının pek pahalı bulunmasına rağmen, üç odalı ve banyolu bir apartmana ve velev ki birkaç saat kalıp gitsin, kalfa manzaralı bir hizmetçiye delikanlının sahip bulunması garip sayılmayacak bir keyfiyet değildi. "Acaba aylığı ne?" diye düşündü ve o gün akşamı yine buluşmak üzere ayrıldıkları zaman yaptığı ilk işlerden biri bunu tetkik etmek oldu. Cezmi bankaya geçen sene yüz otuz lira ile girmiş ve bir müddet sonra zam görerek bu aylık yüz yetmişe çıkmıştı.

Kâfi gelemezdi. Ve İstanbul'da olsalar Şayan Hanım'ın derhâl varacağı hüküm, bir kadının Cezmi'ye para yedirmekte bulunduğu suretinde olurdu. Fakat kadınların Ankara'da ne derecede pahalı ve ender bir meta teşkil ettiklerini vaziyetinden ve işinden dolayı herkesten iyi bilen Şayan Hanım, bu ciheti hatırına getirmedi. Acaba verilen malumat kısmen yanlış olup Paşa'dan habersiz üvey anne yahut başka bir vasıta ile Paşa baba para mı yolluyorlardı? Adamlarından birini kullanarak bankadan edindiği malumat noksan kalınca, ikinci sabah, artık Sıdıka Hanım'ı istintakı münasip buldu ve tamamıyla evin hanımı hâlinde, geç çıkacağını ve otelden getirtilmiş bavuldaki eşyasını yerleştirmeye çalışacağını söyledikten sonra Sıdıka Ha-

nım'ı isticvaba girişti. Cezmi'nin kalp münasebetlerini tahkike başladı ve Sıdıka barda çalışan sıska ve kirloz bir Macar kızının aylardan beri musallat olmuş bulunduğunu, haftada en az iki kere kalıp türlü hizmetini gördürdüğünü, hatta işi yırtığını söküğünü diktirmeye kadar vardırdığını, kendisine ancak Cezmi Bey'in hatırı için tahammül ederek artık ayağının kesilmesinden memnun olduğunu söyledi.

Şayan Hanım dedi ki: "O kadar sevinme canım. Ben iki üç gün sonra gidince elbette yine gelir ve birikmiş söküğünü diktirir!"

Güzel kadın bunu neşeli, kayıtsız ve biraz müstehzi bir eda ile söylememiş değildi. Bununla beraber, gönül işlerinde tecrübeli olan Sıdıka Hanım cümlenin belki hafif de olsa gerçek bir hüzün gizlediğini fark ederek teminat verdi.

"Hayır Hanımım, kokana sayenizde katiyen yürüdü!"

"Bunu nereden biliyorsun?"

"Cezmi Bey'e demin kaşla göz arasında sokuldum da, 'O çıyan karı geliverirse Hanımefendi'ye karşı pek ayıp olur. Ödüm patlıyor' dedim. O da güldü. 'Ödün hiç patlamasın. Onunla aramızdaki her şeyi bıçakla kesir gibi dün kestim' dedi."

Şayan içinde duyduğu hissin tatlılığına hayret etti.

"Peki, buraya gelip giden ve sökük yırtık diktirmeye kalkan başkaları yok mu?"

"Hayır, bir bu karı müdavimdi."

Fakat bunu dedikten sonra da, hakikatın bir kısmını gizlemiş olduğu için vicdan azabı duyan ve buna katlanamayan bir insan şeklinde ilave etti. "Sade ilk günlerinde galiba daktiloluk eden bir kız gelmiş. Ben görmedim. Kapıcının karısından duydum. Fakat ya bir kere gelmiş, ya iki kere! Sonra işte bu Macar oyuncu postu sermiş!"

Sıdıka Hanım artık susmuştu, fakat ayakta Şayan Hanım'ın karşısında el pençe divan bekliyor, daha başka anlatacakları olduğunu, ısrar edilirse bunları da hikâyeye hazır bulunduğunu hissettiriyordu. Ve ısrar pek şiddetli olmamak üzere yapılıp Sıdıka Hanım da bildiklerini anlatınca, Şayan sevgilisiyle kendisinin aşağı yukarı aynı meslekten olduklarını, aşağı yukarı aynı ekmeği yemekte bulunduklarını anladı.

Aradan birkaç gün geçtikten ve bu geçen birkaç gün ikisini de birbirine artık ciddi bir şekilde bağladıktan sonra Şayan Hanım genç sevgilisini ciddi bir muhasebeye davet etti ve sade bir sevgili değil, hem de anne gibi konuştu.

"Senin pek parasız olduğunu yeni öğrendim. Buna rağmen günlerden beri, benim için masraf edip durdun. Senin vaziyetinde bir genç için ağır bir yük taşıdın. Bundan dolayı da en küçük bir bezginlik göstermedin, yaptığın fedakârlığı en ufak bir şikâyette bulunmadan, bahtiyar ola ola yaptın. Bana bir zengin, bir çiftlik tapusu getirse bunun bu kadar büyük değeri olamazdı. Bana karşı beslediğin hislerin ciddiyetinden artık emin bulunuyorum. Böyle olunca da, ikimizden biri ötekinden bunun için düşmeden, şerefsiz bir vaziyete girmeden yardım görebilir. Şimdi beni dinle.

Ben sık sık Ankara'ya gelip davamı takip ediyorum. Hatta bazen başka işler takip ettiğim de vakidir. Bunlarda muvafık olabilmek üzere bazen hazin hareketlerle bulunmaya mecbur olduğumu da gizlememek zorundayım. Nitekim seninle yolda tanıştığımız akşam yanımda gördüğün küçük hanımlardan ne biri benim yeğenim ne de öteki onun kolej arkadaşı. Bu hanımlar beni, bizzat nefsimi ikram etmek mecburiyetinden şimdiye kadar korudular. Bereket versin ki davamı neticelendirmek, bu mecburiyetler-

den kurtulmak üzereyim. O vakit ki hareket tarzımızı sonra düşünürüz.

Şimdiki hâlde aramızdaki münasebetin dekoru bu apartman olacaktır. Bu apartmanda ise sen birtakım kaydü şartlar altında oturuyormuşsun. Bunları nasıl öğrendiğimi sormadan bana sadece kaydü şartları söyle ki iki gün sonra gideceğime göre yapılacak şeyleri derhâl tespit edelim ve yapalım."

O zaman Cezmi bir çocuk gibi muti, her şeyi anlattı. Şayan Hanım'ın kararlarını da aynı mutilikle kabul etti.

Kadın bütün borçlarını son meteliğe kadar derhâl ödüyordu. Apartmanın kirasını da tamamıyla üzerine alıyordu. Cemil Saffet Bey'in ve onun paravanlık ettiği kimselerin ayakları apartmandan kesilecekti. Kâtibi Umumi'nin salonu süsleyen eşyasına gelince, bu zevksiz eşyanın bedeli, ne ise söylemesini Cezmi kendisinden isteyecekti. Eğer dilerse bu para, eşyayı isterse eşya kendisine verilirdi. Bu ikinci şıkkı tercih ettiği takdirde Şayan Hanım salonun yeniden döşenmesi için gereken parayı da verecekti.

Cezmi bunların hiçbirini reddedilir şeylerden saymadı. Şayan Hanım'ı beğenmiş, ona âdeta tutulmuş ve bağlanmıştı. Bu itibarla paralı tarafın parasız tarafa yardım etmesini çok tabii buluyor ve kendinin, kendisine muavenet etmek üzere vereceği paranın hangi kaynakların mahsulü bulunduğunu da artık düşünmüyordu. Fazilet kahramanlığı rolüne çıkmış değildi.

İki gün önce Cemil Saffet Bey odayı, sedirli salonunu bir kere daha istemiş ve Cezmi'nin kati olarak tayin ettiği gün ve mühlete nazlar ettikten sonra razı olmuştu. Ona yeni kararı bildireceği ertesi günü Cezmi bankaya hafif bir heyecan içinde gitti. Şayan Hanım ne diyeceğini, kendisi-

ne baştan başa öğretmiş, "aile ihtilafları kısmen halledildiği için" İstanbul'dan para geldiğini söylemesini tembih etmiş ve artık eski vaziyete razı olmayışının, şahsına karşı saygı uyandıracağını da temin etmişti.

Cezmi bankada ilk iş olarak muhasebeye gitti, bütün borcunu, son İstanbul seyahatinde aldığı avansla birlikte ödedi. Sonra Kemal Efendi'yi telefonla arayıp çağırttı ve ona olan borcunu da verdi. Ürgüplü böyle ay ortasında bir çırpıda borcunu verebilen adama gelmiş esrarlı zenginliğin hikmetini derhâl sezmişti. Şayan Hanım'ın apartmana yerleşmiş bulunduğunu da tabiidir ki öğrenmemiş değildi. Fakat doğuştan inceliği olan bir adamdı. Hiç mütehayyir görünmemeyi münasip buldu ve bir zerafet göstererek işleyen ayın faizini kabul etmedi. Cezmi'ye karşı kibar davranmak ve onu beş on kuruşla olsun borçlu sayabilmek için -delikanlının bilahare anlayacağı- sebepleri vardı.

Bu iki hesabı temizledikten sonra artık bir derecede müsterih, Cezmi, Kâtibi Umumi ile konuşmak üzere akşamı bekledi. Hazır Cemil Saffet odasında ve yalnızken girip konuşması elbette ki daha muvafıktı, adam akşamleyin biraz erken bankadan ayrılabilir yahut uzun sürecek bir toplantıya katılabilirdi. Fakat iradesindeki zaaf, kendisini hareket vaktini geciktirmeye sevk ediyordu. Paydos zili çalınca, ara kapıyı açarak kâtibi umumi odasına girdi ve tabii olduğunu sandığı, fakat azıcık kısık ve titrek bir sesle, "Bana bir dakikanızı lütuf buyurur musunuz?" diye sordu.

Cemil Saffet Bey başını kaldırdı, hafifçe tebessüm ederek yer gösterdi, sonra da kendisi daha ağız açmadan, "Bankaya bütün borcunuzu ödeyivermişsiniz, tebrik ederim" dedi. Cezmi bir an durakladı. Oyunundaki muvaffakiyeti temin edecek eşyadan bir kısmını unutup getirtmedi-

ğini tam oyuna başlarken fark eden bir hokkabazın şaşkınlığına düşmüştü. Bir dakika, Cemil Saffet Bey'in gözlerinde istihza ve kıskançlığın ışığı parlamak şartıyla birbirlerine baktılar. Nihayet Kâtibi Umumi dedi ki: "Tebrik ederim, Şayan Hanım'ı gönül oyunlarına alıştırmak hüner ve muvaffakiyetini gösterdiniz. İstanbul'daki hayatını pek bilmem ama yanında getirdiği kızları takdim etmekle beraber burada kendi şahsını asla ikram etmezdi!"

Bir an Cezmi, bu tebrikâtı kabul edip etmemeyi, apartman bahsini yarına bırakmayı bile düşündü. Sonra vazgeçti. Şayan Hanım her şeyin bugün halledilmesini söylemişti. Bu sebeple, ezberlemiş bulunduğu cümlelerin geri kalan kısmını da, bir iki yerinde biraz kekeleyerek söyledi. Kiracılık vaziyeti maalesef devam edemeyecekti. Eşyayı arzu edilirse derhâl teslime, eğer bedeli istenirse bunu da yine derhâl takdime hazırdı. Kiranın kalan kısmını da işte iade ediyordu.

Ve cebinden para çıkarıp masanın üzerine koydu. Bunu alıp cüzdanına ehemmiyetsiz bir tavırla yerleştirirken Cemil Saffet kiranın bugün değil, İstanbul'dan dönüşü ile apartmanın kendisine ve arkadaşlarına yahut da efendilerine, büyüklerine kapandığı günden itibaren iade edilmekte bulunduğunu hesap edip anlayabildi ve hem bundan hem de bankacılıktaki kudretinden memnun, kendisi de kibarlıkla geri kalmamak istedi.

"Eşyayı ilk fırsatta alırım. O zamana kadar safayı hatırla kullanırsınız." Hafifçe başını sallayarak hususi Kalem Müdürü'ne de izin verdi.

Bununla beraber, bu kibarlığı ancak bir dakika sürdü. Pedagojiyi, psikolojiyi, bunların hocalığını bırakıp iktisat ve maliye hayatına atılmış bulunduğuna göre de hesabı bilmesi, menfaatini her şeyden üstün tutması icap etmez

miydi? Aylarca müddet kullanılmış eşyayı alınış fiyatına satmak gibi bir fırsatı kaçırmak manasızdı. Ayağa kalktı, ara kapıya kadar giderek şapkasını giymiş, çıkmak üzere bulunan Cezmi'yi, odasına getirdi ve ilk kararından vazgeçtiğini bu eşyayı koyacak bir yeri bulunmadığından satmayı tercih ettiğini söyledi, dili sürçmüş olacak ki satın alma fiyatına da yirmi lira zamda bulundu. Cezmi, "Emredersiniz, yarın sabah takdim ederim" dedi. Bunu da o derecede tabii ve hürmetkâr bir eda ile söylemişti ki eşyayı kaça almış olduğunu da kendisine bahsettiğini iyi hatırlayan Kâtibi Umumi, Cezmi'de hafıza namına bir şey bulunmadığı hakkında çoktan verdiği hüküm için bir delil daha görmekten memnun kaldı.

"Fakat kadın milleti işte hep böyle avanaklara tutulur!" diye düşünürken, eliyle dost işareti yaparak, dudakları mütebessim, delikanlıya izin verip yazı masasının başına geçti. Tetkiki gereken ve Umum Müdür'ün okumak zahmetine bir türlü yanaşmayıp başına sardığı, Allah'ın belası bir rapor vardı.

Şayan Hanım salonun yeni eşyasını da bizzat seçtikten sonra İstanbul'da on beş gün kalıp dönmek üzere Ankara'dan ayrıldı. Ahlakında pek cömertlik bulunmamakla beraber Cezmi'yi bu derecede bir fedakârlığa layık görmüş, borçlarını tamamen ödediği gibi apartman kirasını da üzerine almıştı. Kendi kendine, "Artık canım için bu kadarını yapacak vaziyetteyim" derken içinde gizli bir ses biraz acı ve biraz alaylı bir eda ile, "Hatta mecburiyetindesin küçük hanım, malum a..." diye söze başlıyor ve bu "malum a..."yı takip edebilecek rakamı söyleyemeden, güzel kadın tarafından susturuluyordu.

Dansöz Lili'ye gelince, birkaç gün apartmana bir baskın yapıp rezalet çıkarmayı, muzaffer rakibesinin saçını başını yolmayı düşünmüş, fakat buna bir türlü cesaret edememişti. Pansiyondaki ve bardaki arkadaşları, makul düşünen Eleni başta gelmek üzere, "Sonra belaya uğrarsın. Polis seni Ankara'dan sürer" demişlerdi. Kaldı ki çabuk kendi derdine düşecek, Cezmi Bey'i ve onun uzun kumral kirpikli yeşil gözlerini unutacaktı.

Bar patronu sabık garson Mahmut Bey artık kendisine eskisi kadar iltifatlarda bulunmuyor, öteki barlardan daha az iş yapıldığını, eskisine nispetle daha az masada konsomasyon olduğunu söyleyerek, İstanbul'a gidip yeni kızlar aramak, hatta Macaristan'dan yeni artistler getirtip beş aydan beri değişmeyen numaraları yenilemek lafı ettiği duyuluyordu. Vâkıâ barlar arasında tabir caizse münakaleler olduğu, bir barda çalışanın öbürüne geçtiği vaki olmuyor değildi. Şu kadar ki Lili'nin çalıştığı bu Yeni Bar, Ankara'da en kibar insanların geldikleri ve bar denmeye yegâne layık olan yerdi. Öteki barlardan hele birinin her gece dolup dolup boşaldığı ve bazı müşterilerin füls-i ahmere âdeta muhtaç bir hâlde kapısından atıldıkları bir hakikat teşkil etmekle beraber, bunlar tezgâhlıktan, iddialara göre biri ahırlıktan bozma, çalgıları berbat ve kadınları fevkalade adi, rivayete göre bazısı kahve garsonluğundan gelmiş, bazıları da bardan ayrılınca kaldırım yosmalığına yahut geneleve düşecek mahluklardı. Oralarda çalışan kadınlarla müşteriler arasında türlü kavgalar çıktığı ve parasız müşterilerle dans etmek istemeyen kadınlara bu müşterilerden tokat indiren, tekme atanlar bulunduğu söyleniyordu.

Hatta barların bir azınlık teşkil ederek bilhassa Macaristan'dan gelen ecnebi artistleri arasında birinin böyle bir

dans davetini ret yüzünden yediği tekme neticesi aylarca sürmüş bir mide hastalığına uğradığı ve hasta döndüğü memleketinde öldüğü hakkında dolaşan bir de rivayet vardı ki Türk barbarlığı üzerinde bu nazeninler mahrem sohbete girişti kleri sırada mutlaka meydana çıkıyor ve kadın, tarikatın bir kurbanı ve bir evliyası şeklinde zikrolunuyordu. Kibarlığa alışan ve Yeni Bar'a pek yüksek kimseler geldikçe onlar tarafından ikram ve iltifata gark edilen Lili buradan atılırsa öteki barlara nasıl katlanacak, oralarda çalışmaya razı olmayıp Ankara'dan ayrılır ise daha iyi bir yeri nasıl bulacaktı?

Ve işte bu vaziyet onu Ankara'da ve belki hayatında ilk defa olarak karşılaştığı bir izdivaç teklifini kabule sevk etti. Bu teklifi yapan insanın, yani eski Kemal Efendi'nin ve bugünkü Kemal Bey'in çirkin, sevimsiz, gösterişsiz, Garp usullerinin tamamıyla cahili bulunduğuna ehemmiyet vermedi. Güzel, sevimli ve Garp usullerine, hayatında temas ettiği Garplılardan vâkıf Cezmi Bey'den ne hayır gelmişti! Bildiğimiz gibi Cezmi, Muharrem'i İstanbul'a giderken, herhangi bir derde düştüğü, bir zor durumda kaldığı takdirde müracaat etmesi için takdim etmişti. Fakat Cezmi trene binip ayrılır ayrılmaz bu yalnızlık günlerinde murakıp istemeyen, her hâlini pek antipatik bulan Lili, kendisini hemen istiskal etmiş, o zamandan beri de görmemişti. Ve Muharrem bir aylık zaman aradan geçtikten sonra bir akşam bara gelmiş, kendisine bir *bol* ikram edip ancak on dakika oturmuş ve pek ciddi, fevkalade mühim bir şey söyleyeceğini bildirerek, ertesi günü pansiyona gelmesine müsaade etmesini rica etmişti.

Kabul edip saat tayin eden Lili, Cezmi tarafından geldiğini zannetmiş, bununla beraber bu takdirde böyle heye-

canlı görünmesini de garip bulmaktan kendini menedemeyerek adamın ne söyleyeceğini pek kestirememişti. Pansiyonda Ürgüplü onu merakından ilk sözleriyle kurtaracaktı. Kendisini seviyordu ve eğer isterse nikâhla almaya karar vermiş bulunuyordu. Mazisini ve bugünkü vaziyetini kısaca ve Lili'nin anlayabilmesi için kısa kısa cümlelerle anlattı. Bir köylüydü ve bu hâle gelmeden önce çok eziyet çekmiş, mahrumiyetlere katlanmış, hayatında kadın ve aşk denen şeyi bilmemiş, buna zaman ve imkân bulmamıştı. Hâlâ kendisine zengin denemezdi. Geceyi gündüze katarak çalışmak mecburiyetinde bulunuyordu. Bununla beraber artık tek başına iş tutacak vaziyete gelmişti. Ayvalık'ta küçük bir sabun fabrikası kurmak üzere idi. Bunun için kâfi sermayesi vardı ve işinin gittikçe genişleyip büyüyeceği muhakkaktı.

Lili'nin odasında idiler ve Lili, Kemal'i odasının tek koltuğuna oturtmuş, kendi karşısında bir iskemleye oturmuştu. Aralarında da bir ayağı kırık ve örtüsü basmadan bir masa vardı. Lili erkeğin sözlerini büyük bir dikkatle dinliyor, elinde de kalem kâğıt, verdiği rakamları yeni bir tetkikten geçiriyordu. Bir müddet başını eğip düşündü, sonra başını kaldırdığı ve karşısındaki adamla göz göze geldiği zaman, onun şimdiye kadar pek çirkin bulmuş olduğu, vaktinden tez buruşmuş, burnu çarpık ve teni irin renkli yüzü kendisine sevimli geldi.

Elini uzatıp Kemal'in elini tuttu, sıktı ve bir işe girişen iki ortaktan birinin ötekine hitap ederken aldığı eda ile, "Kabul!" dedikten sonra ilave etti. "Benim de bankada üç bin lira kadar bir param var. Eğer lazım olursa..."

Kemal Bey siyahça ve bozuk dişlerini meydana çıkaran bir tebessümle gülümseyerek, "Biz kadın parası almayız"

dedi ve bu cümle ile hayalinde Şayan Hanım'ın kapatmasını, yeşil gözlü güzel delikanlıyı çiğnemiş oldu.

Lili daha birkaç gün Yeni Bar'da numaralarını yapmakla beraber oturup konsomasyon yapmadan sırf numaraları için gelip bunları bitirir bitirmez ayrılıp gitmek şartıyla çalıştı. Bu esnada da Kemal işlerini tasfiye etti. Ve sonra ikisi birden kimseye veda etmeksizin, ellerinde bavulları Ankara'dan ayrıldılar. Lili dansözlük hayatından o derecede kati şekilde ayrılıyordu ki oyun elbiselerini herhangi bir uzak ihtimali hesap edip yanında götürmeyi manasız bulup satmayı tercih etmişti. Bunları barda sade konsomasyon yapan kadınlardan Eleni satın aldı. Galiba İstanbul'un bir umumi evinden gelen Eleni bir müddetden beri dans dersleri alıyordu ve bar sahibi Mahmut Bey'in huzurunda muvaffakiyetle imtihan vermişti.

Kemal'le Lili'nin evlenmelerine gelince, bu İstanbul'da oldu ve Ankara'dakilerin keyfiyeti nice zaman sonra öğrendikleri vakit, silik ve meçhul Muharrem Efendi'den değil, peşinden koşulan ve uğruna paralar dökülmüş olan altın sarısı saçlı, göğsü ile kalçaları dolgun ve yüzü masum ifadeli Macar kızından bile hafızalarda pek az şey kalmış bulunuyordu.

Cezmi, kendileriyle aradan yıllar geçtikten ve üçünün de hayatlarında pek çok şey değiştikten sonra karşılaşacaktı.

Cezmi ile Cemil Saffet Bey'in aralarında bir gün çıkan kavga, Şayan Hanım'ın himayesine girdikten sonra genç adamın hayatında başlayan huzurlu devre içinde kısa, fakat müthiş bir sahne teşkil edecek, bir dakika olacaktı.

Bu kavga, Şayan Hanım'ın ilk beraber geçirdikleri on beş günlük zamanı müteakip İstanbul'a giderek orada üç hafta kadar kaldıktan sonra Ankara'ya ve bu sefer yalnız

olarak gelişinden ve tabii doğruca Cezmi'nin apartmanına inişinden üç dört gün sonra, akşamüzeri koptu. O gün Cezmi birkaç kere Cemil Saffet Bey'le temas etmiş, herifi hep asık çehreli görmekle beraber bunun kendisine taalluk eden bir ciheti olabileceğine ihtimal vermemişti. Akşama doğru Kâtibi Umumi, kendisini odasına çağırmış ve hademeye, "Kimseyi sokmayın!" emrini verdikten sonra, en resmî ve ehemmiyetli edasıyla, ağır ağır şunları söylemişti: "Şayan Hanım'ın apartmanınızı karargâh ittihaz etmiş bulunduğunu artık bankada öğrenmeyen kalmamış, birtakım tuhaf tefsirler alıp yürümüş. Bunların Müdüri Umumi Beyefendi'yle İdare Meclisi azalarının kulaklarına gitmesinden korkuyorum."

Cezmi'nin rengi atmış ve yavaşça, "Nasıl tefsirler efendim?" diye sormuştu.

"Niçin beni daha açık konuşmaya, daha hazin şeyler söylemeye mecbur etmek istiyorsunuz?"

"Rica ederim, söyleyin. Çünkü müphem sözlerden bir şey anlayabilmiş değilim."

"Peki öyle ise, madem ki mecbur ediyorsunuz, ben de açıkça söyleyeyim. Şayan Hanım'ın hangi sayede prensler gibi geçindiğini, zanaatinin ne olduğu malum. Hemen her ay, hatta on beş günde bir Ankara'ya birtakım hafifmeşrep genç kızlar, kadınlar getirir, bunları çıkarı olan kimselere takdim eder. Bu mahluklar artık sizin apartmanınızda da şununla bununla buluşuyorlarmış!"

Cezmi'nin yüzü şimdi pek şiddetli bir tokat yemiş gibi kıpkırmızı olmuştu. Boğuk bir sesle, "Yalan!" diye bağırdı. Şayan Hanım'ın ilk kalışında, Ankara'ya kendisiyle beraber gelmiş olan iki genç kadın, Mahmure ile Şehnaz, ancak birkaç kere kendisini görmeye gelmiş ve her seferinde

beş on dakika, nihayet yarım saat kalıp gitmişlerdi ve bu sefer Şayan Ankara'ya tek başına gelmişti. Bu cihetle Cezmi nefsini en dayanılmaz bir iftiraya uğramış bulunan pek namuslu, pek masum bir adam mevkiinde buldu. Ve birden bütün eski gururu, yaralı gururu şahlanarak karşısındaki insandan intikam almak, yeni ve eski bütün kinlerinin ve ondan emir almak, ona kalemi mahsus müdürlüğü etmek zilletinin acılarını çıkarmak ihtiyacını hissetti.

"Şayan Hanım geçen sefer de bu sefer de apartmana yalnız olarak gelmiştir. Beraberinde kızlar kadınlar getirdiği malum değildir ve beni alakadar etmez. Bana böyle bir fazilet kahramanı şeklinde hakaret etmenize gelince, bunun sebebini bilmediğimi mi sanıyorsunuz? Siz sadece Şayan Hanım'ın bende misafir kalışına tahammül edemiyorsunuz. Çünkü apartmanda kendi namınıza tuttuğunuz odayı başkalarına peşkeş çekiyordunuz. Şimdi bu yüksek zatların hizmetlerinde bulunamadığınıza, kendilerini memnun edemediğinize müteessirsiniz!"

Cemil Saffet Bey sapsarı olmuştu.

"Efendi, kendinizi bilmiyorsunuz, kiminle konuştuğunuzun farkında değilsiniz!" diye kekeledi. Hatta Cezmi'nin üzerine yürüyüp tokatlamasından bile bir an korktu ve bütün zayıf iradeli insanların gazaba gelişlerinde olduğu gibi tekmil ateşini bir an evvel harcamak sabırsızlığı içinde Cezmi âdeta bağırdı.

"Şayan Hanım'ı ne diye hakir görmeye kalkıyorsunuz? Aşağı yukarı siz de aynı ekmeği yiyordunuz!"

Kendisinin aynı ekmekle ve epey zamandan beri beslenmekte olduğunu ise hiç düşünmüyordu. Cemil Saffet Bey'in bir mukabelede bulunmasını beklemeden, kapıyı çarparak odasına geçti.

Akşam bu olandan Şayan Hanım'a bahsetmedi. Ertesi günü bankada karşılaşabileceği vaziyeti beklemeyi daha münasip bulmuştu. Hizmetine nihayet verildiğini bildiren bir kâğıdı masasının üstünde bulmaya kadar her şey mümkündü. Lakin korkmuyordu. Şayan Hanım'ın aşkına güveniyor ve onun nüfuz ve itibarı sayesinde yeni bir iş elde edeceğinden şüphe etmiyordu.

Fakat ertesi gün de, onu takip eden günlerde de hiçbir şey olmadı. Kâtibi Umumi pek soğuk ve resmî muamele etmekle beraber başkalarının yanında sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi hareket ediyordu.

Hakikatte ise, bu keyfiyet umumi müdürlerden alınmış emre itaat mecburiyetinden ileri gelmekte idi. Yoksa kavgayı derhâl Refik Celaleddin Bey'e bildirmiş, kendilerini pek rahat ve ucuz bir garsoniyerden mahrum etmekle kalmayarak bir de hakarete cüret eden bu delikanlının hemen cezalandırılmasını teklif etmişti.

Bu kadar büyük bir suçun cezası ise kovulmaktan başka ne olabilirdi?

Fakat Umum Müdür reddeden bir eda ile başını sallamış, razı olmamıştı.

"Banker sıfatıyla böyle münasip bulsanız bile psikolog sıfatıyla bunu niçin mahzurlu saymıyorsunuz?" diye hafifçe alay bile etmişti. Sonra da Cemil Saffet anlamayan bir eda ile yüzüne bakınca, izah etmişti.

"Azizim, Şayan Hanım'ın pek büyük yerlere kadar her tarafa girip çıktığını, gayetle de zehirli dilli, çaçaron bir kadın olduğunu bilmiyor musunuz? Şımarık bir paşazadeyi cezalandıracağız diye bu mahluku kendimize kanlı bıçaklı düşman etmekte mana ne? Hem de kavganızın sebebi bir oda hikâyesi, bir memurun garsoniyerinizi elinizden aldığı-

na hiddet edişiniz ve kendisinden hakaret görmeniz! Cezmi'yi bundan dolayı atıp üstümüze esmayı demek ki zorla sıçratacağız. Olur mu öyle şey!"

Cemil Saffet Bey'de birden bet beniz kalmamıştı. O derecede müteessir ve perişan göründü ki Müdüri Umumi merhamet duydu ve gülerek, "Bekleyelim efendim, Şayan Hanım bu oğlana, ebediyen tutkun kalmayacak ya! Hele sürdükleri *La Dam o Kamelya* hayatına son gelsin, o zaman kafasına vururuz!" dedi.

Ne çare ki bu güzel kararı yerine getirmek, kendilerine nasip olmayacaktı ve böyle konuşurlarken kader, işgal ettikleri rahat ve yumuşak koltuklarından atılacakları günü tespit etmiş bulunuyordu. Müdüri Umumi Muavini Cemal Harun Bey, Avrupa'daki uzun tetkik seyahatinden dönmüş, başka bir muvakkat vazife ile tekrar yollanmış ve bu vazifeyi de ifa ederek tekrar dönünce kendisinin daha mühim ve yüksek bir makama geçmek hakkı sayılmıştı. O zaman da dillerde dolaşmış latife gerçekleşmiş, yani kendisine ancak İktisadi Milli Bankası umumi müdürlüğü layık görülmüştü. Cemal Harun Bey'in müdüri umumi yapılması için de, adamın daha az olduğu bir sırada bu makama getirilen Refik Celaleddin Bey'in atılması, daha doğrusu büsbütün atılmayarak başka bir bankada İdare Meclisi azalığıyla kayırılması gerekli olmuştu.

Cemil Saffet Bey'i umumi kâtiplikten çıkarıp müfettişlikler kadrosuna geçirmek de Cemal Harun Bey'in ilk işlerinden birini teşkil etti. Müfettişler hiçbir şeyi teftiş etmemek, hiçbir nüfuz ve ehemmiyetleri olmamak şartıyla, âdeta sadaka tertibinden aylık alan birtakım amel-mande kimselerdi. Cemal Harun Bey, Cemil Saffet'in kendisine karşı vaktiyle takındığı tavırları affetmiş değildi. Eskiden

pek adamı geçindiği Refik Celaleddin Bey'in türlü kabahatini bu defa vesikalarla ilana kalkışmasını ve bu seciyesizliğinin mükâfatı olarak muavinliği yakalamaya heveslenmesini de affedememişti. Umumi kâtipliğe dışardan, ilk Büyük Millet Meclislerinden birinde bulunmuş bir adam getirildi.

Bu, sessiz sedasız, evraka imza atmaktan ve bütün dikkat ve zekâsı yazılan kâğıtlarda, "olduğundanla bulunduğundan"ın birbirlerine uymasını teminden öteye gitmeyen yaşlıca bir adamdı. Herhangi bir yeniliğe kalkışmamak, mevcuda katiyen dokunmamak prensibiyle hareket ettiği için Cezmi'nin intizar odasında oturmasına ses çıkarmamış, fakat ona hususi kalem müdürlüğü rolünü oynatmak da hatır ve hayalinden geçmemişti.

Cezmi bu odaya kabil olduğu kadar, elinden geldiği kadar vaktinde gelmeye çalışarak bir gölge gibi süzülüyor, aynı sessiz sedasız şekilde akşamları ayrılıyor, orada bulunduğu müddet içinde de gazetesini, romanını okuyup sokağı seyrediyor, ayda bir iki kere de mektup, rapor gibi şeyler tercüme ettiği oluyordu. Ve bir sabah, masasının başına geçip sayfalarını açtığı İstanbul gazetelerinden birinin, *Cumhuriyet* gazetesinin dördüncü sayfasında amcası Hayreddin Paşa'nın pek kısa bir hastalık neticesi Emirgân'daki yalısında vefat ederek, Emirgân sırtındaki mezarlığa gömüleceğini okudu. İstanbul gazeteleri Ankara'ya bir gün sonra eriştiklerine göre, amcası iki üç saat sonra toprağa girecek demekti. Cezmi çok müteessir bir hâlde ayağa fırlamış, odada şaşkın şaşkın dolaşmaya başlamıştı.

"Vakit olsaydı cenazesinde bulunmak üzere İstanbul'a giderdim!" diye söylendi. Fakat bir türlü yengesiyle Hamdune'ye bir taziyet mektubu yazmaya eli değmeyecekti. Şayan Hanım yine Ankara'da bulunuyordu ve her seferde ol-

duğu gibi huzuru Cezmi'yi latif bir uyuşukluğa salmıştı. Amcasının hangi hastalıktan ve ne gibi şartlar içinde öldüğünü bile merak edip öğrenmedi. Hâlbuki ölümü Hayreddin Paşa'yı pek büyük bir teşebbüsün hazırlıkları ve hummaları içinde ele geçirmişti ve bu büyük teşebbüs Cezmi'yi şiddetle alakalandıracak bir mahiyeti haizdi.

Çünkü Cezmi babasına karşı harekete geçmeye cüret etmeyerek, Ankara'ya döndükten sonra, Hüseyin Hasip Paşa'nın tabiriyle Miralay Bey vaziyeti uzun uzun tetkik etmiş, düşünüp taşınmış ve böyle âciz ve sefih bir delikanlıya hiçbir mahkemenin babasını hacir altına almak hakkını vermeyeceği kanaatine vararak, bu insani vazifeye şahsen talip olmaya, yani büyük kardeşini kendi vasiliği altına almak teşebbüsüne girmeye karar vermişti. Fakat yaşlı insanların âdetleri ve merakları, önlerinde sayısız zaman varmış gibi yapacaklarını uzun uzun düşünmek, karar verince dahi harekete geçmeden önce uzun zamanlar telef etmektir. Bu cihetle, kati karar verdikten sonra da Hayreddin Paşa işe başlamakta gecikecek, hatta kendisinden hiçbir şey gizlemek mutadı değilken Feride Hanım'a da bir müddet bir şey açmayacaktı.

Karısına haber verdiği zaman, mahut avukat Mahmut Ata Bey'le pazarlığı bitirmiş ve adam ücreti ancak dava kazanıldıktan sonra almaya razı olup sade ilk muameleler için elzem olduğunu söyleyerek bir miktar para koparabilmiş bulunuyordu. Ancak mahkemeye takdim edilecek uzun ve delaili pek makul ve kuvvetli sayılmış istida hazırlanıp pullandığı günün akşamı, âdeta bir zafer edası içinde, Hayreddin Paşa haber vermişti.

"Biraderin hacir altına alınması için yarın avukatım hukuk mahkemesine müracaat edecek."

Cezmi'den hiçbir haber alınmadığını, aylardan beri

hiçbir haber alınmadığını kocasının daha dün tekrar etmiş olduğu için de bu söz üzerine Feride Hanım hayret etmişti.

"Bu nasıl oluyor? Cezmi ile görüşüp anlaşmadan onun namına mahkemeye müracaat etmek mümkün müdür? Ya razı değilim deyiverirse!"

Bu sözler Hayreddin Paşa'yı âdeta sinirlendirecekti. "Mahkemeye Cezmi'nin namına müracaat edileceğini nereden çıkarıyorsun?"

"Başka türlü olur mu?"

"Kadı kızısın ama dava işlerine hiç de aklın ermez! Cezmi'nin nam ve hesabına müracaat neden şart olsun? O oğlu ise ben de biraderiyim. Esasen Cezmi aklı başında, kâmil ve mazbutüllah bir insan değil ki! Serseri ruhlu, haylaz, üvey annesine göz diktiğinden dolayı babası tarafından kovulmuş bir herif! Şimdi de Ankara'da anası yerinde ve nenin nesi, idüğü meçhul yahut daha doğrusu pek malum bir kadınla yaşıyormuş, kendisini o kadına besletiyormuş!"

Feride Hanım bir kere daha Cezmi'nin tarafını tutarak ve esası bırakıp teferruattan bir nokta üzerinde durarak, "Aylığı yok mu ki el karısı besleyecek?" dedi.

Hayreddin Paşa, "Ona aylık yıllık dayanmaz" diye homurdandı. Sözünün kesilmesi kendisini büsbütün asabilendirmişti. Hiddetini de Cezmi'den çıkarmak üzere, yeğeninin daha ziyade aleyhine döndü.

"Biraderi, Seza'nın elinden alıp ona teslim etmek, biçareyi yağmurdan kurtarıp dolunun altına bırakmak demektir. Oğlan bütün malın altından girip üstünden çıkar, zavallı adamı, hâli hayatında sefil ve perişan eder. Cezmi'nin hacir talebine karşı esasen Paşa'nın, oğlu hakkında icap eden malumatı vererek meramını kursağında bırakması mümkündü. Ama ben kendi nam ve hesabıma bu işe girip

dava açınca vaziyetin yüzde yüz, belki yüzde bin değişmesi pek tabii bir keyfiyet teşkil eder. Yaşını başını almış, kemalini bulmuş, bütün hayatını da, haza min fazlı rabbi, alnı açık, yüzü pak geçirmiş adamım. Biraderle aramda herhangi bir geçmiş de yok."

Durdu, bir saniye düşündü. "Vâkıâ şu anda aramız açık, fakat nihayet bu da beni mahkemeye müracaat zorunda bırakan vaziyetin bir zaruretidir. Velhasıl, talebimin ancak onun menfaatini ve hukukunu siyanet etmek arzusundan ileri geldiği gün gibi aşikâr bir keyfiyet!"

Feride Hanım, "Peki, fakat avukata şimdiden para mı verilecek?" diye sordu.

Hayreddin Paşa, "Beni hasislikle itham eder ama kendisi benden on misli hasistir. Nazarında harcanan bütün para da Vezneciler'deki dükkânlarından alınan kiralardır!" diye düşündü ve avukatın ciğerlerini sökercesine elinden yüz seksen lira çektiğini gizleyerek, "Şimdiden para vermeyi nereden çıkarıyorsun? Dava kazanıldıktan sonra hissesini alacak!" diye mukabele etti.

Feride Hanım kocasına baktı. Kazanıldıktan sonra. Zihninden, "Hasip Paşa'nın servetinin üzerine mi oturacağız? Şu hâlde bu davayı sadece kendi menfaatin için mi açıyorsun? Aman günah olmasın!" gibi düşünceler geçti. Bununla beraber, Hayreddin Paşa'nın deminki hükmü yanlıştı ve yıllarca müddet vilayetlerinde kadılık etmiş olan babasından Feride Hanım hiçbir şey belleyememiş değildi. Haramla helali merama ve icabına göre tayin ve tespit hususunda hayli incelik ve hünere malikti ve neticede yalıya büyük bolluklar getirip zavallı Hamdune'ciğe pek iyi bir kısmet olacağına çabuk kanaat getirdi. "Allah hemen muvaffak etsin, tuttuğunu koparsın!" diye söylendi.

Fakat Allah muvaffak etmeyecek, davanın daha başlamasından önce zavallı Hayreddin Paşa derhâl zatürreye çeviren bir soğuk algınlığı neticesinde ölüp gidecekti. Cezmi, amcasının teşebbüsünü hiç haber almadı.

On ayı aşan bir müddet Şayan Hanım'ın sevgisi Cezmi'ye büyük derdini, mirastan mahrum edilmek korkusunu, aynı zamanda Ankara gibi zevki mahdut ve kendi kanaatine göre türlü tabiat güzelliğinden mahrum bir yerde yaşamak azabını unutturdu. Nefsini bu kadına karşı hakikaten bağlı, hemen hemen tutkun hissediyor ve o İstanbul'a gittiği sıralarda kendisini aldatmayı hiç hatırından geçirmiyordu. Kaldı ki Tunuslu Paşa'nın kızı İstanbul'a hiçbir gidişinde uzun zamanlar kalmayıp döndüğü cihetle onu aldatmaya ihtiyacı olmuyordu, zaten devlet merkezi büyük bir kadın bolluğu içinde yüzmediğine göre bu pek kolay da değildi. Şayan Hanım'ı sevdiği ve bir jigolo, kiralık bir erkek derekesine düşmek istemediği için, "Kendisine nasıl olsa ödetirim!" diye fazla müsriflik edip öteden beriden borç aldığı da olmuyor, kadın her gelişinde beraber çıkacakları zaman sarf edilmek üzere cebine ayrıca para koydukça, "Oo, yine mi ihsanlarda bulunuyorsun? Daha meteliksiz kalmamıştım. Beni zorla sefih edeceksin. Bu fazla para ile sevgililer tedarik etmemden korkmuyor musun?" diye şaka ettiği de vaki idi.

Şayan Hanım onun metres tedarik etmek tehdidinden, zaferlerinden ve şereflerinden birini teşkil eden beyaz ve yuvarlak omuzlarını silkerek gülmekle iktifa ediyor, söylemek istemediği, edebi söylenmesine mâni saydığı bazı şeyleri de içinden düşünüyordu. Bu düşünceler, "Sende metres edinmek için gerekli mecal tükenmeden İstanbul'a dönmüyor, takatin yerine gelir gelmez de tepene biniyo-

rum!" cümlesinde toplanıyorlardı. Cezmi nefsini bir nevi istikraha varmış hissedince, Almanya'da güya talebe olarak geçirdiği uzun yıllar esnasında hiç de duymamış bulunduğu şehadetname ve yüksek tahsil cazibesine kendisini kaptırdı. Ankara'da açılmış hukuk mektebine vaktiyle lise şehadetnamesi aranmaksızın, pek basit bir imtihan geçirip girmiş bulunanların talihlerini kıskanmaya başladı. Maarif Vekâleti'ne müracaat edip elindeki tahsil vesikalarını uzun uzun tetkikten geçirdi ve bu işlere bakan daireye gidip gelerek orta tahsili bile tam sayılmamak tehlikesi geçirdikten sonra lise ikmal etmiş sayılmayı temin etti, hatta Berlin'de bir hususi mektebin üst üste iki yıl devam ettiği ilk sınıfında bulunmuş olması yüksek tahsile başlamış bulunduğu suretinde kabul bile edildi. Bu kararı kopardıktan sonra, Şayan Hanım'a sonbaharda hukuka gireceğini, artık tamamen ağırbaşlı bir delikanlı olacağını haber vermiş, Şayan Hanım da bundan dolayı pek memnun görünmüştü.

İşin hakikatine gelince, kadın bundan dolayı içinden hiç de sevinmiş değildi. Hukuk ilminin kalın ve haşyetli ciltlerine gömülmek Cezmi'nin güzelliğini, sevimliliğini neşesini azaltabilir, sevda işlerini biraz ihmal etmeye de kendisini sevk edebilirdi. Diğer taraftan hukuk mezunu sevgiliyi muhafaza etmenin daha güç olacağı, böyle bir sevgilinin istikbali parlak denen kategoriye girip genç kızlara daha cazip görüneceği, bunlarla mücadeleye girmek icap edeceği muhakkaktı. Bununla beraber, Şayan Hanım kendisine kati bir karar şeklinde bildirilmesine rağmen bu hevesle şimdiden mücadele etmeye lüzum görmedi. Zamanı gelince küçük cümle parçalarıyla Cezmi'nin cesaretini kıracağından, onu bu sevdadan vazgeçireceğinden emindi.

Kaldı ki Şayan Hanım, Cezmi'nin hukuka devam et-

mesini istemediği gibi, bir gün babasından miras yemek ümitlerini tamamen kaybetmesini, Seza Hanım'ın servetin üstüne tam bir şekilde oturabilmesini de arzu ediyordu. Ve yıllardan beri süren davasından edindiği hukuki bilgileri Seza Hanım aleyhinde girişilecek hiçbir teşebbüsün muvaffak olamayacağı kanaatini ona telkin etmekte kullanıyordu. Çünkü, Şayan Hanım kanaatince, Cezmi'nin ölünceye kadar ehemmiyetsiz ve biçare gibi kalmamak ve Ankara'dan kurtulup İstanbul ve Avrupa'da yaşayabilmek için tek çareyi kendisiyle evlenmekte görmesi, başka her ümidi kaybetmesiyle, hiçbir gaye ve dava peşinde koşmamasıyla mümkün olabilirdi.

Hâlbuki bu muhakemesi hiç de doğru değildir ve bu on ay içinde Cezmi'nin kalbindeki yeri hep aynı sıcaklığı muhafaza etmiştir. Yalnızlıktan ve hamisizlikten bezmiş ve korkmuş bir hâlde kendisine sarılan, zayıf Cezmi ona öyle bağlanmıştı ki delikanlıyı izdivaç zincirleriyle sımsıkı sarması ve belki bütün bir hayat için kendisine mal etmesi Şayan Hanım için artık kabildi.

Fakat o esas itibarıyla bu işe içinden karar vermiş bulunmasına rağmen gerçekleşmesini durmadan atiye bırakıyor, davanın bütün pürüzlerini bitirip babasının Tunus'ta gasbedilmiş malına mukabil verilecek tazminatı tamamen ele geçirmeden Cezmi ile hayatını birleştirmek istemiyordu.

"Kırk sekizindeyim ve kırk üç diyorum. Daha bir iki yaş küçülebilirim ama kendimi alay mevzuu etmek istemem, Cezmi'nin hakikatte annesi olabilirim. Hatta bu indiğim yaşta bile bu hemen hemen mümkün. Cemiyetin karşısına şimdi karısı olarak çıkarsam beni gülünç bulurlar, benimle alay ederler. Benden nefret edilmesini kabul ederim ama bunu kabul edemem. Fakat tamamıyla zengin olacağım

gün, hiç kimsenin lütfuna ve teveccühüne muhtaç olmayacağım ve Ankara'ya kati bir 'Adiyo!' diyeceğim, diyebileceğim gün ne yapsam artık alay mevzuu olamaz. Dedikleri gibi, yüzdüm yüzdüm kuyruğuna geldim. Beş altı ay daha sabretmek lazım!" diye düşünüyordu. Hayatta yol almış insanların verdikleri kararları tatbike geçirmekte hiç istical etmemek, her şey için önlerinde pek uzun seneler bulunduğunu sanmak âdetleridir.

Şayan Hanım, Cezmi'nin yaşını da cömertçe hesaplıyor, delikanlı yirmi sekizini sürdüğü hâlde beş altı ay sonraki günler arasına götürdüğü evlenme günü için onu otuzuna eriştiriyordu. Otuz ise olgunluk çağıydı. Otuzuna gelmemiş kocanın yanında gülünç bir çehre alabilecek kadın, otuzu geçmiş, hatta otuzu bulmuş erkeğin kolunda artık bu tehlikeden kurtulur, hemen hemen akran ve küfv olmak iddialarına kalkabilirdi. Şayan Hanım beş altı senede bir koca değiştirip daha tazesine varan bir prensesin, oğullarından da genç olan son kocasının kullandığı kolonyaya bir ilaç kattığını ve bu ilaçlı kolonya yüzünden delikanlının saçlarının birkaç ay içinde ağarıverdiğini duymuştu. Fakat prenses hanım kocasını alıp Avrupa'ya göç etmiş olduğundan bu rivayetin doğru olup olmadığı meçhuldü. Ancak o, böyle bir ilaç bulunsa bile, kendisi Cezmi'nin dalgalı, gümrah ve bazı kısımları kızıla kaçan uzun sarı saçlarına bu gaddarlığı yapmak istemezdi. Kaldı ki o prenses gibi çirkin ve bütün iddialarına ve ihtimamlarına rağmen çökmüş de değildi. Sık kirpikli iri lacivert gözlerle aydınlanan yüzünü biraz loş yerler aramak ihtiyacını hissetmeksizin herkese gösterebiliyor ve sevda yatağında kendisini genç âşık kollarına, taze kadınların besleyemeyecekleri bir emniyet içinde çıplak terk edebiliyordu.

Cezmi'yi bir izdivacın zincirlerine vurmamış bulunduğu hâlde, kendisini korkusuz yalnız bırakıp İstanbul'a gitmemekte henüz bir mahzur da görmüyordu.

İçinden tekrar ettiği cümledeki mülahaza ve tedbiri kâfi buluyordu. Onda metres edinmek için gerekli mecal tükenmeden Ankara'dan ayrılmıyor, takati yerine geldiği sırada da İstanbul'dan dönüp geliyordu.

Fakat bir erkeği sevdaya doymuş bıraktıktan sonra hiçbir tehlike olamayacağını hükmetmekte biraz hata etmiyor da değildi. Arzular birdenbire, beş dakika önce her şey sakinken de şahlanabilirlerdi, önlerinde hiçbir şey mukavemet edemezdi. Erkeklerin çok kere nezaketleri yüzünden teslim olduklarını, ancak isterlerse veya menfaatlerine bu uygun düşürse kendilerini veren kadınların bilmedikleri nezaket vasıfları olduğunu da düşünmeliydi ve Cezmi'yi yalnız bırakırken onun yalnız kalbine güvenmeli, ancak bu kalbi muhafaza etmeyi arzuya layık bulmalıydı. Ne çare ki Cezmi'nin, kendisini hakikaten sevdiğine Şayan Hanım'ın emniyeti yoktu. Onun bembeyaz ve mermerler gibi temiz göğsü içinde bir erkek kalbinin ateşleriyle barınabileceğine ihtimal vermiyordu. Bu cihetle de bir kadın, kendi Ankara'da bulunmadığı günlerde onun yatağına birkaç kere girdiğini haber vererek, bunun da maalesef bir hakikat olduğunu delikanlı gizleyemeyince Şayan Hanım, nişanlısının küçük bir kabahatinde feci bir mahiyet bulan saf bir küçük kız gibi toyca, ahmakça hareket etti. Cezmi'yi ancak bir şaşkınlık ve bir baş dönmesi esnasında ele geçirebilen kadının pençesinde bırakarak, her şeyi mahvolmuş sayarak, uzaklaştı.

Bununla beraber, kendisine karşı derin bir kin duyduğu bu kadınla Cezmi üç ay geçmeden evlenmek zorunda kalacak, birbirini takip eden iki felaket, Şayan Hanım'ın Av-

rupa'ya gidişinden sonra kendisinin bankadan atılışı ve iyi kötü hiçbir iş bulamayışı onu böyle bir zilleti kabule mecbur, mahkûm bırakacaktı. Bankadan izin almaksızın İstanbul'a gidip âdeta kaçıp üç dört gün küçük masasının başında uyuklamamış yahut gazete okumamış bulunması bir mesele hâlini almış, yeni Müdüri Umumi'nin vazifesinde hayli sert ve ciddi bir adam oluşu keyfiyetin örtbas edilmesine imkân vermemişti. Kaldı ki bankanın erkânı Cezmi'nin suçunu örtbas etmek değil, bilakis meydana çıkartmakta ittifak etmişler, ne kadar devamsız olduğunu, bazı günler aslı ve esası olmayan hastalıklar icat edip haberler yolladıktan sonra apartmanında öğlelere kadar uyuduğunu, hastalığının bankaya gelmesine mâni teşkil etmiş bulunduğu günlerin gecesinde de yanında, pek süslü, elmaslara müstagrak bir geçkin nazeninle, vasıtalıktan belki casusluğa kadar türlü karışık işe girişen bir kadınla lüks yerlerde görüldüğünü anlatmışlardı. Sözü daha evvellere getirip delikanlının babasının konağından nasıl ve neden kovulduğu hakkında malumat arz etmişler, Müdüri Umumi'nin asla sevmediği eski Umumi Kâtip'in, eski Müdüri Umumi'nin ve daha başkalarının vaktiyle bu Cezmi'nin apartmanını kendilerine garsoniyer yapmış ve bundan dolayı onu terfi etmiş olduğunu da hikâye etmişlerdi. Cezmi, Şayan Hanım denen kadını avladıktan sonra eski hamilerine sırt çevirip anası yerindeki bu kadının sayesinde bir sene âdeta debdebeli bir hayat sürmüş ve bu sefer her nedense ondan pasaportunu alınca arkasından İstanbul'a koşmuştu. Fakat Şayan Hanım bu, belki de daha tazesini tedarik edivermiş olacaktı ki paşazade, süngüsü ziyadesiyle düşük bir hâlde işte dönüp gelmiş bulunuyordu.

Pek ciddi bir aile babası olan Cemal Harun Bey bütün

bu izahatı çehresinde aşikâr bir nefretle dinleyecekti. Selefinin ve adamlarının ellerinde banka kimlere me'kel olmuştu! Ve maaşını arttırmak, mevkiini yükseltmek, munzam vazifeler, huzur hakkı, yevmiye ve harcırah alacaklarını fazlalaştırmak hususlarında engin bilgilere sahip olup Yenişehir'de, Atatürk Bulvar'ında yaptıracağı apartmanın planlarını -bankanın mimarına, bedava!- hazırlatmakla meşgul olan Cemal Harun Bey israfın da şiddetle aleyhinde bulunduğundan, hem ahlakı bozuk hem de hamiden mahrum bir Almanca mütercimin işsiz işsiz beslenmesini bankayı âdeta iflas ettirecek bir vaziyet saydı. Ve "Evet, Almanca'dan tercüme edecek bir kâğıt ayda yılda bir zuhur ediyor. Esasen bu lisana vâkıf bir iki kişi var. Mesela kambiyo şefi Necdet Bey, daha bir iki arkadaş bu işi mükemmelen başarırlar değil mi?" dedi.

Huzurundaki zatlardan biri, "Tabii beyefendimiz, esasen de mübareğin Türkçe'si Almanca'sından, Almanca'sı Türkçe'sinden bozuk olduğu için kırk yılda bir yaptığı tercümeler yine Necdet Bey tarafından tashih ediliyordu" mukabelesinde bulundu.

Bunun üzerine kelimeleri ağır ağır, edası gayet mühim, Cemal Harun Bey emretti.

"Banka lüzumsuz memurlara, lüzumsuz memuriyetlerle batacak hâle sokulmuş. İki aylık tazminat verip vazifesine âdemî lüzumuna binaen nihayet verildiğini kendisine tahriren bildirirsiniz!"

Ve bu emir tabii büyük bir süratle yerine getirildi ve masasının üzerinde hemen ertesi sabah bulduğu bir mektup, Cezmi'yi keyfiyetten haberdar etti.

İki aylık tazminat verilmemiş olsaydı. Cezmi keder ve dehşetten çıldırırdı. İstanbul'a gidip geliş bütçesini sarsmış-

tı. Ve Şayan Hanım'dan nice zamandır para almamış bulunuyordu. Fakat üç yüz kırk lirayı bir çırpıda cebine indiriş, vaziyetin fecaatını kendisinden gizlemiş, hatta Umum Müdür'e veyahut ondan bir derece aşağılara gidip yalvarmaya tenezzül etmeksizin mağrur ve istihfafkâr bir eda ile, "İhya ediyorlardı, çünkü! Nimetlerini alıp başlarına çalsınlar!" diyerek, bankada mütercimliğe nispetle daha uygun ve şerefli vazifeler bulabileceğini bile umacaktı.

Fakat, ancak birkaç gün.

Bu ümitlerin, bu hayallerin ömrü bir hafta bile sürmedi.

Ankara'da iş yoktu. Birdenbire her memba kurumuştu. Her tarafta, bütün dairelerde resmî ve yarı resmî her dairede en sıkı bir tasarrufa karar verilmiş bulunuyordu. Bir iş bulunabilmesi için haftalar değil, aylar; aylar değil, seneler beklemek lazımdı. Ufukta yeni bir vazife ve mevkii belirten, bir ihtimal şeklinde dahi belirten, en küçük alamet vadedilemezdi. Boş yere ümit vermek öyle bir ahlaksızlıktı ki bunu büyük zatları büyükçe zatlar, hatta büyükçemsimtrak zatlar dahi işleyemezlerdi.

Hem şehadetnamesiz, alelhusus hem de hamisiz, üstelik de gururundan büsbütün sıyrılıp ayaklara kapanmayan bu eski devirler artığından, kuru ümidi ve bol keseden vaadi dahi başşehir esirgedi. Cezmi'nin en koyu bir ümitsizliğe ve dehşete düşmüş bulunduğu ve cebinde artık ancak bir haftalık bir para kalmış olduğu sırada Mahmure karşısına çıkarak, kendisini derin ve çılgın bir aşkla sevdiğine dair yeminler etti ve kaybettiği iş ve mevkiden daha iyisine kendisini geçirmeyi taahhüt ederek izdivaç teklifinde bulundu.

Cezmi bu daha iyi işi onun nasıl, ne pahasına, kimin, kimlerin sayesinde temin edeceğini kendisinden sormadı. Korkunç bir çaresizlik içinde bulunuyordu. Ve Mahmu-

re'nin, hiç kimsenin metresi olmadığı, artık kimsenin eli eline değmediği hakkında ettiği yeminleri tam bir hakikat ifadesi olarak kabul edip "Peki!" dedi.

Kaldı ki hiç de dindar olmamasına rağmen, sırf eski devir vezirlerinden birinin oğlu sıfatıyla maziye de bağlı idi. Ve yeni şeylere karşı içi istihfafla dolu bulunuyordu. Belediye salonlarında, başı açık memurlar tarafından yapılan bu nikâhlar kendisine birer oyun gibi geliyordu. Bir Mahmure Hanım'ın kocası olmak ayıp ve zilleti, kendisine tamamıyla fark ettirmeyen sebeplerden biri de bu his oldu.

Bu izdivacı, yalandan yapıldığı söylenen, bazen hatta bir gecelik muvakkat nikâhlar yahut mukavele ile metres almak gibi bir şey saydı. Ve başka bir bankada yüz seksen lirayla yeni bir hizmete, yine bir mütercimliğe kapılanışının ikinci haftasında Mahmure ile belediye dairesine girdi.

Mahmure için bu izdivaç her şeye rağmen bir muvaffakiyet ve zafer teşkil etti. İşte Sultan Hamid vezirlerinden bir zatın gelini ve Avrupa'da tahsil etmiş bir banka memurunun karısı oluyordu. Vâkıâ, işe yakından bakılırsa, kaynatasının yüzünü görmeyecekti, zaten kocası da onun tarafından kovulmuştu ve "Avrupa'da tahsil etmiştir" yaftasını taşımasına rağmen bu koca bir şehadetname gösteremiyor, gösterdiği dağınık vesikalar da bir şeye yaramıyordu. Açıkta bulunduğu için banka memurluğu da tarafından -tahmini mümkün bir bedelle- temin edilmiş, satın alınmıştı. Fakat bütün bu şeyler madalyonun ters tarafı, meselenin iç ve kısmen gizli cihetiydi. Madalyonun meydanda, açıkta duran kısmı ise, Ankara'da *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinde ve İstanbul'da *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde çıkan ilanın ifadesiyle "mülga Cemiyeti Rüsumiye azasından ve Serfiçe eşrafından merhum Abdülkerim Bey'in kerimeleri

Mahmure Hanım'ın" nihayet kocaya, hem de İstanbul'un iyi bir ailesinden, yarın bir mevkie geçmesi de mümkün bir kocaya varmış bulunduğuydu.

Fazla olarak da bu koca genç ve yakışıklıydı. Mahmure kendisine karşı aşk -ve eğer bu pek büyük ve kuvvetli bir sözse- hakiki bir et zaafı hissediyordu. Birkaç ayını beraber geçirdiği müteahhitten esefsiz ve bilançonun kâr hanesine epey bir rakamla ayrılmıştı. Bu rakamın mühim kısmını da kurulan bu acayipçe yuvayı kurmaya tahsis etti.

Cezmi'nin beş parası yoktu ve hatta apartman eşyasını, Şayan Hanım'ın himayesinden mahrum kalalı, kira verebilmek üzere kısmen satmıştı. Mahmure bu apartmanda oturmak da istemedi. Zaten Eskişehir'de artık oturulamayacağı, orada oturanın cemiyet hayatına giremeyeceği kanaatinde idi. Yenişehir'de, Atatürk Bulvarı'na çıkan sokaklardan birinde, maatteessüf kalorifersiz, fakat yine güzel ve ferah bir binanın ikinci katında dört oda, banyo ve mutfak bir daire tuttu. Bina kısmen borca verilmesi mukabilinde bir miktar tenzilata rıza gösterdi. Mahmure'ye döşemek işi de hayliye mal oldu. Cezmi, aldığı kadın bütün masrafları "mülga Cemiyeti Rüsumiye azası ve Serfiçe eşrafı" Abdülkerim Bey'den kalmış paradan yapıyormuş gibi sakin ve ıstırapsızdı. Ayıbın çukuruna bir kere izdivacı kabul ettiği esnada atılmıştı ve artık sonuna kadar yeni bir şey hissetmeyecek, yeni hiçbir sızı duymayacaktı. Kaldı ki para bakımından bu izdivacı her şeye rağmen bir fedakârlık, bir yük telakki etmekte de gecikmeyecekti. Çünkü Mahmure, onun aylığını alır almaz getirip kendisine vermesi ve muayyen bir gündelik alıp kendi harçlığını ona göre ayarlamasını kabul ettirmişti.

Genç kadın kendi kendine, "Elbette ki aylığıyla geçin-

mek kabil değil. Bir yahut iki yardımcısız iş yürümez. Fakat ben Şayan Hanım değilim, elliyi aşmadım. Onun gibi küçük beye aylığını cep harçlığı olarak bırakabilsem bile bırakmam!" diye düşünüyordu. Yani pek tabii bir keyfiyet olmak üzere Cezmi'ye sadık bir zevce kalacağını, bir gün dahi hesap etmiş değildi. Sade iki üç aylık bir balayı devresi geçirmeye, o müddet esnasında kendisine ismini veren adamı aldatmamaya, evvelinden karar vermişti.

Hâlbuki buna da hadiseler müsaade etmedi. Cezmi'nin yeni vazifesine tayinini temin etmiş olan zat, izdivaçlarının tam haftasında ve cebine güzel bir bilezik koymuş olduğu hâlde tebriklerini sunmaya gelince, bu nazik ziyaretinde kendisine karşı azami ikramlarda bulunmamaya Mahmure cesaret edemedi. Çünkü bu, yaşlı değilse de pek sakil çehreli zat hiçbir kadının kendisine mukavemet edemeyeceği derecede cazibeli olduğundan emin bir mahluktu. Düne kadar olmuş bir şeyin, Cezmi Bey'in şerefine reddedilmesini dayanılmaz bir hakaret sayarak aleyhe dönebilir, bu dönüş Cezmi'yi soktuğu yerden attırmaya kadar bile gidebilirdi. Genç kadın, "Kendimi iğrene iğrene ilk verişim bu olmayacak ya, en namuslu hanımefendilerden daha namuslu olmaya kalkışmakta mana yok!" diye düşünüp razı oldu.

Cezmi'ye gelince, Mahmure'ye karşı ilk günlerde duyduğu kin ve nefreti bir müddet geçince unutmuş ve geceleri onu sevip omuzuna başını koyarak uykuya dalmaya ve sabahleyen gözlerini açınca onu aynı yastıkta bulmaya, hayatı için elzem, hiç değilse zaruri bir şey nazarıyla bakmaya başlamıştı.

Mahmure neşeli, tertipli, ev idaresini de iyi bilir bir kadın çıkmıştı. Hatta, yemekleri lokantadan gelmekle beraber, canı isterse mutfağa girip pek nefis şeyler de pişiriyor-

du. Ve erkek içinden, zevce değil, hâlâ bir metres nazarıyla baktığı bu kadının kendisine temin ettiği rahat hayattan memnundu, kendisine tamamen alışmıştı. Fakat onun alışamadığı bir şey, pek mühim bir şey vardı ki o da masrafını cebindeki paraya göre ayarlamaktı. Cezmi'de tasarruf mefhumu bir türlü hasıl olamıyordu.

Para sarfına insanı sürükleyecek eğlencesi de az ve mağazalardaki eşya çeşidi mahdut bulunan bu şehirde türlü israfa kalkıyor, hiçbir şey yapamasa, gelip sızlanarak ve türlü felaketten bahsederek kendisinden yardım isteyen düzenbazlara kesesini boşaltıyor, hatta bazen kendi borçlanarak onlara para dağıtıyordu. Yıla vurmadan Cezmi Bey'le Mahmure Hanım'ın kurdukları yuvanın nizamı tamamen sarsılmaya ve artık Mahmure Hanım da ıslah kabul etmeyen kocası gibi bol harcamaya başlayacaktı.

Mahmure Hanım'ın bu tarzda hareket için kendi kendine ileri sürdüğü mazeret, "Madem ki o keyfi için hiçbir kayıt tanımıyor, fazilet fedakârlık yükünü neden sadece ben taşıyacağım? Benim de canım can!" hükmüydü. İşin doğrusuna gelince, Cezmi'nin verdiği zevke alışıp bu adamın yatağında uyuyuşunu, hemen hemen herhangi erkeğin bulunuşundan farksız saymaya başlayalı, bu tasarruf gayretleri, bu haftada bir kere sinemaya ve on beş günde bir müzikli lokantaya giderek, öbür geceler evin dört duvarı arasında radyo dinleyip oturmak mecburiyeti, herkes gibi senede hiç değilse bir ay İstanbul'a gidebilmek üzere bir tarafa para atmaya karar verip buna da bir türlü muvaffak olamamak üzüntüsü, tabii bir genç kız hayatından evliliğe geçen hemen bütün genç kadınların kabul ettikleri hâller, Mahmure için artık tahammül edilmez birer dert, âdeta felaket mahiyetini almıştı. Bunun üzerine işi yavaş yavaş

başka şekle döktü. Yenişehir'in zaten bir hayli evinde de yapıldığı gibi apartmanında haftada birkaç kere poker oynatarak bu oyunlardan birine -birçok başka evde yapıldığı gibi- hisse aldı. Ayrıca da, bazı muhibbeleri, İstanbul'dan geldikçe kendisine misafir etmeye başladı. Bunlar Şayan Hanım'ın zamanındaki kapı yoldaşlarıydı ve bazı oyun ve toplantı gecelerinde onlar misafirken erkek ahbaplardan da kalanlar oluyor, iç içe olup arasında bir camlı kapı bulunan yemek ve oturma odaları haremle selamlık misafirlerine mahsus yatak odaları hâline konuluyordu.

Cezmi bu hâllerden hiçbiri hakkında bir şey söylemiyor, bu işlere dair ağzından tek söz çıkmıyordu. Acaba bu pek meydanda işleri anlamayacak kadar ahmak mıydı? Yoksa belediye nikâhını nikâh saymayarak ve Mahmure'ye hiçbir şeyle, hiçbir kanunla kendisinin küfvü olamayacak bir mahluk nazarıyla bakarak, müşterek hayatlarındaki bütün bu kirlerin kendisine bulaşamayacağı kanaatinde miydi?

Mahmure bu ihtimalleri düşünüp muhakeme ediyor, "Bu herif bana bağlanmadı. Üç dört sene değil, daha on sene geçse misafir gibi kalacak. Karısına bağlanmış erkek, çocuk ister, 'Çocuk mu, Allah etmesin!' demez. Dese doğuracak değilim a, o ayrı bahis! Hatta zevce sözünü ağzıma almakla kendimi gülünç ediyorum. Bu herif bana hep bir metres nazarıyla bakıyor!" diye düşünüyordu. Ve böyle düşünürken kendisini Cezmi'nin çok üstünde, çok daha dürüst buluyordu. Çünkü epey bir müddet Mahmure bu izdivacı ölüme kadar sürdürmeyi düşünmüş, erkeklere ancak paraları alınacak ve Cezmi ile geçen müşterek hayat için hayırları dokunması için yüzlerine gülünecek bir mahluk, birer çare ve alet nazarıyla bakmıştı.

Cezmi'nin karısı olarak ihtiyarlığa erişmeyi bir hayli zaman düşündükten sonra bunun imkânsızlığını ve manasızlığını Mahmure'ye katiyetle takdir ettiren şey, kendi tarafından temin edilmiş bir yeni mevkiin Cezmi'yi büsbütün değiştirmesi ve kötü bir şekilde değiştirmesi oldu. Genç kadının yıllardan beri muhafaza etmiş ve kendisini hemen hemen hiç aldatmamış bulunduğu dostu Hulusi Bey -izdivaçtan az evvel Cezmi'yi ikinci bir bankaya yerleştirmiş olan nüfuzlu adam- günden güne yaşlanıyor, artık kalp buhranları geçiriyordu. Bu buhranlardan birini en az elli beşlik olan adamın atlatamaması yahut bu ciddi buhranlardan birinde her türlü kaçamaktan doktorca menedilmesi, velhasıl kendisi için bu adamın şu veya bu sebeple ve şekilde kaybedilmesi zamanının yaklaşması ihtimalini hesap ederek Mahmure ondan Cezmi için büyük bir iyilik rica etti ve türlü diller dökerek, "Bu zavallıya ele güne karşı utanmayacağı bir mevki, bir iş temin et. Yoksa bin sene yaşasa da mütercimlikten öteye geçemeyecek. Rica ederim bunu yap, senden başka hiç kimsem yok, sevgilim de sensin, velinimetim de sensin!" diye öyle yalvardı ki adam rikkate geldi.

Cezmi'nin mantar gibi türeyen, lüzumları da işleri de meçhul gibi, fakat etrafında türedikleri asıl büyük müessesenin mensupları için yeni yeni yurtluklar, ocaklıklar teşkil etmek üzere cümlesi müdüri umumili, meclisi idare reis ve azalı, murakıplı ve kâtibi umumili şirketlerden birine iki yüz seksen lira aylıkla kâtibi umumi tayin edilmesini temin etti. Ve Cezmi bunu en tabii bir şekilde, sadece Mahmure'nin sayesinde olmuş bir şey nazarıyla hiç telakki etmeyerek, sırf kendi zekâ ve ehliyetinin takdir edilmiş, teslim edilmiş olması suretinde kabul edecek ve nefsini nihayet açılmış bir ikbal yolunun başında görecekti.

Bu yol Mahmure ile beraber yürünür müydü?

Hiç değilse onsuz da yürümek mümkündü. Karısına her zamandan fazla bir metres, insanı âdeta utandırır, vaktiyle edinilmiş ve tasfiyesi zamanı pek yaklaşmış bir metres nazarıyla bakmaya başladı. Bu hissini açığa vurmuyor, hatta henüz tamamıyla gizlemeye çalışıyordu. Fakat Mahmure onu ezbere okunan bir kitap gibi öğrenip bellemişti. Artık kendi kendine günde on kere vaziyeti tetkike, mazinin muhasebelerini yapmaya koyulacaktı.

"İkinci bir şişman ve kokmuş kart herif bulup Cezmi Beyefendi'yi külüstür şirketin kâtibi umumiliğinden müdüri umumiliğine çıkartsam, herif hemen o gün 'bu karı şanıma layık değil' deyip mahkemeye gidecek, boşanma davası açacak! Evet bu adamdan bana hayır yok! Beni günün birinde mutlaka fırlatıp atacak! Yeni bir kısmet aramaya hemen koyulmak lazım. Günden güne gençleşmiyorum ya! Zaman geçtikçe daha iyisini bulamam, belki daha kötüsüne katlanmak icap eder. Evet, Cezmi harekete geçmeden önce ben hareket etmeliyim. Ve bu sefer aklı başında, dürüst, adamakıllı kazancı olan bir adama nişan almalıyım. Genç olması, güzel olması lazım değil. Gencinden, güzelliğinden boyumuzun ölçüsünü aldık."

Fakat böyle düşünürken Cezmi'yi bir şirkete umumi kâtip yaptırmış olduğuna esef etmiyordu. Sadece bir banka müterciminin karısı iken evini barkını dağıtıp gelen bir kadının hareketine verilmeyen değer, o kadının, bir kâtibi umumi olan kocasını bırakıp gelişi için verilir, işin içyüzü ne olursa olsun bu fark edilmezdi. Ve bir kâtibi umumi karısı adi bir tercüman karısından daha yükseklere bakabilir, daha yükseklere göz dikebilirdi.

Cezmi ile Mahmure'nin evlilik hayatları artık beşinci yılını sürüyordu ve bu hayat beşinci yılı doldursa bile artık muhakkak ki sonunun görünmeye başladığı kanaatini karı koca içlerinden -fakat birbirlerine şimdilik hissettirmemeye çalışa çalışa- besler olmuşlardı. Bu zaman esnasında Cezmi hayatına muvakkaten karışmış yahut kendisine kopması imkânsız bağlar ve münasebetlerle, sebeplerle bağlı kimselerden hemen hiç haber alamayacaktı. Mesela Şayan Hanım hakkında esaslı hiçbir bilgi sahibi bulunamıyordu. Gidiş o gidiş, Tunuslu Paşa'nın kızı artık bir daha Ankara'ya hiç dönmemişti.

Cezmi ile Mahmure yazları İstanbul'a gidişlerinde de ona hiç tesadüf etmemişlerdi. Mahmure, kadının Ankara'ya ayak atmayışını kendi zaferinin bir neticesi sayıyor, mağlubiyetinin acısından gelmediğini iddia ediyor, Cezmi'nin, "İşlerini tamamıyla düzelttikten sonra bir daha Ankara'nın semtine uğramayacağını, günübirlik bile gelmeyeceğini daima söylerdi. İşlerini de bitirdi, artık niye gelsin?" deyişini münakaşa edilmeye layık olmayan bir söz sayıp cevapsız bırakıyordu. Şayan Hanım'ın Avrupa'da uzun müddet kaldıktan sonra döndüğü, fakat sonra gidip bir hayli müddet Nis'te yaşadığı, İstanbul'a tekrar dönüşünden bir müddet geçince de Burgaz Adası'nın ta tepesindeki muhteşem beyaz köşkü satın aldığı öğrenilmişti. Ve bu köşkte herhâlde tam bir münzevi hayatı geçiriyor olacaktı ki en az iki yıldan beri onu bir görüp bizzat konuşan yoktu. Bazıları birdenbire yaşlanıp çökerek kendisini bu köşkte ibadete verdiğini, namaz kılıp oruç tuttuğunu, abdestsiz yere basmadığını, bazıları da oraya dört kaşlı bir civanı hapsedip safasını sürdüğünü iddia ediyorlardı.

Cezmi ile Mahmure'nin misafirperver apartmanlarının

daimî müdavimi olup pokerde pek terakki ederek her sefer mutlaka kârda dönen Şehnaz ise bu son rivayeti, yani dört kaşlı civan şıkkını kabul ederek, "Hiç o cadıda ibadet edecek, abdest alıp namaz kılacak, tatlı canını eziyete sokup oruç tutacak göz var mı? Bunu soranların aklına şaşayım! 'Yeni sevgilimi de elimden kaptırmayayım' deyip Burgaz Adası'nın tepesine kapanmıştır!" diyordu.

Cezmi'nin birçok kereler niyet ettiği hâlde, iki satırlık bir taziyet mektubu yazıp yollayamadığı Emirgân'dansa hiçbir haber ve havadis yoktu. Fakat Cezmi, amcasının ölümünden beri oradaki vaziyette hiçbir değişiklik olmamış bulunduğundan emindi. Hamdune ile annesi Feride Hanım yan yana yaşamakla devam etmiş ve zamanla birbirlerine daha fazla benzemeye başlamış olacaklardı. Ve bu böylece sürüp gidecekti. Acaba kendisinin evlendiğini öğrendiği zaman Hamdune neler düşünmüş, neler hissetmişti? Mahmure'nin ısrarıyla gazetede çıkan ilanı görmüş müydü? Ve "mülga Cemiyeti Rüsumiye azasından ve Serfiçe eşrafından merhum Abdülkerim Bey'in kerimeleri Mahmure Hanım" sözlerinin neler gizlediğini biliyor muydu? Daima Abdülkerim Efendi kalmış olan adamın Serfiçe'nin bir köyünden gelip uzun yıllar paşa konaklarında uşaklıktan, ağalıktan sonra bu kabil meclislerin izmariyle müptezel olduğu bir devirde bir rezalet şeklinde azalık yakaladığından, kerime hanımın yarım yamalak bir orta tahsilden sonra bir müddet daktiloluk ederek, ondan sonra da Şayan Hanım'ın emrinde birkaç sene ve sayısız kucakta gezdiğinden haberdar mıydı?

Cezmi, Hamdune'nin Emirgân'da geçirdiği sakin ve kapalı hayat içinde bütün bu çirkin ve utandırıcı şeyleri duymasına imkân olmadığını düşünüyor, bu ümitle teselli bu-

luyordu. Hamdune'nin, kendisinin bu derecede düşmüş olduğunu bilmesine razı değildi. Onu arada bir hatırlıyor ve yarın annesini de kaybedince artık otuzu şimdiden bir hayli geçmiş bulunan zavallı kızın hayatta yapayalnız ne olacağı, içinde âdeta acı bir sual oluyor, kalbi hüzün ve merhametle doluyordu.

Bazı kereler de amcazadesi için münasip bir koca bulmanın vazifesi olduğunu düşünüyor, hatta harekete geçmeye kararlar bile alıyordu. Bazı çarelere müracaat edilmez değildi. Mesela Ankara'da kadın ve kız hâlâ az olduğu için İstanbul'da kısmetleri çıkmayan genç kızlarla dulların Ankara'daki hısım akrabalarına, hatta samimi dostlara süslenip püslenerek misafir geldikleri sık sık görülen bir keyfiyetti. Fakat Cezmi, Hamdune'yi Yenişehir'deki apartmana çağırmaya, Mahmure'nin bulunduğu çatı altına onu davet etmeye nasıl cesaret edebilirdi? Mahmure fena kalpli kadın değildi, Hamdune'ye çok iyi muamele edeceğinden Cezmi emindi. Fakat apartmanda sürülen hayatın Hamdune üzerindeki tepkileri pek tesirli olabilirdi. Sonra da Mahmure'nin mazisi hakkında hiçbir şey duymayıp gelecek olsa bile, bu maziyi genç kadının sözlerinden, edalarından ve misafirlerinden muhakkak anlardı.

Ve bu mülahazaların sonunda, "Esasen bunların hiçbiri olmasa da o gelmez. Zavallı Hamdune, yerini almış bir kadının evinde bu yaştan sonra koca aramaya tenezzül eder mi?" diyordu. Hamdune'yi hayalen uzak yıllar ötesinde, Emirgân'ın o gittikçe eskiyecek yalısında mahzun ve kendini tamamıyla bırakmış bir ihtiyar kız hâlinde görüyor, bu istikbali onun için mukadder ve çaresiz buluyordu.

Cezmi'nin, babası hakkında da esaslı bir şey duyduğu yoktu. Bütün bildiği şey hep hayatta bulunduğuydu. Ev-

lenmesini duyunca ihtiyar vezir acaba ne düşünmüştü? Yüzünü görmediği ve görmeyeceği gelinin mahiyetini biliyor muydu? Bunu Seza'nın öğrenmemesine Cezmi ihtimal veremiyordu. Sonra, yakın günlerde onlara ait mühim bazı haberler alacaktı. Paşa, kışın Beyoğlu'nda ve yazın Büyükada'daki kulüplerde hiç görülmüyordu. O kadar ki Seza Hanım, "İmtihan versem derhâl hastabakıcılık şehadetnamesini, hem de aliyyülâlâ derecelisini alırım!" diyordu. Fakat Cezmi onun bu iddasının sadece bir nümayiş olduğundan, ihtiyar adama bakmak zahmetini nefsine tahmil etmeyeceğinden şüphe etmiyordu. Şu kadar ki hâlâ pek güzel olduğunun söylenmesine rağmen, kadının herhangi bir macerası da Cezmi'nin kulağına gelmiş değildi. Bu hususta ki heveslerini dul kalacağı ve muhakkak ki artık pek yakın bir zamana saklayarak, bütün zekâ ve gayretini servetin tamamıyla üzerine oturmak hususunda kullanıyor olacaktı. Nitekim en son günlerde Cezmi, Paşa'nın Şişli'deki konakta hasta yatağının başına memurlar getirtip takrir vererek, gerek bu konağı gerek Büyükada'da, Nizam'daki köşkü karısına sattığını, onların önünde kararlaşmış bedellerini aldığını, böyle bir komedya tertip edildiğini duydu. Eğer doğru ise bu komedyanın gayesi ancak şu olabilirdi: Paralar daha evvelce satılmış emlaktan ele geçmiş veya bankadan alınıp Seza'ya verilmiş paralardı. Bunlar Seza tarafından Paşa'ya verildikten sonra yine geldikleri yere gidecekler, beş parasız evlenmiş Seza Hanım'ın bankadaki servetini artıracaklardı ve üstelik Seza, konakla köşkü satın almış sayılacaktı.

Cezmi bu havadisi duyarak bir kere daha üzülüp hiddetlenmiş, fakat mücadele için gereken kuvveti yine bulamamıştı. Aynı zamanda bazen tehlikenin büyüklüğünü de

kavrayamıyor, hatta bunun tehlikelikten çıkarak âdeta acı bir hakikat hâline geldiğini bile fark edemiyordu. Kanunun kabul ettiği, tasdik ve ilan ettiği haklar birtakım hile ve tertiplerle nasıl yok edilebilirlerdi. İçinde bir şey babasının ölümü üzerine düşmanın hiç değilse birtakım tavizlere mecbur kalacağını düşünmekte inat ediyor, içinde bir ümit gizli gizli yaşamakta devam ediyordu.

Ve nihayet, bir gün el ele vererek sessizce Ankara'dan uzaklaşmış bulunan Ürgüplü Kemal Efendi'yle dansöz ve şantöz bozuntusu Lili'nin, Ayvalık'ta sürdükleri hayat hakkında malumat alınmıştı. Ürgüplü'nün kasaba civarında bir küçük fabrikası vardı ve mütevazı bir şekilde başladığı iş hızla gelişip ehemmiyet kazanmıştı. Hatta bilmem nerede bir ikinci fabrika kurmaya hazırlandığı bildiriliyordu. Biri kız, biri oğlan iki çocukları dünyaya gelmişti ve tamamıyla bir aile kadını hâl ve manzarası almış bulunan Lili, Muharrem Efendi veya Bey'in en yakın yardımcısı olup hatta hesapları bizzat tutmakta idi. Babası Ferenc Holland memleketinde öldüğünden annesiyle kambur kız kardeşini yanına getirmiş, fakat onları bedava beslemeye asla yanaşmayarak anneyi aşçı sıfatıyla mutfağa sokmuş ve kambur kız kardeşini çocuklara dadı yapmıştı.

Cezmi'nin Refahı Milli, İthalat ve İhracat Şirketi'ne umumi kâtip tayin edilişinden üç dört ay sonra, gerek o ve gerek Mahmure birbirlerinden ayrılarak makul ve kati şekilde kuracakları yeni hayatlarının arkadaşını keşfettiklerine kanaat getirdiler. Cezmi nüfuzlu ve birkaç yerde İdare Meclisi azası bir mebusun biricik kızından, Ziyaeddin Bey'in pek kıymetli ve hakikaten adı gibi nazlı kızı Rezzan Hanım'dan çok samimi, pek ümit verici bir muamele görmeye başlamıştı ve Mahmure, Ankara'da hususi bir klinik

sahibi bulunan bir operatörün, Mukbil Kerim Bey'in kendisine karşı bir alaka duymaya başladığını ve bu alakanın gittikçe ciddiyet ve ehemmiyet kesbettiğini sonsuz bir sevinç içinde -ve belki bu alaka kalbinde canlanıp büyüyen adamdan sonra- fark ediyordu.

Karı koca aynı zamanda meydana çıkan bu karşılıklı vaziyet hakkında birbirlerine hiçbir imada bulunmamışlardı. Esasen Mukbil Kerim Bey'in Mahmure'ye karşı duymaya başladığı hakiki zaaf, Cezmi'nin miyop gözlerinden kaçmış da olabilirdi. Buna mukabil Mahmure, kocasıyla mebus Ziyaeddin Bey'in kızı arasında gittikçe artan dostluğu daha ilk meydana çıktığı günden anlamış ve Cezmi'nin bu dostlukla nasıl bir maksat güttüğünü keşfetmekte de hiç zahmet çekmemişti.

Kâtibi Umumi sözlerinin şirketin adıyla birlikte yazılı bulundukları birkaç kartviziti cüzdanına yerleştireli Cezmi'ye bir mevki hırsı gelmiş bulunuyordu. O vakte kadar Ankara'da hemen her muhiti yakıp kavuran makam ve ikbal hırslarına tamamen bigâne kalmış, dilediği kadar para harcayabilmeyi tek gaye olarak tasavvur etmiş, cebindeki paranın bol olmasından başka hiçbir arzu ve emel gütmemişti. Buna biraz istihfaf da karışmıyor değildi.

Baştakilerden birçoğunun daha dün, yani Meşrutiyet devrinde en mütevazı hadleri aşamamış bulundukları bu şehirdeki herhangi vazife ve mevkii Sultan Hamid vezirinin oğlu tamah edilecek bir şey saymamış, beş yılı artık aşan bir zamanı bu istiğna veya bu uyuşukluk ve tevekkül içinde geçirmişti. Fakat çok kişiye bir sadaka olmak üzere verilen, kendisine de iki yerde aynı şekilde verilmiş olan bu mütercimlikten nihayet kurtularak, adını bir "kâtibi umumi" unvanıyla tezyin edeli genç adam kendisini An-

kara'da artık tamamen teşekkül edip kadrosunu tanzim etmiş bulunan cemiyetin ikbale ayak atmış sınıfına mensup sayıyor ve durduğu yerde artık kalmayarak daha ilerlemek, yükselmek istiyordu. Bunun için de, henüz gençliğini ve güzelliğini muhafaza ettiği sırada nüfuzlu bir adama damat olmaktan başka bir yol ve çare görmüyordu. Çünkü eskiden gelmiş, erişmiş, yerleşmiş bulunanlar yeniden sokulmak, girmek isteyenlere sade büyük mevkilerin değil, orta dereceli mevkilerin kapılarını da sımsıkı kapamışlar, o mevkilerin etrafını bile kalın ve yüksek bir parmaklıkla çevirmişlerdi.

Vâkıâ, arada bir Avrupa'dan çeşitli ehliyetnameler, şehadetnameler ve doktoralarla bezenip gelen birinin bu kapıları aştığı ve bu parmaklıklardan atladığı olmuyor değildi. Fakat böyle ehliyetnamesi, şehadetnamesi olmayan gençler için ta istibdat devrinden muteber şartlar ve meziyetler, mahdum beylik, damat beylik sıfatları lazımdır. Mahdum beyler sayısının henüz kabarık olmadığı da ilave edilebilirdi. Çünkü bunların çoğu henüz büyüyor, lise tahsilini zar zor, türlü eziyet ve gayretle, kendilerinden ziyade babalarını yorup zahmete sokarak bitirmeye çabalıyorlardı. Avrupa'da ehliyetname, şehadetname, tabiri caizse doktoraname edinip mansıplardan bansıp beğenecekleri günler daha bir müddet sonra gelecekti. Fakat onlarla bir yaşta olan, yani çoğu on yedi ile yirmi iki yaş arasında bulunan kerime hanımlar için derhâl kocaya varıp bu kocayı yedi kilitli kapılardan hemen ikbal diyarına geçirmek kabildi.

Ve güzel kumral, bazı yerleri kızıl gibi ve dalgalı saçlarının tepeden ve alından azalmaya başladığını kendisinin birkaç aydır fark etmekle beraber bunun henüz hiç kimse tarafından bilinmediğini, bir sır hâlinde kaldığını sanan

Cezmi, bir damat beyliğe sahip olmaya mecbur bulunduğu taraveti henüz kaybetmemişken harekete geçmeye teşebbüs etti. Şark vilayetlerinden, galiba ayağını hiç atmamış bulunduğu bir yerin mebusu ve içtimalarında hemen hemen muntazaman uyukladığı müteaddit idare meclislerinin azası Ziyaeddin Bey'in kızı Rezzan Hanım'ı müsait bulup onun gönlünü fethetmek üzere çalışmaya koyuldu. Muvaffakiyet takdirinde kayınpederin kudreti sayesinde mutlaka bir sefarete hiç değilse ikinci kâtibi umumi olmaz mıydı? Fakat şu anda kâtibi umumi bulunduğuna göre ikinci kâtiplikle gitmek hakikaten fazla bir fedakârlık olabilirdi. Hiç değilse başkâtiplik hakkıydı. Diğer taraftan, aynî nüfuz ve kudret sayesinde davanın açılabileceğini, babasını hacir altına almanın ve yapılmış sahte satış muamelelerini hiç olmamış saymanın kabil olabileceğini hesap ediyordu. Fakat bunun için acaba memlekette kalmak daha münasip olmaz mıydı? Esasen müstakbel damat ile sefarete gitmek sevdasında değildi. Bulunduğu şirketin veya başka bir yerin henüz müdüri umumiliği, değilse müdüri umumi muavinliği, idare meclisi azalığı gibi bir vazife de kabul edebilirdi.

Artık tavırları idaresi değişmişti. Almanca kalın ciltli kitaplar alıp bunları koltuğunun altında taşıyor, iktisadi meseleler hakkında birkaç Alman eserini bin zahmetle okuyup bitireli, iktisat doktoru yaftalı kimselerden hiç aşağı olmadığını da memnuniyetle görüyordu.

İşlerinin hacmi bir idare meclisini icap ettirecek mertebede bulunmamakla beraber belki de bir idare meclisinin kurulması için vücuda gelmiş olan şirketin idare meclisinde de böyle doktor yaftalı bir iki kişi vardı ve Cezmi yeni okuduğu bir iki kitap sayesinde Türkçe mukabilleri mev-

cut ve malum kelimelerin Almanca'larını söyleyerek bilgi ve iktidarını tasdike onları da mecbur ediyordu. Hele "dünya işlerini görüp kavramak hususunda şahsi zaviye ve telakki" manasına gelip Fransızca'da da mukabili bulunmayan bir Almanca sözü, "veltanşavung"u durup dururken kullandığı gün, idare meclisinde zaferlerinin en büyüğünü idrak etti.

Fakat o ne kadar değişmiş ve ciddileşmiş olursa olsun Mahmure'ye gelen ağırlığa erişmesi yine kabil değildi. Şayan Hanım'ın bu eski "yeğeni" eğlenceye, süse ve gezmeye karşı olan eski düşkünlüğünü tamamen kaybetmişti. Evde eski davetlere ve neşeli misafirlere rastlanmıyor, kumar partileri yapılmıyor, harem ve selamlık odaları vücuda gelmiyordu. Mahmure hep sade kıyafetler içinde görülüyor, sokağa az çıkıyor ve apartmana kabil olduğu kadar ağırbaşlı insanlar geliyordu. Cezmi bütün bu hâlleri Mahmure'nin kendisine layık bir kadın olmak hususundaki cehdine atfederek içten içe bir rikkat duymuyor değildi. Fakat içinden vermiş olduğu kati kararı bundan dolayı bırakmaya yanaşmıyor, yollarının artık ayrılmasını, kendisine esasen zorla kabul ettirilmiş olan bu izdivaç hayatının son bulmasını zaruri sayıyordu.

Bu devre içinde kendisini hayrete düşüren yegâne nokta, evde sürülen hayatın çok daha sadeleşmesine ve eskisi gibi süse düşkünlük göstermemesine rağmen, Mahmure'nin masraf için kendisinden para isteyip durması oldu. Bunun artık neden ileri geldiğini, Mahmure'nin "Gizli kazançlara paydos!" demiş olduğunu tahmin edemiyor, tahmin için pek fazla zihin yormaya da lüzum bulunmadığı hâlde para harcıyordu.

Rezzan'la sık sık buluşabilmek üzere davetlere, gezme-

lere gitmesi, dışarda dolaşması icap ediyor, hele Cumartesi akşamları hiç apartmanda kalmıyordu. Yakın zamanlarda Mahmure'den habersiz biriktirebilmiş olduğu bir miktar para tükenmek üzere idi ve borç arama, borçlanma devresi başlayacak demekti.

Şu hâlde merhametten ileri gelme zaaflar göstermemek ve demiri tavında iken döverek, Rezzan'a kati bir adım attırmak lazımdı. Tamtakır göğsü ve buna mukabil pek kalın bacaklarıyla, ufak gözleri, iri burnu ve incecik dudaklı ağzıyla hiç de ahım şahım bir şey olmayan Rezzan'ın etrafında bir kendisi pervane değildi. Birbirleri için yaratılmış gençleri pazarlık üzerine tanıştırıp evlenmelerine yardım etmekle maruf, İstanbul'un eski kibar muhitine mensup ve yaşlıca bir hanımefendi, apartmanında verdiği bir çayda onları beş on dakika baş başa bırakmış ve genç kız Şayan ve Mahmure Hanım'ların da bilgileriyle mükemmelleştirdikleri usullere muvafık bir buse sonunda başını Cezmi'nin omuzuna bırakarak o kadından, yani Mahmure'den ayrıldığı takdirde babasını evlenmelerine razı edeceğini kati bir lisanla haber vermişti.

Fakat Mahmure'den onun gözyaşlarını ve ıstırabını hiçe sayarak, kalbini çiğneyerek ayrılmak Cezmi'ye o kadar gaddarlık gibi geliyordu ki meseleyi şirketlerinin hukuk müşaviri ile görüşmüş ve ayrılmak üzere mahkemeye müştereken müracaat edilmesinin en muvafık şekil olduğunu ondan öğrenmiş bulunduğu hâlde karısına bir türlü açılamıyor, kararını bir türlü bildiremiyordu.

Bu tereddütleri kimbilir daha ne kadar sürecekti! Bereket ki, Mukbil Kerim Bey'den kocasını bırakıp kendisine varmak teklifine nihayet muhatap olur olmaz Mahmure derhâl harekete geçti. Bu suretle de Cezmi'yi hayretlerin

en büyüğüne düşürdü. Çünkü Cezmi, Mahmure'nin kendisine şiddetle âşık bulunduğu kanaatinde idi, hâlâ mahkemeye müracaat etmeyişine sinirlenerek Rezzan'ın, "Bu işi amma da mesele yaptınız ha! Hayatında kimbilir kaç macera geçirmiş olan muhterem zevcenizin, dedikleri gibi 'Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri!' deyip yeni tecrübelere girişmek üzere ortaya fırlayacağından ben eminim!" deyişlerini sadece bir kıskançlık şeklinde tefsir etmiş bulunuyordu.

Mahmure avukatı görüp lazım gelen şeyleri öğrendikten sonra eve planını tam şekilde çizmiş olarak dönecekti. Bu tıpkı Cezmi'nin planına eş bir plandı. Evvela dostça ayrılmayı teklif ve kabul ettiği takdirde ayrılmak için hâkime müştereken, reddederse tek başına müracaat. Fakat o Cezmi gibi haftalarca savsaklamayarak kararını hemen o akşamdan bildirdi.

Müracaat ettiği avukatı geç görmüştü ve kendisinin Eskişehir'deki yazıhanesinden dönüp geldiği zaman kış akşamının karanlığı çoktan bastırmış, her tarafta ışıklar yanmış bulunuyordu. Fakat eve dönmüş olacağını hesap ettiği Cezmi'yi göremeyince, "Beyefendi bir çaya şeref vermiş olacaklar!" diye bir an düşündü, sonra akşam yemeğini daima içi içine sığmadan verip ta Atıf Bey mahallesindeki evine giden gündelikçi hizmetçileri Şayeste kadından, beyefendinin çok erken geldiğini, yıkanıp tıraş olduktan sonra o kuyruklu elbiseyi giydiğini ve ancak beş dakika evvel, bir otomobil getirterek, çıkıp gittiğini öğrendi.

"Giderken hiçbir şey söylemedi mi?" diye sordu.

Hizmetçi kadın o zaman lütfen hatırlayabildi. Cezmi Bey, nah şurada, yazı masasının üzerinde bir kâğıt bırakmıştı.

Mahmure bu kâğıdı alıp okumadan önce, "Kuyruklu ile evden gitmek için vakit erkendi. Beni görüp hesap vermek lüzumundan kurtulmak sevinci içinde alelacele sıvışmış olacak!" diye düşündü. Cezmi okunması güç yazısıyla bir kâğıt parçasına bu gece -ismini söylemeyecek- bir sefarette kabul resmine davetli olduğunu, Ziyaeddin Bey'in köşkünde yemek yenip oradan gidileceğini, kendisine iki kere telefon etmiş olduğunu yazıyor, geç dönebileceğini ilave ederek sakın kendisini beklememesini, rahat rahat uyumasını ilave ediyordu. Mahmure müstehzi, fakat acı bir tebessümle okudu.

Bütün bu şeyler elbette ki hep bugün kararlaştırılmış olamazlardı. Kendisine son dakikada, lütfen haber veriliyordu. Kâtibi Umumi Beyefendi ziyafetten ziyafete, davetten davete koşuyor, sefaretlere bile devam ediyordu ve beraberinde götürmeye tenezzül etmediği karısına bu ziyafetleri, bu davetleri evvelden bildirmeye bile tenezzül etmez olmuştu.

Birçok hanımefendiler ve bu meyanda Ziyaeddin Bey'in -zaten evde solda sıfır olup tamamıyla kızı Rezzan'ın hükmü altında bulunan- karısı Nezihe Hanım, Mahmure'yi kocasıyla birlikte çağırmıyorlar, sanki kendi hayatları tertemizmiş gibi onu bu şerefe layık görmüyorlardı. Ve her yere kâtibi umumi sıfatıyla çağrılır olalı Cezmi, "Karımın davet edilmediği, istenmediği yerde benim işim ne?" demeksizin Nazlı ile buluşmak imkânlarını temin eden bu ziyafet ve davetlere bekâr bir erkek hâlinde koşup duruyordu. Genç kadının ona karşı artık âdeta bir kin beslemesindeki amillerin başında da zaten bu vaziyet geliyordu. Ve Cezmi Bey'in bıraktığı kâğıtta lütfen tavsiye etmiş olduğu gibi rahat rahat yatağa girip uykuya dalmayarak, onu eline bir kitap alıp beklemeye karar verdi. Kırk yaşına kadar hayatı hep sıkı bir

çalışma içinde geçmiş olan operatör Mukbil Kerim kendisini hayatının belki ilk ciddi aşkıyla seviyordu. Cezmi'den ayrılmasını istemiş, kendisini almak arzusunda bulunduğunu bildirmişti. Fakat bu kararından yarın cayması da mümkündü. Bu cihetle, aşkının o en hararetli devrinde iki emrivaki yapmak, "İşte sözünü yerine getirdim, bugün için evimi yıktım!" diyebilmek lazımdı.

Bu adama karşı pek mahir, cidden kusursuz bir siyaset takip etmiş, en ciddi ve namuslu olarak bilinen kadınların bile bahsettikleri lütufları ondan esirgemiş, nefsini ati için, izdivaç için saklamıştı. Fakat Mukbil Kerim meydana çıkıp kendisiyle ciddi şekilde alakalı görünür görünmez derhâl hayatını değiştirmiş, kendisinden esirgenen şeylerin başkalarına ihsan edildiği hakkında Mukbil Kerim Bey'den en küçük şüpheye vücut verecek bir harekette mutlak surette fedakârlık teşkil etmiş de değildi. Şu kadar ki etinden bağlanamayacağını güzel hissettiği, maddi şeklini asla beğenmediği, hatta fazla ciddi sohbetinden sıkıldığı ve kuru dik sesinden asla hoşlanmadığını bu adama karşı, pek temiz hayatına ve mazisine rağmen kendisini izdivaca layık bulduğu için hakiki bir minnet hissi de duymuyor değildi.

"Kimbilir, şimdi hoşlanmıyorum ama belki günün birinde severim. Eski hanımların dedikleri gibi nikâhta keramet varmış!" diye düşünüyordu. Fakat bugün onu sevebilsin yahut hiçbir zaman sevemesin, Cezmi'nin karısı olarak hiç istememiş, hatta korku ile düşünmüş olduğu bir şey, razı olmak, bu yeni izdivaçtan beklediklerinin başında geliyordu.

Çocuğu, evvela ana olmak zevki için, bu minimini mahluku kolları ile sarmak, kollarında büyütmek, yıkamak, süslemek, arabaya koyup Yenişehir asfaltına çıkararak başının arkasından beyaz örtü sallanan dadıya emanet

etmeksizin, bu arabayı bizzat sürmek hazları için istiyordu. Hatta, göğsünün bugüne kadar kusursuz muhafaza edebildiği hatlarını mahvetmek tehlikesini bile göze alarak ona süt de verecekti. Fakat aynı zamanda bu çocuk kocayı, yani Mukbil Kerim Bey'i nefsine katiyen bağlamak için bir çare ve vasıta idi.

Yüzde bir ihtimalle kendisinden bir gün doktor soğuyarak, yeni bir maceranın hüküm ve tesiri altında ayrılmak isterse, bu henüz hayata doğru ilk adımı ne zaman atacağı meçhul olduğu gibi hiç atmaması ihtimali de mevcut bulunan yavruyu kucağına alıp erkeğe uzatacak, "Ne yapıyorsun Mukbil Bey? Çocuğumuzu düşünsene! Bu masumun boynunu şimdiden mi bükeceksin?" diye bağıracaktı.

Düşüncelerin burasına gelince sanki bu şeyler hep olmuş, Mukbil Kerim henüz bu tasavvur ve arzu hâlindeki izdivaçtan yeni bir sevdanın hükmü altında çıkmayı istemiş gibi içinde garip bir kin duyuyor, böyle bir vaziyetin kendisini ihtiyatsız ve hazırlıksız bastırmayacağını nefsine temin ediyordu.

Yaptığı projelerde bu sefer kocaya ihanet diye bir kayıt yoktu. Severek, şiddetle hoşlanarak vardığı Cezmi'ye karşı sadakat göstermemeye ilk andan karar vermiş olması onun mali vaziyetinin bozukluğundan, kazancının azlığından ileri gelmişti. Hâlbuki bu yeni koca zengindi, kazancının yüksekliğini bütün Ankara söylüyordu ve Mahmure, etinin ateşli devrini geride bırakmış olduğunu hissediyordu. Şu kadar ki bu yeni izdivaç hayatı için tehlikeli olacak oyunlara kalkmamaya kati surette karar vermekle beraber, eski zaman hanımları gibi her şeyden el çekerek ve hiçbir imkânı hatır ve hayalinden geçirmeyerek Mukbil Kerim Bey'e cariye olmaya da nefsini mahkûm etmeyecekti. Şa-

yet günün birinde yeni ve daha mühim bir kısmetle karşılaşırsa, şayet Cezmi'nin temin edemediği "hanımefendi" sıfatını bu ikinci koca sayesinde elde ettikten sonra bir yenisi, bu hanımefendiliğe bir de "hazretleri" ilave edecek olan bir üçüncüsü zuhur ederse, bir çocuk doğsa bile bu çocuğu babanın başına atarak, bir merdiven daha çıkıp yükselmekte elbette ki tereddüt etmeyecekti. Hatta böyle bir fevkalade kısmet bekleyerek boş ve atıl kalmamak, el altında mümkün ve muvafık bir iki namzet bulundurmak da münasip olurdu. Hevesini aldıktan, şahlanmış arzuları sükûn bulduktan sonra Mukbil Kerim'in kendisinden soğumayacağı ve mazisi pek kirli ve karışık bir kadını kendisine layık görmeyip başından atmaya teşebbüs etmeyeceği ne malumdu?

İşte bütün bu şeyleri düşüne düşüne elindeki romanı okuyordu. Fransızca'dan tercüme bir roman ilk önce kitabın mevzuunu âdeta gülünç bulmuş, elinden bir tarafa fırlatarak atmak arzusunu güç yenmişti.

Yaşlı ve hastalıklı kocasını sevmeyen, onun kollarında vücudu uyanmamış olan bir kadın sonra kendinden genç bir delikanlıyı seviyor, fakat şiddetle dindar olduğu için bu delikanlıya elini bazen öpmekten başka bir hak vermiyordu. Hemen iki yıl süren bu hâlin tasvirine ait sahifeleri okurken, bir gün evvel hiç tanımadığı erkekleri bir gün sonra en mutlak mahremiyetine kabul etmiş, bu hâli senelerce sürdürmüş olan Mahmure, Fransız kadının hareketini havsalaya sığmaz bir mantıksızlık bulup mütemadiyen omuzlarını silkmiş, "Hay, Allah seni kahretsin, aptal karı!" diye homurdanıp durmuştu.

Bununla beraber, bir müddet sonra o "aptal karı" sevdiği genç erkeğin bir başka kadın, aşkın zevklerinden ürkmeyen ve hayatta etinin saadetinden başka bir kanun tanıma-

yan bir mahluk tarafından zapt edildiğini ve mesut edildiğini görerek korkunç ıstıraplarla ölüm döşeğine yaklaşınca romancının, adı Balzac olan romancının, dev kudretini asıl meydana çıkardığı kısmı gelince, Mahmure sarsılmaya başlamış ve kendisinin duymasına imkân olmayan bir aşkla ve bir ıstırapla yanışı tasvir edilen kadına karşı artık hayranlığa ve hürmete benzer bir his içinde sahifeleri takip ederken sürüklenip gitmiş, vaktin geçtiğini, gecenin ilerlediğini fark bile edememişti. Birden bir otomobil sesi duydu.

Apartmanlarının önüne kadar gelip orada duran bir ses, bir gürültü. Saate baktı, üçtü.

Herhâlde Cezmi Beyefendi teşrif ediyorlardı.

Dudaklarında bir tebessüm belirdi. Bir Fransız delikanlısı tarafından bir asır evvelce mezara itilen kadının, Balzac'ın romanındaki kadının intikamını bu küçük beyden velev ki bir derece almak hoş olacaktı.

Aldanmamıştı. Gelen Cezmi'ydi. Bir anahtarın dış kapıyı açtığını duydu ve bir saniye sonra kocası içeri girdi.

"Niçin yatmadın canım? Saat üç."

"Elimdeki romana öyle dalmışım ki fark bile edemedim."

Erkek, muhakemesinde lüzum görmediği bir mantıksızlık karşısında kalmış insan edasıyla omuzlarını silkti ve "Ben hemen soyunup yatacağım" dedi.

"Lütfen bir dakika bekle. Seninle konuşacağım pek mühim bir şey var."

Cezmi kendisini bir kavganın beklediğini sandı ve şu saatte, pek yorgun ve biraz sarhoş hâlinde buna tahammül edemeyeceğini hissetti.

"Rica ederim, beni tekdir edeceksen bunu yarına bırak. Çok uykusuzum. Yarın da, Allah kahretsin, meclis öğleden evvel!"

Mahmure ayakta, kollarını kavuşturmuş, gülüyordu. "Tekdir edeceğime neden hükmettin?" diye sordu.

"Bir kadının gecenin üçünde evine yalnız dönen kocasını tekdir etmesi, onu bir kıskançlık sahnesine davet etmesi tabii, hatta haklı bir şey değil midir? Fakat sen alicenap davran, bu hakkını kullanmayı hiç değilse yarın sabaha bırak!"

Mahmure içinden "Kıskançlık sahnesini sen şimdi görürsün!" dedi ve bir koltuğa çökmeye hazırlanan erkeği tepeden tırnağa kadar süzerek, "Müsterih ol, programda kıskançlık sahnesi yok. Buna hiç benzemeyen başka bir sürprizim var. Ayrılmamızı teklif edeceğim" dedi.

Cezmi koltukta yerleşiyor, başını arkasına dayıyordu. Oturduğu bu koltuk yüksek, iki tarafında ancak baş dayamaya kâfi kenarları bulunan kırmızı kadifeden, eski zaman üslubunda bir şeydi, bunun bir eşini Cezmi yıllarca evvel, Berlin'de güya talebelik ettiği sırada oturduğu pansiyonlardan birindeki odasında bulup sevmiş ve sonra bunu, sade o mavi kadifeliğin bu kırmızı kadifelisini, nasıl ve nerelerden geçip düşerek, hem de sağlam ve kadifesi temiz bir hâlde Ankara'nın mezat salonunda bulunca sevinçle karışık bir hayret içinde satın almıştı.

Bu salonda oldukça mutlaka oturduğu sevgili koltuğuna bir kere daha yerleşmişti ve hafif sarhoşluğun da gevrekleştirdiği bir kahkaha salıverdi.

"Bir de kıskançlık sahnesi yok diyorsun. Hâlbuki bu sahnede gösterilen numaraların sonuncularından ve en kuvvetlilerinden biriyle meydana çıktın. Ayrılmak tehdidi numarası, daha ne olsun! Bu piyesin, bunun üstünde ancak iki numarası olup iki sahne ve iki nutuk, 'Bana ihanet edersen kendimi vururum!' yahut 'Beni bırakırsan seni öldürürüm!' Sonra da dan! Dan! Dan!"

Mahmure gülerek omuzlarını silkti, "Elimdeki roman

kahramanlarının hayalleri yahut onları halk eden romancının hayali seninkinden çok daha kısır. Tebrik ederim doğrusu!"

Sonra pek ciddi bir eda ile ilave etti. "Evet, senden ayrılmak arzusundayım. Fakat bu arzunun herhangi bir kıskançlık hissiyle hiçbir münasebeti yok. Hayatımı yeni baştan tanzim etmek istiyorum. Senden çok ciddi, hakiki bir meslek sahibi, kazancı da seninkiyle mukayese edilemez bir talip karşısındayım ve senden ayrılıp kendisine varmaya karar verdim."

Cezmi tamamen inanmış görünmeyen bir insan edasıyla dedi ki: "Mükemmel, tebrik ederim. Bu zatın kim olduğunu da sorabilir miyim?"

"Henüz kâinata ilan etmek niyetinde değilim. Fakat sana söyleyeyim."

"Beni kâinatla karıştırmamana, hususi bir mevkie layık görmene teşekkür ettikten sonra tekrar sorayım: Kim bu muhterem zat?"

"Mukbil Kerim Bey..."

Sahih olup olmadığında Cezmi tereddüt etti. Tamamıyla saçsız bir baş, yırtılmış denecek derecede ince dudaklı bir büyük ağız, yuvarlak camların arkasından soğuk bir bakışla insanı süzen ve yırtılmış denecek derecede ince, uzun gözler. Ve kaşlar hizasında, o derecede yüksek ve kabarık iri kulaklar. Cezmi'nin dudaklarında beliren tebessümün taşıdığı manayı veya manaları anlayan Mahmure dedi ki: "Beğenmedin değil mi? Evet, güzel bir delikanlı değil sadece, delikanlı da değil. Seni bazı saatler için ona tercih etmek elbette ki muvafıktır. Ama ne yapalım. Ankara'da yaşıyoruz, geçen gün bir kitapta okuduğum Çin nehirlerinde değil. Bak bunu sana anlatayım da ilmin artsın. Çin'in

içinde uzun ve büyük nehirler varmış. Bu nehirlerde gemiler gidermiş, gemilerin kaptanları da kadınmış. Bu kadınların dört kocaları olurmuş, Kaptan Hanım en taze ve yakışıklısını hiçbir işte kullanmaz, sade şahsi safasına tahsis edermiş. Kocaların en eski ve ihtiyarı ise en ağır hizmetlerde kullanılır, en fena yemekleri yer ve karısını ancak uzaktan görürmüş. Fakat ben dört değil iki kocaya da varamayacağım için, Mukbil Kerim Bey'le evlenebilmek üzere senden boşanmak mecburiyetindeyim. Bu hususta da senin yardımını rica ediyorum. Eğer mahkemeye müştereken müracaat edip ayrılmak talebinde bulunursak hüküm pek kolay ve çabuk alınırmış! Esasen zannediyorum senin de bir dalgan var. Hatta, dalga demekle hafif bir kelime kullanmış oluyorum. Etrafında pervane kesildiğini pek güzel bildiğim o at hırsızı kıyafetli kızı, Rezzan Hanımefendi'yi alıp iç güveyi olmak sevdasındasın. Bu sebeple teklifim senin de menfaatine, hem bugün avukat Cemil Bey'le görüştüm. Yarın kendisine birlikte gidip vaziyeti bir kere daha konuşalım ve müştereken harekete geçelim."

Cezmi neye hükmedeceğinden hep müteredditdinlemiş, hatta Nazlı "at hırsızı" tabiriyle vasıflandırılınca bütün bu sözleri Mahmure'nin ancak ve ancak kıskançlıktan söylediğine yeniden hükmedecek olmuştu. Fakat son sözler o kadar kati idiler ve yalan olması o derece de imkânsız bir vaziyeti bildiriyorlardı ki şüpheleri birdenbire bıçakla kesilir gibi nihayet buldu.

Bu takdirde de sevinmesi gerekirdi. Günlerden beri içinde sürüp giden mücadele nihayet buluyor, üzerindeki büyük yükten kendisini Mahmure kurtarıyordu. Buna rağmen hüzüne benzer bir şey duydu. Bırakmak isterken bırakılmak acı bir şey oluyordu.

"Bugün demek ki avukatla görüştün. Ve yarın sabah konuşmaya dahi sabır edemediğin için saatlerce uykusuz kalmayı göze aldın ve bekledin. Öyle ise dinle beni. Aramızdaki bağı kurtarmaya ben senden önce karar vermiş, avukatla istişareyi bugün değil üç hafta evvel yapmıştım. Fakat bir türlü sana söylemiyordum. Aptallık etmişim!"

Mahmure pek acı bir kahkaha ile gülerek, "Niçin söyleyemedin?" diye sordu. "Kederden düşüp öleceğimi mi sanıyordun?"

"O kadarını değil ama mütessir olacağını sanmıştım. Aşk, vefa denen şeyi duymakta senin gibi bir kadının daima âciz kalacağını düşünememişim!"

Cezmi onu ilk defa olarak böyle tahkir ediyor, mazisini yüzüne çarpıyordu. Mahmure omuzlarına silkerek, yüzü belki biraz sararmış, "Benim gibi bir kadın" diye mırıldandı ve içi kinle boğula boğula düşündü. "Nikâhla almakla beni değiştirmeye çalışmış ve hiç muvaffak olmadığını, olamadığını birden fark etmiş bir insan edasıyla konuşuyorsun, öyle mi küçük bey! Hâlbuki ben hiçbir istihaleye uğramış, tabi tutulmuş değildim ki! Hep aynı kadındım, sade Şayan Hanım aradan çıktığı için kendi işlerimi kendim çeviriyordum. Düne kadar, Mukbil Kerim Bey meydana çıkıp faziletkâr kadın rolünü oynamaya beni mecbur edinceye kadar, dört sene seni ben besledim, sen beni beslemedin! Ben olmasam kaldırımda kalacaktın, kursağımda tek lokman yoktur. Ziyaeddin Bey'e kabul edilebilir bir damat çehresini sana bahşeden kâtibi umumiliğin de benim eserimdir, benim terimin hakkı ve istikrahlarımın bedelidir!"

Bütün bu sözleri içinde bir ses haykırırken susuyor ve hep kırmızı kadife koltukta oturan erkeği süzüyordu. Kendisinde aşk ve vefa denen şeyler belki yoktu, olamazdı ama

frağının yeleğinden kolalı, katı beyaz gömleği kabaran bu süslü bebek, bir kadının hakikaten kalbinden sevebileceği bir mahluk muydu?

Süslü bebek... Fakat elden ele geçmiş, oynanmış, bir bebek! Ampullerin tepesine inen ışığı altında o kadar mağruri olduğu kumral ve dalgalı saçlarının seyrekleştiği büsbütün fark ediliyor, işret ve dans içinde uykusuz geçmiş bir gecenin kirli sabaha yaklaştığı, o derece de geç saatte gözlerinin altı ve burunla dudaklar arasında belirmiş çizgiler daha derinleşiyor, âdeta bir yaradan izler hâlini alıyordu. Mahmure, Çin'in büyük nehirlerinde giden gemilerden birinin kaptanı olup dört kocaya sahip bulunsaydı, Cezmi hâlâ kocalarının sonuncusu, en taze ve taravetlisi, en kıymetlisi olup sırf surlar oyunlarında kullanılan kalır mıydı? Şu andaki manzaraya göre keyfiyet şüpheli sayılabilirdi.

Bu dört yıllık izdivaçtan kendisi hemen hemen aynı derecede taze, Cezmi ise yorgun -hele bu geceki hâline bakılıp hükmedilecek olsa- âdeta çökmüş gibi çıkıyorlardı. Kadın ayağa kalktı, kitabın vardığı yerine bir işaret koyup itina ile romanı masanın üzerine bıraktıktan sonra, "Yarın Cemil Bey'i göreceğiz ve kabil olursa mahkemeye istidayı da hemen yarın vereceğiz, değil mi?" diye sordu.

Cezmi bir sigara yakmış, nadir görülen bir şeymiş gibi dumanını dikkatle seyrediyor ve yerinden kalkmaya hevesliye benzemiyordu. Başını kabul makamında sallayarak, "Hay hay!" dedi.

Mahmure maksadına erişmiş davanın ilk kısmını, hatta esasını kazanmış bulunuyordu. Fakat Cezmi'nin kendinden ayrılmaya daha evvel karar vermiş bulunduğunu affedemiyor ve bunu Mukbil Kerim'in duyabilmesi, öğrenebilmesi ihtimali ayrıca canını sıkıyordu. Kocasına söyleyebileceği

en ağır sözü söylemeden yatak odasına geçmek istemedi ve umumi kâtipliğin nasıl temin edildiğinin anlatılmasını başka bir güne bırakarak şu an için en acı ve ağır gelebileceğine hükmettiği sözleri söyledi.

"Aman bir an evvel ayrılalım, sen de büsbütün saçsız bir hâle gelmeden, Ziyaeddin Bey'in mükellef köşküne kapağı at! İşi geciktirirsen, korkarım Rezzan Hanım seni iç güveyliği için bir hayli kartlaşmış bulacak. Dimyad'a pirince giderken evdeki bulgurdan olacaksın!"

Ve kısa bir kahkaha fırlatarak kapıyı açtı, odadan çıktı.

Cezmi'yi Şayan Hanım'ın elinden Mahmure, İstanbul-Ankara ekspresinin lokanta vagonunda ilk defa olarak karşılaştıkları zaman, onun beraberinde bulunan iki genç kadından, resmen genç kızdan, "yeğenim Mahmure" diye takdim edileni, simsiyah saçlı, kara gözlü ve gayet beyaz tenli olanı -Seza Hanım'a da birazcık benzeyeni- aldı. Öteki kız veya kadın, sarışın ve güvela gözlü Şehnaz, Ankara'da bir dairede müphem bir işi ve muhakkak bir maaşı olmakla beraber gazetelere bazen yazı yazan, fakat altı ayda bir, bir şiiri çıktığı için sıfat ve unvanı olarak memurluk gibi muharrirlik sözünü de kabul etmeyip ancak "şair" payesine razı olan bir adamla evlenmiş, sevda pazarından belki güya -yahut şimdilik- çekilmişti. Mahmure ise hâlâ Şayan Hanım'a tabi bulunuyordu. Daha doğrusu aynı meslekte bir derece istiklal kazanmıştı. Çünkü onun vasıtasıyla ve ne kadar süreceği meçhul bir zaman için birine metres olup şimdilik Ankara'da kalmış bulunuyordu. Ve patronun yakında bu şehirle alakalarını keseceğini, İstanbul'a kati olarak dönerken de Cezmi'sini bavullarına sokup götüreceğini biliyordu. Bu cihetle, hareketinin ne neticeleri ola-

bileceğini hesap etmeksizin, pek hoşuna giden ve Şayan Hanım'a gösterdiği bağlılık nispetinde kendisine karşı kayıtsız davranarak izzetinefsini yaralayan Cezmi'yi elde etmeye, bu çeşit kadınların da çapkın erkekler gibi bir ifade ile onu "defterine geçirmeye" teşebbüs etti. Ancak üç haftalık bir gayretten sonra da buna muvaffak oldu.

Zavallı delikanlı derhâl alevlenmemiş, hemen teslim olmamış, genç kadının imalarını da itiraflarını da sadece birer latife şeklinde kabul etmişti. Hatta Mahmure ilk açılışına onun hiç ehemmiyet vermemesi, hatta bunu biraz da istihza ile karşılaması üzerine telaşa düşmüş, samimi arkadaş olmakta devam eden Şehnaz'ın, Cebeci taraflarındaki minimini apartmanına koşup vaziyeti hikâye ederek, "İster misin oğlan cadıya koşup iltica etsin, 'Bana Mahmure ablam fena şeyler söylüyor, ben Mahmure ablamdan korkuyorum' desin?"

"Der! Sen de erkeğin suyuna kıran girmiş gibi cadının dildadesinden başka oynaş bulamadın mı?"

Cadı, aralarında Şayan Hanım'a verdikleri isimdi. Ona karşı kalplerinde sönmez bir kin vardı. Ve bu kini, sadece bu kadının kendi emekleri, kendi zilletleri mahsulü olan paradan büyük parçayı daima aldığı için değil, hem de elliyle elli beşe çıkardıkları yaşına rağmen hâlâ güzel olduğu, hatta eğlence meclislerine iştirak ettiği takdirde sözü ve edası ile herkesi kendisine bağladığı ve erkeklerin kendileriyle kalmadan önce bir kere ona malik olmaya teşebbüs ettikleri için besliyorlardı. Ve kendileri para ve mecburiyetle en sakil ve geçkin erkeklere kucak açtıkları, bu mahlukları sever göründükleri hâlde, o ancak beğendiği takdirde kendisini verdiği, bunu bir inayet şeklinde yaptığı için de bu kadına karşı kinleri sonsuzdu. Nitekim yine bir An-

kara yolculuğunda uzaktan görüp pek beğendikleri Cezmi'yi kaşla göz arasında ve kendi gözlerinin önünde, muhakkak ki aslı ve esası olmayan eski ahbaplıklardan, münasebetlerden bahis, masallar uydurup yakalamış, zavallıları küt parmakları arasında mayasıllar bulunan, dişleri altlı üstlü iğreti olan, ağzı da fena kokan, Samsun mu, Siirt mi, işte öyle bir yerin mebusu olan altmışlık bir hovarda ile yataklıya yollayıp kendisi bu sarı delikanlı ile vagon restoranda gece yarılarına kadar cilveleşmişti. Bu cilveleşmeyi de işte hemen yılı bulan bir balayı takip etmişti.

Bununla beraber Mahmure ilk anda korktuğuna uğramayacak, yani Cezmi, cadısına koşup ve eteklerine yapışıp Mahmure ablasının kendisine fena şeyler söylediğini haber vermeyecek, Mahmure abladan korktuğunu söyleyip ona sığınmayacaktı. Bu cihetle, bir muvaffakiyet ve bir ilerleme kaydetmemekle beraber, hiçbir faydası ve kârı olmayacağını bile bile yılışan çapkınlar gibi sırnaşmakta Mahmure devam etmiş, sonra da Şayan Hanım'ın İstanbul'a gitmiş bulunduğu bir sırada, sert bir hücuma geçip muzaffer oluvermişti.

Bu, Ankara'da Cezmi'nin kirasını, daha birçok masraflarıyla birlikte Şayan Hanım'a ödetmek şartıyla muhafaza ettiği apartmanda bir gece yarısı olmuştu. Mahmure, itfaiye çavuşuyla yaşadığı büyük aşk macerasına son vererek İstanbul'a dönen Sıdıka Hanım'ın yerine tutulmuş olan kadını elde etmiş, onu bir ahbabına yollayıp apartmanda bir gece kendisini saatlerce beklemiş ve Cezmi, Yenişehir'de bir ahbap evinden biraz da içmiş bulunduğu hâlde apartmanına dönünce onunla karşı karşıya kalmıştı. Genç kadının sırtında kendisine pek yaraşan -yaraştığı da erkek tarafından bir kere söylenmiş- mavi ipekten, göğsü ve kol-

ları pek açık bir tuvalet vardı ve arada geçecek şeyin ölünceye kadar bir sır olarak kalacağı hakkında Mahmure'nin kati yeminlerine kanıp Cezmi artık onun arzularını reddetmemiş, böyle bir şeyi bir hayli gülünç bulup itaat etmişti.

Önce olup bitenler ölünceye kadar sır olarak kalacakları hakkında genç kadının verdiği teminata Cezmi'nin emniyeti sayesinde tekrarlanacak, sonra da Şayan Hanım Ankara'ya gelir gelmez Mahmure ona sevgilisiyle kendisini aldattıklarını söyleyiverecekti. Hâlbuki, ölünceye kadar sırrın muhafaza edileceğini yemin ederken hiç de yalan söylemiş değildi. Metresi olduğu epey zengin ve nispeten genç, kırklık müteahhidi muhafaza edebilmek, rahatını bozmamak için de böyle bir hareket etmesi, işi gizlemesi lazımdı. Fakat Şayan Hanım gelir gelmez Cezmi'nin bu münasebeti tamamen ve katiyen unutmuş görünmesi, Mahmure'yi çileden çıkarmış, her şeyi söylemeye sevk etmiş olacaktı. Ve bu habere bütün kıymet ve ehemmiyetini veren bir keyfiyet de, Şayan Hanım'ın tekmil pürüzlü işlerini artık tanzim ettiği, babasının vatanında bulunup müsadere edilmiş emlakın aşağı yukarı değerinde tazminat verilmesi işinin tamamıyla temin edilmiş, başarılmış bulunması oluyordu. Şayan Hanım artık tamamen zengin, hiçbir hareketini açıkça tenkide cemiyetin cüret edemeyeceği bir insan olmuştu. Ve bu sefer Ankara'ya Cezmi'yi beraberinde İstanbul'a götürmeye ve kendisiyle evlenmeye karar vermiş olarak gelmişti. Fakat işte genç adama henüz hiçbir şey söyleyemeden Mahmure'yi karşısında buluyordu.

Kadın harp muvaffakiyetlerini neşeli bir zafer edası içinde bir an önce bildirmek için atını dolu dizgin sürmüş bir genç askerin isticali içinde, hiçbir mukaddimeye lüzum görmeksizin, âdeta nefes nefese vaziyeti haber verecek ve

Şayan Hanım onun anlattıklarını rengi sapsarı, bayılmaktan korkarak, fakat daha evvel oturmuş bulunduğu koltukta hiç kımıldamadan, hareket etmediği gibi ağzını da açmayarak hiddet etmiş ve hele meyus ve kederli görünmemeye nevmityane çalışarak, dinleyecekti.

Sonra da, "Peki Mahmure, madem ki teşebbüs senden gelmiş, demek ki bir maksatla hareket etmişsin. Maksadın neydi? Bu işi sadece bana haber vermek, Cezmi'ye karşı beslediğim emniyeti yok etmek için mi yaptın?" diye sormuştu.

"İlk sebep arzumu tatmin etmekti. Çünkü onda, hem de ilk günden gözüm kalmıştı."

"Âlâ, maksadına da erdin, artık elini çekiyor musun?"

Bir saat evvel böyle bir şeyi hatır ve hayalinden geçirmemiş bulunduğu hâlde Mahmure, "Çekmeye niyetim yok" dedi.

"Şu hâlde?"

"Şu hâlde mücadele edeceğim."

"Daha doğrusu arada sırada, benden gizli Cezmi'den bazı lütuflara, âdeta sadakalara mazhar olmaya çalışacaksın, öyle mi?"

"Programım hiç de bu değil! Cezmi'yi sizinle paylaşmaya değil, elinizden tamamıyla almaya karar verdim. Tereddütler içinde idim belki, fakat şimdi tamamıyla karar vermiş bulunuyorum. Onu size bırakmayacağım. Bunun için kuvvetim kâfidir. Çünkü ben gencim, benim elimde gençlik gibi bir kuvvet var!"

Yüzüne bir kamçı gibi inen bu "gençlik" sözü ellisine çok yaklaşmış kadını şahlandırdı.

"Kendine bu derecede güveniyorsun, öyle mi? Evet ama kızım, seni dört beş yıldır piyasaya sürüp durdum. Gençliğin bu derecede kıymetli olsaydı sana biri bağlan-

maz mıydı, birinin nikâhlı karısı, hiç olmazsa daimî metresi olurdun. Sandığın kadar ne güzelsin, ne de zeki ve alımlısın. İşte ilk defa olarak sersemin biri üç beş günde bıkıp seni sepetlemedi, bir müddetten beri muhafaza etti. Hem de kör değil, topal değil, senin başından artmış bir adam. Herife dört elle sarılacağına delikanlı sevgili peşinde koşuyorsun, öyle mi? Yarın kâinat hâline gülecektir. Çünkü ben artık tezgâhı kapadım. Ettiğin marifeti haber alıp dostun tekmeyi attı mı randevuevlerine düşersin. Bunların birinci sınıf olanlarında tutanacağın da şüphelidir. Çünkü yaldız biraz kazılır kazılmaz uşak bozuntusu babanın, ne idi adı, işte o herifin kızı olduğun derhâl meydana çıkıyor!"

Hiddetten yüzünün hatları kabarıp büyümüş Şayan Hanım tamamıyla adi bir kadın edasıyla konuşuyordu. Cezmi onu bu hâliyle görse tanımakta âdeta tereddüt eder, muhakkak ki pek derin bir hayrete düşerdi. Hakikat şu ki hayat Şayan Hanım'ın varlığında iki şahsiyet vücuda getirmişti. Vatanındaki emlakı müsadere edilen babası, sığındığı Türkiye'de kendisine lütfen bağlanan maaşla yaşayamayarak hazır parasını tükettikten ve satılabilir tekmil eşyasını sattıktan sonra âdeta kahrından ölmüş ve Şayan Hanım pek gençken iyi bir adam sanılıp verilen bir koca ile korkunç, cehennemi bir hayat sürüp ayrılınca, âdeta kaldırıma düşmüş ve bir müddet pek elim ve zelil mecburiyetlerle dolu bir hayat geçirmişti. Ve bütün bu elim felaketler kendisine işte bu ikinci şahsiyeti, şimdi Mahmure ile konuşan, boğuk ve yırtıcı bir sesle konuşan şahsiyeti vücuda getirmişlerdi. Bu ikinci şahsiyet Cezmi'nin görüp bildiği, sevip hayran olduğu o kibar, hafifçe müstehzi ve lakayıt, her şeyi affetmeyi tercih eder kadını tamamen susturmuş, onu bir tarafa atıp yerini tamamen almıştı. Bu ikinci şahsi-

yetteki Şayan Hanım susar susmaz, Mahmure hiddetle tepeden tırnağa kadar titreye titreye cevap verdi.

"Randevuevlerine düşüp düşmemek benim bileceğim şey. En adisine de düşsem yine tutup çıkaracak biri bulunur. Önümde genç ve güzel kalacağım uzun seneler var. Siz kendinizi, kendi hâlinizi düşünün. Ben bıraksam, Cezmi'yi elinizden başka biri alacak, sizi yeni bir sevgili tedarikine mecbur edecektir. Bunu da her sefer daha pahalıya bulmak mecburiyetinde kalacaksınız! Hem uşak kızı olduğumu, yüzüme vurmaktan maksadınız ne? Bir kere doğru değil. Kapı gibi nüfus tezkeremde babamın Cemiyeti Rüsumiye azalığından mütekait olduğu yazılı. Ondan evvelini araştırmaya da lüzum yok. O kadar adiysem beni neden yeğeniniz diye takdim ediyordunuz? Bırakın ki ben bunu bir şeref olarak kabul etmiş de değilim. Fakat bir kere inanılırsa, bunun aslı olmadığını güya istemeden ağzınızdan kaçırıyordunuz. Sanki yeğeniniz olmak hakikaten büyük bir şerefmiş gibi. Sanki siz bizden daha az günahkârsınız ve daha az etek öptünüz değil mi?"

Şayan Hanım hep aynı koltukta, yaktığı sigarayı rahat gibi, lakayıt gibi, sanki bu sözlerin hepsiyle ayrı ayrı yaralanmıyormuş gibi içmeye çalışıyordu. Sonra birden daha fazlasına dayanamayacağını anladı, bu kadın karşısında daha fazla söylemekte devam ederse başına bir şey indirip kendisini boylu boyuna yere sermekten, belki katil bile olmaktan korktu. Ayağa kalktı. Mahmure'yi kolundan sımsıkı tutup bir tek eliyle birkaç kere sarstı. Genç kadının hiç ihtimal vermemiş olduğu bir had ve derecede kuvvetliydi. Bir eliyle onu hep kolundan sımsıkı tutarak hole kadar sürükledi, orada portmantoda duran şapkasıyla mantosunu boş eliyle çekip alarak yüzüne fırlattı, sonra kapıyı

açtı ve "Haydi kızım, bahtın açık olsun! Eğer sana zerre kadar muhabbeti varsa Cezmi'yi de arkandan yollarım!" diyerek rakibesini sahanlığa âdeta fırlatarak kapıyı yüzüne kapadı. Sonra, birden yorgun, yıkılacak gibi oraya, bir kenara dayandı ve gözleri kararıp bir an âdeta kendinden geçti.

"Aman hanımefendiciğim ne oluyorsunuz? Rahatsızsanız doktor çağırtalım."

Hizmetçi Zehra hakiki bir üzüntü içinde artık meydana çıkmış, yanına gelip koluna girmişti. Bu macerayı hiç sezmediğini mi iddia etmek, yoksa Cezmi Bey'e verdiği nasihatleri bir türlü dinletemediğine yemin etmek mi icap ettiğini düşünüyordu. Gevşeyip Mahmure'yi bir gece apartmanda bırakmış olduğuna hakikaten pişmanlık içinde idi. Bunun da daha Mahmure'nin kapıdan girerken edasından hoşlanmamış, karının marifetini ilana geldiğine hükmederek kulağı kirişte beklemişti.

"Hiçbir şeyim yok, sade biraz üşüyorum. Bana koyu bir çay yap ve içine üç damla konyak akıt!"

Şayan Hanım'ın hâlâ başı dönüyor ve bütün vücudu üşüyordu. Salondaki sedire uzandı ve çayı beklerken üzerine battaniye aldı. Bununla beraber, Cezmi bankadan geldiği zaman sevgilisini tamamıyla zinde, kendini toplamış ve nefsinden emin bir hâlde buldu. Şayan Hanım onu en neşeli çehresiyle ve Zehra kadının kaşla göz arasında bir şey fısıldayamaması için, anahtarın kapıyı çevirdiğini duyar duymaz hole fırlayarak karşıladı, ilk söz olarak da, "Demin Mahmure burada idi ve bana pek acayip bir haber verdi" dedi.

"Demin Mahmure burada idi" cümlesinin kendisine söylenen ilk sözleri teşkil etmesini tabii karşılamış olan Cezmi'nin yüzü "pek acayip bir haber" üzerine karmakarışık olmuştu. Hayret, endişe, utanma, korku, dehşet yüzün-

de bütün duygular belirivermiş, karışıvermişti. Seza Hanım'la yıllarca evvel baskına uğradıkları ve kendisinin kadına sarılmış olmasından ziyade kadının kendisine sarılmış bulunduğu kanepeden fırlayarak, pembe salonun kapısına doğru kaçtığı anda da ancak bu kadar şaşırmış, bu kadar utanmış ve bu derecede korkmuştu.

Hâlâ küçük holde idiler ve Şayan Hanım sevdiği adamın yüzüne bütün bir dakika baktı sonra da, "Yüzünün aldığı manzaradan küçük hanımın hiç de yalan yere övünmemiş olduğunu anlıyorum" diyerek yürüdü, salona girdi.

Cezmi arkasından gelmiş, kapıya yakın bir iskemleye âdeta çökmüştü. Ağzından tek söz çıkmadı.

Uzun bir sükûttan sonra Şayan Hanım onun yanına yaklaştı, belki biraz ağırlaşmış, fakat hâlâ nefis ve çizgisi kusursuz kollarıyla omuzuna dayanarak sordu.

"Niçin bu işi yaptın? Bu mahluku seviyor muydun? Ne zamandan beri seviyordun?"

Cezmi samimi bir sitemle, "Senden başkasını sevdiğimi nasıl farz edebilirsin?" dedi.

"O hâlde?"

Cevabı pek yavaş, âdeta duyulması güç bir sesle, "Yalnızdık, üstüme çok düştü, reddedemedim, bir an mağlup oldum. Hepsi bundan ibaret!" oldu.

Bu cevap karşısında Şayan Hanım meseleyi artık halledilmiş saymak, saadete dönmek, her şeyi bundan ibaret addetmek istedi. Fakat her şey bundan ibaret değildi. Mahmure devam etmiş, sürüp gitmiş bir münasebetten, müteaddit buluşmalardan bahsetmişti. Mesele tek bir suçu affetmek, hiç değilse mazur görmek meselesi değildi.

"Bir kere başın dönmüş olsa, bir kere mağlup olmuş bulunsan belki yüzüne bile vurmazdım. Fakat Mahmure bir-

birini takip etmiş buluşmalardan bahsediyor. Âdeta birtakım haklar ileri sürüyor!"

Cezmi cevap vermeye artık takati kalmamış bir hâlde başını eğdi ve küçükçe salonda, vaktiyle İktisadi Milli Bankası Umumi Kâtip'i tarafından kira ile tutulup türlü zatlara peşkeş çekilmiş bulunan odada yeniden uzun bir sükût oldu. Üst kattan gelen radyo sesiyle Şayan Hanım pek alakalı, başını tavana kaldırmış, hiç hareket etmiyor ve aklından türlü şey geçiyordu. Hemen yarın, yarın sabah Cezmi'yi bankadan istifaya mecbur edecek ve küçük bir çocuğu elinden tutup götürür gibi alıp İstanbul'a götürecek, orada da nikâh memurluğuna sokup şahsına ve hizmetine bir ömür için bağlayacaktı. Fakat yarın kendisini üstüne düşecek başka kadınlardan, belki hizmetçi kızlardan korumak, onlarla bile mücadele etmek mi icap edecekti? Hayalinde seneleri geçmiş, kendisini büsbütün yaşlanmış görür gibi ve bu kendinden hemen hemen yirmi sene genç kocanın ve belki kendisi romatizma ve daha çeşitli hastalıktan koltukta, hatta yatakta, ilaç şişeleri ortasında çivili gibiyken, başka kadınlar peşinden koştuğunu ve artık üstüne düşülmesini, tazyik edilmesini beklemeyip kendi üste düşerek koştuğunu görür gibi oldu. Bütün bu şeyleri bir dakika içinde, Cezmi iskemlesinde suçlu bir çocuk hareketsizliğiyle oturur ve kendisi, başı yukarıya doğru kalkmış, radyoda Mısır'ın bin ah ve vahtan mürekkep Arapça şarkısına dalmış görürken düşünmüş ve istikbalden hayalinde sahneler canlanmıştı.

Ölümle olgunluk çağları arasında insanın hiç değilse iki üç sene, hiç değilse birkaç ay her hakka sahip olduğu bir çağla, ihtiyarlık ve ölümü arasında ne korkunç bir zaman, kati feragate varıncaya kadar ne hailevi bir mücadele devresi vardı.

Bu ıstıraplı düşüncelerden Şayan Hanım birdenbire bütün takatini kullanarak çıktı ve neşeli bir sesle, "Bu gece canım sokağa çıkmak istiyor. Giyineyim de yemeğe Karpiç'e gidelim!" dedi.

Cezmi baş başa geçirilecek saatlerde vaziyetin birdenbire buhranlı, çetin olabileceğini düşünerek bunu memnuniyetle kabul etti. Orada içip biraz sarhoş olurlardı ve dansla başını döndüreceği sevgilisini, apartmana dönüşlerinde hemen kollarına alır, en hararetli ve çılgın buselerle sararak, yapmış olmaktan şimdi hakiki bir pişmanlık duyduğu bir hareketi ona unutturmaya muvaffak olurdu. Hakikaten de Şayan Hanım lokantada, metrdotelin büyük hürmetlerle götürdüğü masada sıkıntısını tamamen unutmuş göründü, bir iki kere dansa kalktı ve ilk günlerdeki neşeli, âşık ve genç sevdalı oldu. İlerlemiş bir saatte apartmana dönüp yatışlarından sonra da sevgiliye ve onun aşkına karşı aynı ateşle, ilk günlerin ateşi ile mukabele etti.

"Seviyorum seni Cezmi! Yavrum, seviyorum seni!"

Bu sözleri ateş gibi yanan dudaklarla kulağının ta yanına ağzını dayayarak fısıldarken erkek tehlikenin savuşturulmuş olduğuna, kabahatini ona tamamıyla affettirdiğine kanaat getirdi. Fakat sevda yatağında bir saat vardır ki bunda erkekler kadını tamamıyla minnettar ettiklerinden ve dinlenmeye hak kazandıklarından emin, uykuya dalarlar ve bunun üzerine kadınlar, sevdaya doymayan, yorgunluk tanımayan kadınlar uyanık kalarak muhasebelere kalkar, eski kabahatlerini incelemeye ve bazen birtakım mukayeselere, yeni uykuya dalmış olanın daima lehine çıkmayan mukayeselere girişirler. Cezmi uykuya dalınca işte o saat hemen gelip çattı ve Şayan Hanım, Mahmure'nin zaferini haber verdiği anda duyduğu ıstırabın, onu apart-

man kapısından merdiven sahanlığına fırlattıktan sonra holün duvarına gözleri kararmış bir hâlde başını dayadığı anın, aşkı için en yüksek noktayı teşkil etmiş bulunduğunu, hatta bu geceki sevişmenin bile bu inişe dahil bir şey olduğunu kabul etti, ilk günlere ait daha ateşli geceler de hatırladı.

Cezmi'nin buseleriyle vücudu sıcakken ve yatakta onun artık biraz da horultuya benzeyen nefesini dinlerken bütün bunları düşündü. Cezmi'nin hareketini vahim, pek mühim bir şey saymıyor, fakat böyle hareketlerin tekerrür edeceklerini ve her seferinde affetmek kudretini nefsinde bulamayacağını hissediyordu. Vaktiyle olsaydı, hiçbir kadını kendisine rakip bulmaya tenezzül etmeyerek, hatta fark ettiğini anlatmayı bile bir külfet sayar yahut da bunu ancak istihzası ile ezmek için yapardı. Hatta bu bugün için bile henüz mümkündü. İşte Mahmure'yi unutturmuştu. Delikanlı kendisinindi, yatağında idi, vücudunun teri henüz kurumamış olarak uyuyordu ve vücudu dinlenip üzerine çöken uykuya yenildiği anda, belki sabahın ışığı perdelerden süzülmeye başlarken, uyanacak ve kendisini sarmak isteyecekti.

Fakat önlerinde bir istikbal vardı. Yarınki Mahmure'ler bu kadar kolay ve çabuk unutulmazlardı. Ve Cezmi'nin yatağında, aynı yastıktaki uykuları istikbalde daha derin olur ve artık onları hiçbir arzu kasırgası fasılalamazdı.

Bu deliksiz ve yastığa baş konar konmaz başlayacak uykuları mazur göstermek üzere anlatılacak bütün mazeretlere de inanmış görünmek icap edecekti. Şu hâlde, henüz güzelken ve sevilirken aradan çıkıp gitmek, bu adama bir cariye olmamak daha iyi değil miydi?

Eğer Cezmi kendisini kaybetmeye dayanamayacak ka-

dar âşıksa arkasından koşup gelir ve yalvarırdı. Bu koşup gelmenin ve yalvarmanın, aşktan mı yoksa menfaat endişelerinden mi ileri geldiğini sezmek kudretini Şayan Hanım kendinde mevcut görüyordu.

Ve Cezmi hakikaten pişman ve muzdarip gelirse affedeceğini nefsinden gizleyemezken, bunu şimdiden de bir hata olarak kabul ediyordu.

Şayan Hanım ertesi sabah uykudan biraz geç uyanan Cezmi'ye hemen o akşam İstanbul'a döneceğini ve Zehra Hanım vasıtası ile çağırttığı kapıcıyı, mutlaka bir yatak temin etmesi için yataklı vagon idarehanesine yollamış bulunduğunu bildirdi.

Cezmi şaşkındı ve "Dün gece böyle bir şeyden bahsetmedin" dedi.

"Sabaha karşı sen uyurken karar verdim."

"Peki işler?"

"İşler hakkında sana sade şu kadarını söyleyeyim ki her şey neticelendi."

"Yani?"

"Yanisi şu: Müsadere edilmiş mallarının bedeli tediye edilecek. Miktar tespit olundu, tediye de İstanbul'da olacak."

"Şu hâlde?"

"Şu hâlde artık Ankara'da kalmam da, Ankara'ya arada bir dönmem de lazım değil."

"Yani bankadan İstanbul'a naklimi isteyeceğim ve bunu yapmazlarsa istifa edeceğim. Fakat İstanbul'a hemen naklederler mi? Ancak sen bütün bir ay İstanbul'da idin, şimdi de gelir gelmez dönüyorsun. Ben doğrusu tek başıma burada kalamayacağım, bugün ben tahvil istidası veririm, hem de ayrıca, buna intizaran İstanbul'a gitmek müsadesi-

ni isterim. Ama verirler mi bu müsadeyi? Yıllık iznimi üç ay evvel kullandım. Vermezlerse, istifa ederim İstanbul'da bir iş bulana kadar beni sokağa atacak değilsin ya? Aşağı yukarı burda da bana sen bakmıyor musun? Evet, izin vermezlerse istifa ederim. Senden ayrı, aylarca zaman heriflerin lütuf ve inayetlerini bekleyemem."

Şayan Hanım hiç cevap vermediği için Cezmi bir monolog söyler gibi konuşmuştu. Müphem bir endişe içinde nihayet sükût edince, kadın en tatlı ve sakin sesiyle pek tabii ve gayet ehemmiyetli bir şeyden bahseden insan edasıyla kararını söyledi.

"Bankanın izin verip vermeyeceğini düşünmeye lüzum yok. Çünkü ben yalnız gidiyorum. Hatta sen aynı trenle İstanbul'a gitsen bile. Onun için senin Ankara'dan hiç kıpırdamaman daha münasip. Kalırsın ve Mahmure Hanım'ın yahut Menşure Hanım'ın veya Mesude Hanım'ın iltifatlarıyla avunursun."

"Bunlar ne biçim sözler, Şayan?"

"Basbayağı sözler yavrum! Dün gece son gecemizdi. Bugün ayrılıyoruz!"

Bunun üzerine Cezmi isyan etmiş, bağırıp şikâyetlerde bulunmuş ve Zehra Hanım'ın içeri girerek Şayan Hanım'a uzattığı yataklı biletini yırtıp parçalamaya kalkmış, bu mücadele saatlerce sürmüştü. Fakat Şayan Hanım'ı kalmaya yahut kendisini de birlikte götürmeye razı etmesi için iki çareden birine müracaat etmesi lazımdı. Ya bir çocuk gibi ağlayarak kadının dizlerine, ayaklarına sarılmalıydı yahut ta bir eski zaman erkeği gibi hareket etmeliydi. Şayan Hanım çocukluğuna ait hatıralarında babasının, cariyelerini ve biri Tunuslu pek esmer, ikisi de -bunlardan biri kendi annesi olmak üzere- sarışın Çerkes haremlerini gazaba gel-

dikçe nasıl kendilerini yataklara serecek şekilde dövdüğünü anlatmamış değildi. Kimbilir, belki de aynı şekilde hareket müessir olur. Şayan Hanım maddi kudretini ispat eden erkeğin karşısında irsi ve kendince de meçhul birtakım hisleri tatmin edilerek mağlup düşerdi. Fakat Cezmi bunlardan her ikisini de yapamadı. Ve ta istasyona, son dakikaya kadar kadını, buselerinin, okşayıp sarışlarının tesiri ile mağlup edebileceğini umup durdu.

Şayan Hanım ayrılış dakikasında da nemlenmeyen büyük lacivert gözleriyle kompartmanın penceresinden ona son ana, istasyondakiler için trenin ufukta kaybolmuş göründüğü ana kadar bakmış, beyaz uzun eliyle selamlar göndermişti. Ve Cezmi onu seviştikleri hemen bir yıllık zaman içinde, bu vagon penceresinde göründüğü kadar güzel ve taze gördüğünü bilmiyordu. O derecede güzel ve taze idi. Ve kendisine hiçbir keder ulaşmamış hissini verdi ve teşebbüsü ancak bahtiyarlık ve zafer ifade etti. Fakat bu belki de biraz sonra bıkılıp devrilecek bir yaralı askerin tehlike önünde bütün kudretini toplayıp kendisini metin ve emin gösterişi, buna muvaffak olabilişi gibi bir şeydi.

Tren yolculuğu esnasında Şayan Hanım hiçbir ıstırap hissetmedi. Bu münasebete dilediği anda, bıçakla keser gibi son vermiş olmanın gururu okşayan, saadete benzeyen bir tarafı vardı. Hatta İstanbul'a vardığı ve Haydarpaşa'dan otomobile binerek Kadıköy'üne, Moda'daki evine gittiği zaman da kederini kendine hissettirmeyecek şeyler oldu. Bir kere bazen beraberinde Ankara'ya getirdiği sekiz senelik hizmetçisi Dimitrola ile o kadar eski değilse bile yine emektar aşçısı Tevfik Efendi'yi aralarında bir gün önce çıkmış müthiş bir harbin gazap ve hummaları arasında buldu.

Ve her ikisini ayrı ayrı dinleyip meseleyi kavramak, iki tarafın da haklı ve haksız iddialarını telif edip sulhu bin zahmetle tesis etmek icap etti. Bundan da alt kattaki salonda ve sağ taraftaki dolabın üzerinde bulunan mavi renkte ve cidden nefis çeşmibülbül büyük bardaklardan birinin bir tarafından baştan başa çatladığını fark ederek bu hususta hizmetçi ile aşçıyı yeniden isticvap etmek lazım geldi ve her ikisi de mesuliyeti aynı kati eda ile reddettiklerinden bütün bu sahneler akşama varılmasını temin etti.

Akşam yemeğine de, telefon ettikten sonra misafirler, eski ahbaplar geldiler ve saat on bire kadar kaldılar. Şayan Hanım, Cezmi'yi ancak gece, yatağa yattıktan sonra, kolu onun başını omuzu üzerinde tutarken yaptığı bir hareketi hiç farkında olmadan yapması ve sanki o yatağında, kollarında imiş gibi birdenbire, "Yavrum!" diye mırıldanması üzerine hatırladı. Ve birden kalbinde derin bir acı, bir nevi yanma, bir nevi kasılma hissetti.

"Aaa, bu da ne demek?"

Elini uzatarak komodinin üzerindeki küçük lambayı yaktı ve yatakta doğrulup oturdu. O vakte kadar, hemen bir yılı bulmuş bir zaman Cezmi'yi kendisine sadece maddi bir zevk veren biraz toy, hatta hemen hemen biraz oğlu gibi, dünyaya getiremediği bir oğul gibi sevmişti. Aralarındaki yaş farkına göre, kocaya verildiği zaman bir evladı olsaydı, bu çağa pek yaklaşmış olmaz mıydı? Fakat bu sevgide ıstırap şekline girebilecek kudrette bir mahiyet bulunduğunu, bulunabileceğini hiç düşünmemiş, buna hiç ihtimal vermemişti. Mahmure'nin meydan okuması esnasında duyduğu derin ıstırabı sadece gururunun bir yaralanışı ve artık ihtiyarlamaya başlamanın neticeleriyle ilk karşılaşmanın dehşeti olarak kabul etmişti. Vâkıâ, onu Ankara'da

bırakıp İstanbul'a dönüşlerinde de her sefer hüzne kapıldığı bir hakikatti. Fakat bu hüzünler, sadece ışığı ve harareti tatlılaştıran birer hafif bulut mahiyetini geçmemişlerdi. Ve buluşmanın, beraber olmanın vereceği zevki daha güzelleştirir ve büyütürlerdi. Hayır, bu acının, kalpteki bu yanış ve kısılışın o hüzünlerle hiçbir münasebeti, hiçbir benzerliği yoktu.

Yatağın içinde oturduktan sonra, "Aaa, bu ne demek?" diye tekrar etti.

"Bu yaştan sonra âşık mı oluyorum, kara sevdaya mı tutuluyorum? Nihayet üzüntüler, bütün dertler bitti. Artık her şeyi temin ettim, derken, sevinirken bu sefer de güzelliğinden ve gençliğinden başka hiçbir değeri ve manası olmayan biçare bir adama mı tutuluyorum? Bu ne manasız şey! Hem o malik olmadığım bir mahluk da değil ki. Kendisiyle münasebetim bütün bir yıl sürdü ve o münasebete ben, dileyerek, isteyerek son verdim."

Tıpkı bir yabancı ile konuşur gibi, sözlerini düşüne düşüne, tarta tarta konuşmuştu. Ve yine bir yabancıya hitap eder gibi, artık biraz da cahil bir insanı tekdir eder gibi, tekdir ederek yol gösterir gibi devam etti.

"Haydi hanım, çocukluğun lüzumu yok! Artık size âşık olmak yaraşmaz! Ne on sekizindesiniz ne de yirmi sekizinde. Hatta, maalesef otuz sekizinde dahi değilsiniz! Lütfen yatın ve uyuyun. Sonra yarın yüzünüzün her tarafından deriler sarkar! Herkes üzerinde yaşlı bir kadın, âdeta bir kocakarı tesiri yaparsınız. Ne hâle geldiğinizi belki Ankara'da Cezmi Bey'le Mahmure Hanım da duyarak sizinle eğlenirler!"

Hatırına gelen bu ihtimaller onu elektriği söndürüp uzanmaya, başını yastığa bırakmaya sevk etti ve göz kapak-

larını yumarak uyumaya çalıştı. Fakat uyuyamadı, saatlerce uyuyamadı. Ancak sabaha karşı bir müddet daldı ve başında bir ağrı ile gözlerini açınca, bu açılan gözlerine birden yaş hücum etti.

"Cezmi, ah Cezmi. Seni kendi elimle o karıya ikram ediyorum ha?"

Şayan Hanım nefsine karşı âdeta hiddet içinde, kendinden nefret ederek bir kere daha yatakta doğruldu.

"Eee, bu ne olacak böyle?"

Birkaç günü âdeta çılgın bir faaliyet ve hareket içinde geçirdi. Müsadere edilmiş araziye mukabil verilmesi kabul edilmiş tazminatın bir kısmını da bugünler içinde aldı ve buna dair türlü çeşitte muameleler oldu, bankalara gidip gelmek icap etti. Ayrıca da terzileri, kuyumcuları, bir kadını güzelleştirmeye hizmet eden nice dükkânı ve nice müesseseyi dolaştı. Ve geceleri maiyetine kadın, erkek dalkavuklar alıp zevk ve sefahat yerlerinde göründü. Bunların hiçbiri kendisine esaslı bir haz vermeyince, büyük ıstırabını unutturamayınca, başka bir karara vardı. Ve bir gece akşam yemeğine gelmiş bir eski ahbabı, senelerden beri kendisine diller döküp âşık olduğunu söyleyen eski tanıdığı, Cemil Sabit Bey isminde kırklık bir sabık sefaret kâtibini sabaha kadar yanında alıkoyup kadınların, "çivi çiviyi söker!" deyişlerindeki hikmeti bu işte tecrübe etmek istedi.

Fakat çivi çiviyi sökmedi. Ve ilk birleşme müddetince sürmüş ten hırsı sönüp muhakemesi avdet ettikten sonra, yatağında yatan ve aksi gibi uykuya varıp hareketsiz kalmaya razı olmayan erkekle birlikte geçirilecek saatlerin uzunluğunu dehşetle, ıstıraplarından sabaha kadar gözlerini kapayamayacağını bilen hastanın bu saatler karşısında duyduğu dehşete eş bir dehşetle, düşündü.

Gündüz olup adam nihayet gittikten sonra Şayan Hanım, bu sevişmenin âdeta bir işkenceye benzemesini, onun nihayet yaşını başını almış, taravetini kaybetmiş bir insan olmasına atfetmek istedi. Çapkın bir gülüşle gülerek, "Naciye Hanım gibi yapsam, taptaze, pırıl pırıl bir oğlan seçsem!" diye düşündü. Naciye Hanım kışın Nişantaşı'nda ve yazları Feneryolu'nda oturan, hemen hemen altmışlık bir hanımefendiydi. Kendi kendine prensliğe de yükselmiş pek zengin bir Mısırlı'ya vaktiyle o altmışını aşkın bulunduğu sırada yirmisinde varmıştı ve nice zamandır mazinin acısını çıkarmak, yanlışını tashih etmekle meşgul olduğu, yani bu sefer kendi ellisinde, altmışında bulunduğu hâlde on sekizlik yirmilik delikanlılarla gönül eğlendirdiği söylendi. Fakat Şayan Hanım aynı tarzda hareket etmeyi bir lahzadan da kısa bir zaman düşünmüştü. Ve bu hâli bir sukut, gülünç ve esasen faydasız bir hareket sayarak, "Haydi canım, haydi canım! Manasızlığa lüzum yok! Kalbimde bu dertle Yemen şehzadesinin oğlu ile de avunamayacağım muhakkaktır. Hastalığın geçmesini beklemek lazım!" diye mırıldandı.

Cezmi'den hep mektuplar, kederli ricalarla dolu mektuplar geliyordu. Fakat Şayan Hanım, "Peki, gel öyle ise!" diye yazmayı pek acı bir mağlubiyet devresine girmek sayıyor, hele Cezmi'yi hakikaten sevdiğini anlayalı bu zaafı gizlemek hususunda kendi kendine katiyen karar vermiş bulunuyordu.

Cemil Sabit Bey tecrübesinden dört beş gün sonra Cezmi'nin gelemeyeceği bir yere giderse, aylarca sürecek bir seyahate çıkar ve onunla arasına günler ve uzun mesafeler koyarsa kendisini unutabileceğini düşündü ve her şeyi çarçabuk tanzim edip bütün yol hazırlıklarını bitirerek, bu

manasız aşkı yeninceye, unutuncaya kadar dönmemek azim ve kararı içinde Avrupa'ya, Fransa'ya gitti.

Yola çıkıncaya kadar geçen günlerde, hatta vapura bineceği gün Cezmi, Ankara'dan koşup gelse buhran yeniden birleşmeleri şeklinde nihayet bulabilirdi. Fakat hiçbir şeyde kati bir karar verip hemen de onu tatbike geçemeyen genç adam hüzün ve rica dolu mektuplarla Şayan Hanım'a kendini affettirmeye çalışmıştı. Bu mektupların faydası olmadığını, bu mektuplarla hiçbir şey temin edilemeyeceğini nihayet takdir ederek, bir Cumartesi günü bankadan izin falan da almaya lüzum görmeyerek İstanbul'a Moda'ya koştuğu gün -hizmetçi beraber götürülüp evde bekçi bırakılan aşçıdan- sevgilisinin iki gün evvel Marsilya'ya müteveccihen vapura bindiğini öğrenerek şaşıp kaldı. Bütün bu hâllerin tek sebebini teşkil eden Mahmure'ye karşı da kalbinde o ana kadar henüz duymamış bulunduğu büyük, âdeta hudutsuz ve âdeta korkunç bir kin duydu.

Mahkemeye birlikte müracaatlarından iki üç gün sonra Cezmi, apartmanı Mahmure'ye bırakıp bavullarıyla ayrıldı. Eşyanın büyük kısmı kendisine ait olduğu için kadın her şeyin üzerine oturmaya da teşebbüs edebilirdi. Bununla beraber Şayan Hanım'ın bu eski yeğeni kibarca hareket etti. Cezmi tarafından alınmış bütün eşyayı ancak bedellerini ödemek şartıyla kabul edeceğini ve eğer isterse bunları alıp götürmesini söyledi.

"Hatırlarsın tabii, ben kendi aldıklarım gibi senin bütün aldıklarının fiyatlarını da not etmiştim. Bunların listesini yaptım, tam dört yüz yirmi lira ödemişsin. Ya aldıklarını götürmen ya bu parayı benden alman lazım. İkiden biri!"

"Canım hiç öyle şey olur mu?"

"Olur ya, niçin olmasın?"

Cezmi bir müddet ısrar yahut da naz ettikten sonra, "Kabul" dedi ve sonra kendi kendine düşündü.

"Demek ki daha iyi bir kısmet çıkınca ayrılmayı daha ilk günlerden zihnine koymuş! Hem bir çırpıda dört yüz yirmi lirayı ödediğine göre parası var demek! Şu hâlde niçin her gün ev masrafı diye karşıma dikilip duruyordu? Benden çektiği paraların bir kısmını geri verip alicenaplık rolü oynuyor!"

Yenişehir'de Atatürk Bulvarı üzerinde son zamanlarda açılmış otelde oda tutmuştu. Bu, Ankara'ya ilk geldiği zaman kalmış olduğu Zafer Oteli'ne nispetle mükemmel, başka bir yerle kıyaslanmamak şartıyla hemen hemen oturulabilir bir yerdi, alt katında da lokantası olup yazları bu lokantanın önünde kaldırım bir taraça hâlini alarak otel ayrı bir şenlik kazanıyordu. Fakat bu şüphesiz ki ilk katta, lokantanın tam üzerinde oturan kiracılar için gürültü kadar, hatta ondan fazla müziç bir şey olacaktı. Çünkü bu ön taraftaki odaların daimî bir yemek kokusu içinde yüzmeleri tabii idi. Fakat henüz ilkbaharın kararsız günleri içinde bulunuyordu ve taraçada yemek başlamamıştı. Zaten de Cezmi'nin odası en üst katta idi.

Ancak, bu oteli hemen hemen oturulabilir bir yer saymak kabil olmakla beraber derhâl büyük bir üzüntü de başgösterdi. Burası müthiş pahalıydı, fiyatlar Ankara Palas fiyatlarına âdeta yaklaşıyordu ve buna rağmen müşteri o derece boldu ki burasını daimî mekân olarak seçtiği hakkında teminat vermesine rağmen, sahibi ve müdürü Bayram Efendi veya Bey'in razı olduğu tenzilat gülünç bir miktardan ibaret kaldı. Ama mahkemenin boşanmalarına pek çabuk hükmedeceğinden ve bunu en tez zamanda Nazlı ile

evlenmelerinin takip edeceğinden emin, "daimî surette oturacağım" taahhüdünü Cezmi'nin en kati sesle, en inandırıcı tavrı takınıp söylememiş bulunması da mümkündü.

Otel ve lokanta masraflarının korkunçluğundan sarfınazar, Yenişehir'de bulunan ve tabii Yenişehir Palas ismini taşıyan bu otelde geçirmeye başladığı günlerin bir hoşluğu oldu ki o da gündelikçi kadının ahmaklığı, iş bilmemezliği, terbiyesizliği, sabahleyin gelmekte gecikip akşam erken gitmeye gayreti ve elinin uzunluğu ve yüreğinin ferahlığı hakkında Mahmure'nin daimî şikâyetlerini dinlemekten kurtulmuş bulunmaktı.

Mahkemede boşanma hükmünü alışından pek az sonra, ancak üç gün geçince de Rezzan Hanım vermiş olduğu sözü geri aldı, kendisiyle evlenmekten vazgeçtiğini en tabii ve rahat bir eda ile bildirdi.

Mahmure'nin Cezmi ile münakaşasında "at hırsızı" tabiriyle vasıflandırmasına rağmen Rezzan Hanım öyle iri yarı ve erkek manzaralı değildi, hatta çirkinden ziyade güzele yakın sayılması mümkündü. Fakat bu daha ziyade gençliğin, on dokuz yirmi yaşlarında olmanın temin ettiği bir canlılıktan, bir taravetten ileri geliyordu ve Nazlı Hanım otuzu aşıp hele kırka varırsa yirmisindeki cazibe ve güzelliği hakkında anlatacağı şeylere kimseyi inandıramaması pek mümkündü. Kaldı ki Rezzan'daki gururun ve nefs emniyetinin tek kaynağı, güzel olduğu hakkındaki kanaati değildi. Ayrıca da beybabasından, beybabasının mevki ve servetinden, ebeveyninin tek evladı olmaktan, nispeten iyi ve eski bir aileye mensup bulunmak sayesinde her şeyi en küçük yaşından itibaren görüp bilmesinden, tahsiline de bir derece itina edilmiş bulunmasından, Türkçe'si zayıf

olsa bile Fransızca ve Almanca'yı serbest konuşup iyi piyano da çalmasından ve iyi ata binmesinden dolayı mağrurdu.

İlave edelim ki annesiyle babasının bir tanesi olmak sayesinde pek şımarmış bulunmasına rağmen, seksen delikanlı ile kendini dile getirmiş de değildi. Çünkü hemen hemen Cezmi ile karşılaşıncaya kadar pek ciddi -ve üzerindeki nüfuzu muhitlerinde garip tefsirleri mucip olmuş- bir matmazelin, kırklık bir frolayn Magda Friese'nin hükmü altında kalmıştı. Fakat bu sert ve kendisine karşı tamamıyla müsavi muamele etmekten çekinmez mürebbiyenin, kızı üzerindeki hüküm ve nüfuzunu kıskanan annesi Nezihe Hanım, hem kızının hem kocasının mukavemetlerini yenerek -bu sonuncunun mukavemetini yenebilmek üzere de kulağına erişen şaiyaları mutlak birer hakikat tarzında kabul ve tekrar ederek- sayın frolaynı sepetleyecek, baskıdan kurtulur kurtulmaz da Rezzan, Cezmi ile karşılaşıp onunla evlenmek kararına varıverecekti.

Gerçi bu ciddi bir aşk olmaktan esas itibarıyla pek uzaktı ve Rezzan'ı Cezmi'ye bağlayan şey, misafirlere, bazı misafirlere karşı lütufkâr bir evin kuytu salonunda onun kendisine geçirttiği beş on pek latif dakikanın hatırasından da ziyade, kendisini çılgınca sevdiği için karısıyla birlikte yaşamaya tahammül edemeyeceği, ondan ayrılmaya karar verdiği hakkındaki sözleri ve bu sözlerle tattırdığı zafer gururu olmuştu.

Rezzan birkaç busesiyle çiğneyip kahrettiği bu güzel kadını ancak uzaktan görmüştü. Kendisiyle muarefesi yoktu. Pek nüfuzlu bir mebus ve muhakkak ki müstakbel bir vekil karısı olduğu gibi memleketinin hakikaten eşrafı bir aileye mensup bulunduğundan dolayı da pek mağrur olan Nezihe Hanım ve onun muhiti, Mahmure'nin dünkü hayatını

unutmamışlar, bir ufak şirket kâtibi umumisinin karısı bulunmasını da bu maziyi unutturacak kuvvette bir şey diye kabul etmeyerek onunla temasa razı olmamışlardı. Fakat Rezzan kendisiyle tanışmamış olmasına rağmen Mahmure'ye birçok defalar tesadüf etmemiş değildi ve pek yakından gördüğü bu kadını pek güzel bulduğu gibi kılığını kıyafetini, giyiniş tarzını da beğenmişti. Buna rağmen işte Cezmi, kendisini pek kısa bir zaman içinde sevmiş bulunuyordu ve hatta bu aşk saikasıyla, birbirleriyle evlenmeleri hakkında kati bir söz bile geçmeden, yüreğinde kendi aşkı varken, başka kadınla yaşamaya tahammül edemiyordu.

Rezzan onun sözlerini hiç kesmeden, kalbinde bir zafer marşının âdeta gümbürtülerini dinleyerek dinlemiş, bu muvaffakiyet ona gökler fethederek, facialar yaratarak yaşayan ve tarihte misallerine rastlanılan, romanlarda okunup sinemalarda akisleri seyredilen kadınlardan biri olacağını müjdelemişti. Ve bu zaferin gurur ve heyecanı içinde erkeğe, "Ben de size seviyorum. Eğer karınızdan ayrılırsanız size varırım, beni size vermesi için babamı razı ederim, buna söz veriyorum!" demişti.

Bu sebeple de boşanma fikrinin ve arzusunun ilk önce Cezmi'den değil, Mahmure'den gelmiş olduğunu öğrenmek, bu fikrin başka birine varmak isteyen, birini, yüksek kazançlı bir Mukbil Kerim Bey'i, bulmuş olduğu için Cezmi'yi kullanılmış bir elbise gibi başından atmak isteyen Mahmure'den geldiğini bilmek Rezzan'ın henüz hiç yaralanmamış, hiç eğilmemiş gururu için büyük, dayanılmaz bir darbe teşkil etti.

Bu haberi ona babasının meclis arkadaşlarından Selim Bey'in büyük kızı Sacide verecekti. Sacide pek samimi bir dost maskesi taşımakla beraber kendisini ölesiye, âdeta fe-

laketini isteyecek kadar kıskanırdı ve Nazlı bu kadar şiddetli kıskanılışından dolayı duyduğu hazla ona karşı âdeta bir minnettarlık duyardı. Kendisiyle daima beraber olmak ister ve beraber oldukça masrafları hep kendisi verir, bazen ona hediyeler de alıp kendisine minnettar görünmeye mecbur ederdi.

O gün Yenişehir'den asıl şehre inmişler, Maarif Vekâleti'nin bulunduğu binanın karşısındaki bir kitapçıdan yeni gelmiş moda gazeteleri alıp daha başka bazı dükkânlara da uğramışlar, sonra yürüye yürüye Yenişehir'e dönmeyi münasip bulup yola düzülmüşlerdi. Hava pek güzeldi ve Ankara güneşinin şehre verdiği emsalsiz ışık altında her taraf parıl parıl parlıyordu.

Ayaklarında ökçesiz spor iskarpinleri, hemen hemen yaşıt olan bu iki genç kız, neşeli ve zinde, ellerindeki paketlerin yükünü pek rahat taşıyarak ilerliyorlardı. İstasyondan gelip Cebeci'ye, Kayaş'a ve daha ileri gitmek üzere geçen demiryolunun köprüsüne yaklaşmışlardı. Uzaklardaki dağlara, bu ışıktan şeffafa benzeyen çıplak dağlara baktılar. Sonra Nazlı ta karşılarında hayli yeşil ve köşklerle dolu yükselen Çankaya cihetine döndü, onu da öteki çıplak dağlar ve ovalar gibi boş addederek, "Bu harikulade ışık Ankara için, çıplak dağlarıyla yenisi eskisi sevimsiz evlerini göstermek için pek fazla bir lüks!" dedi.

Bu cümle kovulan matmazelin daha beş yıl önce, Ankara'nın ve etrafının çok daha boş ve çıplak olduğu zamanda yanlarına girdiği zaman söylemiş olduğu bir söz, vermiş bulunduğu bir hükümdü. Bir müddettir Rezzan, kendisine mal etmişti ve Ankara'yı dayanılmaz, yaşanılmaz bir yer saymanın kibarlık icabı addedildiği her yerde tekrar edip tebrikât kabul ediyordu. Sacide de birkaç defa

dinlememiş değildi, dedi ki: "Zavallı Ankara da, kendisini size bir türlü beğendiremiyor. Öyle ise bir sefaret kâtibiyle evlenip Avrupa'ya git kızım!"

Babasının nüfuzu sayesinde Cezmi'yi sefaretlerden birine ve tabii Tahran'la Kâbil'e yahut da Belgrad'a değil, Paris'le Londra gibi bir yere tayin ettirmeyi Nazlı hiç düşünmemiş değildi. Bu cihetle, "Böyle bir fikrim bulunmadığını nereden biliyorsun?" dedi.

Bu cümle Sacide'ye bir eza verdi. Rezzan'ın en mühim ve güzel payitahtlardan birinde yaşamak üzere uzun boylu, muhakkak ki kibar tavırlı ve yakışıklı sarışın bir koca ile birlikte bahtiyar yola çıkarken yataklı vagonun penceresinde, getirilmiş buket yığınları ortasında kusursuz beyaz dişlerini gösteren bir gülüşle el sallarken sanki görmüş gibi, o zaman duyacağı ıstırabı şimdiden duymuş gibi oldu. Ve artık bu şımarık kızı en nazik yerinden vurmak zamanının gelmiş olduğuna hükmederek, daha fazla bekleyemeyeceğini hissederek dedi ki: "Haberin var mı? Cezmi Bey seninle flört ederken muhterem zevceleri Mahmure Hanım da vakitlerini hiç boş geçirmemişler. Mahkemeye boşanma için müracaat Mahmure Hanım'ın talebi ve ısrarı üzerine olmuş. Dün haber aldım da sana söylemek deminden beri hatırıma gelmedi. Kadın şu hususi hastahanesi, otomobili, sayısız dairede hekimliği olan, aylık kazancı bir iki bin lirayı buluyor denen Mukbil Kerim Bey'i yakalamış. Vâkıâ herif sakil, dazlak kafalı, bodur, üstelikte yaşlıca ama para içinde yüzüyor. Hele Mahmure Hanım nevinden mahluklar için Cezmi Bey'le mukayesesine imkân bırakmayan meziyetlere sahip! Gençliğin ve güzelliğin her şeye tercih edilecek bir mahiyette görünmesi ancak sizin gibi her şeye zaten sahip bir küçük hanım içindir!"

Rezzan yürüşünü hiç ağırlaştırmamış, yüzüne ne bir keder gölgesi ne de bir sualin isticali gelmişti. Ankara baharının hakikaten eşsiz ışığı içinde pek tabii gibi de gayetle tetkike müstenit, biraz erkek hoyratlığını taklit etmekle beraber gayet de dişi yürüşünü en küçük bir dikkatsizlikle bozmadan ilerlemekte devam etmişti. Ve içinde düşünceler kaynaşıyordu.

"Acaba bu hain, bu bodur karı doğru mu söylüyor? Bunu hemen tahkik etmeliyim. Fakat şimdi hiçbir şey belli etmemeli, tamamıyla kayıtsız bir eda ile dinlemeli. Karı, çipil gözlerinin bütün dikkatiyle bakıyor."

Sacide devam etti, "Bırak ki ben sadece genç ve güzel koca ararken Cezmi Bey'in seçilmesini de anlamıyorum. Saçı dökülmeye başlamış, yüzünde ilk çizgiler çoktan belirmiş, dört senelik bir evlilik hayatı geçirmiş, nihayet otuz beşlik bir adam! Senin yaşında ve senin vaziyetinde bir genç kız aşk izdivacı yapınca yirmi üç yirmi dört yaşında, pırıl pırıl bir çocuk seçmelidir. Müsadenle söyleyeyim ki Cezmi Bey geçkin bir jönprömiye!"

Rezzan yabancıların neşeli ve muhabbetli sayabilecekleri bir bakışla arkadaşına baktı, bir miktar güldükten sonra da durdu. Ayrılmaları lazım gelen bir noktaya, Hilâlî Ahmer bahçesinin önüne artık gelmiş bulunuyorlardı. Nazlı'nın babasının hakikaten muhteşem köşkü daha yukarıda, hemen hemen Kavaklıdere'de, Sacide'nin babası Selim Bey'in mebus aylığı ile âdeta kıt kanaat yaşattığı kalabalık ailenin barındığı apartmansa bu meydana yakın bir sokağın nihayetinde idi. Tam ayrılacakları anda kayıtsız bir eda ile Nazlı sordu: "Verdiğin bu havadis nereden? Mahmure Hanım'ın bu muvaffakiyeti katiyen muhakkak mı?"

Sacide içinden, "Nasıl küçük hanım? Ev bark yıkmak

zaferiyle övünür müsün? Cezmi Bey karısından tekme yediği için, büsbütün ayazda kalmamak üzere sana gelmişti!" diye düşündü. Ve aynı zamanda suale de cevap verdi.

"Havadisim katiyen mevsuk. Mukbil Kerim Bey'in kliniğindeki asistanlarından bir doktor Cavit Bey var ya, işte dün o bizde idi. Ve ağzından kaçırdı, kaçırdığına da zavallı pek pişman oldu. Çünkü Mukbil Kerim Bey meseleyi gizli tutmak istiyormuş. Mahmure'yle İstanbul'da evlenip gelecek, Ankara cemiyetini bir emrivaki karşısında bırakacakmış!"

Rezzan gülümsedi. Ve pek muhabbetli bir el sıkmasından sonra arkadaşından ayrılıp yukarıya doğru yoluna devam etti. Yalnız yürümeye başladığı andan itibaren de kanının hiddetten beynine hücum ettiğini hissetmişti.

"Seni maymun seni! Beni gördüğün andan itibaren Mahmure'ye tahammül edemez oldun, o kadının adiliklerine artık dayanamadın ha! Şimdiye kadar merhametten ayrılmamıştın, fakat beni tanıyıp benim vereceğim saadeti tasavvur ettikten sonra, bunu sadece bir iki busemle keşfettikten sonra artık bu merhamette devamın bir çılgınlık olacağına hükmettin, değil mi? Seni maymun, seni rezil, soytarı seni! Sacide münafıkının pek doğru olarak dediği gibi, seni geçkin jönprömiye seni!"

Bu sözleri içinden hep tekrar ede ede köşke vardı. Ve içeri girer girmez ilk işi şirkete Cezmi'ye telefon edip saat beşte istasyon civarındaki Tenis Kulübü'nde bulunmasını tembih etmek oldu. Kalabalık bir yerde kararını bildirmeyi tercih etmişti. Bu, dört duvar arasında bulunurlarsa Cezmi'nin dökeceği dillerle ve bilhassa kendisini kollarına alarak mağlup etmesi ihtimalinin sebebiyet verdiği bir korkunun eseri de olamaz değildi. Fakat bunu kendi nefsine bile itiraf etmeye rızası yoktu. Muhakkak olan şey, mağ-

lup olmamak hususundaki kararının kati ve tam olduğuydu.

Nefsini tahammül edilemez bir hakarete uğramış sayıyor ve kendisi için evini barkını yıkmadığına, sadece Mahmure Hanım tarafından atıldığı için kendisine gelmiş bulunduğuna göre bu tahsilsiz, mevkisiz, babasının evinden en çirkin bir sebeple kovulmuş, hem de kart herifle hayatını birleştirmenin pek manasız olacağına kani bulunuyordu. Hayır, Cezmi'nin kendisine yalan söylemiş olmasını, kendisi ile eğlenmiş olmasını affedemezdi. Hatta, geri dönülmez bir hatve atabilmek maksadıyla, bu evlenme kararının şiddetle aleyhinde bulunmuş ve babasının muvaffakat etmemesine pek çalışmış olan Nezihe Hanım'ın boynuna sarıldı, yüzünden muhabbetle ve âdeta minnetle öperek, "Sana bir müjdem var anne! Cezmi ile nişanlanmaktan vazgeçtim. Bu kararımı da kendisine bu akşam Tenis Kulübü'nde bildireceğim" dedi.

Ve Cezmi, Tenis Kulübü'ne karşılaşacağı felakete ait olarak içinde hiçbir şüphe bulunmadan, fakat başka bir sebeple üzgün geldi. Şimdi havsalasının almadığı bir ihmal neticesinde bir müddettir sallanmaya başlayan bir dişi o sabah birdenbire çıkıvermişti, bu diş de tam ortada, en meydandaki yerde olduğu için çehrenin manzarasını birden en az on beş yaş ihtiyarlatıvermişti. O kadar ki bu tam orta yerinden bir diş boş ağızlı çehreye Cezmi âdeta bir yabancıya, ancak merhamet, istihkarla karışık bir merhamet ilham eden bir yabancıya bakar gibi bakmıştı. Rezzan'la kulüpte buluştukları, karşı karşıya geldikleri zaman genç kızın ilk fark ettiği şey de bu oldu. Ağzın ortasında peyda olan bu boşluk oldu.

O kadar büyük bir boşluk ki bir dişin noksanından ileri geldiğine ihtimal verilemezdi.

Rezzan, yırtıcı ve yırtıcılığı Cezmi'yi şaşırtan bir istihza içinde, erkeğin güzelliği ile pek mağrur olduğuna kani bulunduğundan bu istihza ile onu yaralamaktan da bahtiyar, "Ooo, incilerinize ne oldu?" diye sordu.

Cezmi artık çaresiz bütün incilerini, yani beyaz ve muntazaman dişlerini kapamaya çalışan bir tebessümle cevap verdi.

"Bu sabah birden düşüverdi ve beni huzurunuza böyle çıkmak felaketine uğrattı. Ama yarın dişçiye gideceğim. Randevu vermeseydiniz bu akşam giderdim."

Dişinin nice zamandır sallandığını söylemeye ise dili varmamıştı.

Rezzan bu yapma damaklı jönprömiyenin iğreti dişini çıkarıp temizleyerek tekrar taktığını hayalen görür gibi oldu. Elbette ki yarın ötekiler de birer birer düşerlerdi! Ve çabuk başlamış bir çöküşün arifesinde bulunan adamı küçük gazinonun tenha köşesine çekip kararını ona rahat, kati ve kısa sözlerle bildirdi. Sonra kendisini orada şaşkın bir hâlde bıraktı, istasyondan Halk Evi'nin önüne giden caddeyi geçti ve bugün ikinci defa olmak üzere ta Kavaklıdere yakınlarındaki köşklerine kadar yürüdü.

Fakat hiçbir yorgunluk hissetmiyordu ve gayet sakindi. Katiyen mütessir bulunmadığına kendi kendini ikna etmek ihtiyacı ile de, "Biraz olsun kederlenmedim. Hayret! Meğer onu zerre kadar sevmemişim! Ne diye zavallı anneciğime karşı geldim!" gibi sözleri içinden mütemadiyen tekrar edip durdu.

Cezmi de Rezzan'ın arkasından Tenis Kulübü'nü terk etmiş ve ağır adımlarla Yenişehir'e, otele kadar yürümüştü. Otele varınca kendisini pek uzun bir yol yürümüş kadar

yorgun hissetti ve canı hiç yemek istemediği için küçük holde bir ıhlamur içtikten sonra yukarıya, odasına çıktı. Bu akşam hiç iştihası olmadığı ve kendisini pek yorgun hissettiği için yemek yememişti. Bununla beraber, kartvizitinde "kâtibi umumi" sözlerinin yazılı bulunmasına rağmen, artık günde iki öğün yemek yememeye gayret etmesi icap eden bir devre işte yeniden başlıyordu. Hazır paradan beş on lira kalmış kalmamıştı ve Rezzan Hanım bir hayal olmuştu.

Şirketin verdiği ile geçinmek yahut yeniden borca batmak.

Uyuşmuş olan bütün dertler, üzüntüler ayaklanmıştı. Kâtibi umumi aylığı ile bu otel hayatını sürdürmek kabil değildi. Yeniden bir apartman kurmak, döşeyip dayamak imkânı da yoktu. Bir pansiyona taşınmalıydı. Pansiyon... Vaktiyle Yahudi mahallesinde Hariciye memuru bir arkadaşının oturduğu, perdeleri tirşe renkli karanlık oda gözlerinin önünde canlandı ve bundan duyduğu dehşetle ürperdi.

Fakat sonra da bu dehşetin yersiz olduğunu düşündü. Şimdi Yenişehir'deki Türk aileleri arasında bir odalarını kiraya verenler vardı ve Rum mu, Rus mu, Fransız mı, İtalyan mı, nenin nesi ve nelerin karşılığı olduklarını kestirmek imkânsız koca veya dostları da öyle karışık, bazı kokonalarca açılmış pansiyonlar mevcuttu. Korkunç bir derecede kumarbaz ve bir başka şehirde torunları bulunduğu malum olmasına rağmen gönül avcılığına kalkışıp, hatta müşteri bulacak derecede fettan olan uzun boylu bir Rus karısının pansiyonu da bunların başında geliyordu. Gerçi bu sonuncu madamın pek rağbette ve meşhur pansiyonuna taşınmak, belki otelde oturmaktan da pahalı olabilirdi. Ama kesesine uyacak bir ev bulmak da Cezmi için imkânsız değildi.

Bu yeri, sanki günlerden beri sokak sokak gezerek, mer-

divenleri inip çıkarak arıyormuş gibi içinde, sade içinde değil hem de dizlerinde maddi bir yorgunluk duydu.

Ucuz cinsinden bir takvim müstesna, dört duvarı çırılçıplak, yatmak değil oturmak istendiği takdirde bir tek tahta iskemleye sahip odasında idi ve ağzında bir dişi, kocaman bir ön dişi eksilmiş yüzünü kendisine seyrettiren aynayı elinden masanın üzerine yeni bırakmış bulunuyordu.

"Sanki hayatımda bir sarsıntı ihtimali yokmuş, sanki bu hayat devam edecekmiş gibi programlar yapıyorum. Dur bakalım, şirketten atmayacaklar mı?"

Bu hatırına gelir gelmez, bu ihtimali daha evvel düşünmemiş olduğuna hayret etti. Vâkıâ Şayan Hanım tarafından bırakıldığı zaman uğradığı felakete bu sefer, yani Mahmure'yi boşayınca uğramamıştı. Hatta o günden, yani aşağı yukarı bir haftadan beri şirketteki itibarını daha da artmış hissetmiyor değildi. Fakat bunun sebebi bir Ziyaeddin Bey'in tek evladını kendisine vereceği hakkında yayılmış havadisti. Bu damatlığın suya düştüğü, küçük hanımın bir gazino köşesinde pasaportunu eline veriverdiği anlaşıldığı anda vaziyet değişebilir, ehliyetsizliği, devamsızlığı, ciddiyetsizliği, şehadetnamesizliği, velhasıl tekmil kabahatleri ve bütün noksanları kati şekilde müsamahası imkânsız surette meydana çıkabilirdi.

"Atarlarsa ne yaparım?" düşüncesi gece uykusunun bir kâbusuydu ve sabahlara kadar sürdü. Bu takdirde gizlice Mahmure'ye müracaat ederek, ondan yardım dilenmesi mi lazım gelecekti? Bu ne feci bir şey olurdu!

Fakat muhakkak ki tek çare yine bu olurdu. Tanıdığı, dost muamelesi gördüğü insanlardan hangisine müracaat edebilirdi? İktisadi Milli Bankası'ndan atıldığı zaman kimden hayır görmüş, kim alakalanmıştı?

Sabahleyin şirkete içinde âdeta bir korku ile gitti. Yazı masası üzerinde bir mektup bulacağı ihtimalini hatıra getiriyor ve bu mektubu hayalinde garip, hakikaten pek garip şekilde görüyor gibi, sade görmek değil, hem de hiçbir noktasında sürçmeden başından sonuna kadar güya ki okuyordu.

Evet, pek garip, belki hiçbir zaman yazılmayacak, yazılmaz, fakat hakikatin tam kendi ifadesi bir mektup.

Aynen şöyle bir mektup:

"Cezmi Hasip Bey!

Sizin kâtibi umumiliğiniz cidden manasız ve gülünç bir şeydi. Ne çare ki muhterem hayat arkadaşımız randevuevleri artığı Mahmure Hanım'ın köhne ve nüfuzlu bir sevgilisini memnun etmek, isteğini yerine getirmek hususundaki mecburiyetimizden dolayı tayin edilmiştiniz. Her kusurunuzu hoş görmekle, sineye çekmekle beraber tabii sizden asla memnun değildik. Bu itibarla da eski hukuk lisanında dendiği gibi, mâni zail oldukta memnun avdet eylemesine binaen, Mahmure Hanımefendi'yle aranızda talak olur olmaz bohçanızı koltuğunuza derhâl sıkıştırmamız icap ederdi. Amma velakin o esnada Ziyaeddin Beyefendi hazretlerinin damadı olmaya namzet gibi görünüyordunuz. Bu cihet tahakkuk etseydi, kâtibi umumi kalmak şöyle dursun, "lütfen müdüri umumiliği kabul buyurur musunuz?" diye sormak bile tabii vazifemizdi ve bu vazifeyi yerine getirmekte asla ihmal göstermezdik. Fakat, lehülhamd velminne, küçük hanımefendi son dakikada dün, akşamüzeri beşle altı arasında besledikleri sevdadan vazgeçmişler, ağzımızın tam ön yerinden bir dişin düşmesi de herhâlde sizin, kendilerine layık olamayacağımız hakkında kati bir kanaat hasıl etmelerinde müessir olmuş, velhasıl söylediğiniz saat ve dakikada sizi yürütmüşler! Böyle olunca da

sizin kâtibi umumilikte daha bir müddet değil, hatta bir gün, bir saat bile kalmanız muvafık değildir, tecviz edilemez. Pılınızı pırtınızı derhâl toplayıp teşrif buyurun ki yerinize belki sizin kadar naehil, hatta belki sizden de havai ve kabiliyetsiz, lakin yüksek zatlara mensup, tayini onların mahzuziyetlerini mucip olacak, cihan değer teveccühlerini celbedecek başka birini tayin edelim!"

Fakat Cezmi masasının üzerinde böyle bir mektubu ne o gün ne de o günü takip eden günlerde bulmadı. Acaba Nazlı Hanım'ın son kararı hakkında şirket büyüklerince malumat yok muydu? Hâlbuki evlenme işinde delalette bulunmuş ve kendisine esaslı bir hediye vadedilmiş olan hanımefendi istihzalarını âdeta müteneffir bir eda ile bildirmeye gelmiş, "Küçük hanımla o kadar gezip tozdunuz. Sizi evimde baş başa da bıraktım. İnsan geri dönmek yollarını kapamaz olur mu? Bu kadarını da öğretmek icap ettiğini, bu kadar toy olduğunuzu doğrusu düşünmemiştim!" demişti. Demek ki nişan tasavvurunun suya düştüğü bir sır değildi ve şirketin büyükleri bunu bildikleri hâlde hiç değilse henüz, şimdilik Cezmi'yi kolundan tutup atmak istemiyordu. Fakat hayalinde okuduğu o mektubun gelmemesine mukabil, üzerindeki damgada İstanbul-Emirgân yazısı bulunan, yani amcazadesi Hamdune'den gelen bir mektup aldı.

Cezmi, Hamdune'nin yazısını zarf üzerindeki adresten tanıdı ve yırtıp içini okumadan hatırına türlü ihtimal geldi. Acaba babası ölmüştü ve Hamdune kendisine bunu mu bildiriyordu? Yoksa Mahmure'den ayrıldığını öğrenerek yeni bir ümide mi düşmüştü?

Bu kadar seneden sonra eline kalemi alıp kendisine bu mektubu yazmaya onu sevk etmiş olan keyfiyet bu ümitler miydi ve mektup Cezmi'nin hafızasında kalmış ablak ve

etli çehreye hiç yakışmayan işveli bir üslupla mı yazılmış bulunuyordu? Hayır, Hamdune'nin mektubu işveli değildi. Ciddi, hatta yer yer hayli de acıydı ve içinde aşka ve aşk hüzünlerine ait en küçük bir iz, bir delil yoktu.

Şöyle diyordu:

"Kardeşim Cezmi Bey!

Emirgân'da sakin hayatlarına devam eden iki kadından bir selamınızı bile tam beş seneden beri esirgediniz. Babamın ölümünü duymamış bulunduğunuza ihtimal veremiyorum. Duydunuz, duyduğunuz hâlde de iki satır yazıp annemle benim gönlümü almaya lüzum görmediniz. Babamın ölümünden sonra birkaç kere İstanbul'a gelmiş bulunduğunuzu da sizi görenlerden öğrendim. Amcanızın dul karısıyla kızını ziyaret etmeyi neden bu kadar bir külfet saydınız? Ne ise, bu bahis üzerinde durmakta mana yok. Çünkü size bu mektubu sitemlerde bulunmak için değil, fakat pederinize nüzul indiğini ve Seza Hanım'ın elinde artık katiyen bir oyuncak olduğunu bildirmek maksadıyla yazıyorum. Söylendiğine göre amcama nüzul, Seza Hanım'la müthiş bir kavga esnasında gelmiş. Bu felaketi haber alır almaz kendisini annemle görmeye gittik. Fakat hayatının felaketine sebep olan kadın bizi yanına sokmadı, konakta âdeta mahpus ve ihtilattan memnu şekilde yaşatıyor, ziyaretine gelenlerin kendisini görmelerine müsaade etmiyormuş. Mevsuk olarak duyduğumuza göre tedavisini de ihmal ediyormuş. Zavallı amcacığım hiç konuşamıyor, elleri kolları da hareket etmiyormuş. Fakat zekâsına sahip bulunduğu belli imiş ve karısına kin dolu gözlerle bakarak, boğuk boğuk sesler çıkarıyormuş. Herhâlde bu vaziyet karşısında bir şeyler yapmak, henüz kaçmamış şeyleri kurtarmaya çalışmak, Paşa'yı da bu kadın eza ve cefasından halas etmek lazım. Ne yapacağınızı tayin etmek, tabii ki

size ait bir iştir. Fakat bana bir şeyler yapılabilir gibi geliyor. Annem gözlerinizden öperek, hayır dualar etmektedir. Ben de hürmetlerimi takdim ederim efendim.

Hamdune"

Bu mektup Cezmi'yi derin bir heyecana düşürdü. Hemen ertesi günü harekete geçmeye, babasını artık hacir altına alıp satılmamış emlaka, bankadaki paraya el koymaya derhâl karar verdi. Kayrılması gerekli insanlar listesi gereğince şirketin müstakil bir hukuk müşaviri vardı. Cezmi kendisine müracaat etti ve adam verdiği izahatı servetin büyüklüğü ile mütenasip olan hürmetkâr bir dikkat içinde dinledikten sonra Cezmi'ye yapılabilecek şeyleri söyledi, tutulması gereken yolu tarif etti. Cezmi avukatın sözlerini, göstermeye muktedir bulunduğu dikkatin azamisi içinde dinledi ve dinlerken yapılacak işler kendisine kolay gibi, neticede muvaffakiyet muhakkak gibi göründü.

Geceyi, Umum Müdür'le hemen ertesi günü görüşüp İstanbul'a koşmak kararını vermiş bir hâlde geçirdi. Ah, muvaffak olmak, babasının artık pek yakın görünen ölümünde hissesini tam alabilmek ve bu Ankara'dan kurtularak İstanbul'da serbest, müstakil, müreffeh, arada bir Avrupa'ya da giderek yaşayabilmek!

Bütün geceyi âdeta uykusuz geçirdi ve sabaha karşı heyecanı da, azim ve cesareti de birdenbire azaldı ve sonra söndü.

Seza ile mücadele etmek üzere İstanbul'a bir kere daha gitmiş değil miydi? Hem o zaman amcası Hayreddin Paşa sağdı ve kendisiyle ittifak edecek, kendisi Ankara'ya dönünce de işleri İstanbul'da takip edecekti. Hatta bizzat babasının bile Seza'nın boyunduruğunu sarsmak üzere kendi-

lerine yardım edeceğine bir an ihtimal vermişlerdi. Fakat şimdi Hayreddin Paşa mezarda idi ve mektubun bildirdiğine göre Hüseyin Hasip Paşa artık konuşamıyor, kımıldayamıyor, bir külçe hâline girmiş bulunuyordu. Gerçi bu vaziyet hacir işini çok kolaylaştırabilir, bunu tamamen mümkün kılabilirdi. Fakat bunun için Seza'yı mağlup etmek lazımdı. Bu nasıl mümkün olabilirdi? Seza senelerden beri çalışmış, tertibatını ikmal etmiş, malın üstüne nice zamandan beri oturmaya başlamıştı. Elinde para gibi müthiş bir silah bulunan bu düşmanı, zavallı Cezmi nasıl yenebilirdi?

Hatta babasını hacir altına alabilmek bir muvaffakiyet değil, sadece bir felaket de olabilirdi. Bütün serveti eline geçirmiş olan kadın, "Öyle ise al yavrum, alil babanı bağrına basıp kuş sütüyle besle! Şimdiye kadar ben baktım, baka baka da çıldıracak hâle geldim. Artık biraz da sen bak!" deyip ihtiyarı beş parasız, hasta bakıcısının aylığıyla boğazına yetmeyecek bir tekaüt maaşıyla insanın başına da atabilirdi.

Gerçi Cezmi için Ankara'dan ayrılıp İstanbul'a gitmek yine icap edecek, fakat bunun için başka bir sebep zuhur edecek, miras meselesi bu gidişte asla müessir olmayacaktı.

Mahmure, Mukbil Kerim Bey'in dört aydan beri karısıydı ve nikâhta keramet kendisini göstermiyordu. Bu adamı bir türlü sevemiyor, hatta sevmeye başlayamıyordu. Kollarında bulunduğu zaman esnasında, bütün gayretine rağmen gündelik hayatın en ehemmiyetsiz cihetleri üzerinde düşüncelere dalıyordu. Hatta etiyle bağlanamadığı bu adamın arkadaşlığı da kendisine zevk vermiyor, kendisine varmak gayret ve azmi içinde gizlice seven kadın rolünü oynarken, onun mesleğine karşı göstermeye muvaffak olmuş bulunduğu alakayı da çalıştığı hâlde artık gösteremiyor,

kliniğe gelen hastalara ve onlara yapılan ameliyatlara ait olup kocasının büyük bir ehemmiyet edası içinde anlattıklarını esnemeyi güç tutarak, yüzüne en küçük bir alaka getirmeye güç muvaffak olarak dinleyebiliyordu. Bununla beraber, Mukbil Kerim Bey'i baba etmek hususundaki arzusu aynı kuvvetle bakiye ve bu arzu, sade menfaat ve emniyet hesaplarına dayanmıyor, hissi sebepleri de bulunuyordu.

Aynı zamanda kocasını aldatmamak kararında idi. Kimi isterse alabilecek, en güzel genç kızlardan hangisini dilerse alabilecek vaziyette bulunduğu hâlde mazisinin, hem de yakın bir mazisinin, bütün kirlerine rağmen kendisini seçmiş olan bu adamın gösterdiği emniyeti boşa çıkarmak, onun bir gün, "Senden başka bir şey zaten beklenemezdi. Ahmaklığımın cezasını çekiyorum!" demesine imkân bırakmak istemiyordu. Bir gün mevkii pek yüksek bir koca namzedi ufukta zuhur ederse bu fırsatı tepmeyerek cemiyetin tamamen üst tabakasına fırlamak kararını muhafaza etmekle beraber, bu namzedi dürüst bir hayat seyri içinde bekleyecekti, göz süzüp dudak büzerek kendisini teşhire kalkışacak neviden erkekleri yanına katiyen yaklaştırmayacaktı. Vaktiyle münasebette bulunmuş olduğu insanlarla karşılaşmalara gelince, bu vaziyette perva edilecek bir cihet bulmuyordu. Bu adamlar arasında maziye kendisini zorla atmak isteyecekler çıkması artık hatıra gelemezdi. Zaman bazılarının pençesini bükmüş, bazılarının ömrü de fazla ateşli devirleri çoktan aşmıştı. O adamlardan biri ile başı dönerek kocasını aldatması gibi bir ihtimal de mevcut değildi. Çünkü mazide görüştükleri arasında pek sevimli, sevilmeye layık kimseler de bulunmuş olmakla beraber, kendisini satın alan ve ona göre muamele eden bu adamlardan hiçbirini sevmemişti.

Onun yegâne gönül macerası galiba Cezmi olmuştu ve içinde nefrete ve kine çok benzeyen bir his duya duya kendisinden ayrıldığı sırada da etinin, onun etine bağlılığı ve ihtiyacı geçmiş değildi. Nitekim, Mukbil Kerim'e varmak kararını son dakikaya kadar Cezmi'ye fark ettirmeyerek ayrılma isteğini bildirmek kuvvetini ondan alan şey, bu bilhassa gece saatlerinde kendini açığa vuran ateş olmuştu. Fakat iki ayını İstanbul'da geçirdikleri evlilik hayatının varlığında mütehakkim bir şekilde hissetmediği için bu et bağlılığının yavaş yavaş biteceğini sanmış, mutlaka azalmış bulunduğuna hükmetmişti.

Ankara'ya iki aydan beri döndükleri hâlde Cezmi'ye tesadüf etmemiş bulunmak onda bu zannın kuvvetlenmesine yardım etmişti. Yeni muhiti de onun ismini anmayarak, bu ümidin âdeta bir kanaat şeklini almasına yardım edecekti.

Cezmi'yi, Mahmure'ye mütemadiyen hatırlatabilecek, ondan bahsedebilecek olan tek insan, Şayan Hanım'a tebaalık ettikleri zamandaki arkadaşı Şehnaz'dı ki Mukbil Kerim Bey tarafından pek açık bir istiskal onun ayağını kesmiş bulunuyordu. Şehnaz, Cezmi'yi ilk gördükleri -ve Şayan Hanım'a kaptırdıkları- günden itibaren ona göz dikmiş ve talak için mahkemeye karı kocanın müşterek müracaatları ve Cezmi'nin apartmandan ayrılması anında mirasa namzetliğini derhâl koyarak, büyük bir laubalilik ve hayasızlıkla, "Merak etme gülüm, sevgili kocana bekârlık sıkıntıları çektirmem, beş altı sene sonra, en güzel zamanları seninle geçirdikten sonra nasip olacak ama cariyeniz, kanaatkârımdır, buna da eyvallah!" demişti.

Mahmure en tabii edasıyla gülerek, "Hay hay, benden yana helal olsun, fakat şair ikinizi birden kılıçtan geçirirse karışmam" cevabını vermekle iktifa etmiş, Şehnaz ise sü-

nepe şairinin eline kılıcı değil çakıyı bile alamayacağını düşünerek, bu mülahazaya istihfaflı bir gülüşü kâfi bulmuştu. O zamandan beri Mahmure, "Karı acaba muradına erdi mi?" diye bazen düşünmemiş değildi. Fakat bundan Cezmi'yi unutamamış olduğu manasını çıkarmamıştı. Buna hükmetmesi için Cezmi ile karşılaşması ve bu karşılaşma ile bütün vücudunun sarsılması icap etti.

Mahmure, Cezmi'yi Ankara'da filmin değiştiği akşamlar opera ve büyük tiyatro gibi bir şey kesilerek, şehrin bütün kalburüstü halkını çeken yeni sinemada gördü. Garip bir tesadüfle de yerleri fevkalade yakın bulunuyordu, o kadar ki göz göze gelip selamlaşmamak için Mukbil Kerim'in de, Mahmure ile Cezmi'nin de büyük bir dikkat sarfetmeleri lazım oldu. O gece film değişmiş olduğu gibi ilanı haftalardan beri devam eden "müstesna ve harikulade" bir film göstermeye başlanmıştı. Bu cihetle sinema fevkalade kalabalıktı ve bunun haysiyet icabı olduğu kanaatiyle gelmiş olan bu müthiş kalabalık arasında, güzel Mahmure'nin yanında yeni kocası bulunduğu gibi, eski kocasının da iki sıra önünde oturmakta bulunduğunu pek çok bilen vardı. Keyfiyet birçok seyirciyi, esasen de yapılmış reklamların büyüklüğünden sonra biraz hayal sukutu uyandıran filmden pek fazla alakalandırmış, bunu tahmin ve hisseden Mukbil Kerim Bey de somurtkan ve sinirli kalmıştı.

Yolda doktorun bizzat ve pek mükemmel kullandığı Süde Beyger markalı otomobille dönerlerken de karı koca konuşmadılar. Mukbil Kerim, otomobili köşklerin bahçesinde garaja sokup yukarı çıktığı zaman karısını henüz yeni soyunup pijamasını giymiş, fakat yatmamış, kendisini ayakta bekliyor buldu. Kendince ciddi bir mevzua girmek isteyen bir hâli vardı. Ve bu mevzua Mahmure mukadde-

mesiz yahut da şöyle bir mukaddeme ile, "Bu gece sinemada çok sıkıldım, sana karşı da bir kusurum yokken âdeta mahcup oldum" diyerek girdi.

Sözleri Mukbil Bey'i memnun etmiş olacaktı. Adam sakin bir sesle cevap verdi.

"Estağfurullah karıcığım, bu tesadüfte senin ne suçun var! Onu sinemaya gelmekten de menedemeyiz, bizi görünce dönüp gitmesini istemeye de hakkımız yoktur. Kaldı ki böyle hareket etmesi dikkati daha çok celbedebilirdi."

"Evet, fakat bu şekil karşılaşmalar tekerrür edip duracak. Temiz, vicdanlı birtakım insanlar da, 'Filan gün filan yerdeyiz. Gel de birbirimizi uzaktan görelim' diye ona talimat verdiğime hükmedecekler. Belki bir gün sana bunu bildiren muhbiri sadıklar bile olacaktır. Haberlerine seni inandırmaları da büsbütün imkânsız değildir!"

Mukbil Kerim gülerek dedi ki, "Herhâlde bu gece sinemaya benim arzum üzerine gittik. Hem de bu arzuyu son dakikada bildirdiğime göre ona haber yollamana imkân yoktu."

Fakat sonra, bu gülüş de sözler de aralarında bir rahatsızlık, bir huzursuzluk gibi kaldı.

Mahmure, "Mukbil Bey, bu adam için İstanbul'da bir iş temin etsek de buradan gitse!" dedi.

İsmi her ikisi de ağızlarına almıyorlardı. Mukbil Kerim dedi ki, "Eğer benim yapılacak tefsirlere, çıkarılabilecek havadislere ehemmiyet vereceğimi farz ederek bunu istiyorsan, sana şimdiden söyleyim ki senden eminim ve en küçük endişene mahal yoktur!"

Mahmure rikkate gelmeyi taklit eden bir sesle, "Teşekkür ederim sevgilim" dedi ve kocasının yanına gelerek onu şakağı[illegible] yanak olmaya başladığı yerden öptü! Bu emniyetten dolayı hafif bir istihza duymamış değildi. Ve rikkati

taklit eden bir sesle teşekkür ettiği sırada içinden de, "Vâkıâ ben seni aldatmak kararındayım. Fakat mazisini pek güzel bildiğin bir kadına, hem de şu yorgun çehrene, şu dazlak kafan ve şu dar gövdenle bu kadar emniyet beslemekle büyük hata ediyorsun yavrum!" diye düşündü.

Cezmi'ye İstanbul'da bir iş bulup Ankara'dan uzaklaştırmak mevzuuna Mukbil Kerim ertesi günü kendiliğinden döndü ve yerini aldığı adamdan yine ismini anmamak şartıyla bahsederek, "Ona İstanbul'da bir iş bulmak o kadar kolay şey değil. Ankara'nın onda dokuzu, en yerleşmiş görünen ve hâlinden en memnun olması icap edenler dahil, İstanbul'a dönmek çarelerini aramakla meşgul" dedi.

Mahmure, "Senin bir dediğini iki etmeyeceklerinden eminim" dedi. Bunu da o derece mutlak bir ehemmiyet edası içinde söyledi ki Mukbil Kerim Bey hazzından gülümsedi. Fevkalade mütevazı bir aile çocuğu olup büyük kabiliyeti ve o derece büyük olan azmi ve çalışkanlığı sayesinde bulunduğu mevkie erişmiş olan bu zeki ve mesleğinin ehli insanda adi taraflar, çocukça cihetler vardı. Bu cümleden olarak, resmî mevki sahibi kimselere, değerleri ne olursa olsun pek hürmetkâr, onlarla ahbaplıktan aşırı derecede müftehirdi. Bu kimseler de hakikaten Mukbil Kerim'e dost muamelesi ederlerdi. Fakat kendisine karşı hakikaten dostluk duyduklarından dolayı değil de sadece neşterine muhtaç olabileceklerini hesap ederek ve bu takdirde işi ahbaplık yoluyla halletmek emeli güderek.

Bu vaziyet, kendilerini, keseleri için bir zararı mucip olmamak şartıyla onu memnun etmeye gayrete sevk ederdi ve Cezmi için İstanbul'da bir yer bulunması da işte böyle işlerden, maddi en küçük fedakârlığı mucip olmaksızın başarılacak işlerdendi.

Mahmure'nin mülahazası tamamıyla yerinde idi.

Mahmure, Cezmi'ye karşı hâlâ zaafı olduğunu kati şekilde anlayınca, "Madem ki öyle, madem ki onu hâlâ seviyor, hiç değilse istiyorum, şu hâlde kendisiyle gizli gizli görüşmekte ne mana var? Elbette reddetmez, bahusus ki şimdi aylığa kaldı ve nasıl olsa geçim darlığına düşecek. Parasını verip kullanırım" diye düşünebildi. Fakat bunu bir genç ve güzel kadın sıfatıyla zelil bir şey buldu. Onun, kendi burnunun dibinde Şehnaz'la yahut bir başka kadınla yeni bir maceraya girişmesine ve belki evlenmesine de razı olamayacağını hissetmişti.

"Kıskanıyorum demek, kıskandığıma göre de şu hâlde bu adamı bal gibi seviyorum. Fakat hayır, bu sevgi değil. Başka, garip bir his!" diye düşünüyordu. En iyisinin Cezmi'nin Ankara'dan gitmesi olacağına bir an içinde hükmetmişti. Fakat nasıl? İşinden çıkartılıp buna mecbur bırakılması ciheti de vardı. Fakat bu âciz adam işsiz bırakılınca İstanbul'a gitmeyerek bu işi yine Ankara'da arayıp bulmak üzere kalabilirdi ve esasen de Mahmure, Cezmi'yi artık hiç sevmiyor olsa da bir adamın ekmeğini elinden alıp onu kaldırıma atmak vicdansızlığını yapacak bir kadın değildi. Bu cihetle, Cezmi'nin bir iş bulunarak Ankara'dan gönderilmesi icap ettiğini düşünmüş ve bunu kocasından rica etmişti. Vâkıâ Mukbil Kerim Bey'e hiç bahsetmeksizin eski ahbaplardan bir yardım ve delalet istemek de mümkündü. Ancak çoğu göbekli -ve artık bir kısmı sevda için bir gün evvelinden hazırlanmaya muhtaç- adamların hayır için, hatır için küçük parmaklarını kımıldatmayacaklarından emindi ve isteyecekleri bedeli ödemeye hiç gönlü olmadığından keyfiyeti kocasından rica etmeyi münasip buldu.

Ve böylece hareket etmekle kocasından kendisine karşı mevcut emniyeti tamamen kuvvetlendirmiş olduğunu da ayrıca ve pek yanlış olarak düşünmüştü.

Tamamen yanlış olarak. Çünkü kendisine karşı ilk şüpheleri Mukbil Kerim'e bilakis bu hareketi, bu rica ve tavassutu verecekti. Ancak bir müddet geçtikten ve Cezmi'nin ayrıldığı şirket büyük bir zarara batıp tasfiyesine mecburiyet hissedildikten, bu şirket gümbür gümbür yıkılıp gittikten sonra, şirketin iflası günün mühim hadiselerinden biri mahiyetini alınca, vaziyeti içinde bulunmak sayesinde evvelinden anlamış olan Cezmi'nin bu su alan gemiden vaktinde kurtulup çıkabilmek üzere Mahmure'ye haber vermiş, ondan yardım istemiş, yeni bir iş bulmaya kendisinin memur edilmesi aralarında kararlaşmış olacağını Mukbil Kerim düşündü. Daha sonra şeytan, hatırına başka bir ihtimal getirdi.

Ankara'nın, Yenişehir'in hanımları için evleri, köşkleri pek ferah ve havadar semtlerde dahi olsa yaz ayları İstanbul'da geçirmek bir haysiyet meselesi teşkil etmiyor muydu? Hatta İstanbul'da, Beşiktaş'ta köy içinde yahut Laleli tarafında oturmak üzere bile Ankara'dan ayrılmıyorlar, kocaları bir ay kalıp dönerken de onlar aylarca kalmıyorlar mıydı? Ankara'dan ne derecede erken gidip geç dönerlerse şerefleri o kadar yükselmiyor muydu? Belki Mahmure de bunu hesap etmişti ve her sene yazları İstanbul'da aylarca yalnız kalarak Cezmi ile orada balayları geçirmeyi düşünüyordu.

Gönül işlerindeki tecrübesizliğine rağmen Mukbil Kerim, karısının kendisine sadece menfaat düşünceleriyle varmış bulunduğunu, kendisine aşkla bağlı olmadığını anlamakta gecikmemişti. Ve Mahmure'yi hâlâ şiddetle sevdiği için artık türlü şüphe, türlü ıstırap geçirmeye başlamıştı.

Fakat bu aşk kendisindeki ilim zihniyetini de yok etmiş değildi. "Bu bir hastalıktır. İlanihaye elbette süremez. Belki daha da artacak. Fakat yavaş yavaş azalacak ve geçecek!" diye düşünüyordu.

Cezmi, İstanbul'a gitmek teklifinde kalacağı güne kadar Mahmure ile yeniden münasebet tesis etmeyi bir an bile hatırından geçirmemişti. Bu dört yıllık izdivaç hayatından tamamıyla doymuş ve hatta yorulmuş olarak çıkıyordu, esasen de geçim düşüncelerinden, artık yeni maceralara sürüklenmeye takati kalmamıştı. Vaziyeti bu tarzda muhakeme ediyor ve yaşın da nefsini bezginliğe ve durulmaya sevk etmiş olacağını hesaba katmıyordu. Otel hayatının masrafına dayanamayarak şirketteki bir memurun kendisine bir odasını vermek teklifini kabul etmiş ve kibarların yeri olan Yenişehir'i bırakıp tekrar eski şehire dönmüştü.

Eski apartmanı, ancak bir odasında oturduğu dairenin pencerelerinden, bu tek odanın pencerelerinden görünüyordu.

Cezmi bu apartmana dudaklarında bir acı bir tebessümle sık sık bakıyordu.

Kendisini pansiyoner olarak almış olan ve şirkette veznedarlık eden adam evliydi. Kendi gibi ağırbaşlı, ciddi ve sessiz bir karısı vardı. Ona bu odayı verirken apartmana kadın getirmemesini şart koşmuşlardı ve Cezmi bu şartı tereddütsüz kabul etmişti. Hatta dışarda herhangi bir geçici münasebete girişmeyi bile şimdiki hâlde düşünmüyor, basit hayatını bir makine intizamıyla sürüklüyordu.

Rezzan'la evlenmek projesi suya düşer düşmez şirketteki vaziyetin kendisine verdiği korkuya gelince, bu korku azalmış, hatta âdeta tamamen geçer gibi olmuştu. Kendisine karşı yapılan muamele zahiren değişmiş değildi. Şirke-

tin mali vaziyetinin bozuk olmasından dolayı tasfiye edilmesi ihtimali ise hiç hatırına gelmiyordu.

Şirket zaten yıllardan beri açık veriyordu ve ciddi hiçbir lüzum neticesinde, hiçbir ihtiyaca vermek üzere vücuda getirilmiş olmadığı için başka türlü olması da kabil değildi. Fakat dayandığı dağ kuvvetli ve zararlara karşı mutlak surette pervasızdı. Bu cihetle her yıl açık vermesine rağmen memurlarının sayısı genişliyor, arkalılar terfi görüyor, ikramiyeler dağıtılıyor. Birçoklarına nazaran bu şirkette Cezmi'nin muayyen ve ciddi bir vazifesi, mevkii de vardı. Kâtibi umumisiz daire olabileceği nasıl tasavvur edilebilirdi?

Fakat yarının kendisini artık hemen hemen korkutmamasına rağmen, İstanbul'da bir vazifeye tayin edilmek teklifi karşısında kalır kalmaz bu teklifi hemen kabul etti. Bu suretle de, "İstanbul'da sana verilecek işi kendine layık görmemek, reddetmek senin bileceğin şey! Fakat bu sana pek pahalıya mal olacak. Çünkü şirketten atılman mukadderdir. Bir müddet açıkta kalırsın, burnun sürter, şimdi beğenmediğin şeyi o zaman burnun sürtüp kabul edersin!" tarzında acı sözlere muhatap olmaktan kurtulmuştu. Hem paraca hem de mevkice büyük fedakârlığa derhâl razı oluşuna kendi kendine sebep olarak da, "İstanbul'da bulununca Seza'nın yapacaklarını kısmen olsun önlerim" düşüncesini ileri sürüyordu.

Fakat tabii ki asıl sebep, tek sebep artık Ankara'dan ne pahasına olursa olsun kurtulmaktı. Yaz gelmişti ve yazı Ankara'da, Cezmi'nin geçen senelerkinden de daha kötü şartlar içinde geçirmesi gerekiyordu.

Cezmi'ye, bırakacağı iş gibi unvanlı, bir kartvizit üzerine konunca iyi tesir eder bir vazifeyi İstanbul'da temin et-

meyi isteseydiler, şiddetle ve ısrarla isteseydiler, bunu elbette ki bulurlardı. Böyle vazife ve muvaffakiyetler Ankara'daki derecede tümen tümen olmasa bile İstanbul'da yine mevcuttu. Fakat delalet ve tavassutta bulunan zat bunu nihayet kendi ailesinden biri için yapmıyordu. Mukbil Kerim Bey'in hatırı için yapıyordu. Mukbil Kerim Bey de nihayet pek hararetli bir şekilde rica edememiş, gülünç olmaktan çekinmişti. Çünkü vaziyeti tuhaftı: Yeni karısının eski kocasına iş arıyordu.

Tavassut ve delalette bulunan büyük zatın sıhhi durumu, Mukbil Kerim Bey'in bıçağına kendisini bir kere muhtaç etmiş bulunduğu gibi tekrar muhtaç etmesi ihtimali de mevcut olmasaydı, İstanbul'da hiçbir daire ve müessesede, hiçbir yerde, hiçbir münhal bulunmayacağında da şüphe yoktu.

Cezmi'ye bu sefer doğrudan doğruya bir devlet dairesinde, Galata'da ... Başmüdürlüğü'nde bir Almanca mütercimliği buldular. Dönüp dolaşıp yine aynı noktaya gelmişti ve aynı noktaya gelişi, bütün mukayese unsurları ile iş yapmak üzere maaş da İktisadi Milli Bankası'na alındığı sırada tespit edilmiş maaş, ayda yüz otuz lira idi. Mukbil Kerim Bey'in ricası üzerine bu başmüdürlüğün tâbi bulunduğu umum müdürlük nezdinde tavsiye ve tavassutta bulunmuş olan büyük zattan -biraz sudan yazılmış- bir kart gelmiş, Cezmi, Umum Müdürü bu kartla ziyaret etmiş, Umum Müdür de kendisini ayaküstü kabul edip hususi kalem müdürüne havale etmişti. Yeni bir iş aradığı andan itibaren umumi kâtipliğinin maziye intikal etmiş sayıldığını hayretle gören Cezmi, bu Umum Müdürlük Kalem Müdürü tarafından da Memurin Müdürü'ne yollanacaktı. Hususi Kalem Müdürü gibi, çehresi kendisine tanıdık çıkan bu

adam, kısa boylu, kadınların pire gözlü dedikleri ufaklıkta mavi gözlü, köse ve kendine göre azametli ve iddialı bir mahluktu. Yüz otuz lira maaşla İstanbul'a derhâl gönderileceğini müjdeledi. Pek az evvel dediğimiz gibi, Almanca mütercimliği münhaldi. Şirketteki aylığı iki yüz seksen lira olduğuna göre Cezmi kalan miktarı aşan bu fedakârlığı kabul ederek, yüz elli liradan vazgeçecek ve küçük memurluğa, hem de bu şartla inecekti.

Bunu söylemekten kendini menedemeyince, Memurin Müdürü nankörlüğün bu derecesine sinirlendiğini gizlemedi.

"Beyefendi, herkes İstanbul'a gitmeye can attığı hâlde bu nazlanışınız müsaadenizle söyleyeyim ki garip bir şey! Esasen buraya nispetle hayatın İstanbul'da hemen hemen bir misli ucuz olduğu da muhakkaktır. Hem efendim, zatıalinizden İstanbul başmüdürümüzden bir vazife kabul buyurmanızı biz rica etmedik, zannederim ki zatıaliniz talipsiniz. Elimizdeki münhal ve zatıalinize teklifi kabil vazife de maalesef ancak budur!"

Tekdir, istihfaf, tezyif, istihza... Bu cevapta bunların hepsi vardı. Bununla beraber, reddederse kaldırım üstünde bırakılabileceğini Cezmi düşündü. Ve bir an önce bu hayattan, pek çoklarını yükseltip adam etmişken, kendisini âdeta bir paçavra hâline getirmiş olan bu Ankara'dan kurtulmak iştiyakı içinde başını eğdi, razı oldu.

"Kabul ediyorum beyefendi. Fakat acaba tayin meselesi çok uzar mı?"

Memurin Müdürü biraz fazla ileri gittiğini, bu adamın birilerine kendisinden şikâyette bulunabileceğini düşünerek galiba birdenbire biraz endişelenmişti. Cezmi'nin verdiği cevaba memnun oldu ve müsamahasızlığın bu zaferi ile biraz da müftehir, bu iftiharı kendisine temin eden ada-

mı himaye eden bir eda ile, "Müsterih olun beyim, üç gün içinde bütün muamele bitirilmiş olacaktır" dedi.

Cezmi bir hafta sonra Ankara'dan ayrılıyordu ve yıllarca kaldığı bu şehirden dönüşünde, getirdiğinden az eşya ile yola çıktı. Ele güne karşı küçük düşmemek üzere ikinci yataklı almıştı. Fakat teşyicisi fazla olamadı. İstasyona gelenler, istifa ederek ayrılmış bulunduğu şirketin birkaç küçük memurundan ibaret kaldı. Hatta birdenbire Cezmi bunların gelişlerini de garip buldu ve "Ne tuhaf adamlar! Ne diye zahmet etmiş, hangi düşünceye kapılıp gelmişler!" dedi ve hareketlerini hiçbir gizli hesaba mal edemeyerek şaşırıp kaldı. Bu son günlerin tecrübesi onu bir türlü varamadığı bir kemale eriştirmiş, vefayı ve dostuna bağlılığı artık hiçbir kimseden beklememek icap ettiği kanaatine vardırmıştı.

Ancak, hakikat namına şunu ilave etmek icap eder ki Cezmi'yi teşyi için istasyona sade şirketin bazı küçük memurları değil, fakat idare meclisinden muhterem bir zat da gelmişti. Pek küçük vazifelerde sürüklendiği sırada nüfuzlu bir zatın üç kocadan arta kalmış ve kendisine dördüncü koca bir türlü bulanamamış, pek çirkin ve buna rağmen böyle demek caizse şaşılacak bir muvaffakiyet gösterip ziyadesi ile dile gelmiş kızını alır almaz ithalat-ihracat şirketinin idare meclisi azalığı ile terfi edilmiş bulunan, ziyadesiyle nazik, merasime ziyadesiyle riayetkâr, kısa boynunun içinde kabarıp yükselen bir adam. Lakin teşyi edenlerin ancak ufak memurlardan ibaret bulunduğunu görür görmez ismi Muharrem Bey olan bu muhterem zat, tren hareket edinceye kadar kalmaya razı olmak şöyle dursun, hassaten Cezmi'yi teşyi için gelmiş bulunduğunun etraftan zannedilmesini bile şanına layık görmemiş, sanki uğurlayacağı başka kimseler varmış da Cezmi'yi görünce durup eli-

ni sıkmış gibi dudaklarında soğukça bir tebessümle ve yüksekten el verip güzel seyahatler dileyerek, yürüyüp gitmişti.

Fakat nihayet filozofluğa erişen Cezmi bundan dolayı bir hüzün duymadı. Hatta, "Yataklıya binmeyip ikinci bileti alsaydım, herif nefretle başını çevirip yüzüme de bakmadan geçecekmiş!" diye düşünerek, bir an neşelenmeye bile muvaffak oldu.

İstanbul'da, Galata'da bulunan .... Umum Müdürlüğü binasında kendisine ufacık bile olsa ayrı bir oda vermediler, içinde altı kişi çalışan bir kalem odasında, muhaberat kalemi şefinin yanında yer almış beş kişiden biri oldu ve Fransızca mütercimliğinin alt tarafındaki ufak masayı işgal etti. Daktilo masası azmanı ve bir ayağı hafifçe sallanan masa. Tahtası sarıya boyalı iskemlesinin üzerinde bir de şiltesi vardı ki bunun, yerini aldığı adama ait bulunduğunu Cezmi işe başlayışının haftasında öğrendi. Yerini aldığı adam trenlerde yataklı vagon hizmetine girmiş bulunuyordu ve eski arkadaşlarını ziyaret ettiği zaman şiltesine dost bir nazar atmayı ihmal etmemekle beraber, "Sizde kalsın birader, size yadigârım olsun!" demişti.

Almanca mütercimlerinin pek çok işi olduğunu, işten yorulduğunu söylemek muhakkak ki bir mübalağa teşkil ederdi. İki üç günde bir mektubu, bir beyannameyi Türkçe'ye yahut Türkçe bir yazıyı Almanca'ya tercüme ettiği oluyor, olmuyordu. Fakat dairede imza usulüne sıkı bir şekilde riayet edildiği ve memurlarca imza edilen kâğıtlar sabahleyin ve öğleden sonra amirlerin masalarında gizlenip son imza için de paydosları ancak on dakika önce meydana çıktığı cihetle gidip gelme vakitlerine pek dikkat etmesi icap ediyordu. O kadar ki, sabahları vaktinde yetişebilmek

için zilli bir saat almak mecburiyetinde kaldı. Fakat asıl büyük derdi ve azabı, beş kişi ile aynı odada oturmak ve hiç çekilmeyen sohbetleri, iki üç günde bir hepsi tekrarlanan hikâyeleri saatlerce dinlemekti. Bu beş kişiden ancak biri ile, aldığı tekaüt maaşı kalabalık bir aileyi geçindirmeye kâfi gelmediği için yevmiye ile yeni bir iş kabul etmeye mecbur kalmış olan, en az altmışlık bir emekli subayla ahbap olmuştu. Ötekilerden uzak kalışı ve adı Hayrullah olan Kalem Amiri'nin bir orkestra şefi azametiyle idare ettiği umumi konuşmalara yabancı durması, onları kendisine tamamen düşman etmişti. İğneleyici birtakım sözleri fark etmemiş, anlamamış gibi görünmek için hakikaten gayret sarf ediyor, nefsine hükmetmesi gerekiyordu.

Bir kere şefin Fransızca mütercimine, "Efendim, kâtibi umumilik etmişse bana ne? Ben bugünkü vaziyetine bakarım. Bugün emrim altında bulunan bir memurdur. Diğer arkadaşlarına karşı hiçbir imtiyaza ve hiçbir üstünlüğe sahip değildir. En küçük kabahatini göreyim, yapacağımı bilirim!" dediğini koridordan duymuştu. Hayrullah galiba da dışarıdan duyabileceklerini, sözlerinin Cezmi'nin kulağına gitmesini temin için avaz avaz bağırıyordu. Sakin ve tabii bir çehre ile kalem odasına gelebilmek için Cezmi bir müddet dışarlarda dolaşmak mecburiyetinde kaldı.

"Herifle acaba bir gün saç saça baş başa mı geleceğim? Bu derece mi düşeceğim?" diye kendi kendine soruyordu. Bu adamın cidden fena, bozuk tıynetli bir insan olduğunda hiç şüphe yoktu. Eski bir kâtibi umuminin maiyetine düşmüş olmasından derin iftihar duyuyor ve onun gibi kâtibi umumi olmamış ve bir vezir oğlu doğmamış bulunmanın intikamını da kendisinden her gün almaya çalışıyordu. Cezmi bütün bu şeyleri onun nereden, nasıl öğrendiğini

tayin edemiyordu. Çünkü kendisi hayatı hakkında hiçbir şey anlatmış değildi. Fakat Hayrullah Bey belki buna da ayrıca hiddetleniyor, Cezmi'nin bir mesafe muhafaza ediş ifade eden bu ketumluğunu affetmiyordu.

Cezmi, "Acaba hakkımda bütün bildiği bundan mı ibaret? Yarın Mahmure'ye ait birtakım imalarda da bulunacak mı?" diye de düşünüyordu. Kalem Amiri böyle imalara henüz cesaret etmiyordu. Fakat arada bir eski büyüklerin layık oldukları dereceye düştüklerini, artık nezaket mezaket kalmadığını, dilenen vezir evlatları bulunduğunu söylemeyi de ihmal etmiyor, sözlerini tasdik ettirmek için maiyetinin üzerinde bakışlarını dolaştırıyordu.

Bazen de dost edası alıp yaklaşarak ve fena kokan nefesini yüzüne salıvererek, "Pederinizi demek ki yıllardan beri görmediniz! Acaba hâlen ne vaziyette? Pek yaşlı imiş" tarzında saygısız sözler söylüyor, suallerde bulunuyordu.

Cezmi, sözleri ve bu sualleri sükûtla geçiştiriyordu. Fakat Hayrullah'ın tecessüs duygularını istese de tatmine muktedir değildi. Çünkü babası hakkında Hamdune'den gelen mektupta yazılı olanlardan fazla bir şey öğrenememişti. İstanbul'a gelirken güya bu mesele ile meşgul olmak, avukatlarla görüşüp bir hareket programı çizmek, velhasıl bir şeyler yapmak hususunda alınmış kararları vardı. Fakat sanki bundan önce yapacağı pek mühim şeyler varmış ve bu mühim şeylerin daha önce yapılmaları mutlaka icap edermiş gibi dümdüz ve kupkuru bir hayatın günlerini boş geçiriyor, Beyoğlu ve Galata arasında sürüklenip duruyordu.

Ankara'dan geldiği gün Tepebaşı'ndaki otellerden birine inmiş ve hemen o gün bir pansiyon aramaya koyulup Beyoğlu'nun temizce ve rabıtalıca yan sokaklarından birinde devlet düşkünü, konaklıktan apartmanlığa intikal

etmiş bir binanın en üst kattaki dairesine pansiyoner girmişti. Nispeten aydınlık ve enikonu büyük olan odası içerdeki eşyanın azlığından dolayı daha da büyük tesiri yapıyordu. Kirası ayda yirmi beş lira idi ve sabahları kıymetli ve eski bir fincanda getirilen ve gayet de güzel pişirilen çay da buna dahil bulunuyordu.

Bina mermer merdivenleri ve birinci ve ikinci katlarının müzeyyen tavanları ve maun kapıları ile devlet düşkünü olduğu gibi, dairelerinde oturduğu ana kız iki Rum kadını da aynı vaziyette, yani devlet düşkünü idiler. Salonda madamın yedi yıl önce ölmüş kocası Yorgaki Velastari Efendi'nin kırca sakallı, gözlüğü kulaktan takma uzun kordonlu ve üniformalı, kılıçlı, göğsü nişan ve madalyalı büyük kıta bir fotoğrafı vardı. Fakat göğsünün sırmaları iki ince şerit teşkil ettiği gibi bu göğüsten birinci rütbe nişanlara mahsus kordon da geçemediğinden, ölünün talihinin Osmanlı İmparatorluğu'nda yüksek derecelere erişmesine müsaade etmemiş bulunduğu anlaşılıyordu. Ama rütbeler devri uzaklaştıkça babalarının, amcalarının merkeze ve mansıplarını o nispette yükseltenleri Madam Velastari, tabiidir ki taklit ediyor ve Meclisi Kebir Maârif azalığından mütekait ölen kocasının şan ve mertebesini büyüttükçe büyütmeyi ihmal etmiyordu. Velastari Efendi ekselanslığa erişiyor ve Sisam Beyliği'ne tayin edilmesi, bu itibarla Madam'ın prenses olması gün meselesi hâlinde bulunurken hürriyet ilan edilmiş oluyordu.

Ulâ sanilerine mahsus üniformalı, kalın yaldızlı çerçeveli fotoğrafı salonu süsleyen Yorgaki Velastari Efendi'den iki kadına küçük bir tekaüt maaşı kalmıştı. Herhâlde ayrıca bir miktar iratları da var demekti ki oda sayısı epeyi kabarık olduğu hâlde, apartmanlarına bir tek kiracı almakla

iktifa ediyor, boğazlarına da itina gösteriyorlardı. Yemek pişirmek Madam Velastari'nin en büyük meşgalesini teşkil ettiği gibi hem de yegâne zevki idi. Cezmi'ye minimini tabaklar içinde getirdiği şeyler de hakikaten pek mükemmel bir aşçı olduğunu anlatıyordu. Matmazel Velastari ise annesinin zıddı, mutfak havasını teneffüs etmekten hoşlanmıyor, zayıf ve damarlı ellerinde ya bir Fransızca roman yahut da bir dikiş, hep salonda bulunuyordu.

Bu, kırklık, kuru saçlarına ilk aklar düşmüş bir yaşlıca kızdı. Gençlik ve güzellik iddialarını ne vakte kadar gütmüş, açık renk elbiseleri ve çiçekli kocaman şapkaları ne zaman sandıklara, dolaplara kilitleyip lavanta şişeleriyle boya kutularını ne zaman ortadan kaldırmış, kılık kıyafeti ile ve manzarası ile annesinin eşi olmaya ne vakit karar vermişti? Herhâlde pek büyük bir hayal sukutu üzerine ve kati olacağına ahdederek buna karar vermiş olacaktı ki Cezmi'nin evlerine gelişi onun üzerinde hiçbir tesir yapmadı ve yakışıklı, kendinden de bir hayli genç görünen yeni kiracı şerefine, kuru ve yıpranmış, fakat iki iri ve pek parlak simsiyah gözle canlı yüzüne zevklere veda etmemiş bir kadın maskesi takmak hatırından bile geçmedi. Cezmi de ilk günlerde hatırına gelen korkunun, "Eyvah, burada da bu kuru, ihtiyar kız mı bana musallat olacak!" düşüncesinin tamamen yersiz olduğunu anlamakta gecikmeyecekti.

Bazı küçük meraklarına ve birbirlerini pek sevdikleri hâlde yine mütemadi bir geçimsizlik hâli içinde bulunmalarına rağmen, ana da kız da iyi kalpli, terbiyeli ve güngörmüş insanlardı. Sokağa nadiren çıkıyor ve eski devre hizmet etmiş ailelerden kalanlarla ihtilat ediyorlardı. Bunlar arasında kocası imtiyazı Lübnan'a mutasarrıf "bir nevi prens" gitmiş bir Arap katoliği madam, Madam Velastari

gibi en az yetmişlik ve onun kadar zinde bir Madam Rasapaşa vardı ki bastonuna dayana dayana, vakur ve müteazzım ziyaretlerini iadeye gelişi, ana kızın hayatlarındaki en büyük saadet ve şereflerden birini teşkil ederdi.

Madam Velastari, Cezmi'nin babasının Abdülmecid devri vezirlerinden bir eski vali olduğunu öğrenir öğrenmez kiracısına itibarı arttırmış, "biz eski zaman insanları" dediği ve mensuplarının bugünkü Beyoğlu zenginlerine kendi kendilerine gelin güvey olmak kabilinden olarak gayette yüksekten baktıkları dar âleme Cezmi'yi de ithal etmiş ve onu himayesine alarak istediği zaman kendisine yemek hazırlamayı, elbiselerini ütülemeyi teklif etmişti. Çamaşırı kendileri de dışarıya veriyor, senelerden beri ucuz bir bedel mukabilinde aynı fakir kadına yıkatıyorlardı. Bu kadının Cezmi'nin çamaşırlarını da kendilerine mahsus tarife üzerinden yıkaması temin edildi. Hülasa, Cezmi'nin İstanbul'da, doğduğu ve büyüdüğü şehirde, şimdi geçirmeye başladığı yalnız, kimsesiz hayatta bu Rum ana kız, bu tamamen yabancı iki kadın, kendisine biraz dostluk ve alaka gösteren yegâne muhiti teşkil ettiler.

Hakikaten Cezmi, İstanbul'da düştüğü yalnızlık duygusunu Ankara'ya ilk gittiği zamanlarda bile bilmemişti. O zamanki Ankara hep bekârlar, yalnızlar şehriydi ve bu bekâr ve kimsesiz insanların birbirlerini arayıp birbirlerinden istiane etmeleri tabii bir vaziyet teşkil ediyordu. Fakat İstanbul'un insanları bütün münasebetlerini tanzim etmiş, dostluklarını ve rabıtalarını tespit etmişlerdi. On yıla yakın bir zaman önce ve muhitinden kovularak ayrılmış bir adamı, ne kadar değişmiş bir hâlde kendine tamamen dönmek isteyince büyük şehir tanımamış, âdeta inkâr etmişti. Pek

eski dostlar kendisini gördükçe selam verip geçiyorlar yahut durup bir iki söz söyledikten sonra elini çekip ayrılıyorlardı. Bunlar arasında eski refahını muhafaza etmiş olanlar, hatta daha iyi vaziyetlerde bulunanlar olduğu gibi havsalanın alamayacağı, insanın inanamayacağı derecede düşmüşler de vardır. Hatta Cezmi eski komşularından ve Sultan Hamid devrinin "beyefendi hazretleri" diye ismini zikrettiği bir adamın oğluna tramvayda biletçi olarak tesadüf edecekti.

Kendisi için bu, acısı günlerce devam eden bir şey oldu. Aynı zamanda nefsini de tehdit etmiş ve güç savuşturulmuş bir tehlike şeklinde görüldü.

"Almanca bilmeseydim demek ki benim akıbetim de bu olacaktı! Nihayet tercümanlıkta tutunabiliyorum. Buna olsun müsaade ediliyor!" diye düşündü.

Hâlbuki, "Buna olsun inayet ediliyor" diye düşünebilirdi.

Ve nihayet bir gün, Beyoğlu caddesindeki en büyük mağazalardan birinin kapısında, bu mağazadan çıkıp bekleyen hususi otomobile, kendi otomobiline binerken Seza'ya tesadüf etti.

Yanında, biraz gerisinde yürüyen, dostla dalkavuk arası ve görünüşe göre dalkavuğa dosttan yakın bir kadın vardı ve mağazanın daha geriden gelen bir adamı, alınmış paketleri getirip şoföre teslim etti. Sırtındaki gri bir kostüm-tayyör bulunan Seza Hanım kendisini görmemişti ve Lincoln markalı otomobiline binmek isterken karşı taraftan gelen bir delikanlıya dikkat etti. Ancak bir lahza, fakat dendiği gibi ciğerine kadar gören bir bakışla bakmıştı. Bu, ancak yirmi beşinde, yakışıklı bir gençti, başı açıktı ve âdeta mavileşen, o derece de simsiyah kaşları vardı. Bu bakış, Cezmi'nin yüreğine bir ıstırap verdi. Fakat bu ıstırapta sahip

olmuş bulunduğu bir kadının kendisini unutarak başkalarıyla, artık kendinden gençlerle gönül eğlendirip durduğunu anlamaktan mütevellit bir hissin zerresi yoktu. Zavallı babasını, bu kadının aldatmakta devam edip durmuş olduğunu, bu bakışla da anlamaktan gelen bir hiddet ve nefret vardı.

Sonra bu hiddet ve nefrete de hakkı, yüzü olmadığını düşündü.

Seza'yı yıllardan beri ilk defa görüyordu ve eski zamana nispetle hiçbir değişme, bir yaşlanış, bir inhitat fark etmedi. Buna itina ve dikkatin, refahın tesiri elbette ki büyüktü. Hatta belki daha yakından, arada geçmiş senelerin izlerini yüzde, boyunda görmek makyaja rağmen mümkün olurdu. Fakat hiç şişmanlamamış olan kadın vücudunun bütün kusursuz hatlarını muhafaza ediyordu.

Üvey anası ile bir daha sokakta karşılaşmayacaktı. Onun devam ettiği muhitlere girip kendisine tesadüf etmesi ise elbette ki hatıra gelmezdi.

Ve Seza Hanım'la bu karşılaşması, onu hiç değilse yarısı kendisine ait bir servetin temin ettiği bir ihtişam manzarası içinde görmesi de miras meselesi ile meşgul olmaya kendisini sevk edemedi. Kendisini sonsuz derecede âciz hissediyor ve belki bu aczini biraz da seviyordu. Bu acze o kadar alışmıştı, varlığı artık bu aczle yoğrulmuştu.

Seza'ya bu ilk ve son tesadüften dört beş gün sonra da, Tünel'in Galata tarafındaki kapısının önünde Şayan Hanım'ın adamlarından Cevriye Hanım'la karşı karşıya geldi ve vaktiyle, kendi zamanında hırsızlık ve hiç değilse emniyeti suistimal teşkil etmediğini kabul etmek için lehte büyük teviller ve tefsirler gereken bir hareketinden dolayı Şayan'ın kovduğu bu kadınla uzun uzun konuşmak arzusunu yenemedi. O güne kadar eski sevgilisinin ne yaptığı,

nasıl yaşadığı hakkında malumat sahibi bulunmak ihtiyacını hissetmemiş, hele onun nerede oturduğunu tahkik edip kendisini görmeye gitmek hiç hatırından geçmemişti. Fakat Cevriye'nin karşısında bütün bu şeyleri öğrenmek âdeta bir ihtiyaç hâlini alıverdi ve kadını uzun boylu konuşturmak için onu, oracıkta bir meyhallebiciye soktu.

Cevriye oldukça yaşlanmıştı, fakat üstü başı gayetle temizdi. Bu üst başın bazı kısımları Lili Hanım ve bazı kısımları âdeta "Hanımefendi" hüviyeti arz ediyordu. Bebek'te oturan bir Mısırlı prensesin yanında hizmet ediyormuş, kışları da prenses hazretlerinin maiyetinde Mısır'a gidip geliyormuş. Prensesin prensesliği galiba biraz da iddia hududunda kalıyormuş ama fevkalade zengin olduğu muhakkakmış. Kendisi pek nazik, pek vergili bir kadınmış, yepyeni, ancak birkaç kere giyilmiş tuvaletleri çıkarıp ihsan ediverirmiş. Henüz tahsilde iki oğlu varmış da kocası bunların babası değilmiş. Bu adam ölmüş de prenses ondan sonra ikinci bir kocaya varmış. Bu kocası kendisinden bir hayli gençmiş de.

Sözün burasında Cevriye sürmeli gözleri daha parlayarak gülmüş ve "Olmaması hata olurdu! Kadın hem zengin hem de prensesim diyor. Babası yerindeki adama varılacak değil ya!" demişti.

Cezmi, bu prenses hikâyesi pek uzun sürerse diye endişelenmeye, sıkılmaya başlamıştı. Fakat söz yaşını başını almış kadınların genç erkeklere düşkünlükleri mevzuuna geçince Cevriye Hanım lafı kendiliğinden, Cezmi'ye nedense güç gelen bir ihtar ve suale hacet kalmaksızın Şayan Hanım'a getiriverdi.

"Yaşlı ve paralı kadınların genç erkekleri avlamak meraklarını size öğretecek değil a!" diyerek güldü.

Bu cümlede, karşısındakine gene karşıda bir hakaret yok değildi. Cezmi yüzünün kızardığını hissetti ve sesi azıcık dikleşerek, "Bununla Şayan Hanım'ı kastediyorsan bütün hayatımda en beğenerek, en bağlanarak münasebette bulunmuş olduğum kadın odur!" dedi.

"Neye bıraktınız öyle ise?"

"O beni bıraktı, ben onu bırakmadım."

Cevriye âdeta hiddetlendi. Şayan Hanım'dan yaşça hiç de büyük olmadığı hâlde çirkinliğinden dolayı yıllardan beri ihtiyar kadın sınıfına, arzu edilmesi bir an bile hatıra gelmez kadınlar sınıfına atılmış bulunuyordu ve bunun acısını bir kere daha hissetmişti.

"İlahi. Giyim o kadar kıymetli olsaydı, Mahmure Hanım'la oyuna girip yakalanmazdınız! Hem her şeyi duydum. Şimdi zaman geçtiği için hatırası kıymetlenmiş. Tevekkeli 'Kör ölür badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur!' dememişler. Hem Şayan Hanım'ın yeri Kaf Dağı'nın arkasında değil şuracıkta, vapurla bir saat ya süren ya sürmeyen bir yerde, Burgaz Adası'nda oturuyor. Gidin, 'Hasretine dayanamadım' deyin. Yeniden birleşmeyi, beraber yaşamayı kabul edemese bile muhakkak ki memnun olur, iftihar eder."

"Yeniden birleşmeyi, beraber yaşamayı kabul edemese bile" ve bu "edemese bile" sözlerinin heceleri üzerinde ağır ağır durmuş ve gözlerine yeniden ve hayli manalı, istihza ile dolu bir ışık gelmişti. Cezmi, "Demek ki biri ile yaşıyor!" diye düşündü, fakat Şayan Hanım'ın bir kocaya varmış bulunması ihtimalini hatırına getirmedi.

Vaziyeti doğrudan doğruya tahkike yine cesaret edemeyerek, hedefe doğru yavaş yavaş yürümeyi tercih etti ve zaten bildiği bir şey üzerinde durarak, "Şayan Hanım'ın Burgaz'da köşkü olduğunu duymuştum" dedi.

"Evet, ta tepede, büyük, muhteşem bir köşk. Nice zamandır da yaz kış oturur olmuş. Orada sürdüğü hayattan o kadar memnunmuş!"

Cezmi asıl mühim noktayı nihayet sorabildi. "Tek başına mı oturuyor?"

"Burgaz'ın tepesinde insan kışın tek başına deli olur, beyim. Ali Safa Bey kızı, meşhur Muzaffer Hanım'la beraber oturuyorlar. Hiçbir erkek de evlerinin kapısını çalmıyormuş!"

Cümle en tabii bir eda ile, tefsirsiz ve bir gülüş sözlere refakat etmeden söylenmişti. Sonra dudaklar hafifçe kıvrıldı. İğreti dişlerin suni parlaklığı görüldü.

Cezmi, Ali Safa kızı meşhur Muzaffer Hanım'ın ismini ilk defa olarak işittiği için meşhurluğunun neden ileri geldiğini bilmiyordu. Fakat tebessüm o kadar manalı ve "Hiçbir erkek de kapılarını çalmıyormuş!" cümlesi o derece açıktı ki, kadının ne kastettiğini, neyi ima ettiğini anladı. Ancak kendisinin tanımış olduğu ve bir yıl sevиştiği Şayan'la meşhure bir Muzaffer Hanım arasında, bu ahlaksızlığından kovulmuş kadının ima etmek istediği şey olamazdı. Cezmi'nin bu tesadüften ve konuşmadan benimsediği tek nokta, Şayan Hanım'ın şimdi bir erkekle yaşamamakta olduğuydu. Ve birden, hürriyetini elde eder etmez, Mahmure'den ayrılır ayrılmaz Şayan Hanım'a koşmamış bulunduğuna şaştı. Hatta Nazlı projesinden kendisi vazgeçip koşmalıydı.

İlk Pazar sabahı Burgaz'a, Cevriye Hanım'ın tepeye yakın diye tarif etmiş olduğu, beyaz köşkü ziyarete gitti.

Cezmi, bir Pazar günü ada vapurundaki kalabalığın artık ne korkunç hadlere vardığını, o Pazar sabahı Burgaz'a giderken öğrendi ve âdeta bir halas duygusu içinde bu adaya çıkar çıkmaz ilk karşılaştığı adamdan Şayan Hanım'ın köş-

künü sordu. Kendisinin ehemmiyetli bir şey söylemeye davet edilmiş edasını takınan adam Tunus'lu Şayan Hanımefendi'nin köşkünü derhâl tarif etmişti. Kaldı ki köşk tepeye yaklaşan ağaçlar arasından bembeyaz göründüğü için, tariflere kalkmayıp parmağıyla göstermesi de kifayet ederdi. Esasen Cevriye Hanım'ın tarifi, "Burgaz tepesine en yakın noktadaki büyük beyaz köşk" deyişi üzerine burasını hafızasında görür gibi olmamış değildi.

Köşke doğru yürümeye başladığı zaman güneş bulutlar arkasında bulunduğundan Cezmi ilk önce rahat ilerledi, fakat az sonra bulutlar dağılınca dik yokuşlar kendisini hayli terletti. Sanki Şayan Hanım'la hayatlarını tekrar birleştirmişler gibi, "Bu yolu her gün inip çıkmak hoş olmayacak!" diye düşündü. Köşk ta yakından, uzaklardan göründüğü derecede büyük ve ehemmiyetli bir bina tesiri yapmıyordu. Denizden verdiği büyüklük tesirinden de fevkalade yüksek bir yerde kurulmuş bulunmasının herhâlde mühim hâli vardı. Şu kadar ki saray gibi bir şey olmamasına rağmen, yine hiç değilse on odalı, müteaddit ve ferah sofalara malik ve sanki dün ustalarla boyacılar elinden çıkmış gibi her şeyi yepyeni, önünde aşağılara doğru set set inen gayet güzel bahçeli, velhasıl her tarafı sahibinin zenginliğini ve kusursuz zevkini bildiren bir köşktü.

Cezmi demiri nakışlı denecek derecede oymalı ve iki kanatlı bahçe kapısından içeri girdiği sırada kendisini bir köpek görüp havlaya havlaya koştu. Kuyruğu hemen hemen kökünden kesilmiş, yassı burnu, etrafları çürük gözleri ile yüzü bazı mahalle hanımlarının yüzlerini hatırlatan, paytak paytak gidişi ile de onlara benzeyen bir İngiliz köpeği. Ve hiddet içinde, paytak yürüyüşünden dolayı derhâl yetişememiş olmasına da ayrıca sinirli, Cezmi'ye bahçesi-

nin ancak ortalarında eriştikten sonra ise kendisi ile çabucak anlaştı. Geri kalan yolu onunla beraber, hatta ona biraz da yol göstererek geçti ve taş merdiveni beraber çıktı.

Camekânlı kapıda Cezmi'yi pek taze ve güler yüzlü bir Rum hizmetçisi karşıladı.

"Burası Şayan Hanım'ın köşkü, değil mi kızım?"

"Evet, beyim."

"Evdeler mi?"

"Evdeler."

"Öyle ise haber verin."

"Kim diyeyim."

"Cezmi, dersiniz."

Hizmetçi kapının dışında, hatta taşlıkta bekletmeyerek sağ taraftaki bir salona aldı ve "bir dakika" deyip gitti. Bu, oldukça büyük ve eski üsluptaki eşyası pek zarif ve kıymetli bir salondu. Bilhassa fevkalade müzeyyen çerçeveli bir Venedik aynasına Cezmi hayrete kaldı.

Duvarlarda, güzel çerçeveler içinde Cezmi'nin bir kısmını eskiden bildiği peyzajlar ve yerde parke zemin üzerinde gayetle kıymetli, bahçedeki çiçek tarhları kadar girift şeklî Acem seccadeleri vardı. Peyzajlar haricinde bu eşyadan hiçbirini Moda'daki evden hatırlayamadı.

Rum kızı iki dakika sonra elinde tepsi ile geldi, gümüş zarflı fincan içinde kahve takdim ederek, hanımefendinin derhâl ineceğini de haber verdi. Fakat bu "derhâl" beş dakikayı aşınca Cezmi hafif bir rikkat hissetti. Karşısına en iyi şekilde çıkabilmek üzere Şayan ayna karşısında, bir türlü uzaklaşamıyor demekti.

Ancak bunun pek derin bir harabiliği tamir ihtiyacından ileri gelebileceğine ihtimal vermedi. Hayalinde yaşattığı, ayrıldıkları en son günden hafızasının muhafaza ettiği

kadın, kendisine senelerin hürmete mecbur oldukları güzellikte, böyle müstesna bir mahluktu.

Dışarıdan, billur trabzanlı merdivenden biraz fazla ağır inen, fazla ağır yaklaşan ayak sesleri duyuldu. Son kapı yavaşça açılarak Şayan Hanım içeri girdi.

Bu kapının açılan kanadını doldurduktan, orada bir an, yok, bir andan fazla bir müddet durduktan sonra, dudaklarında rahat bir tebessüm, yüzünün etleri arasında sürmeli gözleri ufalmış, gerdanı kat kat, göğüs azim, karnı fırlak bir Şayan Hanım'dı.

Bu hâle girmiş bir kadının nasıl hareket etmesi icap ederse öyle yaptı, sadece eski dost, bir eski arkadaş edası içinde, bir eski arkadaş sevinci göstererek ilerledi, iki elini birden uzattı, kendine uzanan iki eli sıkı sıkı tutup sarstı, sonra da erkeğin gözlerine dolan ve kâfi derecede gizlenemeyen hayretten ancak bir alay mevzuu çıkarmayı münasip buldu, bizzat kendi hâlini bu alayın mevzuu yapıp "Müthiş şişmanlamışım değil mi? Evet, duba gibi bir şey oldum" dedi.

Bu sözünü de uzun bir kahkaha takip etti. Ve Cezmi hayatında en çok sevmiş olduğu kadını ancak bu gülüşünde, kendisine mahrum olan bir musikiye benzeyen, fıskiye gibi yükseldikten sonra parçalanarak bu parçaları birer birer harabeye dökülen, saçılan kahkahasında buldu. Bundan dolayı müteşekkir, cidden minnettar, "Ne ise, o eşsiz gülüşünü muhafaza edebilmiş!" diye düşündü ve gözlerinde ilk defa olarak sevgiye benzeyen bir şeyle baktı.

Fazla güzel, ancak genç bir kadının zaferi olmaya layık kahkahanın, bu pek şişman ve geçkin kadında hiç yaraşmayan, onun bu düşkün hâlini daha çok meydana çıkaran bir şey olduğunu düşünmüyordu.

Şayan Hanım ilerledi, bir geniş koltuğa oturdu ve otururnca bu geniş koltuk birdenbire fevkalade dolup ufaldı, âdeta kendisini taşıyamayacak bir narin hüviyet kazandı. Rum hizmetçinin az evvel kahve getirdiği sırada açtığı pancurun tam önündeki koltuğa oturmuştu. Cezmi ışığın önüne pervasız gelen bu çok şişman kadının irileşmiş yüzünde bir sene sevmiş olduğu, bazı erkeklerin zevklerine göre muhakkak ki o zaman da biraz geçkin, fakat hâlâ bütün güzelliğine sahip kadının çehresindeki hatları ve renkleri aradı. Bol sürülmüş pudra yüzün ve boynun kalın et kısımları arasına dolmuş ve eski zambak rengindeki teni âdeta bir kefen gibi örtmüştü. Vaktiyle pek nadir aklarının koparılmasına bile tenezzül edilmeyen kestane rengi saçları şimdi açık bir altın sarısına, geçkin ve boyalı kadınların âdeta bir üniforması gibi kabul ettikleri renge boyanmıştı ve tepe kısmında bu saçların bazı tarafları o derecede azalmıştı ki buradan cilt görünüyordu. Etlerin ufalttığı lacivert gözlerin kenarlarındaki sürmeleri, bu gözleri irileştirmemişlerdi. Sade burun eski kusursuzluğunu muhafaza ediyor, narin burun deliklerine doğru aynı mağrur hatla iniyordu. Koyu fes renginde ve fevkalade nefis ipek penyuvarın âdeta korkunç kalınlıklarını ifşa ettiği bacaklar, pek ufak ayaklarla nihayet buluncaya kadar hiç incelmeyen, birer sütun şeklini muhafaza ediyorlardı. Şayan Hanım kahkahasını bitirdikten ve kahkahada ihtimal ki kendi de mazisinin güzel günlerini hatırlayıp bulduktan sonra, "Birbirimizden ayrılışımız dört seneyi geçti. Ben de bu hâle tam iki yıl önce âdeta birdenbire geldim!" dedi.

Sonra kalın boynunu gömüldüğü etli omuzlardan sıyırmaya ve aynı zamanda bir inci gerdanlığı bu etler arasından tamamıyla çıkarmaya çalışan bir hareketle, "İhtiyarlık!" diye söylendi.

Cezmi içinden bu hâli hiç de ihtiyarlığın bir zarureti ve bir neticesi olarak kabul etmedi. O derecede ince ve zarif kalabilmiş olan Seza ile bu pek şişman, şişmanlığı koltuklara sığmayacak derecelere varmış kadın arasında pek büyük bir yaş farkı yoktu ki! Hayır, bu yaşla münasebeti olmayan bir şey, âdeta bir musibet, büyülere çarpılmış gibi bir hâldi. Ve Şayan Hanım'a, "sen" mi yoksa "siz" mi diyeceğini kestirememiş olduğu için "ne ihtiyarlığı dur bakalım!" yahut "durun bakalım!" demeyerek, içinde sarih bir hitap şekli olmayan bir sözle mukabeleyi tercih etti.

"Ne münasebet!" dedi.

Şayan Hanım belki omuzlarını silkmek istemişti, fakat sadece kımıldatarak, kımıldatabilerek cevap verdi.

"Yok yok, nazik olmaya çalışma yavrum. Belki pek doğru da olmayan nüfus tezkeresi çıkaracak değilim a, sana karşı gençlik numaralarına girişecek derecede gülünç olmayı kabul edemem. Beylik, âdeta merhametten gelme teminata, sadakaya benzeyen iltifatlara kanacak derecede ahmak da olamam. Seneler bana iki sene evveline kadar hürmet göstermişlerdi, denebilir ki şerrimden korkuyorlardı. Fakat etrafımda pusu mu kurmuşlardı, nedir? Bir zaaf anını yakalayıverdiler ve uzun sürmüş nezaketlerinin yahut aczlerinin intikamını müthiş surette aldılar. Bereket ki seninle beraber değildik, hatta seni artık maziye katiyen mal etmiş bulunuyordum. Bu cihetle, bu hâle gelişimden dolayı tasalanmaya lüzum görmedim."

Hemen bir dakika sonra ikisi de sükût ettiler. Sonra da Şayan Hanım daha yavaş, biraz tatlı ve mahzun bir sesle ilave etti. "Fakat seninle beraber olsaydım, bu kilolarca et beni belki de böyle pençelerine rahatça geçiremez, beni bu hâle sokmazlardı. Üzerime hücum eden bu kilolara, 'Bana

ilişmeyin, genç ve güzel bir sevgilim olduğunu bilmiyor musunuz? Ona layık bir hâlde kalmaya mecbur bulunduğumu bilmiyor musunuz?' derdim."

Bu iki cümleyi maziye karşı bir hürmet, hiçbir eser bırakmadan geçip gitmiş bulunduğuna inanılması mümkün bir aşkın bütün derinliğini ve büyüklüğünü tam bir itiraf olarak kabul etmek doğru olurdu. Fakat Cezmi nihayet uzun yıllara ait olmayan bir aşktan, o aşk büyük olmuşsa bu derecede rahat bahsedebileceğini sanmıyordu ve Şayan'ın kendisini ışığın önüne geçerek böyle rahat ve pervasız gösterişini de bir hakaret saymış, âdeta kin duymuştu. Ve bu his içinde, "Ben de seni seviyorum. Ayrılınca çok ıstırap çektim. Mahmure ile evlenmeye razı oluşum pek acı bir mecburiyetten ileri gelmiştir" demedi, arkasından koşup İstanbul'a gelişinden ve onu Avrupa'ya gitmiş bularak duyduğu acıdan hiç bahsetmedi. Eğer evini bekleyen aşçısı bu gelişten onu haberdar etmedi ise bu demek ki bir sır mahiyetinde kalacaktı. Ve duyduğu acı hisler Cezmi'yi nüktedanlığa sevk ederek, bu hâle gelişine artık hiç ehemmiyet vermediğini, çünkü kendisinden sonra kimseyi sevmemiş olduğunu söyleyen kadına, "Şu hâlde yerimi alanlar vazifelerinin ehli kimseler değillermiş" dedi.

Nüktedanlık değil, sadece kabalık etmiş olduğunu ancak bu sözleri söyledikten ve bunları yok etmek imkânı kalmadıktan sonra anladı. Mahcup oldu ve başını çevirip kapalı bir pancurun aralıklarından dışarıyı seyretmeye teşebbüs etti. Fakat Şayan Hanım hiddetlenmemişti.

"Herhâlde öyle olacak!" deyip o uzun ve eşsiz gülüşüyle yeniden güldü. Ve maziyi bu gülüşle yeniden yaşayıveren Cezmi, ona yahut daha doğrusu onu bu hâle sokan esrarlı ve zalim kudrete yalvarmak arzusu duydu.

"Yok yok, o kadar güzel bir kadın, kızı olacak yaştaki kadınları yanlarına gelince birer Hızır hâline koyan bir kadın, iki üç sene içinde bu hâle gelemez. Acaba bu kilolarla etler eski güzel Şayan'ı, hayatımda en çok sevmiş olduğum kadını sarıp hapis mi ettiler? Bir çare bulup şu korkunç büyüyü bozalım da bu kilolarla etin içinden sıyrılıp çıksın!" diyerek zihninden yalvardı.

Şayan Hanım dedi ki, "Yerimi alanlar sözünün 'lar'ı üzerinde fazla durdun. Hakikatte 'lar' olmadı. Matemle manastırlara kapanmak kararını vermedim ama avunmak için daldan dala konmaya da kalkışmadım. Daldan dala uçmaya mecalim kalmamış bulunduğundan olacak. Anılmaya layık olmayan, o kadar kısa süren bir iki tecrübeden sonra yerine yine sen yaşta birini geçirmiştim. Bu münasebet iki sene kadar sürdü. Fakat bu adamı öyle sevmiyordum, âdeta 'âdet yerini bulsun' gibilerden sürüklüyordum. Lakin onun da beni aldattığını fark edince eline pasaportunu dayadım ve artık bu işe 'Paydos!' dedim. Şimdiki hayatımı çok daha temiz ve hele rahat buluyorum. Hiçbir küçük beyin üzüntüsü, derdi yok. Herhangi bir Mahmure Hanım elimden alırsa diye korkum da yok. Hamdolsun para bakımından en küçük üzüntü geçirmiyorum. Fevkalade bir erkek aşçım var, hem alaturkası hem alafrangası mükemmel bir aşçı. En büyük saadetimi de sabahtan öğleye kadar öğle yemeğinde neler yiyeceğimi, öğleden akşama kadar da akşama ne yiyeceğimi düşünmek teşkil ediyor. Bu saadet olarak pek basit görünür ama işin bir kere zevkine varılınca hiç de basit olmadığı, bir ömür doldurmaya kâfi geldiği anlaşılabilir!"

Cezmi, "Mükemmel! Temenni etmeli ki mide hazımsızlıkları bu fevkalade saadeti bozmasın!" dedi.

Hayır, onun kendisini bu kadar kolay ve rahat unutmuş olduğunu, Mahmure adını ağzına aldığı zamanda da sesine en küçük ve gizli bir kinin karışmamış bulunmasını affedemiyordu. Birden keskin, odanın içinde âdeta yürüyüp ilerleyerek kendilerine gelmiş ve kendilerini sarmış bir lavanta kokusuna baş çevirdiler. Kırklık, yani Şayan Hanım'dan en az on yaş genç, zayıf, uzun boylu, irice ve kemikli yüzlü, göğsü beyaz dantel bluzu altında kupkuru ve dümdüz bir kadın ta yakınlarında bulunuyordu ve bol sürmüş olduğu keskin kokudan daha sessiz ilerlemiş bulunduğuna yemin edilebilirdi. Şakaklarından ağarmaya başlamış ve kestane renginde saçlı, geniş alınlı, uzun kirpikli, iri ela gözlü, yüzünde pek az, lakin çok derin çizgiler bulunan bir kadın.

Şayan Hanım gözleriyle dudaklarına birden gelmiş pek tatlı bir tebessümle, "Zafer, hikâyesiyle başını şişirmiş olduğum Cezmi'yi sana takdim edeyim" dedi.

Sonra o tatlı tebessüm ne dudaklarında ne de gözlerinde kalmamak şartıyla erkeğe dönüp "arkadaşım" sözü üzerinde belki isteyerek ve belki gayriihtiyari ısrar edip "Arkadaşım Muzaffer Hanım" diye ilave etti.

Muzaffer Hanım'ın sırtında Şayan Hanım'da olduğu gibi penyuvar ve ayaklarında terlik yoktu. Bir vapura binmek üzere derhâl iskeleye inebilecek kıyafette idi. Bununla beraber, hâlinde tamamen bu evde oturan, bu eve tamamıyla yerleşmiş bir insan hâli pek aşikârdı. Eski hizmetçi veya kalfa Cevriye Hanım'ın gözlerinde pek garip ve pek manalı bir istihza ışığı ile bahsettiği kimse, herhâlde bu olacaktı. Bununla beraber, Cezmi o sözleri hâlâ kabul etmiş değildi.

Kırklık kadın, erkeği tepeden tırnağa kadar, hiçbir şeyi ihmal etmeyen gözlerle süzdükten sonra biraz sarı ve diş et-

lerini aşağılara atmış olduğundan fazla uzun, fakat belli ki hepsi de kendinin olan dişlerini meydana çıkaran bir gülüşle gülerek iri ve kemikli elini uzattı, kalın, tok ve güzel bir sesle, "Teşerrüfüme memnun oldum beyefendi" dedi.

Ve Cezmi bu son zamanlarda kendisine bu şekilde hitap edildiği takdirde içine daima gelen bir sızıyla, bir mütercim parçasına "beyefendi" denmenin pek fazla, âdeta latife yahut istihzaya benzeyen bir nezaket teşkil ettiğini düşündü.

Muzaffer Hanım, Şayan Hanım'ın karşısındaki salıncaklı iskemleye, fakat sallanmamak şartıyla oturmuş, kısa ökçeli iskarpinlerini yere kuvvetle basmıştı. Yere o kadar kuvvetle basmış görünüyordu ki ayaklarının oda zemininden, parkeden geçerek temellere kadar indiği, bu temellere karıştığı söylenebilirdi. Ve odaya inen sükût içinde Cezmi'yi bir kere daha, bu sefer bütün bir dakika, rahat rahat tetkik ve muayene ettikten sonra, maziye ait şeylerden herhangi birinin gizlenmesini lüzumsuz sayan, bunların hepsini esaslarından ehemmiyetsiz olmasa bile hep maziye gömülü şeyler olma üzere telakki ve kabul etmiş bir insan edası içinde, "Bütün bir yıl, pek sevilmiş ve arkasından matemler tutulmuş olan Cezmi'yi ne zaman göreceğiz, diye merak ediyordum. Bugüne kısmetmiş!" dedi.

Sonra tamamıyla erkeğe dönerek ilave etti, "Şayan'la bir senedir arkadaşız. Aranızdaki eski münasebeti de bütün tafsilatıyla biliyorum!"

Biraz şaşkın, Cezmi bakıyordu.

"Yok yok, yapmacıklara kalkıp 'bu nasıl söz? Aramızda farz ettiğiniz neviden hiçbir şey geçmedi' der gibi hâller almayın. Size her şeyi Şayan Hanım'dan öğrendim diyorum!"

Ve bakışı daha derin ve ciddi, âdeta bir mal takdir edi-

yor ve değerini tespit ediyor gibi, erkeği tepeden tırnağa kadar süzerek ilave etti. "Belki, hakikaten vaktiyle pek güzel bir delikanlı imişsiniz."

Cezmi bu sözleri dudaklarında mütehayyir ve acı bir tebessümle dinlemişti. Kadın güzelliği de, delikanlılığı da tamamıyla maziye mal ediyor, bugünkü hâliyle bu sıfatlar, bu meziyetler ve kıymetler arasında artık hiçbir alaka ve münasebet bulmuyordu. Kendisini yaşlı saydığı, geçkin addeden, bu Muzaffer Hanım'dan en az beş yaş küçük olduğunu düşündü.

Âdeta himayesine sığınır gibi, müdafasını ister gibi Şayan Hanım'a dönüp baktı.

Bunun üzerine Şayan Hanım bahse müdahale etti ve arkadaşına dönerek, "Sen kendisini münasebetimizin başladığı tarihlerde görmeliydin" dedi. "Yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında idi, yani o vakit de toy çocuk değildi. Orta mektep kapılarında sevdalı seçen Naciye Hanım kendisini yine belki biraz geçkin bulabilirdi. Fakat fevkalade idi doğrusu! Yüzde henüz tek çizgi yok, güderi gibi bir deri ve dendiği gibi âdeta taraklar kıran, biraz kızılımsı kumral, parıl parıl saçlar. O saçların taranmaları, düzeltip nizama konulmaları da pek uzun ve mühim bir meşguliyet teşkil ederdi!"

İçinde sevgi ve okşama bulunan bir gülüşle, fakat bu sevgi ve okşama mazideki Cezmi için, o gür saçlardan dolayı taraklar kırılan Cezmi için olmak üzere güldü. Sonra biraz mahzun, tepeden ve alından seyrekleşmiş, şakaklarda da ilk akları belirmiş saçları tetkik etti.

"Saçların pek erken dökülmeye başlamış. Ankara'da çok kalmış bulunmanın tesiri olacak. 'Suyu, döker' diyorlar."

Kadınların ikisi birden dudakları ve burun deliklerinin yanlarında uzayan çizgilere, çenenin altından başlayıp al-

çak yakanın kenarından kaybolan derinin güderi gibi inmediğine, âdeta gevşemeye ve sarkmaya başlamış bulunduğuna hükmettiler. Önden bir dişin takma olduğunu da elbette fark etmişlerdi. Ve belki vücudu elbisesinden, çamaşırlarından soyarak, bunların gizledikleri inhitatları, bozulmuş çizgi ve nispetleri de birer tespit, tetkik ettiler.

Cezmi, "Orta mektep çocuklarına musallat olan bu Naciye Hanım da kim?" diye sorarak sözü kendi şahsından ayrı konulara çekmek istemişti. Fakat Şayan Hanım mutlak bir istihfaf bildiren bir el işaretiyle, onun lafı edilmeye gayri layık bir mecnun olduğunu anlatır ve bahsi değiştirmeye razı olmayarak Muzaffer'e, "Evet, çok güzeldi!" dedi.

Hüküm mutlaktı ve iki kadının âdeta bir ölüden bahsettiklerine, karşılarında bulunan insanla âdeta hiçbir nispeti olmayan bir şey üzerinde konuştuklarına yemin edebilirdi. Cezmi'nin içine derin, acı bir hüzün çökmüştü. Hayatını kendisiyle yeniden birleştirmek emeliyle Burgaz tepesindeki bu beyaz köşke kadar aramaya geldiği kadını, bu şişman, bu taşkın göğüslü ve fırlak karınlı, erkek aşkına da kati şekilde veda etmiş görünen mahluk hâlinde bulmaktan duyduğu ıstırap bile bu hüznünün yanında zayıf ve ehemmiyetsiz kalıyordu. Artık daha fazla oturamayacağını, kalamayacağını hissetti ve ayağa âdeta fırlar gibi kalkarak müsaade istedi.

Şayan Hanım, "A, olur mu? Buraya kadar gelip öğle yemeği yemeden gidilir mi? Hem sana aşçının mükemmelliğini de methettim" dedi.

İtirazı samimi idi ve sadece öğle yemeğine kalması üzerinde bir müddet ısrar etti. Fakat Muzaffer Hanım'ın da iştirak ettiği bu ısrarın sonu gelerek Cezmi'nin sözüne inanıldığı, öğle yemeği için Heybeli'de bir ahbaba davetli

bulunduğu kabul edildi, saatin artık on biri hayli geçmiş bulunmasına rağmen öğle yemeğine yetişmek üzere oraya erişmesi de mümkün sayıldı.

Muzaffer Hanım tarifeye bakmıştı.

"Köprüden kalkan vapur saat on ikiyi on geçe Burgaz iskelesine uğrayıp buradan da Heybeli'ye gidiyor" diye haber verdi.

Cezmi, İstanbul'da yerleşmiş bulunduğunu, Beyoğlu'nda oturduğunu söylemiş olduğu hâlde Şayan Hanım, "Ne iştesin? Ne ile geçiniyorsun? Nerede oturuyorsun? Sakın açıkta olmayasın!" tarzında bir şeyler sormayı, söylemeyi münasip bulmamıştı. Bu takdirde alacağı cevabın icap ettirmesi mümkün yardım hareketlerini bu surette önlemeyi istemiş olacaktı. Durup dururken, mecbur edilmeksizin kesesini kim açardı?

Vereceği izahatın hazin şeyler olacağını düşünmüş ve bu hüzünden onu korumak üzere soramamış olabileceğine Cezmi hükmetmiyordu.

Şayan Hanım biraz sokularak ve yavaş bir sesle, "Paşa hayatta, değil mi?" dedi.

Erkek, "Evet!" diye cevap verince de, "Hep aynı vaziyet değil mi?" diye sordu.

Cezmi yine sadece, "Evet" diye mukabele etti ve kendilerine orada, dipteki kapısı taraçaya açılan salonda veda edip ayrılmak istedi.

Fakat iki kadın bunu münasip bulmadılar ve Muzaffer Hanım dimdik ve kuru, Şayan Hanım yumuşak, rehavetli ve âdeta kısalmış, yuvarlaklaşmış, kendisine hemen hemen bahçenin kırlara açılan kapısına kadar refakat ettiler. Yassı burunlu ve kesik kuyruklu köpek de başka bir kapıdan fırlayarak bu teşyi merasimine iştirak etti.

Tam ayrılacakları esnada Şayan Hanım, kendisi ile biraz geride kaldı ve "Paraca darda değilsin ya Cezmi? Öyle bir vaziyet olursa beni daima hatırlamanı rica ederim" diye fısıldadı.

Cezmi yüzü kızararak teşekkür etti ve hiçbir yardım ihtiyacında olmadığını temin ettikten sonra artık onları geri çevirmek için ısrarda bulundu. Bütün bir senesini kendisine vermiş ve hakikaten bir zaman sevmiş olduğu, ayrıldıktan sonra da sevmekte bir hayli zaman devam ettiği bu kadınla yana yana yürüyüş, kendisine tahammül edilmez bir şey gibi gelmişti. Durdu ve âdeta kati bir sesle, "Yok, bu güneş altında daha fazla yürümeyin" diyerek veda etti. Onunla vedalaşması da hemen hemen Muzaffer Hanım'la vedalaşması derecesinde resmî ve soğuk olmuştu. Ve Heybeli Ada'ya, öğle yemeğine davetli olması bir yalandan ibaret bulunduğu için, köprüye inecek vapuru kim bilir ne kadar zaman beklemek üzere iskeleye doğru, ilk önce kırların, sonra da köşklerin arasından inip gitti.

Şayan Hanım'ın ayrılırken söylediği sözde, eğer darda ise yardım etmek teklifinde biraz riyakâr bir şey bulmuştu. Bu, henüz yalnız bulundukları arada, o kadın yukarıdan henüz gelmemişken sorulacak bir şeydi. Kendisini düne bağlayan bir bağ daha katiyen kesilmiş, en güzel olarak kabul ettiği bağ gülünç bir şekil alarak kopmuş bulunuyor, yakın mazi ile arasında artık hiçbir rabıta, ona bağlamak için hiçbir sebep kalmıyordu.

Ağır ağır çıkmış olduğu yokuşu, artmış sıcağa rağmen şimdi âdeta koşar gibi inerken, "Allah korudu! Bu Muzaffer Hanım'dan Cenabıhak razı olsun!" diyor, bu şişman ve yaşlanmış kadın birer bacak kalınlığındaki kollarını açarak kat kat gerdanının, fırlak karnına düşmüş porsuk etlerin

üstüne kendisini bastırmaya kalkmış olsaydı duyacağı dehşetin büyüklüğünü ölçmeye koyuluyordu.

Bununla beraber, böyle içten içe gülüp sevinişinde sahte bir şey vardı ve Burgaz Adası'nın bu en güzel mevsim ve saatinde sonsuz bir hazinenin, her şeyin mahvolduğuna ve bütün güzellikler ve saadetler çağının, kendisi için geçip gitmiş olmasına ait engin hüzünün ruhunu doldurduğu muhakkaktı.

Cezmi'de bu hüzün günlerce devam etti. Dünya ile kendi arasında hasıl olmuş boşluğun nihayetsizliğinden ürküyordu. Artık hiçbir kadını sevemeyeceğinden emindi. Zaten ilk ve son aşkı belki de Şayan Hanım'dı ve ondan evvel ve sonra ciddi şekilde hiç kimseyi sevmemişti. Fakat sevilmek için bir ihtiyaç, bütün hayatı boyunca duymamış bulunduğu bir ihtiyaç, hissediyordu. Başını dayayacağı bir omuza ihtiyaç hissediyordu. Fakat hayatına girecek insan Seza gibi çelikten iradeli yahut da Mahmure gibi ihtirasları dinmek bilmez bir kadın olmamalıydı. Bu neviden bir kadının tahakkümü altına girmeye yahut çılgınlıklarını tatmin etmeye mecali olmadığını hissediyordu. Ancak bakılmaya, sevilmeye ve bir kadın gibi beğenilmeye ihtiyaç vardı. Şayan Hanım'la onun, "arkadaşım" diye ağzını doldura doldura tanıtmış olduğu o dümdüz göğüslü ve ayrıca yüzlü mahluk, saçlarının dökülmeye başladığını, teninin buruştuğunu ihtar ederek, bütün değişmeleri, bozulmaları ve çökmeleri bir bir anlatarak kendisini derin bir hicaba salmışlardı. Cezmi'nin beklediği ve muhtaç olduğu kadın kendisini delikanlılığın şaşası içinde gibi görecek ve yüzüne doya doya, hayran ola ola bakacak bir kadındı. Bu pansiyon odasında bu yapayalnız hayata devam etmek, Bur-

gaz'da karşılaştığı hayal sukutundan sonra Cezmi'ye büsbütün imkânsız görünüyor, her şeyi umduktan sonra her şey kaybedilmiş görüneli dayanılmaz bir yalnızlığa, kimsesizliğe düştüğünü hissediyordu. Ve içine yuvarlandığı derin hüzünün sadece Şayan Hanım'ın ihtiyarlamış bulunmasından ve kendisini gençliğini ardında bırakmış saymış olmasından ileri geldiğini sanıyor, onunla birleşmenin temin edeceği maddi huzur ve refahın mütemmimini de tuttuğunu hissetmiyordu.

Sadece beş on kuruş ekmek parası avına çıkmış kadınlarla avunmayı, etini tatmin etmeyi ise hiç hatırına getirmiyordu. Şimdiki hâlde eti sakin, hevessiz ve arzusuzdu. Mahmure'nin dinmek bilmeyen ihtirasları, kendisini dört yıl kasıp kavurmuş, bu hazlardan tamamıyla bezdirmişti. Artık yalnız kalbindeki boşluktan, hayatındaki boşluk ve yalnızlıktan ürküyordu. Dayanacağı bir omuza, ancak buna ihtiyacı vardı. Ve vaktinden tez buruşmuş yüzüne, vaktinden tez ağarmış saçlar ile kurumuş göğsüne bakarak, Matmazel Harikliya Velastari bir gün yaşlılığı birden kabul etmese ve çiçekli şapkalar ile dantelalı, farbalalı tuvaletlerini ortadan kaldırıp annesinkine eş bir kıyafeti, yaşlı ve sevdayı unutmuş Beyoğlu kadınlarının siyah üniformasını giyerek, bu işte biraz teenni etmiş olsaydı, bir zaaf ve sonsuz bir hüzün anında, yalnızlığın en taşınmaz bir yük teşkil ettiği anda, o bile Cezmi'ye omuzunu arz edebilirdi.

Cezmi nihayet birdenbire Hamdune'yi, Emirgân'daki amca kızını hatırladı.

Nasıl olmuştu da onu şimdiye kadar hatırlamamış, en tabii bir harekette bulunarak Emirgân'a gideceğine Burgaz Adası'nın tepesine tırmanmıştı. Yıllarca ihmali müteakip onun evine bir gün âdeta bir nişanlı şeklinde gelmiş, fakat

evlenmek hususundaki şartlar gerçekleşmeyince dönüp gitmiş ve artık kendisini hiç arayıp sormamıştı. Onu babası öldüğü zaman bile hatırlamamış, üç satır yazıp gönlünü almaya lüzum görmemişti. Buna rağmen Hamdune yine, demek darılmamıştı ki bir gün yine kendisine mektup yazmış, Cezmi için zahmete girmişti. Fakat o sırf kendi menfaati için yazılmış olan mektubu da cevapsız bırakmış, iki satırlık bir mektupla teşekkür etmeyi bile lüzumsuz bulmuştu. İşte beş seneden beri kendisini arayıp sormuyordu. Ve hiç karşı karşıya gelmemişler, birbirlerini hiç görmemişlerdi.

Beş, tam beş sene! Beş sene uzun bir zamandı. Bu müddet içinde Hamdune'nin kalbi değişmiş, yeni bir sevgiye, hiç değilse bir ümide açılmış olamaz mıydı? Bu vefasız, bu sevgi ve minnet bilmez amcazadenin evlendiğini, hem de ne çeşit bir kadınla evlendiğini de öğrendikten sonra o da bir namzedi kabul etmiş, bir kocaya varmış olamaz mıydı?

İki üç parça iradı bulunca topalların, kamburların, hatta körlerin bile talipleri zuhur ediyordu. Randevuevlerinde sürünmüş şırfıntılar bile koca bulabiliyordu. Ve nitekim bunlardan birine dört yıl kendisi kocalık etmişti. Güzel olmamakla beraber çirkin sayılmaması da mümkün ve maddi bakımdan orta hâlli, temiz aileden bir kızın kısmeti çıkmaması için ne gibi bir sebep olabilirdi? Hamdune'nin, kendisi bekâr bulunduğu sırada bu kısmetlerin hiçbirini beğenmedikten sonra kendisinin evlendiği -hem ne şekilde evlendiğini!- öğrenince kararını değiştirmiş ve bundan sonra çıkan ilk talibi kabul etmiş bulunması pek mümkün, pek makul değil miydi?

Bununla beraber bu düşünce, bu pek makul, pek mümkün, hatta zaruri düşünce, Cezmi'nin hatırına gelmedi. Hamdune'nin kocaya varmış bulunmasını kabul edebilir,

hatta hatırına getirebilir bir keyfiyet şeklinde kabul etmiyor, onu bir gün gazetede hikâyesini okuduğu Japon köpeğinden daha az sadık ve fedakâr olarak tasavvur edemiyordu. Efendisini her akşam istasyona gidip karşılamayı âdet eden köpeğin bir akşam, efendisi gittiği yerden ebediyen dönülmez bir yolculuğa çıkmış bulunduğu için istasyonda istikbaline muvaffak olamadığı hâlde tam on sene hakir ömrü nihayet buluncaya kadar, her akşam, aynı saatte yine bu istikbale şitab edişi gibi, Hamdune'nin de kendisinin bir vapurdan çıkıp gelerek kapılarını çalmasını altı senedir beklediğinden, bütün hayatını ve tekmil ümitlerini bu bekleyişe hasretmiş bulunduğundan emindi. Emirgân'a ayak attığı gün ve saatte Hamdune'yi yolu üzerinde kendisini bekler bulacağından, en derin bir sevinç içinde istikbal edileceğinden şüphe etmiyordu.

Böyle düşünmesine, bundan emin bulunmasına rağmen birkaç gün Emirgân'a gitmekte müteredditt kaldı. Bütün hayatını fahişelerin yahut namuslu kadın etiketi altında onlar kadar, hayır onlardan çok, zevk düşkünü kadınların yataklarında geçirmiş, onların buseleri altında iradesi yıpranmış olan Cezmi şimdi Hamdune'ye karşı bir korku duymaya başlamıştı. Hemen hemen en uzak çocukluk senelerinden beri kendisini sevmiş olduğunu bildiği zavallı genç kızın her türlü maddi zevkten habersiz bir hayattan sonra karısı olunca, kendisine teskini imkânsız bir ateşle yanıp tutuşarak geleceğinden korkuyordu. Çünkü yoğun, muhakkak ki fazla duymuştu. Ve kendisine kadın olarak layık bulmadığı, her zaman âdeta çirkin saymış olduğu bu kızla aşkın maddi zevkleri için değil, ancak şefkat ihtiyacı ve yalnızlık dehşetiyle birleşmek istiyordu. Bu düşünceler içinde de çılgın bir sevdalıya düşmek ihtimali kendisini

korkutuyordu. Çok seven bir erkeğe karşı nasıl hareket etmesi gerektiğini kendisine öğretecek zekâya daima sahip olduğunu, aşkının onu bu zekâya sahip ettiğini, Hamdune'nin her hareketini, sevdiği erkeğin arzularına göre ayarlayacağını takdir edemiyordu.

Cezmi başka bir şeyden de korkabilirdi. Dört yıl görmediği o ihtişamla güzel Şayan Hanım'ı gülünç ve müthiş bir hâlde bulduğuna göre, üstünden bir sene daha geçmiş bir zaman içinde Hamdune ne hâllere giremezdi? Fakat çirkince de olsa, çirkin de olsa Hamdune nihayet gençti ve seneler ona karşı bu derecede gaddar olamazlardı. Kaldı ki onun Hamdune'den maddi hiçbir şekil güzelliği beklediği yoktu. Ondan istediği sadece şefkatti.

Bütün tereddütlerini yenebilmesi için, on on beş günlük bir zamanın geçmesi kifayet etti ve Burgaz'a gidip döndüğü Pazar gününden tam bir hafta sonra yine bir Pazar günü, öğle yemeğini Galata'da bir lokantada yedikten sonra, Rumeli kıyı iskelelerine uğrayan ilk vapura bindi.

Hemen o gün Hamdune'den evlenmelerini istemeye karar vermişti ve ikinci ziyaretinde nişan yüzüklerini getireceğini hesap ediyordu.

Cezmi, Emirgân iskelesinde vapurdan çıkarak sola, Boyacıköy cihetine döndü ve pek az yürüyerek amcasının yalısına vardı.

Hayreddin Paşa'nın alınca tamir ettirmiş olduğu yalı o vakitten beri galiba bir daha tamir yüzü görmüş değildi. Hayli harap bir çehre arz ediyor ve eski beyaz boyasından hemen hemen bir eser kalmamış bulunuyordu. Acaba Hamdune ne hâlde idi? Cezmi geçen yıllar esnasında onun da âdeta orta yaşlı bir kadın hâline girmiş, annesinin he-

men hemen ikinci bir nüshası kesilmiş olması ihtimalini hatırına getirerek birden yine dehşet içinde kaldı. O kadar ki bir an dönmek, kaçmak arzusuna kapıldı. Sonra bu isteği yendi ve dar rıhtımda birkaç adım daha ilerleyerek, yalının kapısını çaldı.

Geçirdiği sakin ve dümdüz hayatta Hamdune'nin ihtiyarlaması için ne sebep olabilirdi? Saadeti de ıstırabı da bulunmayan bir hayat, insanı ihtiyarlatmazdı. Fakat "Fazla güzel bir kadını hayat arkadaşı seçmenin doğru bir şey olmadığını tecrübemle bilmiyor muyum?" gibi bir şey düşünmedi. Hafızasında Mahmure eski bir metresi olmak hatırasını bugün her zamandan fazla taşıyordu.

Kapıyı çaldığı zaman incecik bir çocuk sesi içerden, "Kim o?" diye bağırmıştı.

Sonra, bir küçük cam çekilerek, çocuğun yüzü pencereden göründü. Dört yaşında kadar, belki sonra kararır ama şimdiki hâlde altın renginde lüle lüle saçlı bir kız çocuğu. Bu küçük kızın Hamdune'nin çocuğu olması ihtimali Cezmi'nin hatır ve hayalinden hiç geçmedi, içinde hiç, hiçbir "acaba?" canlanmadı. Daha doğrusu içinde bir "acaba?" canlanmakla beraber bunu, "Yoksa burada başkaları mı oturuyor? Onlar buradan taşındılar mı?" düşüncesi canlandırdı.

Kapı açılmış ve saçları yaşlıca bir erkek gibi fevkalade seyrelmiş bir hizmetçi görünmüştü. Kapı açılır açılmaz Cezmi'nin içinden, "acaba?" silinip gitmiş, yani onların başka bir yere taşınmış bulunmaları ihtimali yok olmuştu.

Nihayetinde iki musluklu ve iki ayaklı bir çeşme olup daima da küf kokan bu taşlığın bütün eski eşyası, biraz daha eskiyip solmuş bir hâlde aynen duruyordu. Geniş büyük kanape, salıncaklı iskemle, iri gövdeli, üç çekmeli konsol ve mermerinin üzerinde, elektrik saltanatına rağmen mu-

hafaza edilmiş mavi renkte ve mavi abajurlu iki cam lamba, Hayreddin Paşa ailesinin buradan ayrılmayı hatırına bile getirmediğini bildiriyorlardı.

Cezmi içeri girdi ve adını hatırlayamadığı eski ahretliğin, Ayşe'nin, yerini almış bulunması icap eden saçsız ve yaşı az müphem hizmetçiye, "Kızım, hanımefendileri göreceğim, haber verin, 'Cezmi geldi dersiniz' " dedi.

Hizmetçi şaşırmamak için bir kere meşk ederek, "Cezmi geldi diyeceğim" diye tekrarladı ve Burgaz Adası'nın yokuşunu tırmanırken, bu yokuşu her gün çıkmak düşüncesiyle hafifçe telaşlanmış olan erkek, bu âdeta kel ve haylice aptal kızın başına hiç değilse bir eşarp sarmanın münasip olacağını, yine kalıp yerleşme düşünceleri içinde düşündü.

Kız, Cezmi'yi taşlıkta bırakıp yukarı çıkmıştı, sonra üst kattan koşa koşa inerek kendisini bir tarafı setli bahçeye ve öbür tarafı denize bakan, yani yalının bütün boyunca uzanan yemek salonuna aldı ve eski eşya, Cezmi'ye burada da âdeta gülümseyerek hitap ettiler. Duvarlarda sulu ve yağlı boya, her türlü sanat değerinden mahrum iki resim de eski yerlerinde duruyorlardı. Biri dağın üzerinde başka dağ tepelerine bakan bir köşk ve biri üzerinde meyve ve çiçek yığınlarından çökecek hâle düşmüş bir masa üstü. Bu peyzajla natürmorta hâkim olmak üzere de, eğer hafızasını muhafaza ediyorsa Hüseyin Hasip Paşa'nın belki hâlâ "miralay bey" diye andığı ölünün, yani Hayreddin Paşa'nın liva üniformalı, nişan ve madalyalı olarak zamanın en muteber ve pahalı fotoğrafçısına, febos çıkartılmış büyük fotoğrafı. Cezmi, şişman vücutlu olduğu çıkardığı seslerden anlaşılan bir insanın merdiven basamaklarını ağır ağır indiğini duymuştu ve gelirken hissettiği korku bir kere da-

ha, fakat bir dehşet hâlinde içine dolarak, "Sakın inen bu Hamdune olmasın?" diye düşündü.

Kapı açıldı ve Feride Hanım içeri girdi.

Eskiden de zaten şişman olan Feride Hanım büsbütün şişmanlamış, dört köşe bir şey olmuş, fakat hiç de ihtiyarlamamıştı. Sırtında pek açık gümüşi renkte, mavi çizgili, bol ve rahat bir eteklik, bunun üzerinde de önü yakadan itibaren düğmeli bir ceket vardı. Eski zaman hanımlarının kıyafetini pek az asrileştirerek, yani aynı entariyi eteklik ve ceket yahut hırka şeklinde ayırarak kabul etmiş bulunuyordu. Cezmi'ye uzattığı elini öptürdükten sonra sarılıp iki yanağından öptü ve gözlerinden bol yaş boşandı. Şu kadar ki Cezmi bu gözyaşlarından bir kısmına da hak iddia etmedi. Kocası öleli Cezmi'yi görmemiş olan Feride Hanım, bu ölümden Cezmi'ye bahsederken dökmesi gereken gözyaşlarını güya ki bir yere saklamıştı ve ona da dört yıl sonra geldiği bunlar, işte şimdi tatlı bir hüzün içinde ve tek katresini ziyan etmemiş bir hâlde dökülüyordu.

Bununla beraber Cezmi müteessir oldu ve ölüyü kendisine, hayatında hissedemediği bir derecede yakın hissetti.

Hele amcasının ölümüyle neticelenen, bununla beraber pek kısa sürüp ancak ölümünden iki gün önce ağırlaşan hastalığı esnasında kendisini birçok kereler hatırlayıp anmış bulunduğunu öğrenince gözleri âdeta nemlendi. Bunları şimdiye kadar anlatamamış olmaktan artmış bir sabırsızlık içinde Feride Hanım acele acele söylüyordu.

"Hastalığı ağırlaşıverince ağabeyisini görmek istedi, haber yollattı. 'Pek hastayım, kalkamayacağımı hissediyorum, gelsin de dünya gözüyle kendisini bir kere göreyim' dedi.

Maksadı, gelirse seni affetmesini, evladın olduğunu daha fazla unutmamasını da söylemekti. Ölüm yatağında

söylenecek olan bu sözlerin tesir edeceğine kaniydi. Fakat o fettan karı bunları düşünemeyecek bir mahluk mu?

Adamcağızı kimbilir nasıl kandırıp hapsetti ve paşa babandan kendisinin de bu evden çıkamayacak, hatta yataktan kalkamayacak derecede hasta bulunduğu hakkında haber geldi.

Amcacığına bunu söylediğim zaman çok üzüldü. Hâlâ gözümün önündedir. Hiçbir söz söylemeden başını duvar tarafına çevirdi, gözlerinden de yanaklarına doğru iki damla yaş kaydı."

Kapı birden sessizce açılmıştı. Sokak kapısını çaldığı sırada pencerenin camını sürüp görünmüş olan küçük kız çocuğu, sırtında kırmızı bir entari ve sarı saçlarında aynı renkte bir kurdele ile durmuş, bakıyordu. Fakat ilerlemiyor, belli ki bir davet bekliyordu. Hikâyesinin en müeessir kısmını bitirmiş olan Feride Hanım neşelenmekte artık bir mahzur görmedi, gözlerinde henüz yaşlar pırıldarken çocuğa tatlı bir sesle, "Gelsene efendim, gelsene!" dedikten sonra Cezmi'ye gülerek hitap etti.

" 'Bir bey geldi. Süsleneyim de süsümü görsün!' diyerek bu entariyi giydi, fiyongosunu da yaptırıp öyle teşrif ediyor. Zamane çocukları!"

Cezmi küçük kıza bakıyor, yüzünü tetkik ediyordu. Her şeyi hâlâ tamamen anlamış değildi. Feride Hanım'ın, "Gel bakayım, gel dayının elini öp!" dedikten sonra kendisine, "Perihan'cığımın kızı ama daha ziyade babasına benziyor" demesi icap etti.

Perihan'ın kızı. Damadın beğenmeyeceği, eski bulacağı Hamdune ismi demek ki ağza alınmıyordu.

Perihan'ın kızı, öyle mi? Şu hâlde Cezmi'nin kalkıp gitmesi lazım gelmez miydi?

Kalkıp gidemedi. Zaten gitmesi ne kadar tuhaf olurdu! Ve aynı yere oturmuş, Feride Hanım'ın bu mevzu üzerinde ve artık sevinçli sevinçli vermeye koyulduğu izahatı dinledi. Hamdune kendisinin buraya son defa olarak gelişinden kısa bir müddet sonra, henüz babasının sağlığında, Haluk Bey isminde bir bahriye yüzbaşısıyla evlenmiş ve kocası altı ay önce binbaşı olmuştu. Vâkıâ taşralı, Sinoplu ama çok temiz ve iyi bir aileden, kendi de her itibarla mükemmel, terbiyeli yakışıklı bir adamdı. Paşa her şeyi uzun uzun tahkik etmiş, ondan sonra razı olmuştu. Damadı iç güveyi almışlardı. Yani adam, Hamdune ile birlikte yukarda idi. Ve ikisinin de inmek üzere bulunduklarında şüphe yoktu.

İnmekte biraz da geç kalmış oldukları muhakkaktı ve Feride Hanım bunun sebebini izah etti. "Dün gece Rumelihisarı'nda bir sünnet düğününde imişler. Sabaha karşı geldikleri için pek geç kalkmışlarmış. Şimdi giyiniyorlarmış."

Cezmi, "Öyle ise rahatsız ettim, vah vah" dedi.

"A... O nasıl söz yavrum? Rahatsız ettim de ne demek? Zaten seni damat gıyaben pek iyi bilir, daima da 'Karımın bir tek amcazadesi olsun, onu da görmemiş bulunayım, bu ne tuhaf vaziyet!' deyip durur. Geldiğini Zekiye haber verir vermez 'Akrabanı nihayet göreceğiz ha!' diyerek sevindi. Hamdune'ciğime gelince, 'Ağabeyimi çok göreceğim geldi!' sözü ağzından düşmez!"

Karı koca az sonra içeri girdiler. Haluk uzun boylu, siyah saçlarında ilk beyazlar başlamış, güzel değil, fakat kadınların, "şanlı, arslan gibi erkek!" diye tarif ettikleri cinsten bir adamdı. Sırtında sivil, gümüşi renkte bir elbise vardı ve üzerinde bu elbise -sivil giymiş pek çok zabitte olduğu gibi- biraz da iğreti hissini vermiyor değildi. Ayrıca olan beyaz dişlerini gösteren neşeli bir gülüş içinde ilerle-

di, iri ve kıllı elini uzatıp Cezmi'nin elini kuvvetle sıkarak, "Nihayet görüşüyoruz, safa geldiniz!" dedi.

Pek kalın ve gür, âdeta bu odaya sığmayacak hissini veren bir sesi vardı.

Hamdune, o da mütebessim ve neşeli, kocasının biraz arkasında kalmıştı. Ve Cezmi onun hiç yaşlanmamış olduğunu, hatta biraz zayıfladığı için olacak daha da taze göründüğünü hayretle fark etti.

Saçlarını kestirmişti ve üzerinde kollarını hemen omuzlarından çıplak bırakan pembe bir bluzla beyaz bir eteklik vardı. Teni biraz yanmış, eski solukluğunu kaybetmişti. Teninde hiç makyaj bulunmamakla beraber dudaklarını boyamıştı. Gözlerinin içinde saadet vardı. Ve eskisinden daha berrak ve serbest çıkan bir sesle dedi ki, "Elinizi sıkmakla iktifa ettim, öpmedim. Öpsem kocama yaşımı gizlediğime, pek küçüğünüz olduğumu söylediğime hükmedersiniz. Hâlbuki katiyen öyle demedik, aramızdaki üç yaş farka hiçbir zamda bulunmadık!"

Şimdi Haluk Bey kahkaha ile gülüyordu. "Evet, doğrudur. Âdeta evde kalmış bir kızla evleneceğim benden gizlenmedi" diye tasdik etti.

Şu hâlde kendisinin de yaşını başını almış bir adam olduğu kabul ediliyor demekti. Yaşını başını almış, buna rağmen de henüz ev bark sahibi olmamış, henüz muayyen bir iş güce de sahip olamamış, yarın kolundan tutulup herhangi bir sebep, herhangi bir bahane ile kaldırıma atılması pek mümkün bir adam!

Hamdune'nin kendisini bekârlıktan vazgeçip bir yuva kurmuş bulunmasından ziyade bu düşünce, bu hâl kendisine dokundu. Fakat cemiyet hayatındaki alışkanlığı sayesinde nefsine hükmetti ve artık sadece cemiyet hayatının

vazifelerin birini ifa etmekte bulunduğunu düşünerek güleryüzlü ve neşeli görünmeye itina etti. Ankara hayatına ve Almanya'ya dair eğlenceli, hatta dikkate layık şeyler anlattı, Haluk Bey'in hoşuna gitmeye muvaffak oldu.

Hamdune'nin kocası ya pek saf ve temiz kalpli yahut da kendinden çok emin bir adamdı. Amcazadelerin, dayızadelerin, hala ve teyzezadelerin damatlar için pek de tekin olmadıklarını, hele kendilerinin, meçhulleri bir maziye ait türlü hatıraların kahramanı olabileceklerini düşünerek, Cezmi'ye şüpheli ve düşman bir bakış atmak hiç hatırından geçmemişti. Bir saatten fazla bir zaman konuşulduktan sonra Cezmi kalkıp müsaade isteyince, "Oo olmaz, daha çok erken!" dediler ve hep birlikte, kalabalıkça bir aile hâlinde Emirgân'ın çınar altında, cami ve muvakkithane arasındaki meşhur kahvesine gidildi, çeşmenin önünde denize karşı oturuldu. Orada hakikaten itina ile pişirilmiş çaylar içildikten sonra, Cezmi'ye haftada dört gün buraya dondurma getiren ve bütün Boğaz'da meşhur olan dondurmacının dondurmasından ikram edildi. Hatta bu dondurmaya kâğıt helvası da ikram olundu. Sabahleyin sabah kahve çayı için, sonra ikindi çayı için, akşam yemeğinden sonra da yemek üstüne içilecek kahve için, yani günde üç kere buraya taşınıp biraz rahatsız iskemlelerinde saatlerce oturan ailelerden Cezmi'ye dikkatli dikkatli bakanlar oldu. Fakat bu çınarların altında sıralanmış masalarda yer almış bulunan insanlar, boş geçecek saatleri herhangi bir tecessüsle mutlaka doldurmaya mecbur kimselerdi. Yoksa Cezmi'nin fazla bir alaka celbedecek hiçbir şeyi muhakkak ki yoktu.

Cezmi artık gençliğinin şaşaa ve gösterişini tamamen kaybetmişti. Yüzünü doldurmaya başlayan ufak tefek çizgiler, buruşukluklar uzaktan belli olmasa bile saçının yer yer

azaldığı, şapkasını çıkarınca derhâl meydana çıkıyor, pek seyrekleşmiş taraflardan deri görünüyordu. Hamdune'nin, kocası ile onun arasında bir mukayese yaptıysa kendi aleyhinde hüküm verdiği pek şüpheliydi. Diğer taraftan bu çınar altı kahvesinin halkını üstüyle başıyla da hayran edemezdi. Gerçi kılık kıyafeti düzgündü, fakat artık Avrupa terzilerinin makaslarından çıkmış şeyler çoktan maziye karışmış, hatta İstanbul'daki en büyük terzilerin elbiseleri ve en büyük mağazalarından alınmış manifatura eşyası da kalmamıştı. Mahmure Hanım'ın kocası olmaya katlandığı yıllarda alınmış şeyler, ancak temiz ve mütevazı şeyler olabilmişti. Ve yüz otuz lira maaşlı memur artık İngiliz kumaşını başkalarının sırtında görecekti.

Cezmi'yi iskeleye kadar bütün aile, Feride Hanım, Hamdune, Haluk Bey ve ismi Sevim olup kendisine pek ısınarak elinden tutmuş yürüyen küçük kız götürdüler ve vapur biraz geciktiğinden belki bir çeyrek saat orada kaldılar.

Haluk Bey, "Öğle yemeğine mutlaka bekleriz, böyle olmaz" dedi ve günün kararlaşması için bir müddet ısrar ettikten sonra bu ısrarı kuvvetini kaybetti. Davetin yakın, lakin müphem bir istikbale bırakılmasına razı oldu.

Israra ötekiler de iştirak etmişler ve damat bey gibi tekrar geliş gününün müphem kalmasına rıza göstermişlerdi. Bir daha hiç gelmemeye Cezmi içinden karar vermiş olduğu hâlde, hem günü tespit ettirecek kadar ısrar olunmayışına hem de akşam yemeği, akşam gezintisi lafının hiç edilmeyişine, gece yatısına çağrılmayışına yine dikkat etti.

Vapur kalkıncaya kadar grup, iskelede kaldı ve el işaretleriyle Cezmi'yi selamladı.

Sonra uzaklaştılar ve Cezmi, kendilerini kaybetti.

Vapurda güverteye çıktı. Boğaz, akşamın artan esmerli-

ği içinde ışıklarını yakmaya başlamıştı. Cezmi birbirlerinden ayrı, birbirleriyle alakasız şeyler düşünüyor, hatırladıklarını tahlile koyuluyordu. Artık miras meselesine temas edilmemişti, miras yeyip yememesi ana ile kızı alakalandırmıyordu. Fakat bu bahsi, Haluk Bey'in yanında açmayı istememiş de olabilirlerdi. Sonra "Artık İstanbul'dayım" demiş olmasına, Ankara'dan muvakkaten gelmediğini tasrih etmesine rağmen nerede oturduğunu da, ne işle geldiğini de sormamışlardı. Hakikati tahmin etmiş, pek mütevazı, yaşı için artık pek hazin bir işte bulunduğuna hükmetmiş olacaklardı. Ve bunları söyletip kendisini mahcup ve müteessir etmemek üzere, bu bahislere temas etmemeyi tercih etmiş olsalar gerekti. Yoksa, en ehemmiyetsiz meselelere kadar türlü bahislere girilmiş ve mesela ahretlik Ayşe'nin yazı İstinye'de geçirmeye gelen Konyalı ve zengince bir tüccarın oğlunu ayartarak varmaya muvaffak olduğu, uzun tafsilat ile anlatılmış, kızın rica ve ısrarına dayanamayan Feride Hanım'ın, Ayşe'yi ölmüş hemşiresinin kızı olarak ilan edip bu saf insanların kandırılması işine iştirakine ait cihet de uzun kahkahaları davet etmişti.

Bu sırada Cezmi vaktiyle Şayan Hanım'ın da Mahmure'ye aynı yeğenlik payesini tevcih ettiğini hatırlamıştı.

Bu neşeli mevzudan hazin bir bahse bir saniye için dönülmüş, Yemen'den getirilmiş siyah Zeynep'in geçen kış soğuk alıp zatürreye tutulduğu ve pek kısa bir hastalık neticesinde ölüp gittiği anlatılırken küçük Sevim dahil, hanımların gözleri yaşarmıştı.

Fakat pek çeşitli mevzularda dolaşıldığı hâlde kendisinin dört senelik evlilik hayatına, dört senelik karısı Mahmure'ye ait tek söz geçmemişti. Bu evlenmeyi hiç mi duymamışlardı? Duymamış olmalarının imkânı yoktu. Şu

hâlde ne şekilde duyulmuş ve hele boşanmanın hikâyesi ne şekillere girmişti ki bahse hiç yaklaşmamayı tercih etmişlerdi? Bunları uzun uzun düşünürken Cezmi birden omuzlarını silkmiş, "Bir daha hiç görmeyeceğim insanlar, ebediyen maziye intikal eden şeyler! Neleri nasıl bildiklerinin, neleri nasıl düşündüklerinin ne ehemmiyeti ve kıymeti olur!" diye söylenmişti.

Sade küçük kızı, kendisine o kadar ısınıveren, o derecede alışmış bir eda ile elinden tutup yürümüş olan küçük kızı bir daha hiç görmeyeceğini düşünmekten ufacık bir esef duyuyordu. Vaktiyle bir mektupta Hamdune'yi açıkça istettikten sonra beklediği olmayınca, yani Hayreddin Paşa, babasının kendisini affetmesini temine muvaffak olmayınca kaçıp gitmemiş ve buna biraz da sevk edilmemiş olsaydı, velhasıl Hamdune ile evlenerek bu kız çocuğu kendisinden doğmuş bulunsaydı yine bu çehreye, bu sarı saçlara malik olur muydu?

Kendi kendine, "Hatta belki de daha sarı saçlı olurdu. Babası esmer. Hâlbuki benim saçlarım, hatta daha sonraları altın renginde, o kadar açık değil mi imiş!" dedi. Sonra da, Şayan Hanım'ın Ankara'ya giden trende ilk karşılaşıp konuştukları gün kendisine bundan, saçlarının çocukluğundaki pek açık renginden bahsetmiş olduğunu ve şimdi onun sözlerini tekrar ettiğini hatırladı. Muayyen bir yaştan sonra hatıralar birbirine karışmıyor, zıt muhitlerden, birbirine benzemez insanlardan alınmış intibalarla, duyulmuş sözlerle hafıza âdeta bir mahşere dönüyordu.

Cezmi bu devreye gelmiş miydi?

Zihninde bir kere daha yaşını hesap etti. Daha otuz yedisinin içinde idi. Kırkına varmasına daha dört seneye yakın bir zaman vardı.

Otuz yedisinin içinde idi ve demin dünyanın her şeyinden artık bezmiş bir adam gibi düşünürken şimdi birdenbire henüz yirmi yaşında bir delikanlı kadar yolun başında bulunduğunu, her şeye yeniden başlamak, her şeyi yeniden başarmak mecburiyetinde olduğunu hatırladı. Fakat akşam, Boğaz'dan sonra Emirgân'dan da pansiyon odasına bu dönüşte, kendisini sonsuz bir hüzün, cesaretsizlik ve yorgunluk içinde, bu derecesine hiç düşmediği bir hüzün, yorgunluk ve ümitsizlik içinde hissetti.

Emirgân'a yaptığı bu ziyaretten üç gün sonraydı. Dairede, öğleye doğru, hademe Ali masasının önüne geldi ve kendisini orta yaşlı bir adamın görmek istediğini, koridorda beklediğini söyleyerek, bu gelmiş ve görüşmeye talip adamın kartını uzattı.

Kalın kâğıdı, iri ve dört köşeli bir kartvizitti. Üzerinde "Avukat Hafız Nimet" sözleri yazılı bulunuyor ve bunun altında "mülga Darülfünun ilahiyat fakültesi müderrislerinden" kelimeleri okunuyordu.

Kalem odalarına misafir alınmasının başmüdür tarafından son menedilişi de birkaç haftalık bir mazi arasında kalmış, yani tavsamıştı. Buna rağmen Cezmi "gelsin!" demememeyi tercih ederek kendi dışarı çıktı ve oda kapısının dışında uzun boylu, yeşilce gözlü, koyu kumral sakallı, renkli ve yumuşak gömlekli, melon şapkalı, ellilik bir adamla karşılaştı. Gelen bu adam tekmil harflere böyle haklarını vererek ve sözlerinin akışı kadar harflere haklarını verişiyle de melon şapkadan önce başında ne taşımış olduğunu bildirerek, yani çıkarıp eline almadığı bu melon şapkadan önce uzun yıllar taşımış bulunduğu beyaz sarığı âdeta seyrettire ettire, "Hüseyin Hasip Paşa hazretleri mahdumu Cezmi Bey'le teşerrüf eyliyorum, değil mi?" diye sordu.

Cezmi, "Estağfurullah. Cezmi benim" dedi.

"Beyim, sizinle görüşülecek mühim ve ailevi bir mesele var. Bunun için Galata ve Güven Han'ındaki yazıhaneme bu akşam saat beşte gelmeniz, bilhassa şayanı temennidir. İş müstacel de olduğu için herhangi bir yanlışlığa meydan bırakmamak üzere kendim bizzat gelip davet etmeyi tercih ettim."

Cezmi bir an ve babasının artık konuşmak veyahut elini hareket ettirebilmek kudretini kaybetmiş olduğunu unutarak, adamın onun tarafından gizlice yollanmış bulunduğuna hükmetmek istedi. Fakat bu ümidi çabuk kaybetti. Kendisine "beyefendi" demeye lüzum görmemiş olan sabık müderris ve ulema, Hasip Paşa'yı zikrederken de göstermeyi hürmetkâr bir eda içinde ilave etmişti. "Seza Hanımefendi hazretlerinin bir karar tekliflerini size bildirmeye memur bulunuyorum."

Cezmi, "Peki, beş buçukta yazıhanenize gelirim" dedi ve melon şapkalı adam, hafifçe tebessüm edip şapkasını hep başında muhafaza ederek ayrıldı.

Cezmi akşamı güç edebildi. Seza'nın kendisine adam yollayıp tekliflerde bulunmaya kalkışı maldan ancak bir miktarının kaçırılmış olduğunu, her şeyin üzerine henüz oturulamadığını, daha hakları bulunduğunu anlatıyordu. Acaba Seza, Agopyan Han'ına kendi mi gelecek, ne teklif edecekse onun pazarlığını kendisi bizzat mı yapacaktı?

Akşam daireden çıkıp Güven Han'a doğru Bankalar Caddesi'nde ilerlediği sırada o vakte kadar hiç hatırına gelmemiş bir ihtimali birdenbire düşündü.

Yoksa babası ölmüş müydü? Kendi kendine, "Ölse gazetede elbette görürdüm!" demekle beraber şüphe devam etti. Birtakım tedbirleri rahat rahat almak, birtakım şeyleri

ortadan kaybedebilmek üzere Seza, gazetelere malumat vermemiş olabilirdi.

Ve artık zamanlar o derecede değişmişti ki Sultan Hamid devri vezirlerinden, en yüksek mevkilere geçmişlerinden birinin ölümünden gazetelerin, değil uzun uzun bahsetmeleri, fakat bunu iki üç satırlık bildirmeleri için de alakalıların gayret sarf etmeleri ve para vermeleri icap ediyordu.

Güven Han'daki yazıhanede Seza ile karşılaşmadı ve Hafız Avukat onun namına konuştu.

Babasının hastalığı artık pek ağırlaşmış ve ihtiyar adam kendini tamamen kaybetmiş bulunuyordu. Yakında "emrihak" vaki olması artık muhakkaktı. Fakat bu ölüm hiçbir şeyi değiştirecek değildi. Bütün emlak ve akar çoktan satılarak bedelleri Seza Hanım namına bankaya yatmış, Şişli'deki konakla Büyükada'daki köşkü eşyalarıyla Seza Hanım'a sattığı hakkında Paşa bir heyet önünde takrir vererek, tutarlarını da yine bu heyet önünde, "hanımefendi hazretlerinden" almıştı.

Her şey, her şey Seza Hanım'a aitti ve bu hususiaki bütün muameleler kanuna en uygun şekilde yapılmıştı. Bu sebeple de, Cezmi'ye en küçük bir tavizde bulunmaya Seza Hanımefendi hazretlerinin ihtiyaçları bulunmamakla beraber, sırf mürüvvet ve alicenaplık iktizası ile kendisine nakit olarak üç bin lira vermeyi münasip görmüştü.

Bunun için ölümü bekleyecek de değildi, bir şart mukabilinde derhâl verecekti.

Şarta gelince, bu şart Cezmi'nin baba mirasından hiçbir şey istemediğini ve her şeyin Seza Hanım'a ait bulunduğunu kâtibiadli huzurunda ikrar ve imza tasdik etmesinden ibaretti. Üç bin Türk lirası bu imzayı müteakip derhâl verilecekti. Bunları bir bir, talakat ve fesahatle, tevcihi pek ku-

sursuz bir ifade ile anlattıktan sonra bir lahza Hafız Nimet Efendi susmuş, bunu müteakip "ama tabiidir ki..." diye yeni bir cümleye başlayarak, işe tavassutundan dolayı Cezmi'nin kendisine yüzde on vermesi icap edeceğini bildirmişti. Yani Hüseyin Hasip Paşa'nın muazzam servetindeki yarı hisseyi, iki bin yedi yüz lira için terk etmeye davet ediliyordu.

Sarıklı fesi, şapka kanunundan önce melon şapka ile değiştiren ve başında melon şapka bulunmadıkça daima siyah ipekten takke ile oturan Hafız Nimet Efendi'nin sözlerini, Cezmi hiç kesmeyerek dinlemişti. Bu sükûtu, sabık Hoca Efendi'nin izahatı nihayet bulduktan sonra da devam etti. Bir bilmeyen kendisini âdeta dilsiz sanabilirdi. Bunun üzerine üç yüz lirasını alacağı adamın hukukunu ve menfaatlerini korumayı vazife bilen Hafız Avukat, hak ve doğruluk namına konuşarak, "Kabul edin Cezmi Bey" dedi. "Karşı taraf çok kuvvetlidir ve bütün şerait lehinde, tekmil vesait emrindedir. Baş edemez, mağlup olarak bir de mahkeme masrafı vermek zorunda kalırsınız!"

Cezmi düşünmek için müsaade istedi ve kararsız, saatlerce sokaklarda yürüdü. Tanıdığı bir avukat yoktu, reyine müracaat edebileceği, reyinden istifa edebileceği kimsesi yoktu. Fakat Emirgân'a yahut Burgaz Adası'na akıl danışmak üzere gidemez miydi? Hatta bilhassa Burgaz'a gitmeyi, Şayan Hanım'dan akıl danışmayı istedi de, sonra bunu pek ağır bir şey buldu. Geldiğini hizmetçi haber verdiği, hatta pencereden kendi gördüğü takdirde arkadaşına, "Bizim sabık sevgili geliyor. Başın sıkışırsa müracaat et demiştim ya! Bu münasabetten vakit geçirmeden istifadeye koşuyor. Bakalım kaç lira isteyecek?" diyebileceğini düşündü ve bu düşünceleri velev ki birkaç dakika için ilham etmek kendisine dayanılmaz, her şeyden ağır bir şey gibi geldi.

Hem bu insanların alakalanacakları, dikkatle, can kulağından dinleyerek bir yol göstermeleri de şüpheliydi.

Bununla beraber içinde bir ses sonuna kadar inat ediyor, tekrar ediyordu. "Razı olma! Aman razı olma! Eğer bu kadar kuvvetli ve bu kadar emin olsa, sana üç bin lira değil üç lira da vermek istemezdi! Demek ki her şeye rağmen vaziyet senin lehinde, haklarını çiğnemek demek ki kabil olmamış. Hiç değilse müzakereye gir de üç bin liradan fazlayı temin et."

Cezmi bu sözleri fasılasız dinliyor, tamamıyla da haklı buluyordu. Fakat şimdi yanına gelip bu üç bin lirayı uzatsalar, kabul edeceğini, kendinde ret kudretini bulamayacağını hissetmiyor, bunu teslim etmiyor da değildi.

Üç bin lira, birden, toptan! Binlerce ve binlerce çalıştığı ve nelere göz yumduğu hâlde bu parayı hâlâ elinde toplu olarak tutamamıştı.

Yine tutamayacağını, çünkü üç yüz lirasını ayırıp vermesi gerektiğini düşünmüyordu.

Ve Cezmi böyle sokaklarda kendi kendine düşüne düşüne ve bu düşüncelerini yüksek sesle söyleyip yanından geçenleri kendine bazen baktıra baktıra yürürken avukat, hafız ve ilahiyat fakültesi sabık müderrisi Nimet Efendi de Şişli'deki krem rengindeki kârgir konağa, teşebbüsünün neticesi hakkında malumat arz etmeye gitti. Seza Hanım kendini zaten bekliyordu ve derhâl kabul ederek ve verdiği izahatı hiçbir şey söylemeksizin dinledikten sonra sert ve istihfaflı bir sesle, "Şu hâlde bir şey temin edemezsiniz!" dedi.

"Velinimetim, bendeniz her şeyin halledilmek üzere bulunduğu kanaatindeyim."

Seza Hanım daha sertleşen, bıçak gibi keskin bir sesle mukabele etti. "Beyefendi, 'edilmek üzere' hiçbir şey ifade etmeyen bir laftır!"

Vaktiyle, uzun seneler önce, kocasının kendisini Cezmi'nin kollarında yakalamış olduğu pembe salonda bulunuyorlardı. Koltuk ve kanepelerin kumaşları hafifçe solmamış değildi. Ve Seza Hanım bu eski üslubu yenilemenin, her şeyi bugünün zevkine uygun bir hâle getirmenin pek münasip olacağını nice zamandan beri düşünüyordu. Bununla beraber, daha nice şeyler gibi bunu da ihtiyacım hep geciken anları, tahmin ve ümitleri hep boşa çıkaran ölümüne bırakmıştı, ölümün hep gecikip durması da, daha nice şeyler gibi pembe salonun eşyasının yenileşmesini geciktirdiği için de sinirine dokunuyordu. Ve elleri arkasında, kaşları çatık ve iki kaşın arasında uzun bir çizgi, odada gidip geliyordu. Gençliğin bütün taravetine hâlâ sahip olduğu elbette söylenemezdi. Kırk beşine gelmiş bulunuyordu. En çok çenenin altı, boynunun üst kısmı senelerin izlerini artık belli etmeye, gizleyememeye başlamışlardı. Fakat yine güzel ve arzuya hâlâ layık bir kadındı ve istarları yarı inik perdeli salonda mutedil ışık içinde hiçbir buruşuk belli olmuyordu. Hafız Nimet Bey, "Bakalım ihtiyar ölünce kime kısmet olacak?" diye düşündü. "Kime kısmet olacak?" derken kadınla malı birbirine karıştırıyor ve malı kadının şeklini alıyordu.

"Bekâr olsaydım!" düşüncesi her zaman olduğu gibi içinden geçti ve buna, "sekiz on sene daha genç olsaydım!" düşüncesi karıştı. Kaldı ki kendisi elli dört yaşında bulunduğuna göre nefsini, Seza Hanım'ın tamamıyla dengi saymıyor değildi. Fakat malına güvenen kadının bu sefer koca değil, delikanlı arayıp seçeceğini düşünerek, elli dördünde ve sakallı bir adamı istemeyeceğini hesap ediyordu. Bununla beraber, onu birdenbire gelmiş bir zaaf anında kollarına aldığı takdirde bir daha hiçbir delikanlının kendisi için bir tehlike teşkil etmeyeceğinden de şüphesi yoktu.

Haklı veya haksız, nefsine karşı o derecede emniyet besliyordu. Esasen de sarıklı ve cübbeli, ayakları kaloş kunduralık hoca efendilikten melon şapkalı ve asri kıyafetli iş adamlığına geçmiş bulunan Hafız Nimet Efendi'nin Seza Hanım hakkındaki tasavvurlar uğrunda ikinci bir istihale daha geçirerek, zaten de ağarmış olan bu sakalı büsbütün ortadan kaldırıp bıyıkları da daha uzatıp meydana çıkıvermesi asla imkânsız değildi.

Ve bu tasavvurlar, bu projeler hatır ve hayalinden geçmeyen Seza Hanım, avukatın pek edepli, pek hürmetkâr bir tavırla oturmakta devam ettiği koltuğun önünde durarak, çelik gibi bir sesle talimat verdi. "Yarın öğleden evvel dairesine gidersiniz."

"Başüstüne."

"Fakat kahvesini içip havadan sudan bahsetmek üzere değil! Kendisine verdiğim mühletin sonuna vardığını ve notere gelip feragatnameyi imzalamayı kabul etmediği takdirde beş para vermeyeceğimi, menfaatlerimi de onun tasavvur bile edemeyeceği bir şiddetle müdafaa edeceğimi bildirmek için gidersiniz, salyalı öksürüklü, alil babasının salyalarına ve öksürüklerine on beş yılı geçen bir zamandan beri katlanışım, serveti bu müddet sonunda kendisi ile paylaşmak için değildir. Hayatımın en güzel olacak senelerini boşuna feda etmeyi Allah emretse kabul etmem. Her şey, her şey benimdir. Mücadele arzu ediliyorsa hodri meydan, buyursun! Paşa babası bu sefer artık mızıkçılık edecek değil, sahiden kıkırdamak üzere! Derhâl harekete geçtim!"

"Hanımefendimiz bir şey arz etmeme müsaadenizi istirham edeceğim."

"Buyurun, söyleyin, fakat rica ederim beni sinirlendirecek bir şey olmasın. Asabım zaten o derece bozuk ki!"

Hafız Nimet Efendi bu sinirlenmek, asabından mustarip olmak sözünün münakaşalarda kullandığı, kendi haklarını da çiğnemek isterken bir kalkan gibi müracaat ve istifade ettiği bir vasıta olduğunu düşündü. Ve biraz sıkılıp büzülerek, "Acaba üç bin lira yerine küçük bir irat almasını temin edecek bir şey, mesela beş altı bin lira lütuf buyurulsa" dedi.

Seza Hanım'ın gözleri âdeta ateş saçtı. Ve bir an içinde uzun uzun düşünmeye imkân buldu. "Yoksa herifle tamamen anlaştı da ona akıl mı öğretiyor? Herhâlde üç bin liradan hisse istenmiştir. Bu softayı doyuramadım gitti! 'Altı bin lira temin ederken bin beş yüz benim meşru hakkımdır!' demiş ve ötekini razı etmiştir. Öyle ya, havadan gelecek para. Cezmi ile anlaştığı için de şimdi onun vekili sıfatıyla konuşuyor, bana onun haklarını müdafaa ediyor." Seza, Cezmi'ye verilecek parayı, hakkının ancak yüzde biri olan bir parayı da havadan gelecek bir para sayıyordu. Ve beyninin içinden lafzada geçen bu düşünceler arasında "zavallı bir kadının en meşru ve tabii haklarını çiğnemek üzere anlaşan erkeklere" lanet okumaya bile imkân buldu.

Oda içinde dolaşmaktan vazgeçip bir koltuğa oturmuştu. Ayak ayak üstüne atıp yakınındaki al renkte bir çeşmibülbül bardaktan sigara çekti. Hizmet için yerinden fırlamak isteyen Hafız'ı elinin bir işareti ile menettikten sonra kendisi sigarasını yaktı, iki nefes çektikten sonra da artık rahat, tabii ve emin bir sesle konuştu.

"Üç bin liradan yukarıya katiyen ama katiyen çıkmasın. Bir kere iş pazarlığa dökülünce Cezmi Beyefendi'ye Beyoğlu Caddesi'nde bir apartman alınmasına kadar varabilir. Benim ahlakımı bilirsiniz, ilk sözüm hem de son sözümdür. Üç bin dedim, üç bin olacaktır. Yahut da hiç olmayacaktır. Nasıl isterse!"

Ve bir lahza sustuktan sonra ilave etti. "Siz yarıya da kabul diyeceksiniz. Pazarlık yok!"

"Peki, kabul ettiği takdirde efendimiz?"

"Kabul ettiği taktirde, kararlaşmış olan feragatnameyi kâtibiadlide hazırlatırsınız. Muamele masrafı bana ait. Fakat dikkat edin. Feragatname yazılırken en küçük bir kelime de değişmesin. Şimdi üç bin lirayı cebine indirip kaşla göz arasında safayı hatırla yedikten sonra küçük beyefendi, 'Ben vazgeçtim, hukukun bu derece büyük olduğunu tahmin etmiyordum. Bu işte müthiş bir gabin var!' diye tuttursamasın. Hoş tuttursa da bir ehemmiyet ve kıymeti olmaz, benimle baş edemez ama beyhude zahmete ne lüzum var! Yarın saat onda, imza etmek ve üç bin lirayı almak üzere kâtibi adliye gelmeli!"

Sonra bir lahza düşünüp "on" yerine "on bir" diye düzeltti. Belki bankaya uğrayıp bu parayı alacaktı ve bir günlük faizi de hesap ederek yarın sabah alabilmek istiyordu. Belki de tuvaletine fazla itina edecek, erkeğe, "Görüyorsun ya, ben hep o eski güzel kadınım! Seneler bana karşı hiçbir şey yapamadı!" diyecekti, bu zevki de ihmal etmiyordu. Ayağa kalkıp en dayanılmaz hakaretlerini de takip eden bir nezaket ve tevazu içinde merdiven başına kadar teşyi etti ve orada, yavaş bir sesle, "Ağırlaşıyor, istical etmeliyiz. Bu iş ölümden önce aradan çıkmalıdır" dedi.

Nimet Efendi, "Bendeniz şimdi dairesine gider, kendisi ile bir kere daha ve tamamı ile emri devletlerine muvafık şekilde görüşürüm" mukabelesinde bulundu ve Seza Hanım'ı etekler gibi selamlayıp merdivenleri indi. Korkunç bir sabırsızlıkla beklenen ölümün kapıya kadar erişmiş olduğunu büyük ve krem renkli konakta haber veren şey, sessizliğin her zamandan fazla hüküm sürmesinden ibaretti.

Hafız ve sabık müderris, hatta muharric payeli eski hoca Cezmi'yi bu seferki ziyaretinde tam bir muvaffakiyet elde etti. Bunun neticesinde Cezmi'den ancak üç yüz lira alabilecekse de buna mukabil velinimetten herhâlde bir mükâfat, hocaların eski dillerinde pek yer almış bir kelime ile bir "füyuzat" olurdu. Cezmi'yi daireden çıkarıp pek yakında, gümrük komisyoncuları ile dolu bir kahveye götürdü ve orada müteessir, biraz da hiddetli bir çehre ile işin âdeta bozulmuş olduğunu, Seza Hanım, hayır, Seza Hanımefendi hazretlerinin gazaba geldiklerini, son bir mühlet elde etmek için çok gayret sarf ettiğini, buna da sırf kendisine karşı bir lütuf ve iltifat olmak üzere muhterem Hanımefendi'nin muvafakat buyurduklarını, eğer razıysa yarın öğleden evvel on birde Beyoğlu'nda büyük caddede, ... apartmandaki noter dairesine gelip kendisini aramasını bildirdi.

Şu hâlde Cezmi'nin yarın, saat on birde elinde üç bin lira bulunabilecekti. Üç yüz liranın bundan ayrılması icap ettiğini, bu üç bin liranın haddizatında iki bin yedi yüz olduğunu yine unutuyordu. Ve birden, mücadele etmek cesaretinden tamamı ile mahrum, aynı zamanda mücadelede hiçbir şey temin edemeyeceğinden tamamı ile emin, içinden yine yükselen ve "Hiç değilse bir misli fazlasını iste!" diyen sesi susturarak, "Peki, on birde gelir, imzalarım" dedi.

Ve bu ses kendisine, bir yabancı tarafından bildirilen kati bir hüküm gibi geldi.

Hafız Nimet Efendi'den ayrıldıktan sonra da, daireden izinsiz çıktığını ve şefin bu vesileden istifade edip ihtarda bulunmak hazzından nefsini mahrum etmeyeceğini düşünmeyerek, vesikalara yapıştırılmak için katiyen lazım denen fotoğrafları çıkartmaya gitti.

On seneye yaklaşan bir müddet sonra noterin odasında ilk defa karşı karşıya geldiler. Cezmi'nin hayatına o kadar felaket getirmiş olan o eski münasebet, Seza için de tamamı ile maziye ait ve yeniden vücut bulması artık hatırdan ve hayalden geçmez bir şeydi. Seza onun kalbinde kendisi için ne derin bir kin bulunacağını da takdir etmiyor değildi. Bununla beraber, arada geçmiş bu kadar seneye rağmen hâlâ genç ve güzel olduğunu, sevilmeye elan layık bulunduğunu ona göstermeyi ve ispat etmeyi bir şeref ve haysiyet meselesi saymış, bunun için de tuvaletine her zamandan çok itina etmiş, ayna karşısında her zamandan daha fazla kalmıştı. Şu kadar ki erkek, bu itinanın semere ve neticelerini fark bile etmeyecek, gözlerini kaldırıp kendisine bir an bile bakmayacaktı. Bir paçavra gibi düşkün ve yorgundu. Vesika fotoğrafçısının kendisine verdiği resimdeki bitkin ve ihtiyarlamış çehreyi ilk önce herifin sanatına ait bir kusur yahut sanatla hiçbir münasebet olmayışının bir eseri sanmış, sonra aynaya bakınca herifin bir kabahati olmadığını, hakikaten bir iki saat içinde üzüntü ve ıstıraptan değişik bir hâle geldiğini anlamıştı.

Bunu da pek tabii bulmak lazımdı. Bu üç bin lira ile en az, en az yüz bin liranın matemini tutmaya davet edilmiyor muydu?

Noterin yazıhanesinde Seza Hanım'a boş köşedeki bir koltuk ve kendisine yan taraftan bir iskemle verilmişti. "Hanımefendimiz kahve mi şerbet mi emir buyururlar?" diye ona sorulmuş ve her ikisini de reddedince kendisine artık acı bir kahve teklifine de lüzum görülmemişti. Sonra, Cezmi'nin üç nüshasını imzalaması gereken ve bir tanesini koynuna alıp zahir hatıra diye saklamak üzere götürebileceği feragatnamenin sureti okunmuştu.

Cezmi imza etmeye davet edildiği ve bir cümlesinin tanziminde reyinin alınmamış bulunduğu bu feragatnameyi dalgın dinlemiş, hemen başından sonuna kadar bu dinlediklerinden de ancak iki söz dimağına varıp orada bir akis ve bir tesir yapabilmiş, ötekiler hep bir kulağından girip öbür kulağından çıkmıştı. Bu iki kelime, son nesil gençlerinin bilmedikleri eski ve ağdalı laflarla yüklü bulunan bu feragatnamedeki "müşarünileyh" ve "mumaileyh" sözleriydi. Bu iki sözden pek itibarlı şahsiyetlere mahsus bulunan evvelkisi Seza'ya tahsis ediliyor, fakat kendisinden bahsederken herhangi bir kimse kastedilince kullanılan sözle "mumaileyh" deniyordu. Şu kadar ki Hüseyin Hasip Paşa'nın karısı ve oğlu sıfatı ile ve onun malındaki hissesini birinin ötekine terki için karşılaştıklarına göre aradaki bu paye ve derece farkı garip ve manalı oluyor, malın üstüne oturabilen taraf malı kaptıran tarafı, âciz tarafı bir kere daha çiğniyordu.

Sayısız pulun üzerine Cezmi imzasını attıktan sonra Seza Hanımefendi'nin çantasından çıkıp Hafız Avukat'a verilen bir para destesi onun tarafından kendisine, "Buyurun, otuz tane yüz liralıktır!" denerek uzatıldı. Paralar yepyeniydiler ve bankadan henüz alındıkları, herhâlde hiç kimse tarafından kullanılmamış oldukları besbelliydi. Bulunduğu perişan hâlde Cezmi bu kâğıtları saymayı akıl etmedi. Bunu bir tenezzül de saymış olabilirdi. İçine bir an kuvvetli, yapılması uğruna ölümün bile sonra kabul edilebileceği bir arzu geldi. Bu paraları parça parça edip odadakilerin, hakkını yiyen kadının, bu işi kendisini soymakta hanımına yardım eden ve kendisini soymak bedeli olarak utanmadan, Allah'tan korkmadan para isteyen avukatın ve temsil ettiği nizam ve kanun kudretini bu kirli işte pervasızca kullanan noterin yüzlerine fırlatmak arzusu.

Bunun hazzı bütün bir ömrü dolduracak kadar derin olabilirdi. Fakat bu desteyi büküp parça parça edecek demirden gurur onun zayıf bileklerinde mevcut bulunsa böyle bir teklif zaten yapılıp kabul edilmez, bu noter odasında zaten buluşulmazdı. Yapabildiği bütün hakaret, Hafız'ın kendisinden istemiş bulunduğu, bir ölünün kefenine göz dikercesine istemiş bulunduğu üç yüz lirayı ona Seza Hanım'ın önünde vermek oldu. Hâlâ saymadığı, cebine saymadan koyacağı desteden üç tane yüzlük kâğıt ayırdı. Ve bakıp katlamadan, bir "mumaileyh" edasıyla değil, bir "müşarünileyh" gururuyla bunları Nimet Efendi'ye uzattı.

"İşte istediğiniz ücret, alın!" dedi.

Seza Hanımefendi hazretlerinin huzurlarında foyasının böyle meydana çıkmış, tamahkârlığının ve ikiyüzlülüğünün böyle anlaşılmış olmasından o fevkalade bozulmuş, rengi atmış bir hâlde parayı alacaktı. Bundan sonra Cezmi hiç kimseye selam vermeden, artık hiç kimsenin yüzüne bakmadan ayrıldı. Çıkıp merdivenleri indi. Kendini sokakta, kalabalık ve gürültülü sokaklar içinde yürüyen, ilerleyen, koşan, gidip gelen, gidip gelirken bir kısmı kendisine çarpan insanlar arasında buldu. Daireye tabii gitmedi, yemek vaktinin geldiğini fark edip herhangi bir lokantaya da giremedi. Akşama kadar gittikçe daha yorgun, fakat hiçbir yerde durup oturmayı, dinlenmeyi düşünmeden, evine -bir evi yoktu ya!- pansiyon odasına gidip uzanmayı, perdeleri de kapayıp bütün dünya ile alakasını kesip yapayalnız kalmayı aklına getirmeden yürüdü, yürüdü.

En az, en az yüz bin lira için üç bin, hayır üç bin de değil, iki bin yedi yüz lira! Yıllardan beri düşünmediği, kaybedilmiş olarak kabul ettiği bu servet sanki elinde bulunuyormuş da birtakım hile ve tertiplerle geri alınmış gibi bir

his, bir ıstırap içinde idi. Eskiden haftalarca aklından geçmeyen bu serveti cebini şişiren cüzdan âdeta haykırıyor, ne derecede aldatılmış, bütün haklarının ne derecede çiğnenmiş bulunduğunu hissettiriyor, bu para faciası bütün dehşetiyle varlığını sarıyor ve istikbalinin korkunç hüznünü ve elimliğini şimdiden gösterip tattırıyordu.

Birden kendisini akşamın ışıkları içinde ve Beyoğlu'nun kirli bir sokağında, birtakım bedbaht kadınların sade şehrin her semtinden değil, hatta dünyanın dört köşesinden yola çıkıp kaldırımına düştükleri pis ve öğle saatinde de loş sokakta, Venedik isimli sokakta buldu. Ta yukarıda gökyüzü mavi iken, bu sokağı aydınlatmak üzere elektrikler yanmıştı. Ve sarışın, uzunca boylu, sarı saçıyla bir gözünü hemen hemen yarı yarıya kapamış bulunduğuna göre kaşının üzerinde belki bir bıçak yarası, hatta ihtimal ki gözünde bir kusur bulunan nispeten genç bir kadın, kendisine hafifçe kol çarptıktan sonra durmuş, neticeyi anlamak merakıyla bakıyor, henüz yeni boyanıp müşteri avına çıktığı hâlde derhâl bir muvaffakiyet kaydetmenin hazzını tadıp tatmayacağını kolluyordu.

Bu sokağa hangi sokaklardan geçip gelmiş olduğunu o zaman Cezmi kendi kendine düşündü. Hayatın pek derin ıstıraplarını erkeklerin ilk karşılarına çıkan en sefil mahlukla bazen avutmaya teşebbüs ettiklerini sadece roman ve hikâye yazarlarının aklına gelecek bir şekil sayıyordu, bu zavallı kadının davetine icabet etmek hiç hatırına gelmedi. Kaldı ki vakit çok erken, herhangi bir kadının kollarında avunmanın düşünülemeyeceği kadar erkendi.

Fakat bu çirkin ve biçare kadın Cezmi'yi birdenbire kendine getirmiş bulunuyordu. Cezmi kendini artık bir adım atamayacak kadar yorgun hissetti ve alkol ihtiyacını

hiçbir zaman emreden, mecbur eden, ellere bir titreme getiren bir müstebit şeklinden hissetmemiş bulunduğu hâlde, bu gece dertlerini unutabilmek ve hiç değilse bunlara tahammül etmek için içmeye ve sarhoş olmaya mecbur olduğundan şüphe etmedi. Bu Venedik sokağının iki tarafında sıralanan izbe meyhanelerden birine yan cebindeki şişkin cüzdanıyla girmeye cesaret edemedi. Sarı saçı sol kaşının üstüne belki bir bıçak yarasını ve belki gözdeki bir sakatlığı gizlemek üzere indirilmiş, zayıf kadına hiç bakmadan sokağın sonuna kadar yürüdü. Tepebaşı'na çıktı, o caddede sıralanın nispeten temiz içki yerlerinin ilkine girdi. Orada saatlerce, gözleri dalgın ve vücudu hareketsiz, tek başına oturdu ve içti, içti.

Bu lokantamsı meyhaneden kapanmak üzere iken ayrıldı, bir otomobile binerek saat bire doğru pansiyona gitti, yatağına girip sızdı. Ertesi günü daireye on birde gidebildi.

Seza Hanım otomobile bindikten ve ensesiyle geniş omuzlarını seyretmek hakkında en küçük bir proje kurmamak şartıyla hoşuna giderek, genç şoför Hüseyin'e, "Eve!" emrini verdikten sonra bir müddet hiç konuşmamış, biraz düşünceli kalmıştı. Akrabalık demek için gayret sarf etmesi icap eyleyecek kadar uzak bir münasebeti bulunmakla beraber, kimsesizliğine binaen ve hakikatte Naime, dalkavukluk ve suç örtücüsü olmak üzere üç yıldır yanında bulundurduğu Naime Hanım, resmen akrabalık olan mevkiinin icaplarını pek iyi biliyor, bu sükûta hürmet ediyordu. Fakat en küçük lafın kibire getirebileceği mukabelede bulunmak üzere pürdikkatti. Hakikaten de hanımefendi konağa varılıncaya kadar sükûti kalmadı. Otomobil Harbiye mektebini geçtiği sırada başını çevirerek kendi kendine konuşur gibi,

aynı zamanda da Naime Hanım'a hitap eder gibi bir eda ile, "Maymun olmuş!" dedi.

Naime bir saniye kimin maymun olduğunu kestiremedi, sonra kestirince canı, "Herifin maymun olmadan evvelki hâlini, safasını sürdüğün zamanını bilmiyorum ki!" demek istedi ama böyle demeyi tabii asla muvafık bulmadı. "Seneler!" demek ise, aynı senelerin hanımefendiye karşı tecavüzlerini de kabul etmek olacağı için hiç münasip düşmeyebilirdi. Kaldı ki Seza Hanım'ın birdenbire fikir ve kanaat değiştirip "Vaktiyle iltifatlarıma mazhar ettiğim bir erkek beş on sene içinde neden maymun oluyormuş! Sana verilse herifi yalamadan yutacağını bilmiyor muyum?" demesi de mümkündü. Dalkavukluk mesleğinin bütün kaide ve usullerine vâkıf bulunan Naime Hanım manalarla bir tatlı tebessümle iktifa etmeyi daha münasip buldu.

"Paşa kendisini reddedeli hiç görmemiştim. Tesadüf olmadı. Fakat belki sokakta gördüm de tanıyamadım. Ne kadar değişmiş, ne kadar bozulmuş!"

Sonra Seza Hanım başını dikleştirdi. Ve en tabii bir eda ile bunda hiçbir mesuliyet hissesi kabul etmeyerek, "Fıkaralık, mihnet!" diye söylendi.

Krem boyalı büyük evin önüne gelmiş bulunuyorlardı. Dün akşam doktorla birlikte ihtiyar adamın odasına girdiği zaman onu hakikaten ağır görmüş, sabahleyin ise yanına uğramamıştı. Naime Hanım'a yeniden bakıp "Acaba ne hâlde?" dedi.

Kendisi noterde iken ölmüş olması ihtimali hatıra gelmişti.

Fakat kapıyı açan hizmetçinin hâli bu fikri derhâl kovdu ve Seza Hanım merdivende her gün bir kere gelen, sade dün iki kere gelmiş bulunan doktor Şerafeddin Bey'le karşılaştı.

Yabancılar yanında maskesini yüzünden hiç çıkarmadı.

"Affedersiniz, teşrifinizde bulunamadım. Pek mühim bir işten dolayı çıkmak mecburiyetinde kalmıştım" dedikten sonra, en derin bir alakayı mükemmel taklit eden bir eda ile, en üzüntülü bir sesle, "Nasıl?" diye sordu.

Seza'nın saf mı yoksa müstehzi mi olduğunu bir türlü kestirememiş olduğu doktor, "Tebşir ederim, bir kere daha tehlikeyi yendi" dedi. "Belki birkaç ay, hiç değilse birkaç hafta yaşayabilir. Maşallah eski natura! Dün gene âdeta sabaha erişebileceğinden şüphe etmiş, gece sizden haber beklemiştim. Fakat şimdi âdeta normal bir hâlde."

Seza pek tabii bir sevince gark olmuş görünerek dinlemişti.

"Bu ancak sizin eserî muvaffakiyetiniz beyefendi" mukabelesinde bulundu.

"İltifat buyuruyorsunuz" diyen doktor artık akşam uğramasına lüzum olmadığını, ancak yarın geleceğini ilave ederek yürüdü ve onun indiği merdivenleri Seza, biraz gerisinde Naime Hanım'la çıktı.

İhtiyar kocasının bu yeniden sıhhate, tabii pek nisbi ve pek sefil bir sıhhate dönüş haberi kendisini fazla hiddetlendirmiş değildi, konağın her gün beş dakika ancak kaldığı bir odasında seksenlik bir adamın bir külçe hâlinde konuşamadan ve kımıldayamadan yatışı büyük bir dert teşkil edemezdi. Şu kadar ki yolcu yolunda gerekti. Öleceği muhakkak ve artık kendisine hiçbir itibarla lüzum kalınmamış olan bu ihtiyara masraf ediliyor, ağır ve fena kokan bir odaya gizlenmiş, kapatılmış bu adam yarı şuursuz gibi görüne görüne yaşamakta veya nefes almakta inat ettiği için bazı şeyleri yapmamak, atiye bırakmak, mesela balolara gitmemek, büyük davetler yapmamak, Avrupa seyahatlerine çıkmamak icap ediyordu.

Genç güzel bir kocaya varmayışının da onun hâlâ yaşamakta inat etmesinden ileri geldiği söylenemez miydi?

Fakat sade buna hüküm etmekle hata edilmiş oluyordu. Çünkü dul kaldıktan sonra Seza tekrar evlenmek niyetinde değildi. Yalandan âşık görünüp belki ölüm ve miras bekleyecek bir hak sahibini yanında istemiyordu. "Benim vaktiyle duyduğum şeyleri şimdi bu adam bana karşı duyuyor. Aynı hesapları tutuyor ve aynı ümitler peşinde! Bu yalan sesi, benim Hasip Paşa'yı aldatmak için kullandığım sese ne kadar benziyordu. Aman bu merak ve alaka dolu cümle! Sanki vaktiyle ben söylerken duyup ezberlemiş!"

Her gün böyle düşünmeye ne lüzum vardı? Ve sade bu adama ilk önce samimi olsa da arzuları gittikçe azalacak, gittikçe zayıflayacak bir adama bağlanmakta ne lüzum vardı?

Lakin, Hüseyin Hasip Paşa'nın hâlâ mı hâlâ ölmemesine hiddetlenmek için yeniden kocaya varmak kararının verilmiş bulunması lüzum değil ki! Konağın içinde bir odayı işgal edip durması bile bir huzursuzluk yaratıyor, Seza'nın bu konağa ve Ada'daki köşke vermek istediği nizam ve ahengi bozuyordu.

Odasında yalnız soyunmayı tercih etmişti. Bir ev tuvaleti giyerken, "Aman, faydasız yere üzülmeyeyim. Bir hafta sonra, beş hafta sonra, nihayet beş ay sonra elbette geberir!" diye söylendi. Ve sonra tıpkı Naime Hanım'a hitap ederken ahenk ve eda ile, "olmuş" sözünü ve hele "muş"u nihayetsiz bir şekilde uzatarak, "Ne maymun olmuş!" diye tekrar etti.

Tuvalet masasının önüne oturmuş, aynada yüzünü, boynunu, çıplak kollarını görüyordu. Kendini genç ve zamanı yenmiş buldu. İçinde sevinç ve gurur vardı ve hayatını mahvetmiş olduğu Cezmi'ye karşı nihayet merhamet ve

vicdan azabı duydu ise bile, bu o derecede belirsiz bir şeydi ki bizzat kendisi de sezemedi.

Cezmi, dairede çok hırçın ve devamsız bir memur olmuştu. Zaten kimse ile ahbaplık etmediği ve bulunduğu odada, hatta bütün dairede kendisiyle dostluğa benzer bir münasebet tesis etmiş bulunduğu yegâne adam alt tarafındaki masayı işgal eden yaşlı subay olduğu için bu hırçınlığının gerçi büyük bir ehemmiyeti olmayabilirdi. Kimse ile konuşmuyordu ki sohbetten kavgaya geçsin. Fakat sabahları bir türlü vaktinde gelmeyerek, öğle tatilinden sonra da geç döndüğü artık çok oluyordu ve hatta bazı günler hasta olduğunu telefonla bildirip hiç gelmemeye bile başlamıştı. Aksi gibi de Almanca'dan tercüme edilecek yahut Almanca'ya çevrilecek evrak zuhur ediyor ve bunlar Cezmi'nin masasında günlerce kalıyor, yığılıp birikiyor, sonra içlerinden kaybolup bulunamayanlar oluyordu.

Büro Şefi bu hâllere karşı uzun müddet kendisinden beklenemeyecek bir tahammül gösterdi. Bu tahammülü herhâlde, "Herif böyle hareket ettiğine göre demek ki bir şeye güveniyor!" düşüncesinin mahsulü idi. Fakat bir gün, ya herifin, "hiçbir şeye güvenmeden böyle hareket etmekte olduğunu" düşündü yahut da kendine hükmedemeyecek derecede hiddete kapıldı ve kendisinden, vaziyetin bu şekilde daha ne kadar zaman devam edeceğini sordu. Fazla sert mi konuştu, yoksa Cezmi'nin büyük bir sarsıntıya uğramış asabı bir türlü düzelmek mi bilmiyordu ve nihayet yoksa ufak tefek borçları ödedikten sonra geri kalanını bir bankaya yatırdığı -bir kere de gidip içinden yüz elli lirasını çektiği- para, tam iki bin üç yüz seksen lira, kendisine bu memurluk hayatını, onun tekmil mükellefiyetlerini tahammül edilmez hâller şekline mi sokuyordu?

Herhâlde, söylediği sözleri Büro Şefi kaba ve küstah bir eda ile söylemiş bulunsa bile esas itibarıyla haksız olmadığını, haksız şeyler söylemediğini inkâr edemezdi. Fakat nenin nesi olduğu, nereden peyda olduğu meçhul bulunan bu Hayrullah Bey'in edası da, sesi de pek sevimsizdi ve en zarif bir nezaket edası içinde konuştuğu, hatta gözlerine girmek istediği kimselere yaltaklandığı sıralarda bile hâlinde insanı üşüten, uzaklaştıran, hiddetlendiren bir şey vardı.

Fazla olarak, Cezmi'ye yalnız bulunmadıkları bir sırada, bütün kalem arkadaşları önünde ihtarda bulunmuştu. Cezmi de ona üst perdeden mukabele etti. İş nerede ise dövüşe varacaktı. Altındaki masayı işgal eden o mütekait zabit, pek iyi bir adam olan Reşit Bey, koluna girip ve teskin edici sözler söyleyip yerine oturtur ve orada tutarken, zaten kısa boylu ve şişman olan Hayrullah Bey de, yüzü kıpkırmızı, dışarıya fırlamıştı.

İlk önce kanın beynine hücum etmesini önlemek üzere yüzünü yıkamaya gittiğine hüküm edilmiş, fakat yarım saati mütecaviz bir zaman geçip dönmeyince gidip başmüdüre şikâyet edildiğinden şüphe edilmemişti.

Ve Cezmi masanın başında, yüzünü kâğıtlara eğmiş ve şakakları zonklayarak hep hareketsiz kalmıştı. Belki acele bir cevabı icap ettireceği hâlde günlerden beri tercüme ve takdim edilmemiş Almanca bir mektubu önüne koymuş, kalemi eline almıştı. Fakat bir türlü tercüme edemiyor, tek sahifeyi kaplayan satırlara bakıp duruyordu. Bu dünyada ekmek yemek için tek dayanağını teşkil eden bu Almanca dilini artık sanki tamamen unutmuştu, sanki bu dilden hafızasında artık tek söz kalmamıştı. Okuduğunu anlamıyor, hatta anlamaya çalışmak için gereken kudrete sahip bulunmuyordu.

Şef gidip yüzü hâlâ pek abus ve kıpkırmızı, baş tarafındaki yerine geçeli oda arkadaşlarından hiçbiri, hatta o eski subay bile, Cezmi'ye karşı bir yakınlık göstermiyor, yanına gelerek, hatta oturduğu yerden ona bakarak kimse kendisine hitap etmiyordu. Zaten kalem odası birden tam sükûna gömülmüş bulunuyordu. Kaldı ki Cezmi hiçbir şey fark edecek, hiçbir şey duyacak hâlde değildi. Mutlak bir hareketsizlik içinde, gözleri bir türlü anlayamadığı bir dille yazılmış mektuba çevrili kalırken içinde sesler yükseliyor, birbirine zıt iki fikir birbirleriyle mücadele ediyor, karar ve hareket hâline geçmeye çalışıyordu. Bunlardan biri daha gür bir sesle, âdeta emir vererek, "Haydi, ne bekliyorsun? Eline bir kalem alıp şu istifanameni yazsana! Başlarına çal, çık git! Elbette bir iş bulursun. Hamdolsun, beklemeyecek hâlde değilsin ya!" diyordu.

Fakat buna zıt ve düşman fikir ve içtihat ayrı bir cepheden, daha yavaş bir sesle, âdeta yalvararak karşı geliyordu. Bu ses tesir etmek için uzun yıllar önce toprağa girmiş ve girmesinden evladı böyle sefil ve zelil olmuş bir annenin sesine benzemeye de muvaffak olarak nasihat ediyor, hemen hemen yalvararak, âdeta yalvararak şunları söylüyordu.

"Çocukluğun, deliliğin sırası değil Cezmi! Ne kadar garip ve zavallı olduğunu unutuyor musun? Neye güveniyorsun? Eldeki para çok çabuk tükenir, hazıra dağlar dayanmaz! Sonra vallahi sürünürsün. Hem bak, artık kırka yaklaşıyorsun! Delikanlılığı çoktan ardında bıraktın. Sana bundan sonra sefalet büsbütün güç gelir!"

Bu sözler ötekilerin mütehakkim edalarına sahip bulunmayışlarına rağmen daha tesirli ve ötekilerin sahip bulunmadıkları bir ikna kudretine maliktiler demek ki Cezmi eline bir kalem, temiz bir kâğıt alıp istifanamesini

yazmıyor, hep Almanca mektubu okuyup tercüme etmeye karar vermiş bir insan şeklinde kalıyordu. Tercüme etmeyişi, okuduğunu hâlâ mı hâlâ anlayamayışından ileri gelmekte idi.

Kavga saat ikide olmuştu ve saat beşe gelip paydos zili çalmak üzere iken Cezmi aynı manzarayı arz etmekte hep devam ediyordu. Paydostan pek az evvel başmüdürün hademesi umumi bir dikkat ve alaka ortasında göründü, zil çaldıktan sonra gelip kendisini görmesini beyefendinin emir ettiklerini bildirdi.

Cezmi paydostan sonra bir memuru yalnızca görmek istediklerini bir müdür umumi veya başmüdür beyefendinin bu şekilde bildirmelerinin pek de hayra alamet olamayacağını takdir edecek kadar memurluk hayatında artık tecrübe sahibi bulunuyordu. Bu sebeple, soğuk bir terin bütün vücudunu kapladığını hissetti.

Cezmi odasına girdiği başmüdürü bir dosyaya dalmış bulacaktı. Başmüdür Hüsnü Bey babayani manzaralı, kılığına kıyafetine dikkat etmek isterse de giydiği üzerinden dökülür, velhasıl pek gösterişsiz bir adamdı, odası da denize nazır ve geniş olmakla beraber nispeten basit ve eski eşya ile döşeliydi. Lüks mefruşat Ankara'da, asıl amirlerin odasında idi. Cezmi, İktisadi Milli Bankası'nın o muhteşem umum müdür odasını ve pek süslü, iki dirhem bir çekirdek Umum Müdür Refik Celaleddin Bey'i, o muhteşem odada kendisini ilk kabul edişini hatırladı. O gün kendisine elini uzatıp el sıkmıştı. Hâlbuki bu alelade kıyafetli başmüdür, büyüklüğüne ve limana hâkim manzarasına rağmen gösterişsiz odada kendisini ayakta tutuyor, kırklık adamı yüzüne bakmadan bekletiyordu. Cezmi yarın daha da aşağı yerlerde, daha da aşağı kimselerin huzurlarında ne

kadar daha ayakta beklemek, başlarını kaldırıp kendisini görmelerine ne kadar müddet intizar etmek mecburiyetinde kalacaktı?

Başmüdür nihayet dosyalardan başını kaldırdı. Yüzü ekşidi ve bir günlük tıraşı da olduğu için her zamandan daha sevimsiz ve yaşlıya benziyordu. Pek ehemmiyetli, âdeta vahim bir eda alarak, matemli bir sesle, "Bugün sizin kalemde çok müessif bir hadise cereyan etmiş!" dedi.

Cezmi sükûtu muhafaza etti.

"Şefiniz gelip anlattı ve şikâyette bulundu. Fakat ben kanaatimi sade onun sözlerine istinat ettirmiyorum. Ayrıca tahkikat yaptım, birtakım şahâdetleri dinledim. Hasıl ettiğim kati kanaat, amirinizin haklı şikâyet ve ihtarlarına gayet şiddetli bir lisanla, hatta hakaretle mukabele etmiş olduğunuz zeminindedir. Zaten de bir ayı mütecaviz bir zamandan beri, bütün arkadaşlarınız için pek fena bir numune teşkil etmekle bulunduğunuzdan malumattarım. Biliyorum, siz bir şirkette kâtip umumiydiniz. Bugünkü vaziyetinizi kiracı bulmanız insanlık icabıdır. Fakat deruhte edilen, kabul edilen bir işin bütün vecibe ve mükellefiyetlerini evvelden düşünmek ve bunlara bitamamiha riayet etmek icap eder. Bu cihetleri size ihtar etmeye beni mecbur etmiş bulunuyorsunuz!"

Ağzından çıkan cümlelerin zerafetinden, ahenginden edasından emin ve memnun, insanların mukadderatlarına hüküm edeceğinden müftehir, bir an sustu. Hele "malumattarım" ve "bitamamiha" sözlerini bilhassa beğeniyor, son cümlenin zarif fakat bu zerafet içinde âdeta ezici katiyetine hayran olarak bunu daha yüksek, çok yüksek makamdan, ehemmiyetli, esaslı birine söyletmeyen, ağızdan ağıza dolaşmasını temin etmeyen talihine küsüyordu. Cez-

mi'ye gelince, o hep susmakta idi. Fakat yan cebindeki banka defteri bu sükûna iştirak etmeyerek, "Haydi desene! Şerefini korumak için istifa edip gitsene!" diyordu.

"Amirinizi arkadaşlarının, maiyetinin önünde tahkir etmişsiniz. Kendisinden, yine onların önünde özür dileyeceksiniz. Aksi takdirde..."

Başmüdür Hüsnü Bey birdenbire pek ileri gittiğini, cümlelerin ehemmiyet ve azametlerine tehlikeli bir şekilde mağlup olduğunu hissederek durmuştu. "Aksi takdirde" sözü için muhtelif bitirme şekilleri olabilirdi, fakat bunların hepsinin, "vazifenize nihayet verilecektir" hüküm ve kararına varan şekiller olmaları icap ederdi. İmdi bunların hiçbirini kullanmayı istemiyor, Cezmi'yi kovmak arzusunu asla beslemiyordu. Cezmi'nin alınmasını Ankara'daki amirler istemişler, kendisini oradan seçip tayin ettirmişlerdi. Bir mühim zatın tavsiye ve delalet ettiği duyulmuştu. O mühim zatın da bu tavsiye ve delaleti Cezmi'nin eski karısının yeni kocasını memnun etmek üzere yapmış olduğundan da Umum Müdür haberdar değildi. Fakat bu cihetten haberdar bulunsaydı bile, yine resmen o mühim zatın tarafından tavsiye edilmiş bir insanı kolundan tutup atmayı elbette ki tehlikeli bir hareket sayardı.

Biçare adam yutkunmakta devam ediyor, "aksi takdirde"yi tedricî şekilde yumuşatacak birtakım sözler arıyordu. "Aksi takdirde çok kızabilirim" şeklinde fazla bir ricat olup olmayacağını kendi kendinden soruyordu.

Fakat Cezmi bunları fark edemedi. Asabı artık bütün metanetini kaybetmiş bulunuyor ve yan cepteki banka cüzdanının, "Ne tereddüt ediyorsun? Ben varım! Yeni bir iş, daha iyi bir iş buluncaya kadar seni kimseye muhtaç etmem!" diyen sesi kulaklarında artık rakipsiz çınlıyordu.

Cezmi bu sesin iğvasına mağlup düştü ve bir umumi kâtiple muzaffer kavga ettikten ve bizzat aylarca süren bir zaman umumi kâtip unvanını taşıdıktan sonra bir büro şefi karşısında eğilmeye razı olamayarak, "Haksız ve en basit terbiyeden mahrum bir adama tarziye veremem. Esasen şeref seviyemle mütenasip olmayan bu işi bırakmayı tercih ederim" dedi.

Başmüdür Hüsnü Bey üzerinden ağır bir yük kalkmış insan edasıyla geniş bir nefes aldı. Ve yeniden elde ettiği bütün vakarıyla başını dosyasına eğmeden önce, "Onu da siz bilirsiniz, öyle ise istifanamenizi bana getirin" dedi.

İşinden ayrıldığı günü sabahı Cezmi uykudan uyanıp saate bakınca hayret etti. Tam ondu. Bir lahza, lahzadan kısa bir zaman endişe içinde kaldı, sonra, müsterih, öbür tarafa döndü ve tıpkı paşazadelik zamanında olduğu gibi, o kadar rahat, daha bir müddet yatakta kaldı, hatta yeniden kısa bir uykuya bile daldı. Sonra bunun, yarın da, öbür gün de hep aynı şekilde devam edeceğini düşünmek kendisi için latif ve leziz bir duygu oldu. Dehşete kapılması, bu hayatın böyle devam etmesine imkân olmadığını hatırlaması, mutlaka yeni bir iş aramaya mecbur bulunduğunu düşünmesi için dakikaların geçmesi icap etti. Öğle yemeği için bire doğru hazırlanıp pansiyondan ayrılırken sofada Matmazel Velastari ile karşılaştı ve geçkin kız, rahatsız olup olmadığını merak ettiklerini, hatta annesinin gelip iki kere kapıyı vurmak istemiş olduğunu, sabahleyin erkenden çayı getirip vurduğu zaman da cevap alamadığını anlattı. Ve sözlerini, "Bugün bir *fête* falan var?" diye bitirdi.

Saatlerinin, hareketlerinin hesabını bir de bunlara vermek mi icap edecekti? Cezmi neşesiz cevap vererek, "Ha-

yır, daire tatil değil, bayram falan yok. Fakat ben senelik iznimi aldım" dedi.

Bu cevap ona bir ay tefsirlere, şüphelere ve dedikodulara meydan vermeksizin dilediği saatte yataktan kalkmak ve dilediği saatlerde pansiyonda bulunmak hakkını verecekti. "İşsiz insanlar sade bir amirin değil, kâinatın murakabesi altında!" diye düşündü ve konaklıktan apartmanlığa intikal etmiş binanın mermer merdivenlerini inerken, sokakta karşılaşacağı insanlardan birdenbire ürktü.

Daireden tanıdığı kimseler ve bütün eski tanıdıklar sanki kendisini binanın kapısında, tenha sokakta bekliyorlardı ve açlıktan ölmemek için ne yapacağını sahte bir alaka ile, fakat hakikaten memnun, sormaya hazırlanıyorlardı.

Hiddetlendi ve yüzlerce lirası, hatta iki bini geçen bir parası bulunduğunu düşünerek, bu herifleri istihfafı altında ezmeye hazırlanmaması için de metin, kaldırıma ayağını attı.

Ancak akşama doğru, iş güç sahiplerinin henüz işlerinin başında bulundukları bir saatte bir pastacıda oturup geleni geçeni seyrederken vaziyetini düşündü. Elindeki parayı işletmek ve namerde muhtaç olarak bir kalem hizmeti aramadan yaşamak kabil olabileceğini bir an içinden hükmetti. Sonra omuzlarını silkip kendi nefsiyle alay etti. "Dükkân çıraklığından yetişmedim ki bir küçük kahve, bir manav dükkânı yahut da bir lostra salonu açayım. Bu işi ne becerebilirim ne de ölsem el âleme karşı bu vaziyeti kabul ederim!" diye düşündü.

Ticaretin dükkânı açmadan yapılır bir şekli bulunduğunu da hatırladı. Bundan vaktiyle Ankara'da İktisadi Milli Bankası'ndaki ilk zamanlarda Ürgüplü Muharrem Efendi bahsederdi. Bilmem nerde, hangi kasabada yumurta toplanılıp büyük bir şehre, tabii tercihen İstanbul'a getirilerek

bunlar satılırmış. Yahut İstanbul'dan manifatura alınıp bir kasabaya götürülür ve büyük bir kâr elde edilirmiş.

"Yumurtayı getirinceye kadar yarısı yollarda çürür, öteki yarıyı, aldığımdan ucuza vermeye razı olmayınca da beş parasız kalabilirim" diye söylendi ve ticaret mevzuu üzerinde daha fazla zihin yormadı.

Fakat tefecilik faizle para vermek kalıyordu. O Muharrem gibi memurluk hayatında tanıdığı daha başka kimseler, mesela "ithalat-ihracat" şirketinin başhademesi Ethem Efendi gibi bunu yapmak, her ay yüzde on faiz almak şartıyla para dağıtmak! İki bin üç yüz lirayı dağıtsa, ayda iki yüz otuz lira alabilirdi. Bu iki yüz otuz liranın yüz otuzunu aylık olarak olarak nefsine ayırsa ve her ay yeniden yüz lirayı faize verse, on ay sonra bin lirası daha olacak demekti. Yirmi ay sonra da üç bin lirası altı bin lira olur, yani aylık kazancı altı yüze çıkmış bulunurdu. Cebinden küçük bir kalem çıkarmış, ufak not defterine hesaplar yapmaya başlamıştı. Bu işte intizamla beş sene devam ettiği takdirde âdeta zengin olacaktı.

Fakat sonra omuzlarını silkerek, bunun da mümkün bir şey olmadığını kendi kendine teslim eti. Bir kere hükümet tefeciliğe karşı mücadeleye girişmiş, bu kararını resmen ilan etmişti. Keyfiyet, birtakım kurtların diledikleri gibi hareket etmelerine mâni olmamakla beraber işin kendisi gibi acemisi üçüncü günü mahkemeye düşebilir, mahkemenin hükmü de mahpusluk şeklinde tecelli edebilirdi. Hem böyle bir şey olmasa bile para dağıttığı kimseler ay başında hepsi birden, "Artık beş para faiz vermeyeceğiz. Buyur dava et!" derlerse ne yapacaktı? Boyunları büküp merhametine sığınmaları ise daha tehlikeli olabilirdi. Bu takdirde bir şey yapamayacağından emindi ve nihayet bu

kadar parayı kime dağıtacak, borç isteyenleri nereden bulacaktı?

Atıldığı veya ayrılmaya mecbur bırakıldığı daireye gidip odaları dolaşarak, "Borç isteyen var mı? Borç isteyen bana müracaat etsin!" mi diyecekti?

Borç dağıtmaya bir kere karar verince, bunu yedi duvarlı bahçesinin içinde ve yedi duvar arkasındaki odasında sağır sultanın bile öğreneceğini, sayısız talep karşısında kalacağını akıl edemiyordu.

Daireden ayrılışından beş gün henüz geçmişken, altıncı gece sabaha karşı müthiş bir üşüme ile uykudan uyandı, sonra bu üşümeyi ateş takip etti ve pansiyonda tedavisinin kabil olamayacağını Matmazel Velastari'nin gidip çağırmak insaniyetini gösterdiği doktor, kati bir lisanla söylediğinden Alman Hastanesi'ne nakledildi.

Hastanede yirmi beş gün kalacaktı.

Madam'la kızından başka ziyaretine, hatırını sormaya tek kimse gelmedi. Biraz iyileşir iyileşmez de pansiyona döndü ve ertesi sabah aynanın önüne geçerek bir yabancıyı tetkik eder gibi uzun uzun yüzüne baktı. Ve henüz takmadığı iğreti dişinin vücuda getirdiği azim boşluktan dolayı hazin bir manzara alan tebessüm ile gülümseyerek, "Şayan'la sevgili arkadaşı Muzaffer Hanım beni artık hiç, hiç mi hiç beğenmezler!" diye söylendi. Gençlik ve güzellik, kendisine asla hayrı olmamış, kendisini kadınlara oyuncak yapmış olan bu iki şeyin, artık tamamıyla maziye intikal etmiş bulunduklarını kabul ediyordu.

Ve işsizlik günleri yeniden başladı. Fakir yaftasıyla bir devlet hastahanesine kabul edilmeye teşebbüs etmeyerek, paralı bir ecnebi hastahanesine gittiği için yirmi beş gün nihayetinde cüzdanının, hastahane idaresine epey bir kısmını boşaltarak pansiyona dönmesi icap etmişti.

Uzayıp gidecek olan bu işsizlik günlerinin en rahat tarafı İstanbul sokaklarının, kahve, pastahane ve sinema gibi umumi yerlerin günün her saatinde kalabalık bulunması oldu. Büro saatlerinde sokaklar ve umumi yerler Ankara'daki gibi âdeta boşalmadığı için, günün herhangi bir saatinde sokakta ağır dolaşan yahut bir kahveye oturup gazetesine dalmış bulunan ve geleni geçeni seyreden bir adam hiç dikkati celbetmiyor, hiçbir tecessüs uyandırmıyordu. Madam Velastari ile kızına da geçirdiği hastalıktan dolayı kendine daireden iki ay mezuniyet verilmiş olduğunu söylediğinden, vaziyeti pansiyon sahipleri için de tabii sayılmakta idi. Fakat ne çare ki aşinalar, ahbaplar vardı.

Hastahanede geçirdiği günler esnasında bir tanesini de demir karyolasının ucunda görmemiş bulunduğu aşinalar, ahbaplar. Acından ölse avucuna beş kuruş koymayacak eski aşinalar, eski dostlar.

Bunlar arasında kendisini ilk defa görüp ithalat-ihracat şirketinde hâlâ kâtibi umumi olduğunu, İstanbul'a izinle geldiğini sanarak türlü muhabbet ve saygı nümayişine girişenler de oluyordu. Fakat bunlar nadirdi ve büyük ekseriyet de atılmış bulunduğunu, kaldırıma düşmüş olduğunu biliyorlardı. Bu bilenlerin bazısı istihfaflı, soğuk bir selamla iktifa edip geçiyorlardı. Ve bunlar yine en hayırlılarıydı. Asıl kötüler, durup durdurup konuşanlardı ki bunlar alaka göstermek rolünü oynadıkları için bir de minnettarlık bekliyorlardı. Bunlar ilk tesadüfse, "Vah vah daireden çıkmışsın, boşta imişsin. Çok müteessir oldum!" yahut "olduk" diyorlar ve daireden kendisinin çıkmış olacağına asla ihtimal vermeyerek neden, hangi suçtan çıkarılmış bulunduğunu tahkike teşebbüs ediyorlardı. Eğer ikinci, üçüncü tesadüfse, "Ne haber, bir iş bulamadın mı? Hep açıkta mısın?" diye soruyorlardı. Ve ga-

rip bir tesadüf eseri olarak bu deyişler, bu sorışlar hep yüksek sesle, hep etraftan duyulacak şekilde oluyordu. Bunlara cevap vermek, meraklarını tatmin etmek, pek yakında bir işe geçeceğini kendilerine bildirmek icap ediyordu.

Bu adamların hafızaları da maalesef pek kuvvetliydi. Onun için tekrar tesadüflerinde, "Bir işten bahsetmiştin. Oldu inşallah! Çalışıyorsun, boşta değilsin ya?" dedikleri zaman, ya henüz bu işin olmadıysa da olmak üzere bulunduğunu yahut o bozulduysa da bir başka işin olacağını söylemek gerekiyordu.

Bazıları da falan ve filan dairelerde münhal vazifeler ve memuriyetler öğrenip kendisini boş yere aradıklarını ve bu münhallerin ancak bir iki gün evvel dolduğunu söyleyerek matemler ediyorlar yahut münhalleri haber verdikten sonra bunların artık münhal bulunmadığını birden hatırlayıp diz dövüyorlar, bu suretle de yüzünde ümitle esefin nasıl akisler yaptığını, evvelkinin yerini nasıl ikinciye terk ettiğini müşahede etmek imkânını buluyor, hazzını tadıyorlardı.

"Paşa baban pek, pek hasta imiş. Ölüm hâlinde imiş. Oğlum gidip elini öpsene! Sonra içine hicran olur!" diye nasihat ve tekdir eden yaşlı zatlar da vardı. Sanki babası onu evinden kovmuş değil de o babasına darılıp ayrılmıştı ve gidince babası, kollarını açıp onu bağrına basmaya hazırdı!

Fakat bu tahammül edilmez mahluklara birkaç gün rastlamayınca hayatı pek güzel bulduğu, öğleye kadar yatakta yattıktan sonra kalkabileceğini ve günün yirmi dört saati için hiçbir mükellefiyeti bulunmadığını düşününce kendisini bahtiyar hissettiği oluyordu. Riayet ettiği tasarruf kaidelerini de böyle günlerde bir tarafa bırakarak, "Eh, artık bu kadarı da hakkım! Ben de insan değil miyim? Doğrusu bu akşam da tavuklar gibi erkenden uyumayaca-

ğım!" dediği, geceyi eğlence yerlerinde geçirdiği oluyordu. Sanki bu tasarrufu hazır ve her gün biraz daha eriyen bir paradan değil de daima gelecek, daima yenilenecek bir paradan yapıyordu. Bu işsizlik günleri en tabii bir vaziyet hâlini almış, işsiz geçirilmiş paşazadelik senelerinin pek tabii bir devamı olmuştu. Aradaki banka, şirket ve daire memurluğu ay ve seneleri varlığında âdeta hiçbir iz bırakmamış olacaklardı. Bu işsizlik hayatı kendisini o derecede yadırgatmıyor, o derecede rahatsız etmiyordu.

Bomboş geçen günlerinden, ya evde gündüz uykularına yahut sinema ve seyranlara tahsis edilen bu günlerinden birer ikişer saatini yeni bir iş aramaya ayırsa, acaba bunu bulamaz mıydı? Fakat İstanbul'da bir iş sahibi olmayı, tahayyülüne de cesaret edilemez bir nimet sayıyor, sayısı yüz binlere varan bu büyük şehir halkının genç ve ihtiyar, cahil ve âlim, hamili ve bikes, Türk ve Hıristiyan, hatta kadın ve erkek, hayatlarını yine bu şehrin temin ettiği imkânlarla kazandıklarını düşünmeyerek, bunu âdeta küçük imtiyazlar sınıfının harikulade mazhariyeti diye kabul ediyordu. Pek çok insanın hiç de vekil mensubu veya mebus akrabası olmadan devlet dairelerinde yahut hususi müesseselerde birer iş elde etmiş bulunmalarına ihtimal vermiyor, böyle bir şey ona havsalaya sığmaz bir mazhariyet şeklinde görünüyordu. Bu cihetle İstanbul'da iş aramaya teşebbüs etmeyi düşünmüyor, kendisine verilecek işin yine Ankara'da veyahut daha uzak, hayati mahrumiyetlerle tamamen dolu, hayati mahrumiyetlerden ibaret bir yerde olabileceğini hesap ediyordu.

Ve bunu bulmak için mutlaka, mutlaka Ankara'ya gitmek lazımdı. İş takibi için Ankara'ya dolmuş olup artık yıkılan Taşhan'ın karşısındaki pasta salonunu tıklım tıklım

dolduran kalabalık gözünün önüne geldi. Bu kalabalığa on yıl sonra yine karışmak, huzuruna çıkılacak zatın kabul saatini orada beklemek icap ediyordu. Hatta şimdi işin daha karışık bir mahiyet almış bulunduğunu, çünkü Vekâletler'in artık kısmen Yenişehir'e taşındıklarını unutuyordu.

Cebindeki para beş yüze indiği gün, kati karar verip hareket gününü tespit etti. İş aramaya Ankara'ya gidecekti ve hayalinde kendilerine müracaat edebileceği çehrelere bir geçit resmi yaptırmaya başladı. İçinden bir ses varlığının en geri ve gizli bir yerinden yükselerek, "Bunlardan hayır olmaz. İşi sana yine Mahmure bulacaktır!" diyordu.

Fakat bu sesi bastırıyor, bu zilleti reddediyor ve Mahmure'ye müracaatı, ondan ricayı şimdiki hâlde tahammül edilmez acılıkta bir şey bularak, yabancıları eteklemenin bundan ehven olacağını düşünüyordu.

Kırkına yaklaşmış bir adam olmak ve yabancıları eteklemek! Vâkıâ senelerce evvel, cebinde ancak mütekait bir miralayın, kendisine nezaketen veya vaziyet bilinmediği için "Paşa" diye hitap edilen amcasının tavsiyesi ile İstanbul'dan ayrılmış, bu şehre gitmişti. Ve o zaman cebindeki parası şimdikinden de azdı ve Ankara'da tek insan tanımıyordu. Kaldırımda aç kalması pek mümkün olabilirdi. Şu kadar ki o tarihte bir delikanlıydı. Cemiyet, gençlerin aç kalışlarını romantik bir ışık içinde görüyor ve bütün çektiklerine karşı kendilerine istikbal üzerinden bol avanslar ikram ediyordu. Hâlbuki şimdi Cezmi saçı bir hayli dökülmüş, ağzında bir dişi iğreti ve yüzünde çizgiler gittikçe artmış bir adam, kırkına yaklaşmış ve bu yaklaşması fazlasıyla belli bir adamdı. Gençlikle ve gençliğindeki güzellikle o derecede münasebeti kalmamıştı ki Burgaz Adası'nın tepesindeki köşkünde garip bir hayat süren eski sevgilisi birkaç

yıl önceki hâlinden âdeta öfkeden bahseder gibi bahsetmişti. Bu hâlinde el pençe divan durup kimden iş isteyecek, ekmek dilenecekti?

Ankara'ya bu ikinci gidişi daha da acılaştıran bir cihet vardı ki bu da artık orasının yeni nizamını tamamen kurmuş, sınıflarını tespit etmiş bulunmasıydı. Oraya ilk ayak attığı zaman şehri ta en derinlere kadar büyük bir çalkantının, topraktan rastgele fırlattığı muhtelif madenlerin, madde ve unsurların bir toplanışı, karmakarışık bir yığılması hâlinde bulmuştu. Her bakımdan aşağı tabaka ve seviyede birtakım insanlar sadece daha evvel gelmiş bulundukları için o derecede öne geçmiş ve yükseğe çıkmışlardı ki gelmekte, koşmakta gecikenlerin onların gerilerinde ve altlarında kalmaları mantıksız ve hayrete layık görünmüyor, yüz de kızartmıyordu. Fakat geçen senelerle bu cemiyet bir nizama girmiş, durulmuş, mertebeler taayyün etmiş, gevşek sınırlar demirleşmiş ve yükselmişti. Bütün değersizliklerine rağmen, sırf ilk önce geldikleri için öne ve yükseğe geçmiş olanlardan bir kısmı sendeleyip yuvarlanmış bulunsalar bile, ötekiler, bazısı mumyalaşmış bir hâlde yerlerini muhafaza ediyor, kımıldamıyorlardı. Ve kadrosunu iyi kötü tamamlamış, tanzim etmiş bir cemiyet artık sandalyelerine sımsıkı yapışmış, yeni gelenleri öne geçirmiyor, yeni bir insanın öne geçmesi için pek yukarılardan bir elin uzanması, sayısız mukavemeti yıldırıp bastırarak onu çekmesi, yükseltmesi lazım geliyordu.

Kaldı ki Ankara'nın artık İstanbul'dan adam beklemeye ihtiyacı da pek kalmamıştı. Yeni zamanlarında orta mektepten ileriye gidememiş delikanlıları, hatta otuzluk kırklık insanları bir imtihanla kabul etmiş bir hukuk mektebi şehre yüksek tahsilli bir zümre temin etmişti, ayrıca da herhangi

bir tedbir ve çare ile dahi şehadetname edinmemiş bir ikinci zümre, bir bankacılar zümresi yeni ve ötekinden çok daha müreffeh bir burjuva tabakası vücuda getirmiş bulunuyordu. Cezmi bu tabakaya mensup birçok insanla eskiden konuşmuş ve bir banka mütercimi, sonra da bir şirketin umumi kâtibi sıfatıyla onların âdeta seçkin sınıfında bulunmuştu. Resmî daireler ancak şehadetname sahiplerine, bir yolunu, çaresini bulup şehadetname edinenlere açıldığına göre Cezmi yine banka-şirket muhitine sokulmaya çalışacak, bu muhitin mensupları önünde eğilip ekmek arayacak demekti.

Yeni Ankara seyahati için tespit ettiği gün bir hafta sonra geliyordu. Hazırlıkları için bu kadar zamana muhtaç olduğuna hükmetmişti. Bu, sadece denize atlamaya bir türlü karar veremeyerek ayakları su içinde titreyen âciz ve korkak adamın irade zaafından ibaretti. Ve kararlaştığı gün yaklaştıkça dehşeti artıyor, fakat hareket gününü daha ileri atmamak üzere nefsine karşı en kati taahhütlere giriyordu.

İstanbul'da geçirdiği bu en son günlerde varlığında bir başka insan belirecek, hareketlerini tanzime başlayacaktı. Sabahleyin pek erkenden pansiyondan çıkıyor, asıl İstanbul tarafından yahut Boğaziçi'nde Anadolu kıyısının yarı yarıya harap olmuş, tehna köylerinde dolaşıyor, kahve yakınlarındaki bakkallardan tedarik ettiği peynir ekmeğe o kahvelerde hazırlattığı çayı ilave ederek karın doyurduğu bile oluyordu. Hüseyin Hasip Paşa oğulluğunu ve uydurma bir şirkette temin ettiği, -hayır, bir günahkâr kadının temin ettiği- umumi kâtipliği unutup ilk defa en küçük ve hakir insanları kendine eş sayıyor, onlara karşı yakınlık duyuyor, hatta onlar gibi yaşamanın cazip taraflarını keşfederek hâllerini kıskanmaya başlıyordu. Nitekim Ankara'ya gitmesi gereken günden dört gün önce idi. Emin Efendi lo-

kantasında yemek dönüşü Bayezid Camii avlusundan geçiyordu. Sonbahar gününün ışığı içinde öğle saatinin harikulade berrak, tatlı, okşayıcı bir hâli vardı ve serinliği henüz hiçbir ürperti vermiyordu. Şadırvanın etrafındaki tahta kerevetlerde konuşan, abdest alan insanlar, esanslarını koyduğu küçük çekmecenin üstüne kâğıt yayıp peynir ekmek yiyen bir adam ve nihayet, yüzükoyun uzanmış, ağzı açık, uzun saçları alnını kapamış olduğu hâlde uyuyan bir delikanlı bulunuyordu. Ne rahat uyuyordu bu delikanlı. Pek müptezel bir mukayeseye rağbet ederek, "Zenginler kuştüyü yataklarında bu derecede rahat uyuyamazlar!" denebilirdi.

Avluyu çepeçevre ihata eden yüksekçe ve sütunlu kısımda da siyah ve yırtık pırtık çarşaflı üç kadın çömelmiş, birbirleriyle sohbete dalmışlardı. Bunlar belki dilenciydi. Fakat şimdi hararetli, kendileri için ehemmiyetli bir meseleyi müzakere ile, hal ile meşgul bulunuyor ve gelen geçenle asla alakalanmıyorlardı. Cezmi bütün bu şeyleri, bu insanları uzun uzun, eski bir resim seyreder gibi seyretti. Ve bu cami avlusunun dışarıyı gören bu yüksek kısmında, şimdi lime lime çarşaflı üç kadının çömelmiş konuştukları bu taşlar üzerinde herkesin ayıplayacağını, Seza Hanım'ın, Şayan Hanım'ın, Mahmure Hanım'ın, Hamdune Perihan Hanım'ın, Feride Hanım'ın, Haluk Bey'in, Refik Cemaleddin Bey'in, Cemil Saffet Bey'in, Rezzan Hanım'ın, Hayrullah Bey'in, iyi kalpli Madam Velastari ile kızının ve daha pek çok insanın, kadın ve erkek pek çok insanın kendisini görüp ayıplayacaklarını, kimisinin acıyıp kimisinin hazzedeceğini hesap etmeden, elbiselerinin berbat olacağını hiç düşünmeden, bu sıcak havada mermerlerin buzunu vücuduna sindire sindire uyumayı tahayyül etti. Bir serseri olmadığına, bunu kabul etmediğine yandı.

Evet, hiçbir zaman bir milyoner olamayacaktı. Hatta mütevazı bir zengin olmanın da imkân ve ihtimali yoktu. Şu hâlde, bari sefaletini açıkça ilan etse, edebilse ve bu güzel İstanbul'da kalabilseydi! Bari yaz günleri taşlar üstünde ve gölge köşelerde serin ve rahat uykulara dalabilse, mütevazı terzilerin taksitle yaptıkları elbiseleri kirletip ütülerini bozmak üzüntüsünden olsun kurtulsaydı!

Bu Bayezid Camii avlusunun demir parmaklıklı pencereleri önünde taşlara uzanıp yatmak ve arada bir uykudan uyanarak havuzlu meydana yavaş yavaş yayılacak gölgeleri ölçmekle meşgul olmak, kabil oldukça, beş on kuruşu bulundukça da manavlara uzanıp üzüm almak, bunu ağır ağır, yavaş yavaş yemek, her tanesinin tadını ve serinliğini vücudunun her zerresine yaymaya çalışmak... Ankara'da kimbilir kimilerin eteklerini öperek girilecek bir kalem odasında, oraya vaktinde yetişmek üzere koşa koşa gelip akşamlara kadar mahpus yaşamak ve bunun bedeli, mükâfatı olarak ancak sefaletini yarı yarıya gizlemek, daha doğrusu gizlediğini, gizleyebildiğini sanmak: Cezmi bu zannı hakikaten pek pahalıya satın alacağını düşündü.

İki gün sonra artık İstanbul'dan ayrılacak, bir kere daha Ankara yolunu tutacaktı. Belki son defa olarak Şişli'ye uzanmak, babasının içinde ne uzun zamandan beri ağır hasta yattığı konağın önünden geçmek, ihtiyar adama bu suretle vedada bulunmak istedi. Parmakkapı istasyonunda bindiği tramvaydan Osmanbey'de inerek ağır ağır yürüdü. Parmaklıkla giriş kapısı arasında sekiz on basamak taş merdiven bulunan bu büyük krem renkli evin o kovulduğu günden beri, senelerdir, ayak atmamış bulunduğu konağın karşısındaki kaldırımdan dudaklarda acı bir tebessümle

geçti. Bu acı, zehir gibi acı tebessümde bir alay bile vardı. Karşı kaldırımdan geçmek lazım. Evin önündeki kaldırımdan geçersem Seza, "Konağımın temellerini sarsıyor!" diye mahkemeye müracaat edebilir diye düşünmüştü. Sonra, eve tekrar bakınca, içini derin bir ıstırap kapladı.

En üst katta, sağ tarafın nihayetindeki iki pencereye bakmıştı. Pancurlar yarı inikti. Babasının odası. Acaba Seza bir türlü ölmeye razı olmayan ihtiyarı nasıl zorluyordu? Belki de şu anda Hüseyin Hasip Paşa can üstünde idi. Fakat evin çehresi tamamen sakindi. Bir vezir ve bir zengin adam can üstünde olursa kapıda bekleşenler, girip çıkanlar, velhasıl bir heyecan, bir kıyamet olmaz mıydı?

Hiçbir şey yoktu ve hastanın odasında pancurlar daima olduğu gibi yarı yarıya inikti.

Cezmi bu evden ayrılalı, gideli ve bir daha hiç dönmeyeli tam dokuz yıl geçtiğini ve babasının şimdi sekseni aşmış bulunduğunu hesapladı. Fakat yaşının rakamını kati olarak bilmiyordu.

Dargınlığa kadar ve hatta ondan sonra sağlam zinde kalmış olup daha sonra, bu son iki üç sene içinde çöküp yatağa düşen bu ihtiyar adama, oğlunun kolunda, ona ağızlığını vererek kendini taşıttırmak saadetini tattırmamış ama oğlunun bir mevki sahibi bulunduğunu görmek gururunu da tattıramamıştı. İthalat-ihracat şirketi umumi kâtipliğinde kaldığı zaman bunun tahakkuk ettiğine kendi kendine kanaat getirdiği için, "Her şeye rağmen memnun olmuştur. Bütün acı hatıraları ve düşünceleri unutup sevinmiştir" diye düşünmüştü. Fakat bu zan ve ümidi de epey temin ettiğini yüzüne vuralı bu da hayatının yüz kızartıcı işlerinden biri derkesine düşmüştü.

Evet, geçmiş seneler içinde intizar edilecek, gururla ha-

tırlanacak tek günü şimdi bulamıyor, hayatını ziyan ettiğini, katiyen ve tamamen ziyan ettiğini teslim ediyordu.

Şüphesiz ki bunda şimdi önünden geçtiği büyük beyaz evde yatan ve Seza Hanım'ın bütün isteğine rağmen hâlâ ölmeyen ihtiyar hastanın mesuliyeti büyüktü. Kendinde hükümetin en yüksek makamlarını işgal etmek ehliyetini gördüğü, birer krallık genişliğindeki eski vilayetleri yıllarca idare etmiş olduğu ve hatta birçok emsali gibi vaktiyle sadrazamlık hülyası kurmuş bulunduğu hâlde oğlunun tahsil işini neden ciddi bir şekilde ele almamış, sonra kızı, hemen hemen torunu yerinde bir kadınla neden evlenmiş ve neden onları aynı çatı altında yaşatarak, gençliğin gençliği çekeceğini hiç düşünmemişti?

Ve nihayet müştereken işlenmiş bir suç için, bu suç ortaklarından daha yaşlı ve görgülü olanı, esasen bu suçun işlenmesinde amil teşkil edeni zevki uğruna affetmiş, buna mukabil evladını başından fırlatıp atmış değil miydi?

"Şerefsiz bir insan oldum, zavallı bir insan oldum. Beter de olabilirdim. Hapishanelere düşebilirdim. Fakat yarın yine düşebilirim. İstikbalim o derece de karanlık!" diye düşündü ve düşünceler kendisini şu hükme götürdü: "Bu ahlakta adamlar, babalık yükünü hayatlarının her derecesinde bir bahane bulup taşımamak isteyen adamlar, evlatlarını iyi yetiştirmeyen ve kendi kabahatlerini de ona yükleyen insanlar hiç değilse baba olmasalar! Baba olarak âdeta bir cinayet işliyorlar!"

Sonra birden durdu, buraya gelişinin bu büyük ve krem renkteki evin önünden geçişinin gezmek için olmadığını takdir etti. Bu düşüncelerden sıyrılıp, "Hayır, mukadderat!" dedi ve Büyükdere ile Kâğıthane'ye giden caddelerin ayrıldığı meydandaki son tramvay durağına kadar yürüdü.

Oradan tramvaya binip Beyoğlu'na dönerken, büyük evin bir kere daha önünden geçti.

Üçüncü katta, sağ tarafta, pancurları yarı yarıya inik odaya bir kere daha baktı. İleride bu caddeden, bu büyük evin önünden tekrar geçebilirdi. Fakat muhakkak ki babasının yine bu ev içinde olmasının imkânı yoktu, hiçbir kuvvet bunu mümkün kılamazdı. Kalbindeki hüzün ve acıyı o an en derin haddine varmış hissetti. Fakat yine Parmakkapı'da tramvaydan indi ve bu hareketin acayipliğini fark etmeksizin piyasa edenlere katıldı. Seciyesindeki çocuk taraf, her felakete mukavemet ediyor ve ölmüyordu.

Evet, ümitsiz, mustarip, bitkin, piyasa edenlere katılmış, Beyoğlu piyasasına iştirak etmişti. Ve kalabalığın bir sel hâlinde aktığı taraftan, nispeten tenha olan Galatasaray önünden değil de Tokatlıyan Oteli önünden geçmek üzere ilerliyordu. Tünel'e doğru indikten sonra belki yine dönecek, buralara kadar bir daha gelecekti.

İtile kakıla yürürken çehrelere, camekânlara dikkat ediyor, âdeta avunup oyalanıyordu. Tokatlıyan'ın önünde idi. Otel kapısından evvelki büyük camekânlı yüksek yere, mühim otel müşterileriyle Ankara'dan gelen büyük ve büyükçe zatların adamlarıyla birleştikleri -Dolmabahçe'deki, vaktiyle Sultan Aziz'in kurulup geleni geçeni seyredişindeki, ve bir iddiaya göre bazı garip intihaplarda bulunuşundaki, Camlı Köşk'e benzeyen- yeni devrin bu Camlı Köşkü'ne baktı. Bu sefer Ankara'dan gelmiş ve ne büyük ne de büyücek kimse yoktu. Bir tarafta kırmızı saçlı ve yaşlı bir kadınla beyaz saçlı ve fevkalade zayıf ve ihtiyar bir erkek, belli ki iki İngiliz, bir Amerikalı turist vardı ve öbür tarafta, uçtaki koltuğa şişmanca bir adam yerleşmiş bulunuyordu. Bu adam yalnızdı ve geleni geçeni dikkatle, ehemmi-

yetli bir eda ile seyre dalmıştı. Cezmi bu adamla göz göze geldi ve kendisini birden tanıdı. Ürgüplü eski Kemal Efendi, yani Kemal Bey!

Fakat ne kadar değişmiş, o eski korkak gibi, sığıntı gibi hâlinden nasıl da hiç eser kalmamıştı! İyi dikilmiş, pek koyu renk elbisesiyle geniş koltuğu ne mükemmel dolduruyor, iki eli koltuğun iki yanına ne emin dayanmış bulunuyordu! Sade koltuğun, sade bu camekânın değil, aynı zamanda otelin de sahibi hâlinde sokağı seyrediyor gibiydi. Cezmi görmeyeli beş yıldan fazla bir zaman geçmiş, artık zengin bir fabrikatör vaziyetine girdiğini ise Ankara'dan ayrılacağı sıralarda duymuştu. Ayvalık taraflarında kurmuş olduğu fabrika büyüdüğü gibi Kayseri'de ikinci ve daha büyük bir fabrika kurmuş bulunduğunu söylemişlerdi.

Göz göze gelmeleri üzerine Cezmi şapkasını çıkardı ve kendisine hem de düşkünlüğünde, âdeta hürmeten bankaya alındığı sırada tabasbus etmiş ve bırakıp bir gün attığı metresini karı diye almış olan bu adamı istihfafsız, hasetsiz, bekli biraz da soğuk, fakat her şeye rağmen tamamıyla nazik, kendisinin kaldırımda itilip kakıldığı sırada onun bu derece müsterih ve rahat sokağı seyredebilişinin verdiği hürmete de benzer bir his içinde selamladı. Kemal de onu tanımıştı ve terbiyeli, eski mütehassis edadan tamamıyla uzak, buna rağmen azamete gitmeyen, fakat mazide sıkılması lazım gelen şeyler bulunduğunu da hiç kabul etmeyen bir eda içinde başını eğdi, selam iade etti.

Kalabalığın seli müthişti. Sonbaharın geldiği ve mevsiminin başladığı bir Pazar gününde Beyoğlu Caddesi dolup taşıyor ve ağır ağır yürümek isteyen Cezmi'yi âdeta sinirlenerek, ite kaka ilerletiyordu.

Bu suretle de, belki bir daha birbirlerini hiç görmemek üzere Kemal'den ayrılıp uzaklaştığına Cezmi hüküm etti.

Bu zaman içinde bulunduğu sırada bir elin kendisine dokunduğunu birdenbire hissederek başını çevirecek ve karşısında üniformalı, başında Tokatlıyan Oteli'nin ismi yazılmış kasketli, on üç on dört yaşında bir erkek çocuğu görecekti.

"Beyefendi. Cezmi Bey siz misiniz?"

"Evet."

"Kemal Bey bir dakika oteli teşrifinizi rica ediyorlar."

"Bana zenginliğini anlatmaya ne lüzum görüyor!" diye düşünüp bir an tereddüt ettikten sonra beraber döndü ve önünden geçtiği salona, "Camlı Köşk'e" götürüldü. Bununla beraber Kemal Bey sokağı seyreden kısmından iç tarafa gelmiş, kendisini maiyetinde bir adamla Camlı Köşk'ten seyrettirmek istememiş, Cezmi'yi herkese karşı maiyet hâline sokmak istememişti. Cezmi'yi bu küçük dikkat mütehassis etti.

Kemal Bey kendisini ayakta kabul edip elini sıktıktan sonra sağ taraftaki sandalyeyi göstermiş ve kendi yine bir koltuğa oturmuştu. Cezmi, şişmanlamanın yüzündeki o ince, kürüffet ve sayısız çizgileri çözüp düzeltmiş ve teninin esmerimsi, kirli gibi sarı rengini âdeta ağartmış bulunduğuna dikkat etti. O da Cezmi'yi tebrik etmiş, tepeden tırnağa kadar süzmüştü. Herhâlde yıpranmış, ihtiyarlamış bulması lazımdı.

Değişmiş, tok bir emin sesle, İstanbul konuşmasına da çok yaklaşmış bir şive ile, "Buyurun Cezmi Bey, acele bir işinize mâni olmadım ya!" dedi, sonra bir mukabele için zaman bırakmadan, "Epey uzun bir zaman sonra karşılaşıyoruz" diye ilave etti.

Cezmi biraz dalgın ve biraz yorgun bir eda içinde tekrar edecekti. "Evet, epey uzun bir zaman sonra!"

Kemal Bey cebinden altın tabakasını çıkararak sigara

ikram etmek istedi, ayrıca, "Kahve emretmez misiniz?" diye de sordu.

Tabaka altın, fakat sigara en ucuz sigaradandı. Cezmi bunun hasislikten ileri gelebileceği gibi eski itiyada sadakatin de eseri olabileceğini düşündü. Fakat her iki teklifi reddetti. Tiryaki değildi ve mühim fabrikatörün kendisine uzun bir zaman vermekten memnun kalmayacağını da düşündü. Kemal Bey bir parmağı evlilik yüzüğü taşıyan elini kaldırarak vaktinin kıymetli olduğunu hiç unutmadığı gibi, hiç de unutturmayan bir adam edasıyla tekrar söze başlayacaktı.

"Ankara'dan buraya naklettiğinizi evvelce duymuştum. Burada çalıştığınız daireden ayrıldığınızı da ancak birkaç gün evvel haber aldım."

Ve Cezmi'nin yüzünün toy bir delikanlı çehresi gibi birdenbire utançtan kızardığına ehemmiyet vermeyerek, bundan sonra söyleyeceği sözlerle bunu tamir edeceğinden emin, devam etti.

"Haber aldım ve müteessir oldum. Vâkıâ benden birkaç yaş gençsiniz ama yine hayatınızı artık tanzim etmiş bulunmanız icap eden bir yaştasınız. Açıkta olduğunuzu tesadüfi bir şekilde öğrenince, sizi eski arkadaşlığa hürmeten aratmak istedim. Meseleyi evvelsi gün öğrenmiştim ve adamlarımdan birini ikametgâhınızı tahkik edip öğrenmesine memur ettim. Doğru dürüst bir malumat getiremediği için sinirlenirken karşıma çıkıverdiniz. Hayırlı bir tesadüf diye işte buna derler! Yine iyi bir tesadüfle emrimde size münasip bir de vazife var. Kayseri'de kurduğum kundura fabrikasında çalışan mütehassıs Almanlara tercümanlık eden efendinin hizmetine nihayet vermek icap etmişti. Yeri henüz münhal, müteaddit müracaat edenler arasında gözüm birini tuttu, eğer arzu ederseniz size bu işi memnuni-

yetle veririm. Aylık, yüz elli liradır. Mesken fabrika içinde, yani bedava olduğu gibi ucuz bir de tabldot temin ettim.

Münakaşa ve pazarlık kabul etmeyen bir eda ile, ağır ağır fakat hiçbir cümle sonunda, hiçbir yerde durmaksızın konuşmuştu. "Evet" yahut "hayır" demek icap ediyordu. Cezmi ise bu esnada sanki vaziyet kendisine taalluk etmiyormuş gibi bir hâlin tahkiki ile müddet meşgul kaldı. Evet, bu hâl ne tuhaf şeydi ve kaderi ne şaşmaz ne garip bir yol takip ediyordu! Cezmi için senelerin bir bakıma manası ve neticesi yoktu. Seneler onun hayatında hiçbir şey değiştirmiyor, hiçbir mesafe katettirmiyor ve geçilmiş yollardan hep ilk çıkış noktasına dönülüyordu.

Mütercimlik, mütercimlik. Daima ve her yerde mütercimlik! Hatta, geçilmiş yollardan hep başlangıç noktasına rücu ettiğini söylerken, her şeyi biraz pembe görmeye çalışmış olduğu da muhakkaktı. Hayır, hayata girdiği noktaya da dönememiş, daha aşağıya düşmüştü ve bu düşmek devam edecekti. Mahut umumi kâtiplik devresini kaale almazsa, sağlam ve mühim değilse bile sözlü ve şarıl şarıl bir bankadan, pek babayani bir devlet dairesinin mütercimliğine geçmişti ve şimdi artık bir devlet dairesinde değil, yarı resmî bir mali müessesede de değil, Ürgüplü Kemal Bey tarafından kurulmuş ve yarını meçhul bir fabrikanın kıymeti içinde çalışacaktı. Mütercim olarak da değil, tercüman olarak! Hiç de nazik insan şöhretine sahip bulunmayan birtakım Almanlara, gerilerinden saçı dökülmüş bir adam manzarası ile yürüyüp onların emirlerini Türkçe'ye çevirecek, ustaların, işçilerin cevaplarını da Almanca'ya nakledecekti. Vazifesine -Kemal'in ifadesiyle hizmetine- nihayet verilmiş kimbilir ne çeşit bir adamdan, bir efendiden kalan bu işi görecekti. Ve bu iş için, onu verecek adam

büyük bir ciddiyetle iltifat ederek, "Tam size münasip bir vazife!" diyordu. Kaldı ki bu işi başarabileceği de şüpheliydi.

Bütün söylenenleri, tamamı ile yabancısı olduğu bu işe ait bütün söylenenleri, tamamıyla anlayabilecek, dikkatle hatırında tutabilecek, yorulmadan ve bozmadan nakledebilecek miydi? Ve belki saat yedi buçuktur, fakat muhakkak ki sekizden kimbilir kaçlara kadar çalışabilecek miydi, artık bozulmaya başlamış sıhhati buna müsaade edecek miydi? Fakat Ankara'da kapı kapı dolaşıp kimbilir kimlerin kapılarını çalıp iş aramak dehşeti içinde öyle kahrolmuş, harap ve perişan bir hâlde idi ki başını eğdi, "Teşekkür ederim, bu vazifeyi memnuniyetle kabul ediyorum" dedi.

"Size verilecek oda döşelidir. Yatağı, masası, her şeyi var. Esaslı hiçbir eşya satın almak mecburiyetinde bulunmayacaksınız. Fabrika da şehre çok yakın, havadar bir yerdedir. Kayseri'ye hiç gittiniz miydi?"

"Hayır, gitmedim."

"Vaktiyle Ankara'dan hem büyük hem mamurdu. Ankara'ya sarf edilen oraya sarf edilseydi muhakkak ki İstanbul gibi bir yer olurdu. Yine çok değişti ve güzelleşti. Hele tren geleli pek mamur ve canlı bir yer oldu. Öbür gün, yani Salı günü hareket edebilir misiniz?"

Cezmi, "Salı günü zaten hareket edecektim. Sadece yol biraz daha uzamış oluyor!" diye düşündü ve "Evet, edebilirim" dedi.

Kemal Bey işi halletmiş, fabrikasına tercüman bulmuş olduğundan memnun görünüyordu.

"Şu hâlde, yarın saat on birde, Galata'da Ömer Abid Hanı'nın üçüncü katındaki yazıhaneye giderek, muhasebeciyi görün. Size ikinci mevki üzerinden harcırahınızı verecektir. Aylığınızı da bugünden itibaren yürütmelerini emrettim. Tabii ayrıca da avans istersiniz!"

Eski zamanı, faizle verilmiş borçları hatırlayarak bu hâli bir kereye mahsus olarak, çaresiz kabul ettiğini hissettiren sertçe bir eda ile sormuştu. Dört yüz liraya yakın parası bulanan Cezmi, "Gelip harcırahımı alırım, fakat avans rica etmeyeceğim" dedi.

Kemal'in gözleri hafifçe büyümüş, şaşı olan sağ gözü sol tarafa biraz daha kaymıştı. Ve içinde iltifat kadar hayret bulunan, istihzası belki kalmış bir eda ile, "Avansa ihtiyacın bulunmayışına pek sevindim" dedi.

"Parası bulunduğuna, avans ihtiyacı olmadığına göre harcırahla yola çıkmayı da kabul eder miydi?" diye düşünüp düşünmediği ise meçhul kaldı.

Sonra Kemal Bey ayağa kalktı ve Cezmi derhâl onu taklit ederek gitmeye hazır göründü. Kemal Bey onu teşyi edeceği için değil, fakat sadece yukarı çıkacağı için beraber yürüyerek salondan hole çıktı, asansörün önünde, artık tamamen patron edası ile, lütfen yol verirken talimatını tekrar etti.

"Yarın saat on bir, Galata'da Ömer Abid Hanı. Üçüncü katta yirmi yedinci numara."

Cezmi ancak daha öbür günkü trene güçlükle yetişebildi ve bir ikinci mevki kompartımanın son yerini işgal etti. Ankara'ya, hem de ne zaman iş bulabileceği şüpheli olmak şartı ile ilk gidişinde ikinci mevkie ancak amcasının zoru ile binmeye razı olmuş, ondan sonra nadiren birinci ile, en çok yataklı ile gidip gelmişti. Ankara'dan İstanbul'a son gelişinde de yataklıya binmişti.

Fakat cebinde bu sefer birkaç yüz lira parası bulunmasına, Ömer Abid Hanı'ndaki yazıhaneden harcırah da almış olmasına rağmen birinci mevki bileti almayı artık düşünmeye-

cekti. Yarına karşı artık her ümidi kaybetmiş, istikbalin hiçbir zaman daha iyi olamayacağını kabul etmiş bulunuyordu.

Fakat ikinci mevki kompartımanına ayak atınca karşılaştığı manzara içinde paşazadelik zamanlarının ruhunu yeniden canlandırdı. Hamal, vaktiyle Avrupa'nın en mutena mağazalarından alınmış olan iki meşin bavulunu, heybeye benzeyen şeylerin arasına koymuştu ve yol arkadaşlarından ikisinin manzarası karşısında istikraha ve utanmaya pek benzer bir his duymaktan Cezmi nefsini menedemedi.

Ona bu hissi veren iki kişi esmer, ikisi de uzun boylu ve koyu bir Orta Anadolu şivesiyle konuşan, dinleyenin dört kaşir diye tarif edeceği iki delikanlıydı. Sırtlarında mintan, başlarında kasket vardı ve arkalarına ceketle pardesü arası garip elbiseler giymişlerdi. Hiç susmadan, yüksek sesle konuşuyor ve durmadan kahkahalar fırlatıyorlardı. Biri mütemadiyen yerlere de tükürüyordu. Öteki üç yolcudan biri yine onlar yaşta, fakat pek mahcup ve sessiz, kıyafeti de acayip olmayan bir genç, hemen hemen bir çocuktu ve yanında oturan orta yaşlı kadının oğlu olduğu da ilk görüşte anlaşılıyordu. Bir de orta yaşlı, edası oldukça azametli biri vardı. Bu şerefe ancak Cezmi'yi layık sayarak, onunla sohbete girişti ve birçok yerde valilik etmiş bulunduğunu söyledi. Edası azametli olmakla beraber, üstü başı hiç yeni değildi ve İttihatçıların, hatta ihtilafçıların valileri olup yeni devre kendini beğendiremediğine hükmedilebilirdi. Cezmi, adamın vaktiyle babasının maiyetinde kaymakamlık ve belki mutasarrıflık etmiş bulunması ihtimalini düşünüp kendisini tanıtmak, Hüseyin Hasip Paşa'nın oğlu olduğunu söylemek istedi, sonra da babasına dair açılacak bir musahabeye tahammül edemeyeceğini birden hissederek bun-

dan vazgeçti. Bu ikinci mevki kompartımanında muhakkak ki dayanılmaz bir hava vardı ve vagon restoranın adamı ilk ve ikinci servislerde yiyecekleri tespite başlamadan, henüz Pendik köşklerinin önlerinden geçildiği sırada Cezmi kalktı, hemen bütün katarı sarsıla sarsıla geçerek, lokanta vagonuna erişti. Sahili seyreden tarafta oturarak, evvela bir kahve ısmarladı ve ilk serviste yemek yiyeceğini bildirerek artık o yeri muhafaza etti.

İkinci servis için fazla kalabalık üşüşmezse yeniden bir kahve ısmarlayıp vagonun kapanmasına kadar kalabileceğini hesap ediyordu. İzmit'e varılıncaya kadar hep denizi seyredecek, geceye ve bozkıra gömülüşten önce, alaca karanlıkta Sapanca Gölü'nü seyretmek de son zevki olacaktı.

İçinde bir daha görüp görmemenin şüphesiyle denize uzun uzun, bir şey varlığını yaka yaka baktı ve iki saatten fazla zaman böyle geçti. Artık ışıklar yanmış, akşam yemeği servisinin ilk yemeğini teşkil eden çorba fazla kalın fincanda gelmişti. Cezmi bu fincandan başını kaldırışında biraz ilerdeki dört kişilik bir masada bir erkekle iki çocuktan mürekkep bir aile gördü. Ve aile reisi olan erkekle üç gün önce karşılıklı oturup konuşmamış bulunsaydı, kadının kim olduğunu tayinde muhakkak ki müşkülat çekerdi. Ankara'da Yeni Bar'ın eski dansözü ve Cezmi'nin bu şehirde tuttuğu birinci apartman dairesinin ilk gedikli kadını Lili o kadar değişmiş, o derecede ciddi, âdeta sarp bir eda takınmıştı.

İhtimal ki, hayır ihtimal ki değil muhakkak ki hâlâ genç ve güzeldi. Lakin fabrikatör karısı vaziyetinde güzelliğini, eski zamanda kendisine barlarda rağbet görmek ve konsomasyon yapılmak imkânlarını vermiş olan bu güzelliği, pek lüzumsuz buluyor ve hatta mazisini ifşa etmesinden korkuyor olacaktı ki altın sarısı saçlarını uzatıp başına

bir örgü ile sarmış, sırtına da biraz gelişmiş vücudunu büsbütün şişman gibi gösteren bol bir bluz giymişti.

Cezmi başını kaldırdıktan sonra, kendisiyle göz göze geldiler ve Lili kirpiklerini beyazımsı denecek derecede sarı olan gözlerinin en küçük bir hatıra canlanmadan, dolgun ve hiç boya bulunmamasına rağmen pembe yanaklarına en küçük bir kan hücumu gelmeden selam verdi. Kendisini tanıyamamış olduğunu iddiaya tenezzül etmeyen, fakat arada sırada hatırlatmaya layık hiçbir şey bulunmadığını hissettiren basit, günde yüz kere yorgunsuzluk ve teessürsüz verilip alınır bir selam. Kemal Bey ise kendisinin iki gün evvel harcırahını almış olmasına, üç gündür de aylığını işlemiş bulunmasına rağmen, ancak bugün yola çıktığını görmekten belli ki büyük bir hayrete düşmüştü. Hatta içten içe pek hiddetlenmiş olması da mümkündü. Fakat onun haddini ve yeni mevkiini unutup amiriyle karşı karşıya yemek yeyişiyle de katmerleşen kabahatini yüzüne vurma yerinin burası olmadığını zekâsı tasdik ediyor, ona burada bu yerin merasimine riayet etmek lüzumunu emrediyor, kabul ettiriyordu.

Kendisini ve daha evvel karısını selamlamış, karısından selam da almış bulunan bu yolcunun selamına ciddi, vakur ve tebessümsüz, fakat nazik bir eda ile mukabele etti.

Çocuklar, anne ve babalarıyla selamlaşan ve ilk defa gördükleri bu yabancıyı dikkat süzdüler. Büyüğü oğlan, küçüğü de kızdı ve ikisi de anneleri gibi sarışın, fakat babaları gibi çirkindiler. Bilhassa oğlan babasının bir modeliydi, küçük kıza biraz şirinlik veren şey de bukleli saçları ve kordelasının tatlı rengiyle fiyongaları olabilirdi.

Yıllardan sonra Lili ile karşı karşıya gelmek ve onun karşısına kocasının -eski Kemal Efendi olan kocasının- memurlarından biri sıfatıyla çıkmak, Cezmi için ayrı bir is-

tırap oldu. Onun için yemeğini yer yemez acele hesabını görerek vagon restorandan ayrıldı. Yerinden kalktığı ve vagonuna gidinceye kadar bütün treni bir daha katetmek üzere ilerlediği sırada patron ailesi başka bir tarafa bakıyordu. Bu vaziyet Cezmi'yi tekrar selam vermekten, bu erkekle kadının karşılarında tekrar eğilmekten kurtardı.

Kompartımanına dönünce orasını bir lokanta, hem de bir içkili lokanta hâlinde buldu. İki Anadolu delikanlısı bir tarafı tamamen işgal etmiş, heybelerin birinden iki şişe ile kadehleri ve türlü meze çıkarmış, rakı içiyorlardı. Ana oğul yemeklerini bitirmişlerdi ve kadın kalan şeyleri büyük bir itina ile kâğıtlara sarıp bir çantaya koymaya hazırlanıyordu. Eski valiye gelince, kâğıtlara sarılı bir küçük paketi açmış, âdeta ortak çıkmasından endişe ettiği zannını veren bir hâl içinde, meydana çıkan cüzi nevalenin üzerine kapanmıştı. Lokmaları da ağzına acele acele atıyordu. Geldiğini görünce, hareketleri hâlâ başlarında bulunan iki delikanlı yayık bir eda ile rakı teklif ettiler. Cezmi başının bir işaretiyle ve tebessüm etmeye çalışarak reddetti, içeri girmek üzere iken de vazgeçip koridorda, pencerenin camına dayandı ve dışarıdaki kesifleşmiş karanlıkta bir şeyler keşfine çalışmakla avunmak istedi.

Sapanca'ya varılmıştı, sonra bozkıra dalınacaktı.

Sapanca'yı gündüz gözüyle, hiç değilse alaca karanlıkta görememenin esefi âdeta içini kemiriyordu. "Ya denizi bir daha hiç göremeyeceksem!" diye tekrar düşünüp korktu.

Birden Kemal Bey'i karşısında gördü. Yüzünü âdeta yapıştırmış bir hâlde dalgın düşünürken, onun gelişini duymamıştı. Biraz geri çekildi ve dikleşerek durdu. Patronun karşısında idi.

Hatta ilk defa olarak patron karşısında bulunduğunu bile söyleyebilirdi. Çünkü şimdiye kadarkiler, hatta banka-

nın umum müdürü, nihayet yarı resmî müesseselerin kendisi gibi aylıklı adamları idiler ve kendisini yükseltecekleri yahut da kapı dışarı edecekleri zaman nizam ve kanunlara hiç değilse biraz, birazcık riayet etmek zorunda bulunurlardı. Hâlbuki bu dilerse insanı yarın kendisine şerik edebilir yahut da kolundan tutup dışarı fırlatabilirdi.

Zavallı Cezmi için hatıra gelebilecek olan ihtimal, onu bir hürriyet nümayişi içinde dikleşmeye sevk etmiş bulunan keyfiyetse ancak bu ikincisiydi.

Cezmi bir an onun kendisini teselli etmek üzere geldiğini sanmıştı. Yaptığı bu hazin, bu nihayetsiz derecede hazin yolculukta teselli edilmeye ihtiyacı o kadar büyüktü ki bunu Kemal Bey de takdir ederek, rikkate gelerek derecesini unutmuş, memuruyla birkaç dakika konuşmaya gelmiş, gönlünü almayı istemiş olabilirdi.

Fakat Cezmi bu zannı pek çabuk kaybedecekti.

Kemal Bey ağır ağır konuşmaya başlamıştı. Sesinin tonu yüksek olmadığı için kapısı açık bulunan kompartımandakiler bu sözleri herhâlde duymuyorlardı. Fakat adamın sözlerini etrafa işittirmemek ve Cezmi'yi küçük düşürmemek için yavaş konuşmadığı da muhakkaktı. Hançeresini yormamak, bu ifade yerinde ise sesinden de tasarruf etmek için yavaş konuşuyordu.

"Sizi demin vagon restoranda görünce şaşırıp kaldım. Kararlaşan şekil dün hareket etmenizdi. Hâlbuki bugün İstanbul'dan ayrılıyorsunuz. Neden?"

Şaşı gözü daha çarpılmış, iki hecesine cevap istiyordu. Cezmi'nin yüzü kızarmıştı.

"Affedersiniz, fakat emin olun ki pek mühim bir mazeretim vardı." Sesi biraz kısık ilave etti, "Çok mühim bir mazeretim vardı."

Mühim mazeret kelimesini o kadar ısrar ile ve üzerinde durarak tekrar etmişti ki Kemal, "Acaba düne kadar babası sağdı da dün mü öldü?" diye düşündü ve yumuşadığını hissetti. Sonra bir an içinde bütün bir faraziye binası kurdu. Babası dün ve evvelki gün ölmüş olsa, hele maaşı da işlediğine göre Cezmi böyle bir fırsatı kaçırmaz, türlü sebep icat ederek İstanbul'da beş on gün daha yan gelip kalırdı. Bu nazenin paşazadeyi yeni tanımıyordu, hukukları eskiydi. Bu cihetle yine evvelki tavrını takınarak, "Şu hâlde İstanbul'daki büroma tekrar uğramalıydınız" dedi.

"Beni, ben yoksam müdürü görerek ancak bugün hareket edebileceğinizi, ileri sürdüğünüz mühim mazereti anlatarak veya anlatmadan bildirmeli ve bir gün daha kalmak için müsaade istemeliydiniz. Resmî veya yarı resmî müesseselerde böyle şeyler vâkıâ kim kime dum dumadır ama hususi bir müessesede insan hizmet kabul edince usullere mutlaka riayet etmesi lazımdır."

Bir lahza durduktan sonra ağır sözünü daha yavaş bir sesle ilave etti, "Yoksa insan tutunamaz!"

Aralarında kısa ve ağır bir sükût oldu. Kemal gitmek üzere idi. Fakat birdenbire durdu, kompartımanın içinde yemek yiyenlere baktı. Sonra gözleri Cezmi'nin gözlerinde, aynı yavaş sesle dedi ki: "Size yaşça bir büyüğünüz ve hayatta muvaffak olmuş bir insan sıfatıyla tavsiyede bulunacağım. İnsan mazisinden bu maziyi bıçakla keser gibi ayrılmalı ve yeni hayatını daima yeni şartlara göre tanzim etmelidir. Şahsen ben ancak ikinci fabrikamı kuralı, yataklı ile seyahat ediyorum." Bir lahza durdu ve içinden geçenleri Cezmi'nin keşfettiğinden emin ilave etmek ihtiyacını duydu.

"Yok, size üçüncü ile seyahat edin demiyorum. Bir müessesenin mümtaz bir memuru vaziyetindesiniz, vazifenizin bulunduğu yere elbette ki ikinci ile gitmeniz lazımdır."

Dudaklarında bir tebessüm belirmeyen Cezmi düşünceye dalıyor, bu Kemal kimbilir nerelerde sürünürken yataklı ile yaptığı Avrupa seyahatlerini hatırlıyordu. Koca bir Hüseyin Hasip Paşa'nın oğlu bulunmasına ve düne kadar velev ki ufak ve ehemmiyetsiz olsun bir şirketin umumi kâtipliğini edişine rağmen üçüncü mevkide seyahat etmemesini, ikinciye binebilmesini, karşısındaki adam ancak Kayseri'deki fabrikasının Alman mühendislerine tercümanlık edeceği için caiz görüyordu. Cezmi kahkahalarla, zehirden acı ve çığlıktan keskin kahkahalarla uzun uzun, avaz avaza gülmemeye güç muvaffak oldu.

Kemal Bey devam etti. "Evet, ikinci mevkie itiraz etmiyorum. Fakat trenin lokantasında işiniz ne? Vagon restoran, yataklıda ve nihayet birincide seyahat edecek vaziyette bulunan müşteriler içindir. İkinci mevki yolcuları yiyeceklerini beraberlerine alırlar, yolda bunları yerler. Bakın!"

Elini çevirmiş, kompartımanlarında yemeklerine devam ettikleri görülen kimseleri gösteriyordu. Acaba Cezmi'nin bugüne kalarak Lili ile karşılaşmasına mı hiddetlenmişti?

İstanbul'da bir gün fazla kalmış ve vagon restorana gelmiş bulunmasına gazabının asıl sebebi bu muydu?

Fakat Cezmi, kendisinin ve Lili'nin bugün yola çıkacaklarını ve onlarla lokantada karşılaşacağını nasıl tahmin edebilirdi?

Hem bu tesadüften ne beklediği farz edilebilirdi? Kaldı ki içinde bu kıskançlığın zerresi bulunsa, Kemal kendisini hizmetine almazdı. Cezmi faraziyesinin bütün çürüklüğünü bir lahza içinde anladı. Adam o derecede yalnız patron olarak ve Cezmi'nin, artık ebediyen dışında kaldığı bir cemiyet ve bir sınıfın mümessili gibi konuşuyordu ki bu tek-

dirinde gönül işlerine ait en küçük üzüntü ve endişenin yeri bulunmadığı muhakkaktı. Sadece bir memurun emrini ve kendi taahhüdünü ilk günden yerine getirmemek suretiyle küstahlık ve nankörlük ettiğine hiddetlenmiş, ayrıca da patronunun ve onun sınıfındakilerin gelip yemek yemelerine mahsus bir yere girmek gibi bir harekette bulunuşuna öfkelenmişti.

Başını eğip Cezmi sükût etti ve abus bir çehre ile ayrılmayı Kemal Bey de artık manasız saydı. Alelhusus ki Almanca bilenler, Fransızca bilenlerden azdı, kendisinin verdiği para ile hiçbir istikbal taahhüdü olmaksızın Kayseri'ye gitmeyi kabul edecek bir Almanca mütercimi ihtimal ki bulunmazdı. Elini bir lahza sonra çekmek şartıyla uzatarak dedi ki: "Biz Ankara'da ineceğiz." Lili'nin mevcudiyetine ancak bu suretle "Biz" sözüyle temas edilmiş oluyordu.

"Beni yarın görmenize hacet yok. Siz yolunuza devam eder, gece Kayseri'ye varırsınız. Fabrikadan bu gece istasyona sizi almaya gelmelerini bildirmiştim. Eğer yarın gece gelmezlerse bu da bir gün gecikmenizin cezası olsun. Ne ise ben gidiyorum. Güle güle seyahat edin. İnşallah birbirimizden memnun kalırız."

Bundan sonra ilerledi, kompartıman koridorunun nihayetinde kayboldu ve yalnız kalan Cezmi, "İnşallah birbirimizden memnun kalırız" sözlerinin, "İnşallah seni kovmak mecburiyetinde kalmam" manasına geldiğini düşündü.

Kemal Bey yataklı vagonda Lili'yi çocukları soymakla meşgul bulacaktı. Başka seferlerde de olduğu gibi kız ana ile altta, oğlan kendisiyle üstte yatıyorlardı. Kadın gizli ve memnu en küçük bir alaka ve heyecan bulunmayan gözlerle kendisine baktı ve en tabii acısıyla hükmünü vermek için kocasının izahatını dinlemekten tamamen müstağni

bir eda ile, "Bu adam Kayseri'de pek kalmayacak sanıyorum. İlk günden belli ediyor" dedi.

Sesi biraz kalınlaşmış, Türkçe'sinin şivesi de pek bozuk kalmıştı. Fakat cümleleri gayetle muntazamdı ve kelimeleri tamamen zahmetsizce buluyordu.

"Dün pek mühim bir mazeretten dolayı yola çıkamadığını söylüyor."

Lili daha genişlemiş omuzlarını silkti ve, "Vaktiyle İktisadi Milli Bankası'nda pek mühim mazeret haberleri yollar, öğleye kadar yatakta kalırdı" diye mukabele etti.

Bunu rahat rahat, bu "vaktiyle"nin, bu sabahtan erken kalkamayışların ve yatak sözünün kocasına neler hatırlatabileceğini hiç düşünmeden söylüyor, bu maziye karşı en mutlak bir yabancılık hissediyordu. Kocasının o derecedeki iş arkadaşı olmuş ve iş vermediği bütün zamanlarını o derecede çocuklarına, Hasan'la Leyla'ya vakfetmişti ki kendisini ilk defa görenler bu şişmanca ve babayani otuz beşlik, hatta belki kırklık kadının barlarda dansözlük etmiş olduğuna kabil ihtimal veremezlerdi. Bu sadece iş hesabı ve fabrika çalışması düşünen kadından, kendisini o kadar severek aldığı hâlde Kemal bile bezmişti. Masrafı göze alıp onu, o fırsat düştükçe başkalarıyla, işve bilen ve boyanıp süslenen kadınlarla aldattığı olmuyor değildi.

Cezmi koridorda bir hayli müddet yalnız kaldıktan sonra ışığı hafifletmiş bulunan kompartımana girdi ve uzanmış bacaklara yarı karanlıktan dolayı çarpmamaya dikkat ede ede yerine geçip oturdu. Sarhoşlar sızmış olacaklardı, ikisinin de ağızları açıktı ve şiddetle horluyorlardı. Eski vali köşesine büzülmüş, pardesüsüne kabil olduğu kadar sarınıp örtünmüştü. Yüzü hemen hemen hiç görünmüyordu ve herhâlde

uykuya dalmıştı. Genç talebe, annesinin yarı yarıya kucağına yatmıştı, o da biraz horlamıyor değildi. Kompartımanın tek kadını olan anasına gelince, hiç kımıldanmadığı için, onun da uyumuş bulunduğuna hükmedilebilirdi. Fakat tam karşısındaki yerine oturunca Cezmi, şiş kapaklı ve hafifçe sürmeli ufak gözlerinin açık olduğunu fark etti.

Hatta kadıncağızın henüz hiç uykusu yok demekti ki bir sohbet kapısı açmaya kalktı. "Maşallah, bizim mahdum bey dahil, herkes uykuda. Hâlbuki, ben yolda hiç uyuyamadım. Bu İstanbul-Ankara yolculuğunu her sefer göz kapaklarımı indirmeden yaparım!"

Fakat Cezmi'nin çene çalmaya arzusu da takati de yoktu. "Ne çare gözleri yumup zorla uyumaya çalışmalı. Artık geceler uzadı, sabah başka türlü edilemez" dedi. Ve kapalı gözlerle hareketsiz kalarak, İstanbul-Ankara yolculuklarında göz kapaklarını hiç indirmediğini söyleyen yaşlı, fakat gözleri sürmeli ve bakışları süzük kadının da ötekiler gibi uykuya daldığını, yeni bir horultunun mevcutlara katılmasından anlayıncaya kadar uyumayı taklit etti.

Bu uzun, nihayeti gelmeyecek sandığı günün hüzünlü saatlerini derin derin, içinde öldürücü bir sızıyla düşünüyordu. Babası artık toprakta idi, bu gece artık onun toprakta geçireceği ikinci gece olacaktı ve onu senelerden beri hiç görmemiş bulunduğu hâlde şimdi toprağın altında olduğunu bilmekten, bunu düşünmekten duyduğu ıstırabın derinliğine, büyüklüğüne şaşıyordu. Babasının seksenini çoktan bulmuş, tabii ömür haddini çoktan aşmış olması da bu ıstırabı hiç hafifletmiş değildi.

Ölüm haberini evvelsi gün, iki bavulunu, ilk Ankara seyahatine çıkışında olduğundan çok daha az eşyasına kâfi gelen iki bavulunu, henüz yavaş yavaş hazırlarken ve eline

tesadüfen aldığı, isteksiz göz gezdirdiği bir gazetenin ufacık puntolu bir yazısından öğrenmişti. Ufacık puntolu harflerle yazılı ve ne kadar kısa, üç dört satırdan ibaret bir yazı Sultan Hamid devri vezir ve valilerinden Hüseyin Hasip Paşa'nın Şişli'deki konağında kısa bir hastalık neticesinde öldüğü bildiriliyor ve bugün cenazesinin kaldırılarak aile kabristanına gömüleceği haber veriliyordu. Bazı ölüm ilanlarında olduğu gibi sayısız akraba hısım ismi yoktu. Tek oğlunun ismi bile yazılı değildi. Esasen Seza Hanım kendi ismini de yazdırmamıştı.

Demek ki artık ölü ile her alakayı kesmeyi münasip görmüştü. Evet, bu ihtiyar ölünün malını zaten ele geçirmiş bulunduğuna göre onunla münasebetini kesiyor, onun karısı oluşunu ilan ederek, ihtiyar kocanın karısının da ihtiyar olacağı zannını bilmeyenlerde hasıl etmekten çekiniyordu.

Cezmi haberi gazetede okur okumaz derhâl İstanbul'da bir gün daha kalmak kararını vermiş ve babasını ölüm döşeğinde görmek üzere Şişli'nin yolunu tutmuştu. Bununla beraber, krem rengindeki büyük eve varmadan caddede tramvaydan inince nefsinde o tarafa doğru yürümek ve kendisine bir asır kadar uzak gelen bir gün onun tarafından kovularak çıktığı bu yere onun ölümünden istifade ediyor gibi -ediyor gibi değil, sırf bu sayede- girmeye kendinde kudret bulamayacaktı.

Bu ölüm kendisine niçin bildirilmemişti? Babasının konuşmadığına ve eliyle yazması imkânı bulunmadığına göre onun böyle istemiş olması kabil değildi. Acaba daha eskiden böyle mi vasiyet etmişti? Fakat böyle bir vasiyet olmasa ve hakikaten aranmış bulunsaydı, işsiz güçsüz bir adamı derhâl buluvermek, nerede oturduğunu derhâl öğrenmek kabil olmazdı ki!

Nitekim Muharrem Bey de arattığı hâlde bulduramamış ve tamamen tesadüf eseri olarak kendisiyle karşılaşmış değil miydi?

Cezmi büyük kârgir eve teveccüh etmişken durmuş, sonra da geri dönmüştü. Oraya nasıl girebilirdi? Ölüm döşeğinden kalkıp babası kendisini kovamazdı ama kendisine karşı hayatında o derece nefret beslemiş bulunduğuna göre sanki bir intikam almak için, sanki ölümüyle istihza etmek için ölüm yatağının başına geldiğine ruhu hükmedebilirdi. Eğer ölülerin ruhları baki kalıyor, gezip görmekte, hissedip düşünmekte devam ediyorsa buna hükmedebilirdi. Ruh denen bir şey olduğuna da Cezmi daima müphem bir şekilde inanmıştı ve şu anda, şu yorgun ve bitkin anında bu müphem düşünce, kati bir kanaat hâlini almış bulunuyordu.

İçinde Seza'ya karşı da o derece derin bir kin vardı ki onun bulunduğu, ona ait bir eve on dakika için bile girmeye ve belki kendisiyle karşılaşmaya tahammül edemeyeceğini de hissetmişti. Ve hislerini tamamıyla aydınlık ve çıplak bir hâlde görmeye muktedir olmadığı için bu kinin belki sadece -ve hiç değilse bilhassa!- bir serveti kaptırmış bulunmaktan hasıl olduğunu düşünmüyor, bu kine âdeta muhterem ve mukaddes bir mahiyet atfediyordu.

O kadar ki eğer Seza, babasının ölüsü daha ortada iken kendisiyle bu iğrenç maziyi ihya etmek arzusunu bildiren en küçük bir harekette bulunsa, kadını öldürmeye kalkabileceğinden hiç şüphe etmiyordu.

Cenazede bulunamadı. Bulunamazdı. Seza'nın yakın ve uzak akrabası olmadığına göre acaba cenaze merasimini Hayreddin Paşa'nın damadı, yani Hamdune'nin kocası Haluk Bey mi idare etmişti? Ama bahriye zabitleri gezgin kimseler oldukları için belki Haluk Bey de İstanbul'da de-

ğildi ve belki babasını mezara Seza'nın adamları, uşakları götürmüşlerdi.

Cenazede bulunamamış olan Cezmi bu sabah erkenden Fatih'e gitmiş, mezarlıkta babasının altında ilk geceyi geçirdiği -ve belki bir taştan daima mahrum kalacak- toprak yığınının kenarında bütün hayatının muhasebesini yapmış, sonu gelmez ve dayanılmayacak derecede acı düşüncelere dalmıştı.

"Zavallı babam, o karı, mezarına belki bir taş da dikmeyecekti!" diye düşünürken cebinde o taşı diktirmeye bol bol yetecek bir para bulunduğu hiç hatırına gelmemiş, babasının son dakikalarını belki hasretinin acılaştırmış olduğunu da hiç düşünmemişti. Zayıflara ve mağluplara has bir hareketle bu toprak yığınının başında ancak kendini düşünmüş, uzun uzun kendine acınmıştı.

Bir hatayı ne kadar ağır ödemiş, baba himayesinden mahrum kalır kalmaz da ne kadar âciz bir mahluk oluvermişti! Şerefsiz bir insan olmaya rıza göstermekten, evinin bir randevu yeri hâline dönmesini kabul etmekten bile bir menfaat temin edememiş, boş yere çamurlara bulanmış, boş yere bir Mahmure Hanım'ın kocası olmuştu. Ve artık işte İstanbul gibi Ankara'dan da siliniyor, kasabalarda hayat sürmeyi kabul ediyordu.

Hem bu hayat için hiçbir teminata sahip değildi. Her şey Kemal Bey'in keyfine tabiydi ve ağzı ile kuş tutsa öyle kalacaktı.

Bütün bu şeyleri sabahleyin Fatih'teki toprak yığınının başında düşünmüştü ve şimdi fena kokan, pastırma, alkol ve kir kokan bu ikinci mevki kompartımanın içinde sarsıla sarsıla giderken yine düşünüyor ve bütün düşüncelere yeni bir endişe katıyordu. Kemal'i ilk günden işte hiddetlendirmişti.

Hatalı hareket etmiş olduğunu şimdi kendi kendine kabul ediyordu. Onun dediği gibi büroya uğramalı ve mazeretini bildirerek, bir gün daha kalmak üzere izin istemeliydi. Hatta madem ki babasının ölümünü yazan gazete cebinde idi, niçin deminden bunu göstererek cenazesinin dün kalkmış olduğunu, dün hareket eylemeyerek bugüne kalışının bundan ileri geldiğini bildirmemiş, herkesin hürmet edeceği bu mazeretini bildirip nefsini tekdir işitmekten kurtarmamıştı?

Tekdir, Kemal Bey'in, dün faizle borç dağıtan, üç gün sonra aylık alacak adamlara bu üç gün içinde yüzde on faiz isteyip almaktan hayâ etmeyen, herkese hürmetkâr olmayı bir düstur olarak kabul edip hürmet namı altında tabasbus eden, kendisine bile haftalarca, aylarca "Beyefendimiz!" demiş olan, fakat işte bugün iki fabrikaya sahip olan, kendini hizmetine kabul eden bir Kemal Efendi'nin, hayır Kemal Bey'in, Kemal Beyefendi'nin tekdiri! Onun için "Ankara'ya cebinde üç yüz lira ile geldi, bütün parasının temeli bu üç yüz lira oldu" demişlerdi, şu hâlde Cezmi için de kapıların her ihtimale açık olduğu söylenemez miydi? Cebinde daha fazla bir para ile yola çıkmış bulunduğuna göre kendisinin de aynı yollardan yürüyerek, beş on sene sonra zengin olması mümkün değil miydi? Bunu Galata'daki başmüdürlükten ayrıldıktan, kaldırıma düştükten sonra da düşünmüş, sonra kendi kendiyle eğlenmişti. Kalın ve ince horultuların biribirine karıştığı kompartımanda bu sefer yine düşününce az kalsın bir kahkaha, çığlığa benzeyen bir kahkaha salıverecekti.

Tefecilik kim, o kimdi? Bu iş kolay bir iş değildi, ayrı bir kabiliyeti icap ettiren bir işti.

Evet, ayrı bir kabiliyet. Fakat istihkar edilecek, istihkar

edilebilir bir kabiliyet değil! İşte insanı güzel bir kadının kocası ediyor, o güzel kadını kendine kıskıvrak bağlıyor ve bundan mühimi, iki fabrikanın sahibi ederek, dün kendine yaltaklık etmiş olduğu insanları bir parça ekmek mukabilinde azarlamak hakkına sahip kılıyordu.

Tekdir. Kemal Efendi'nin tekdiri.

Cezmi'nin gözlerinden birdenbire, buna hiç ihtimal vermediği bir anda yaşlar boşandı. Bu yaşlar, dün babasının toprağı kurumamış mezarı başında bile akmamışken şimdi niçin akıyordu? Cezmi, Hüseyin Hasip Paşa'nın mezarı başında ağlamadığı gibi, ölüm haberini gazetede okuduğu zaman da ağlamış değildi. Bu iki münasebetle de akmamış, gelmemiş olan bu yaşlar o mateme ait yaşlar mıydı, yoksa Muharrem Efendi'den ihtara ve tekdire maruz kalmış bulunmanın ve belki yarın onun adamları tarafından da tekdir edilebileceğini düşünmenin verdiği ıstırap mı bunları böyle birdenbire akıtmıştı? Bu hususta kati bir kanaat elde etmeye çalışmadı. O, iki gün içinde tamamen çökmüş yanaklarına gözlerinden inen bu yaşları kurulamayı düşünmeksizin, olduğu yerde hareketsiz kaldı. Epey zaman sonra da içi geçti, ikinci mevki kompartımanın öteki beş yolcusu gibi o da uykuya daldı.

Başında müthiş bir ağrı ile Cezmi uyandığı zaman tren Polatlı istasyonunu geçmiş bulunuyordu. Bulutlu bir havanın kirli ışığı içinde, kompartımanın perişan manzarası kendisine büsbütün müstekreh göründü.

Rumeli Hisarı 1947-1948

EDEBİYAT / ROMAN

Nilüfer Altınel Elmaslardaki Gökyüzü • **Nilüfer Kuyaş** Yeni Baştan • **Susanna Clarke** Jonathan Strange ve Bay Norrell • **Vikas Swarup** Kim Bir Milyar Kazanmak İster? • **Margaret Atwood** Antilop ve Flurya • Kör Suikastçı • Nam-ı Diğer Grace **Antoine Audouard** Elveda Birtanem **Bárbara Mujica** Frida **Necib Mahfuz** Binbirinci Geceden Sonra **Hakan Bıçakcı** Apartman Boşluğu • Bir Yaz Gecesi Kâbusu • Boş Zaman • Rüya Günlüğü • Romantik Korku **Helen Humphreys** Fotoğraftaki Tutku **Lisa Huang Fleischman** Surlu Şehrin Rüyası **Stephen Mitchell** Kurbağa Prens **Ahmet Haşim** Bize Göre **Nahid Sırrı Örik** Yıldız Olmak Kolay mı? • Kıskanmak **Virginia Woolf** Jacob'un Odası **Meaghan Delahunt** Mavi Evdekiler **Alev Lytle Croutier** Gözyaşı Sarayı **Ümit Ünal** Kuyruk **Cahide Birgül** Geceye Uyananlar **John Berendt** İyiliğin ve Kötülüğün Bahçesinde Geceyarısı **Graham Greene** Zor Tercih **Ayhan Bozfırat** Dört Yol Ağzındaki Ev **Zafer Aracagök** Sıfırografya **Edith Wharton** Masumiyet Çağı **Willa Cather** Alexander'ın Köprüsü • Amansız Düşmanım **Tarık Gülmen** Aşk, Püfür Püfür **Cemil Süleyman** Siyah Gözler **Zafer Hanım** Aşk-ı Vatan

OĞLAK KLASİKLERİ

George Sand Indiana • Hayatımın Hikâyesi • Leone Leoni • **Ahmet Rasim** Şehir Mektupları • **Ahmet Haşim** Bütün Kitapları • **Karl Marx-Friedrich Engels** Komünist Parti Manifestosu • **Guy de Maupassant** Gündüz ve Gece Hikâyeleri • Bir Hayat • Horla ve Diğer Fantastik Hikâyeler • **Soseki Natsume** Küçük Bey • **Dante Alighieri** İlahi Komedya • **Émile Zola** Germinal • Rahip Mouret'nin Günahı • **Pierre Loti** Aziyade • **Victor Hugo** Sefiller • **Stendhal** Kızıl ile Kara • **Namık Kemal** Vatan yahut Silistre • **Anatole France** Kırmızı Zambak • **Charlotte Brontë** Profesör • **Choderlos de Laclos** Tehlikeli İlişkiler • **Honoré de Balzac** Kibar Fahişelerin İhtişamı ve Çöküşü • Köylüler • Vadideki Zambak • Goriot Baba • **Alexandre Dumas** Üç Silahşörler • Üç Silahşörler 2 Yirmi Yıl Sonra • **Marquis de Sade** Erdemle Kırbaçlanan Kadın • İkinize de Yer Var Bütün Hikâyeleri: I • **D. H. Lawrence** Gökkuşağı • Oğullar ve Sevgililer • **Nahid Sırrı Örik** Sultan Hamid Düşerken • **Mithat Cemal Kuntay** Üç İstanbul • **Giovanni Boccaccio** Decameron • **Niccolò Machiavelli** Prens • **Edgar Allan Poe** Bütün Şiirleri • **Gustave Flaubert** Madam Bovary • **Şemseddin Sami** Taaşşuk-ı Tal'at ve Fitnat • **Robert Louis Stevenson** Define Adası • Dr. Jekyll ve Mr. Hyde

OĞLAK GÜZEL KİTAPLAR

Playboy, Barmenin Rehberi
Thomas Mario

❦

Yemek Damak Tadının Tarihi
Paul Freedman (ed.)

❦

Emperyal Çağ
Robert Aldrich (ed.)

❦

Tarihteki Yetmiş Büyük Yolculuk
Robin Hanbury-Tenison (ed.)

❦

Turkish Cuisine in Historical Perspective
Deniz Gürsoy

❦

Bütün Zamanların Yetmiş Büyük Savaşı
Jeremy Black (ed.)

❦

Gizli Örgütler
Jean-François Signier (ed.)

❦

Larousse Gastronomique

❦

Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları
David Abulafia (ed.)

❦

Tarihin Süzgecinde Mutfak Kültürümüz
Deniz Gürsoy

❦

Çerkes Güzeli
İrvin Cemil Schick

❦

Eski Dünyanın Yetmiş Büyük Gizemi
Brian M. Fagan (ed.)

EDEBİYAT / HİKÂYE / DENEME

Adatepe Öyküleri
Mahmut Boynudelik

Bir Yaz Gecesi
Kâbusu
Hakan Bıçakcı

Decameron
Giovanni Boccaccio

Turnede Bir Artist
Öldürüldü
Nahid Sırrı Örik

San'atkârlar
Nahid Sırrı Örik

Kırmızı ve Siyah
Nahid Sırrı Örik

Eve Düşen Yıldırım
Nahid Sırrı Örik

Bütün Hikâyeleri
Ayhan Bozfırat

Beklemek ve Ummak
Faruk Şüyün

Fettan Vişne,
Günahkâr Elma
Ayşe Kilimci

Puro, Mavi
Dumandaki Lezzet
Deniz Gürsoy

Nargile,
Bir Nefes Keyif
Deniz Gürsoy

Tespih, Parmak
Uçlarındaki Huzur
Deniz Gürsoy

Bize Göre
Ahmet Haşim

Prens
Niccolò Machiavelli

"Seviyorum seni Cezmi! Yavrum, seviyorum seni!" Bu sözleri ateş gibi yanan dudaklarla kulağının ta yanına ağzını dayayarak fısıldarken erkek tehlikenin savuşturulmuş olduğuna, kabahatini ona tamamıyla affettirdiğine kanaat getirdi. Fakat sevda yatağında bir saat vardır ki bunda erkekler kadını tamamıyla minnettar ettiklerinden ve dinlenmeye hak kazandıklarından emin, uykuya dalarlar ve bunun üzerine kadınlar, sevdaya doymayan, yorgunluk tanımayan kadınlar uyanık kalarak muhasebelere kalkar, eski kabahatlerini incelemeye ve bazen birtakım mukayeselere, yeni uykuya dalmış olanın daima lehine çıkmayan mukayeselere girişirler. Cezmi uykuya dalınca işte o saat hemen gelip çattı ve Şayan Hanım, Mahmure'nin zaferini haber verdiği anda duyduğu ıstırabın, onu apartman kapısından merdiven sahanlığına fırlattıktan sonra holün duvarına gözleri kararmış bir hâlde başını dayadığı anın, aşkı için en yüksek noktayı teşkil etmiş bulunduğunu..... kabul etti, ilk günlere ait daha ateşli geceler de hatırladı.

Eğer Cezmi kendisini kaybetmeye dayanamayacak kadar âşıksa arkasından koşup gelir ve yalvarırdı. Bu koşup gelmenin ve yalvarmanın, aşktan mı yoksa menfaat endişelerinden mi ileri geldiğini sezmek kudretini Şayan Hanım kendinde mevcut görüyordu. Ve Cezmi hakikaten pişman ve muzdarip gelirse affedeceğini nefsinden gizleyemezken, bunu şimdiden de bir hata olarak kabul ediyordu.

şiddete hayır!
ögeleri içeren TV
mlarını reklamlarıyla
kleyen şirketlerin
ni satın almayın.
iddete son de hayır de